

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

Dr. Milassin László:

Az információs társadalom és az EU szerzői joga

Témavezető:

Dr. Lenkovics Barnabás
egyetemi tanár

**Az információs társadalom és az EU szerzői jogának
harmonizációja**

Tartalomjegyzék

1. Az Irányelv létrejöttének előzményei _____	1
2. A szellemi tulajdonjog harmonizálására vonatkozó Irányelv jogi alapjai _____	6
3. Az Irányelv szabálytartalmának áttekintése _____	7
3.1. <i>Célok és hatály</i> _____	8
3.1.1. <i>Az Irányelv által kitűzött célok</i> _____	8
3.1.2. <i>Az Irányelv hatálya</i> _____	10
4. A szerzői műveket megillető védelmi jogok harmonizációja _____	13
4.1. <i>A többszörözési jog</i> _____	13
4.2. <i>Az alkotások, valamint más jogtárgyak nyilvánosságra hozatalának joga</i> _____	17
4.2.1. <i>Jogkimerülés</i> _____	25
4.2.2. <i>Jogkimerülés az on-line szolgáltatásoknál</i> _____	26
4.3. <i>A terjesztési jog</i> _____	27
5. Kivételek és korlátozások _____	30
5.1. <i>A többszörözési jog alóli kogens kivételes szabály</i> _____	31
5.1.1. <i>Az ideiglenes átmeneti és eseti jellegű többszörözési cselekmények</i> _____	32
5.1.2. <i>A technológiai eljárás szerves és nélkülözhetetlen része</i> _____	34
5.1.3. <i>A többszörözés célja</i> _____	34
5.2. <i>A többszörözés fakultatív korlátai</i> _____	38
5.2.1. <i>Magáncélú többszörözés</i> _____	39
5.2.2. <i>Közintézmények</i> _____	43
5.2.3. <i>A többszörözéssel, az alkotások, valamint más jogtárgyak nyilvánosságra hozatalának jogával kapcsolatos kivételek</i> _____	46
6. Kivételek a terjesztési jog alól _____	60
6.1. <i>A korlátozó rendelkezések alkalmazásának általános feltétele: 3 lépcsős teszt</i> _____	60
6.2. <i>Ami kimaradt a kivételek közül</i> _____	61
7. Műszaki védintézkedések _____	66
7.1. <i>A technológiai intézkedésekkel kapcsolatos kötelezettségek</i> _____	66
7.2. <i>Műszaki intézkedések</i> _____	68
7.3. <i>A védőintézkedést megsértő személy felelőssége</i> _____	71
7.4. <i>A hozzáférés ellenőrzése a közösségi irányelvekben</i> _____	75
7.5. <i>A műszaki intézkedések megkerülését megakadályozó jogvédelmi intézkedések</i> _____	77
7.6. <i>A védintézkedések és a kivételes, valamint a korlátozó intézkedésekről szóló szabályok viszonya</i> _____	79
7.6.1. <i>Az állami beavatkozás előfeltétele</i> _____	80
7.6.2. <i>A jogszerű hozzáférés</i> _____	81
7.6.3. <i>Többszörözés magánfelhasználásra</i> _____	82
7.6.3.1. <i>A szerződéses megállapodás előnye az interaktívan lehívható szolgáltatásoknál (on-demand)</i> _____	84

7.6.3.2. <i>Egyes megoldási javaslatok a műszaki védelmi intézkedések kapcsán</i>	86
8. A jogkezelési adatok védelmével kapcsolatos kötelezettségek	88
9. Az Irányelv általános rendelkezései	91
9.1. <i>Szankciók és jogorvoslat</i>	91
9.2. <i>Az Irányelv viszonya az elektronikus kereskedelemről szóló irányelvhez</i>	92
9.3. <i>A közvetítők felelőssége</i>	93
10. Közösségi irányelvtervezet a szellemi tulajdonjog védelmét szolgáló intézkedésekről és eljárásokról	96

Bevezető

Az Internet gyors elterjedésével számos korábban hálózaton kívüli (off-line) szolgáltatás ma már on-line szolgáltatásként jelenik meg. Ezek olcsóbban adhatók el, könnyen terjeszthetők a piacon és a nap 24 órájában a világ minden pontján azonos minőségben hozzáférhetők. E szolgáltatásokkal együtt az érdeklődő felhasználó, fogyasztó számos interaktív kiegészítő lehetőséget vehet igénybe.

A világháló adta lehetőségek gyors elterjedésével a jog, – amelyre inkább a megfontoltság, lassúbb eseménykövetés jellemző – nehezebben tud lépést tartani. Ilyen formán az információs társadalom komoly kihívást jelent a jogalkotóknak. E kihívás abban rejlik, hogy az Internet adta szolgáltatásokhoz való globális hozzáférés másodpercekben mérhető, rendszerint igen előnyös fizetési feltételek mellett. Társadalmi igény egyrészt az, hogy a technikai fejlődés által biztosított előnyöket a szabályok ne tegyék lehetetlenné. Másrészt szintén elvárja a társadalom, hogy a visszaélések visszaszoríthatók, illetve megszüntethetők legyenek anélkül, hogy az információs társadalom demokratikus értékei csorbát szenvednének.

Az információs társadalom szolgáltatásaira a nemzetköziség, a határok nélküliség jellemző. Ezért súlyponti kérdés, miképpen alakul az elektronikus világhálózat nemzetközi szabályozása.

A szerzői jog centrális joganyaga az információs társadalomnak, noha csupán egy részét képezi a hálózati kapcsolatok körében fellelhető jogterületeknek. A szerzői jog által érintett új hálózati viszonyokra jellemző, hogy gyakran hiányoznak a világos és biztonságot garantáló jogi keretek. Nagyrészt olyan régi jogszabályok vannak hatályban, amelyek az újtípusú viszonyokra már nehezen alkalmazhatók, valamint teljesen hiányzik az idevonatkozó judikatúra. A jobbra „multimédiás” tartalom miatt a szerzői jogi védelemnek komoly szerepet kell betöltenie az információs társadalomban.

Az Internetet érintő gyors technikai fejlődés rendre újabb és újabb kihívás elé állítja a szerzői jog alkotóit és alkalmazóit is. Az alapvető kérdés az, hogy lehetséges-e műszaki kihívásokra egyre korszerűbb és hatékonyabb technikai megoldásokkal válaszolni, vagy pedig teljesen új szerzői jogi szabályokat kell kialakítani.¹ További kérdés, hogy célszerű-e egy komplett

¹ Kröger: Die Urheberrechtsrichtlinie für die Informationsgesellschaft, Computer und Recht, 5/2001. 3. p.

Internetjog megalkotása – és ezen belül egy fejezetként a szerzői jogi védelem külön jogi rendezése –, vagy a már hatályos, idevonatkozó jogszabályok alkalmazása, analogikus kiterjesztése?²

Az információs, társadalomban a szerzői jog jelentősége három érdekcsoportosulás mentén tapintható ki:

- a) A szerzői jogi védelem jogosultjának érdeke, hogy kiterjessze a jogvédelmet az új kommunikációs formákra is, azaz ezekkel kapcsolatosan is törekszik biztosítani a kreativitását megillető és egzisztenciáját is jelentő anyagi bevételeket.
- b) Az információs társadalom érdeke, hogy a lehető legegyszerűbb és legolcsóbb módon jusson hozzá az új technológia adta lehetőségeken keresztül, az egyébként védett művekhez, adatbázisokhoz, multimédiás alkotásokhoz („free flow of information”).
- c) A közérdek pedig az alkotók kreativitását kívánja ösztökélni. A kommunikáció terén megvalósuló technológiai fejlődés következtében fokozottabb elvárásokat támasztanak az itt alkotott művek tartalma iránt.

A szerzők egyre inkább azzal a követeléssel lépnek fel, hogy az információs társadalom, a digitális technika által megteremtett korlátlan felhasználási lehetőségek terén erősödjének a jogvédelmi szabályok. Ezt azért tartják szükségesnek, mert az új technológiák alkalmazása folytán az eddigi tradicionális, szerzői jogi védelmet biztosító rendelkezések korszerűtlenné váltak.

Az Internet használói viszont úgy látják, hogy a szerzői jogi védelem inkább akadályozza a fejlődést és gátolja az információk szabad áramlását.

Alapvetően az információs társadalom érdeke egy jól működő kommunikációs eszközrendszer kiépítése, amely által jó, érdekes és bőséges információs kínálat legyen világszerte. Az alkotói munka díjazása viszont erősen függ a jogvédelem hatékonyságától. A kreativitás erkölcsi és anyagi megbecsülése fontos hajtó ereje az információs társadalom által óhajtott szabad kommunikáció funkcióképességének.

² Vikman: Szerzői jogi problémák az Interneten a Napster-story és más fájlmegosztó módszerek www.jogiforum.hu 2001.04.02.

Jelen doktori értekezés célja, hogy az információs társadalom szolgáltatásainak nemzetközi szerzői jogi fejlődését bemutassa.

Ez két fő részt ölel fel:

- (1) a globális jogfejlődést, azaz a WIPO nemzetközi szervezet keretében létrejött egyezményeket, illetve
- (2) az Európai Unió jogharmonizációs törekvéseit.

Először egy rövid áttekintést adok az Internet történetéről, fejlődéséről, technikai felépítéséről és gazdasági, társadalmi jelentőségéről.

Ezt követően részletesen elemzem a WIPO-egyezmények szabályanyagát, majd külön fejezetben foglalkozom az ún. Info-Irányelv uniós szabályanyagával.³ Az információs társadalom nemzetközi szerzői jogi kodifikációjának bemutatása mellett lényegesnek tartom az idevonatkozó szakirodalom legmarkánsabb problémafelvetéseinek bemutatását is. Ezzel hozzá szeretnék járulni a hazai szabályok kidolgozásához, illetve az idevonatkozó joganyag értelmezésének megkönnyítéséhez.

Az értekezésben gyakran használok angol kifejezéseket, különösen az Internetre és az informatikai fogalmakra vonatkozóan. Ez azért elkerülhetetlen, mert úgy érzem, e téren a magyar fordítások vagy hiányoznak, vagy ha vannak is ilyenek, ezek használata még nem egységes.

I. Internet

Az Internet valójában nem teljesen az, amit a neve sejtet, azaz egy egységesen felépített rendszer, hanem inkább több hálózat összekapcsolásából létrejövő, nagyszámú személyi számítógépet összekapcsoló „szövevény”. Lényegi része az egységes protokollszisztéma (TCP/IP)⁴, amely lehetővé teszi az adatok világméretű cseréjét, és alapul szolgál a különböző Interneten lebonyolódó szolgáltatásokhoz. Lehetőség nyílik ezáltal arra, hogy emberek milliói kommunikálhassanak világszerte egymással, elektronikus leveleket küldhessenek, honlapokat keressenek fel, egymással szimultán értekezéseket folytassanak

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2001. május 22-i 2001/29/EK Irányelve a szerzői jogok és a szomszédos jogok egyes vonatkozásainak az információs társadalomban történő harmonizálásáról (32001L0029)

⁴ Transmission Control/Internet Protocol

(chat), az ún. fórumokon⁵ információcseréket hajtsanak végre, vásárlásokat eszközöljenek, banki műveleteket végezzenek és sok más egyéb tevékenységet folytassanak.

Ma világszerte kb. 513,41 millió ember használja az Internetet, és hozzávetőleg 30 millió honlapon, mintegy 3 milliárd internetes oldal található.⁶

1. Az Internet technikai vonatkozásai

1.1. A hálózat felépítése

Erősen leegyszerűsítve az Internet személyi számítógépekből áll, amelyeket egy ún. adatháló köt össze egymással. A hálózatba kapcsolt komputerek különböző funkciókat töltenek be. Legnagyobb számban az ún. befogadó (host) számítógépek vannak, amelyek vagy magán használatban, vagy egyes vállalatok, intézmények kezelésében működnek. E befogadó számítógépek egy másik számítógépen keresztül kapcsolódnak be a világhálóba, amely az ún. Gateway⁷, illetve Router elnevezést kapta. A csatlakozás az átjáróra (gateway) történhet helyileg (local area network – LAN) vagy egy távkapcsolaton keresztül. Az átjárók kommunikációs kapcsolópontok a különböző részhálózatok között és többek között, vezetik az adatforgalmat a felhasználó (host) és a kiszolgálóegység (server) viszonylatában. Ezek nélkül minden egyes komputernek minden más komputerrel össze kellene kapcsolódnia ahhoz, hogy az adatokat egymás között kicserélhessék. Ez természetesen jelentősen korlátozná az adatforgalmat, és e nélkül a mai internetes forgalom elképzelhetetlen lenne.

A nagyvállalatok és intézmények, pl. egyetemek saját áttérési technikával rendelkeznek, amely csak az általuk kedvezményezett használók körében biztosít hozzáférést. A magánfelhasználók egy üzemszerűen működő kiszolgálón (Internet Service Provider–/ISP) keresztül kapcsolódnak a világháléhoz (pl. AOL). A tényleges kapcsolat a felhasználó számítógépe és az Internet-kiszolgáló között telefonvonalon, telekábelen, szatelitadáson vagy rádiótelefonos összeköttetés útján történik. E kapcsolatért díjat kell fizetni,

⁵ Ún. elektronikus feketetábla az Interneten, ahol különböző üzenetek hagyhatók

⁶ 2002. év végi állapot szerint a GOOGLE kereső teljesítménye 3.083.324.652 internetes oldal, 2003.07.18.

⁷ gateway = áttérési technika, átjáró, bejárat, kicserélő. Dr. Kovács Magda: Angol-Magyar informatikai szakszótár, LSI Oktatóközpont

amelyeket vagy az idő, vagy az átáramoltatott adattömeg alapulvételével állapítanak meg.

Az Internet-szolgáltató az ún. hálózati kapcsolódási pontokon (NAPs/Network Access Points) csatlakozik a világszötteshez, amelyek rendkívül nagymennyiségű adat átáramoltatására képesek. Ezért kapták az „Internet gerince” (Backbone) elnevezést. Ezeket a Backbone-rendszereket végül szintén átjárókon (MAEs-Metropolitan Area Exchanges) keresztül kapcsolták össze és ilyenformán jött létre a világot átfogó információs háló. Mindebből következik, hogy ebben a rendszerben nincs központi irányító. Létezik ugyanakkor egy „laza” érdekcsoportosulás, az ISOL⁸, amely összefogja az Internet által érintett nagyszámú intézményt.

A forradalmi különbség az Internet és minden más kommunikációs rendszer között az adaptálható ún. routing szisztémája⁹, azaz két egymással hálózaton keresztül összekötött számítógép, amelyek nem egy meghatározott, rögzített úton teremt kapcsolatot. Az adatokat kevés kilobájtot tartalmazó csomagokra bontják le, és különböző decentralizált és dinamikusan automatizált átjárókon keresztül jutnak el a felhasználóhoz.

Az esetleg felmerülő zavarok, megszakadó vezetékek, meghibásodó áttérési technikák és adatdugók így könnyen kikerülhetők, hiszen számos út vezet a hálózat fenti sajátosságai miatt a kívánt célterminálhoz. A rendszer tehát akár részleges leállás esetén is működőképes marad, ami zavartalan kommunikációs hálókapcsolatot eredményez. Más oldalról viszont a decentralizáltan kiépített Internet nem rendelkezik ellenőrzési pontokkal, ahol a rendszert kontrollálni lehetne, illetve beavatkozásokat lehetne eszközölni. Így egyesek szerint az Internet nem más, mint „az anarchia technikailag megvalósult formája”.¹⁰

1.2. *Kommunikációs protokoll TCP/IP*

Az adatforgalom komplex vezérlése az Interneten az ún. Internet Protokollra (IP) és a Transport Control Protocol-ra (TCP) hárul. Az IP azonosítja a feladót és a címzettet, majd a hálózaton keresztül vezeti az adatokat a két érintett

⁸ Internet Society, lásd <http://www.isoc.org>

⁹ routing – adatútképzés

¹⁰ Glaser: 24 Stunden im 21. Jahrhundert, 31. p.

között. Minden IP-cím négy, pontokkal elválasztott, háromjegyű számból áll 001 és 255 között, azaz minden cím 32 bit nagyságú és pontosan megjelöl egy, az Internetre csatlakozó számítógép-terminált. Teoretikusan ma mintegy 4 milliárd számítógép azonosítható egyértelműen. Ez ma már kevésnek tűnik a szakembereknek, így Ipv6-rendszerrel ezt ki szeretnék bővíteni egy 128 bites, címeket tartalmazó sémára, amelynek következtében elméletileg 667 billió cím jutna a Föld minden négyzetmilliméterére. (Ez $6,5 \times 10^{28}$ számú címet jelentene emberenként.)

A küldő fél által azonos részekre feldarabolt adatcsomagok a decentralizált hálózaton keresztül rendszertelenül érkeznek a címzetthez. A TCP feladata, hogy az adatcsomagokat az eredeti formába összehozza, illetve az esetleges átviteli hibákat felfedje. Az 1983-ban kidolgozott egységes Protokoll-szabvány teszi lehetővé, hogy ma egy nemzetközi és a hardware-eszközöktől független kommunikáció valósuljon meg a különböző számítógépes rendszerek között.

1.3. Domain név

Mivel a 32 bites IP-cím a mindennapi életben meglehetősen nehezen használható, ezért 1986-ban kidolgoztak egy szisztémát, amellyel betű-, illetve számkombinációval jeleníthető meg az IP-cím. Ezeket nevezték el domain neveknek (magyarul: tartományneveknek). Ez a név tetszés szerint választható névből és egy ország- vagy szervezeti kódból áll. Ez utóbbit legmagasabb szintű tartománynak, angolul TLD-top-level domain-nak nevezzük.

A Domain Name System (DNS) biztosítja az ún. domain név szolgáltatón keresztül az egyes felhasználónak a saját domain nevet. A DNS egy nagy adatbanknak felel meg, amelyben a domain neveket és az IP-címeket rendszerbe foglalták. A domain neveket és az IP-címeket egy központi hely kezeli és adja ki: Internet Corporation for Assigned Names and Numbers – ICANN. Az ICANN munkáját regionális alszervezetek segítik.

A domain nevek exponenciális növekedése jelzi az Internet egyre kiszélesedő jelentőségét. 1995-ben még csak kb. 100.000 domain nevet regisztráltak, addig 1997-ben ez a szám elérte az 1,5 milliót, 2002-ben pedig világszerte 39 millió új domain név került bejegyzésre.

1.4. WWW – World Wide Web

Az Internet lényegében egy kommunikációs infrastruktúrát teremtett meg, amelyre különböző szolgáltatásokat lehet feltenni. Az internetes szolgáltatás alanyai: a kiszolgálóegység (server) és az ún. ügyfélprogramok (clients). A kiszolgálóegység lényegében programokat jelent. E programok teszik lehetővé a szolgáltatásokat. Az ügyfélprogramok a felhasználók számítógépein futnak (hosts), és a kiszolgálóegység által nyújtott szolgáltatások felhasználását teszik lehetővé.

Egy személyi számítógépen párhuzamosan üzemeltethetők a kiszolgálóegységek és az ügyfélprogramok. A felhasználó komputerén tud saját kiszolgáló szolgáltatásokat kínálni, és egyidőben az ügyfélszoftverek segítségével más szolgáltatást is igénybe venni. A legtöbb professzionális Internet-szolgáltató-programot erre a célra beállított számítógépek útján működtetik. Ennek megfelelően ún. kiszolgáló-komputerekről vagy röviden kiszolgálóegységről beszélünk, hogy a különböző számítógép-terminálokat valamiféleképpen azonosíthassuk.

A legismertebb és a legsikeresebb Internet-szolgálat a World Wide Web (WWW). A „komfortos” client-program segítségével (Web Browser) a felhasználó, különösebb előtanulmányok nélkül képes arra, hogy hozzájusson multimédiás dokumentumokhoz, az ún. internetes oldalakhoz.

A World Wide Web alapja egy ún. hypertext-rendszer, amely lehetővé teszi a hozzájutást a szövegekhez, grafikonokhoz, hanganyaghoz, videóhoz, aktív alkalmazásokhoz, valamint más Interneten található dokumentumokhoz (links). Egy kattintás, és a felhasználó a kapcsolódó dokumentumokat ismerheti meg. Ez lehetséges egy adott dokumentumon belül vagy egészen más helyen lévő információs anyag kapcsán is. A Hyper Text Markup Language (html) egyszerűsége alapján bárki, különösebb programozói szakismeret nélkül képes arra, hogy gyorsan és komplikációk nélkül a saját dokumentumát elkészítse, és azt egy kiszolgáló helyen, a hálón közzé tegye. Az internetes oldalak száma, valamint az Internet ebből következő méretei és sokoldalúsága nehezen követhető, és napról napra egyre nagyobb sebességgel növekszik.

Az egyes internetes oldalakhoz való hozzájutás az ún. URL¹¹-en keresztül bonyolítható le, amely a Hypertext Transmission Protocolból, a World Wide Web-ből és a domain névből áll (pl. <http://www.sze.hu>).

1.5. *Peer-to-peer hálózat*

Az utóbbi években a zenei anyagok kicserélésével együtt vált különösen népszerűvé az MP3 rendszer.¹² Ebben központi és decentralizált szoftverrendszerek találhatók. Mindkét szisztémában közös, hogy bárki a saját számítógépén keresztül egy megfelelő és ingyenesen rendelkezésre álló programon keresztül csatlakozhat e rendszerhez azért, hogy itt aztán mások által felvitt zenei anyagot, képeket, szoftver-programokat, sőt filmeket letöltsön.

Ez eltér az eddigi Internet-szolgáltatótól abban, hogy az adatokat nem egy vagy több központi kiszolgálóegységre helyezik el és onnan hívják le, hanem mindegyik felhasználó az általa közrebocsátott adatokkal – mint kiszolgálóegység jelenik meg, lehetővé téve másoknak, hogy ezeket az adatokat bármikor letöltsék. Ilyen formán mindenki lehet egy személyben és időben szolgáltató és felhasználó. Innen ered a rendszer angol elnevezése is „peer-to-peer” hálózat. A központosított peer-to-peer szisztéma, mint a Napster¹³ vagy Audiogalaxy a felhasználókat egymással egy centrumon keresztül kapcsolja össze. Létezik viszont az ilyen centrum nélkül működő rendszer, a Gnutella, ahol nincs központi kiszolgálóegység, mivel minden felhasználó rátelepíti számítógépére azt a programot, ami lehetővé teszi a kapcsolatteremtést más felhasználóknak. Noha ez utóbbi megoldás nem olyan gyors, mint a centralizált szolgáltatás, mégis elkerülhetővé teszi, hogy más durván beavatkozzon a „zene-csere-börzébe”. Ugyanakkor a nem központosított rendszer szerzői jogi szempontból, illetve a jogosult szerzők érdekeire nézve negatív hatású, azaz jogilag nem követhető. Nincs ugyanis technikai lehetőség a zenei anyag jogosulatlan terjesztőjének tettenérésére és felelősségre vonására, illetve nem állítható le a központon keresztül a

¹¹ Uniform Resource Locator

¹² Moving Picture Experts Group III. Audio Layer

¹³ A Napster volt az első népszerű peer-to-peer rendszer és mintegy 38 millió felhasználója volt 2001-ben, amíg a Bertelsmann konzern meg nem vásárolta és aztán megszüntette. Most a Bertelsmann megkísérel egy előfizetős, a Napsterhez hasonlóan működő rendszert létrehozni.

jogellenesen funkcionáló rendszer, amint az megtörtént a Napster esetében. Egy köztes megoldást jelent a jelenleg rendkívül népszerű eDonkey 2000-System, amely abban különbözik a Napster-típusú centralizált rendszerektől, hogy sok központtal, azaz kiszolgálóegységgel rendelkezik szerte a világon. A sok kiszolgáló biztosítja bár az adatátvitel gyorsaságát, ugyanakkor jogilag mégsem ellenőrizhető, hasonlóan a decentralizált szisztémához.

1.6. Egyéb Internet-szolgáltatók

A World Wide Web és a peer-to-peer hálózat mellett létezik más, rendszerint régebbi internetes szolgáltató, de ezek gyakorlatilag jelentéktelen szerepet töltenek be az információs társadalomban. Egy azonban ezek közül kivétel, ez az e-mail-szolgáltatás, amely jól áttekinthető elektronikus levelezési programokon bonyolódik le (pl. Microsoft Outlook, Netscape Messenger, Endora and Opera stb.).

Logikailag idetartozik még az FTP (File Transfer Protocol) adatátviteli szolgálat, a Telnet, amely lehetővé teszi, hogy létrehozzuk a PC-terminálok „konferenciáját”, az IRC (Internet Relay Chat) chat-program, valamint az Usenet Newsgroups, amely nagyszámú felhasználónak teszi lehetővé, hogy egy „kitűző falitáblán” különböző üzeneteket cseréljen ki.

1.7. Adatátvitel az Interneten – Browsing, Caching, Proxy-server és a Mirror-Sites

A böngészésnél (browsing) a felhasználó a client-program alkalmazásával (pl. egy www-Browser) egy internetes oldalra indít keresést.

A böngésző program ezt követően először leellenőrzi, hogy a kívánt oldal az utóbbi időben nem került-e rögzítésre a helyi gyorsítótárban („cache”-ben, RAM), vagy nincs-e a számítógép merevlemezén. Amennyiben ezen helyeken megtalálható az oldal, akkor közvetlenül innen hívja le a kereső. Az adatokat nem kell ismételt az Internetről lehívni, tehát a művelet lényegesen gyorsabban és adatátviteli kapacitás igénybevétele nélkül megy végbe. Amennyiben az adatok a helyi gyorsítótárból nem hívhatók le, ill. nem aktualizálhatók, a böngésző továbbadja a „lapkérés” a Router vagy az ISP felé, amellyel a felhasználói komputer a helyi hálózat vagy távkapcsolás útján össze van kötve.

Az esetek többségében a Router ismét megkísérli a kért adatokat egy helyi gyorsítótárból az ún. proxy-cache-ből „kihozni”.

A proxy-cache¹⁴ és a proxy-szerver¹⁵ nem más, mint egy szoftver, amely úgy viselkedik a felhasználóval szemben, mint egy Internet-kiszolgálóegység, és amennyiben ez lehetséges rendelkezésre bocsátja a kért internetes oldalt. A proxy-kiszolgálóegységen az adatok „objektumok” ún. tiszta formában találhatóak, tehát nem a TCP/IP felbontásában. Így egy kép, az egy képadat, a zenemű egy egész hangadat. A proxy-kiszolgáló feladata, hogy az adatokat a TCP/IP által kis részcsomagokra bontsa a Router számára, amely így képes azokat eljuttatni az internetes oldalt kérő számítógépes terminálhoz. Amennyiben a proxy-kiszolgáló nem rendelkezik a szükséges információkkal, kénytelen megkeresni más különböző további utakon, Routeren keresztül a kiszolgáló komputert, hogy onnan aztán elérje az eredeti helyen tárolt objektumot. A kiszolgálóegység különböző Routereken keresztül a TCP/IP az adatsomagokat visszajuttatja a proxyhoz.

Ez a részinformáció a csomagokat újra egyesíti és a saját gyorsítótárában tárolja azért, hogy aztán az újabb oldal lekérése esetén ugyanaz, vagy más felhasználó azt megkaphassa. Ezt követően a TCP/IP módozban továbbítja a fájlokat a lekérő Routeren keresztül, vissza az eredeti felhasználóhoz. A felhasználó számítógépében pedig ezek az adat-részcsomagok újra egész weblapokká állnak össze. Ezeket a weblapokat a browser-cache tárolja, rendszerint a merevlemezen és párhuzamosan grafikus kártyatárolójába lemásolja, aminek folytán megjeleníthetők a képernyőn.

A proxy-kiszolgálótól meg kell különböztetni az ún. Mirror-kiszolgálóegységet. Míg a proxyt az ISP irányítja, és automatikusan tárol egy bizonyos időre különböző olyan internetes oldalakat és fájlokat, amelyeket gyakran keresnek, addig a Mirror-kiszolgálóegység az eredeti kópiája egy gyakran lehívott egész internetes weboldalnak.

¹⁴ A felhasználók számítógépei helyett tölti le a weboldalakat és az azokhoz tartozó egyéb fájlokat – az adott weboldalak első lekérése alkalmával. A letöltött fájlokat átmenetileg tárolja egy erre elkülönített lemez területen (cache).

¹⁵ Ezzel a helyi hálózaton lévő számítógépek hozzáférhetnek az Internethez.

A Mirror-oldalt közvetlenül az azt kínáló szolgáltató irányítja, hogy az internetes oldalra irányuló keresést különböző kiszolgálóegység között szétossza, és regionálisan a helyszínen készre kitárolja minden hosszadalmas útkeresés kiiktatásával. A Mirror-oldal nem rövid időre készült beállítás, hanem célzottan és tudatosan létrehozott adatátvitelt segítő megoldás.

2. Az Internet története és fejlődése

Az Internet létrejött a múlt század hatvanas éveinek elejére tehető, amikor az Egyesült Államok honvédelmi minisztériuma rájött arra, hogy miképpen lehet a világ minden részén szétszórt amerikai katonai egységek között egy gyors és hatékony kommunikációs láncolatot kiépíteni. A probléma az volt, hogy ez ideig a különböző helyeken különböző távirati rendszereket használtak, és ezekhez más, és más szabványeszközök tartoztak. Ez azt jelentette, hogy csak az azonos típusú eszközökön lehetett megteremteni a kapcsolatot.

Először a Pentagon alapította meg azt a meglehetősen költséges kommunikációs központot (Advanced Research Project Agency – ARPA), amely számos kísérletet hajtott végre az Egyesült Államokban egy modern kommunikációs hálózat kifejlesztésére. Végül 1969-ben sikerült néhány neves kutatóintézettel és egyetemmel létrehozni az ARPA-nak egy olyan kommunikációs hálózatot, amely független volt a lokális számítógépes rendszertől és egyszerűen össze lehetett kapcsolni sok ezer más számítógéppel. Ezen kívül a rendszer független volt az egyes kapcsolatok különböző alakzataitól azáltal, hogy egységes átviteli lehetőségeket teremtett meg és decentralizáltan épült fel, ami lehetővé tette, hogy a rendszer akkor is működőképes legyen, ha részleges kapcsolatmegszakadások lépnének fel.

1972-ben már 29 csomóponttal rendelkezett a hálózat és összekapcsolta az USA keleti és nyugati partját. Ekkor még a hálózat fő használói a hadsereg, állami szervek és az egyetemek voltak.

1973-ban az ARPAnet létrehozta az első nemzetközi kapcsolatát az Egyesült Királysággal és Norvégiával.

A múlt század nyolcvanas éveiben óriási fejlődésen ment keresztül az Internet azzal, hogy számos nemzetközi hálózat jött létre¹⁶, amelyek csatlakoztak az ARPAnethez.

1986-ban az ARPA átruházta az Internettel kapcsolatos felelősségi körét az NFS-re (National Science Foundation), amelyet az MCI, Sprintlink és az IBM alapított és igazgatott tovább, egyben a gerinchálózatot¹⁷ (backbone) hatalmas kapacitására bővítették ki, ami lehetővé tette, hogy a hálózatba számtalan közintézmény, vállalat és magánszemély kapcsolódjon be.

A Robert Cailliau és Tim Berners-Lee által kidolgozott World Wide Web-ből és Hypertext-tel az Internet lett a legnépszerűbb nemzetközi kommunikációs hálózat 1989-ben. 1991-ben már négy millióan használták az Internetet. Ez a szám 26 millió volt 1995-ben, 201 millió volt 1999-ben és 580 millió 2002. májusában.¹⁸

A kilencvenes évek elejétől az Internetet egyre inkább kereskedelmi célokra kezdték használni. Ennek következtében az NFS többé nem vállalkozott a gerinchálózat működtetésére, azt átengedte a gazdaság szereplőinek, a vállalatoknak.

3. Az Internet jelentősége

Időközben az Internet mind a magán- és gazdasági életben nem elhanyagolható tényezővé vált. A társadalom jelentős rétegei, főleg a fiatalabbak kommunikációjában vált napi gyakorlattá a világhálón való levelezés, telefonálás, információkeresés, bankügyletek lebonyolítása vagy vonat- repülőjegy rendelés. Az Internet egy olyan ún. „testetlen társadalmi térré” vált, amely hatással van a társadalmi kapcsolatokra, gazdasági tranzakciókra és jogviszonyokra. E térben érdekek érvényesíthetők, konfliktusok rendezhetők és hatalmi törekvések érvényesíthetők.¹⁹ Az ún. „keresőgépekkel” pillanatokon belül eljutunk a keresett információhoz vagy kereskedelmi ajánlathoz. Ma minden jelentősebb cég, szolgáltató vagy éppen önkormányzat rendelkezik internetes elérhetőséggel.

¹⁶ BITNET, CSNET, EARN

¹⁷ Bármely távközlő-hálózat fő részét, gerincét képező nagyteljesítményű (pl. üvegszál, műholdas stb.) hálózat. A gerinchálózat üzemeltetőit csúcshálózati szolgáltatóknak nevezik, ellentétben a közvetlen csatlakozást szolgáltatókkal.

¹⁸ NUA Internet Surveys

¹⁹ Roßnagel, Weltweites Internet – globale Rechtsordnung, MMR 2/2002, 67/67. p.

3.1. *Az Internet gazdasági vetülete*

A gazdasági vállalkozások számára számos előnyt kínál a Világháló. Például a költségek csökkentését a beszerzésben, a hatékonyság növelését az üzemen belüli teljesítményekre nézve, valamint a jövedelmezőség növelését újabb fogyasztók megnyerésével, illetve a meglévőkkel fennálló kapcsolatok intenzifikálásával.

A honlapokon a fogyasztók és a befektetők hamar és könnyen hozzájutnak az adott termékkel kapcsolatos információkhoz. A fogyasztó és a terméket előállító vállalat közötti kommunikációra az interaktivitás új dimenziója jellemző.

A célzott, azaz a fogyasztók meghatározott köre felé irányuló on-line-hirdetések olyan személyekhez jutnak el, akiket korábban nehezen tudtak a reklámozók elérni. A fogyasztókról készített és profilírozott adatbázisok lehetővé teszik, hogy az ajánlatok és termékek egyre inkább egyénre szabottak legyenek.

Az Interneten kínált termékek és szolgáltatások függetlenek a regionális- és országhatároktól, a nyitvatartási időtől. Az áruajánlat kicsiny anyagi ráfordítással a nap 24 órájában bárki részére elérhető.

Végül, de nem utolsósorban az Internet teszi lehetővé, hogy a vállalatok tevékenységüket az egyik országból a másikba áttegyék adó vagy jogi előnyök miatt (law shopping).

A nyereségorientált előnyök mellett nem hanyagolható el a hálón való megjelenés imázs szerepe sem. Ma fontos, hogy a magukra valamit is adó piaci tényezők jó „képet” mutassanak vállalkozásukról honlapjukon keresztül. Aki ezt a lehetőséget elmulasztaná, komoly presztízsveszteséggel számolhat.

Az előnyökkel szemben meg kell azonban említeni az alábbi hátrányokat is:

Éppen az elektronikus kereskedelem (e-commerce) és az elektronikus banktevékenység (e-banking) terén van lehetőség jogsértésre, az adatokkal való visszaélés, kalózkodás, az adatokhoz való jogosulatlan behatolás útján. A lakosság széles rétegei ezért vonakodnak még ma beszerzéseiket az Interneten

keresztül lebonyolítani. 1998- és 1999-es években számos, az elektronikus kereskedelemre építő vállalat ment tönkre, sőt az informatikai szektor vállalatainak részvényei is nagymértékben zuhantak a tőzsdéken az elmúlt években.²⁰ Mégis a jövőbe mutató tendenciák azt engedik sejtetni, hogy azok a vállalatok, amelyek a fent említett válságos időszakot már kiállták, forgalmukat fokozatosan növelni tudják. 1995-ben világszerte az on-line áru- és szolgáltatásforgalom fél milliárd USA dollárra rúgott, míg 2000-ben ez a mutató már 377 milliárd dollárt tett ki, és 2002-ben 1.234 milliárd dolláros összforgalmat értek el.²¹ Csupán érdekességként említendő meg az eBAY internetes aukciós ház 2001-es gazdasági eredménye, mely szerint jutalékforgalma 748,8 millió USA dollárt tett ki, ebből az adózás és levonások utáni tiszta eredménye 90,4 millió dollár volt.²²

3.2. *Az Internet szociális és társadalompolitikai aspektusai*

Az Internet ma még beláthatatlan információs lehetőségeket hordoz. Decentralizált felépítése folytán tartalma egyáltalán nem ellenőrizhető, így a vélemények kinyilvánításának szabadsága e téren kristálytiszta módon jut érvényre. A világhálón megjelentetett tudás késedelem nélkül mindenki számára hozzáférhető, ugyanakkor azonban e tudásanyagoknak szerzőit, alkotóit megillető jogvédelem nem mindig elégséges, és e jogvédelemmel vissza is lehet élni.

Az Internet az alapja annak, hogy az ipari- és árutertermelő-szolgáltatásokat nyújtó társadalom információs és tudásalapú társadalommá változzék. Az információk ma már nincsenek helyhez kötve, hiszen minden pillanatban és minden helyről szinte korlátlan számú forrásból hívhatók elő. Az információk kulcsszerepet töltenek be a gazdasági- és társadalmi fejlődésében. Az „információipar” egyesíti a tudást és az új technológiákat, és így kétségtelenül alapja egy ország gazdasági, tudományos és társadalmi sikereinek.²³

²⁰ A német „NEMAX 50” tőzsdeindex 9.196 pontról majdnem 90 %-ot zuhant 2000-ben, és 2001-ben is az 1000 pont alatt maradt.

²¹ NUA analízis, <http://nua.com/surveys>

²² eBay, eBay Announces Fourth Quarter and Year End 2001. 1.

²³ Flechsig, Grundlagen des Europäischen Urheberrechts, ZUM 2002. 1/2; Mönkemöller, Moderne Freibeuter unter uns?, GRUR 2000, 663/663. p.

Az, hogy az Internet miképpen fogja a jövőben mindennapi életünket megváltoztatni, ma még nehezen látható be, mindenesetre egy ma már biztosnak látszik: a digitális technológiák és az Internet rányomják bélyegüket társadalmi életünkre, és hamarosan az élet minden aspektusát – gazdaságot, politikát, társadalmi tevékenységeket – úttörő módon meghatározzák.²⁴

Ma a világ lakosságának durván 10 %-a használja az Internetet. Ez az arány 1995-ben még alig 1 % volt. Viszont az on-line-használók messze többen vannak a fejlett ipari országokban, mint a világ más részein. Míg az USA-ban a lakosság 60 %-a kapcsolatban áll az internetes szolgáltatásokkal, addig ez, pl. Egyiptomban csak 0,81 %. A harmadik világban elsősorban a technikai feltételek hiányoznak. Míg New York Manhattan negyedében annyi telefonvonal van, mint egész Afrikában, addig sajnos a világ összlakosságának jelentős része a közeljövőben nem élhet a hálózat nyújtotta előnyökkel. Noha a tudás a világhálón gyorsan és mindenki számára mindenhol elérhető, mégis a fenti okok miatt a Föld lakóinak csak kisebb része számára jelent napi kapcsolatot. „Aki nem tud átfogó információkra szert tenni, nem tud részt venni az információs társadalomban.”²⁵ „A hálón belül nincsenek távolságok, azon kívül viszont a távolságok végtelenek”.²⁶

II. Szerzői jogi alapvetések

1. A szerzői jog lényegi kérdései

A szerzői jog a gondolati (írói) és a művészeti alkotásra a szerzőnek vagy jogutódjának biztosítja a kizárólagos rendelkezés jogát bizonyos ideig, megvédve a művet az illetéktelen forgalomba hozatal és utánképzés ellen is.²⁷ A szerzői alkotás csakis kreatív szellemi tevékenység eredménye lehet, nem pedig véletlen tevékenység vagy esemény következménye. Az „egyéni eredetiség” a mű szoros kapcsolatát fejezi ki az alkotóval.²⁸

²⁴ Castells, Interjú DER SPIEGEL: Überleben im Netzwerk, Der Spiegel, 14/2000

²⁵ Überleben im Netzwerk, 2. Berger, Neue Modelle für den Umgang mit Wissen in wissenschaftlichen Bibliotheken, Skript der Tagung der Heinrich-Böll-Stiftung in Berlin am 26.04.2002. zum Thema Digitales Urheberrecht. 3/6.

²⁶ Castells, Interjú DER SPIEGEL, Überleben im Netzwerk, Der Spiegel, 13.04.2000

²⁷ Szladits: A magyar magánjog vázlata, Grill, Budapest, 1933, 363. p.

²⁸ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Jogtudományi Közlöny, 2001. évf. szeptember, 338. p.

A szerzői jog fogalma átölel egy objektív és egy szubjektív elemet. Objektív az a joganyag, amely a szerzői jogi szabályokat tartalmazza, szubjektív a szerző speciális joga az általa alkotott mű szellemi tulajdonára vonatkozóan. Noha a szellemi tulajdon a tulajdon szerves részét képezi²⁹, mégis a szerzői jog jelentőségét gyakran félreértelmezik. Míg a különböző tárgyakon fennálló jogok a nem jogászok között is széles körben ismertek, addig a szerzői jogot a klasszikus műalkotásokra szűkítik le.

A szerzői jog jelentősége ma már messze túlnyúlik az írói műnek, a zeneműnek, a képzőművészeti vagy építészeti alkotásoknak a védelmén. Ma a szerzői jogvédelmi rendszer kiterjed a fentieken kívül a számítógépes programokra, adatbázisokra, fényképekre, hanghordozókra, filmekre, videojátékokra, térképekre, grafikai alkotásokra, rádióadásra, mindenféle zenei teljesítményre, reklámok és webhonlapok terveire. Ugyanakkor felmerül a kérdés vajon a szerzői jogi védelem meddig terjedjen, hiszen egy francia ítélet szerint szerzői műnek minősül az Eiffel-torony díszkivilágítása, vagy az osztrák Legfelsőbb Bíróság szerint szomszédos joggal védett teljesítmény az, ha a hegycsúcsokra képsorokat automatikusan felvevő és internetes hálózatba továbbító videokamerákat helyeznek ki. A szerzői jog csak addig terjedhet, amíg megfelel valódi természetének, eredeti és társadalmilag elfogadott céljának.³⁰

A szerzői jog ún. „kizáró” jog. A mű felhasználásának módjáról, terjedelméről és tartalmáról egyedül a szerző dönt. A mű többszörözéséhez, terjesztéséhez, kiállításához, előadásához, bemutatásához, közvetítéséhez alapvetően szükséges beszerezni az alkotó egyetértését, aki az általa létrehozott mű felhasználásáért rendszeresen megfizetendő díjra tarthat igényt. Az alkotók, művészek és kultúra elvesztheti gazdasági bázisát egy olyan működőképes szerzői jog nélkül, amely alkalmazkodik a modern digitális és globális adottságokhoz, valamint tudatosan jelentősége a lakosság széles rétegeiben.

Az Európai Bizottság becslése szerint az EU-tagországok bruttó nemzeti össztermékének 3-5 %-a, egyesek szerint 5-7 % a szerzői joggal kapcsolatba hozható termékekből származott a XX. század végén. Ezen termékek és szolgáltatások tudományos és kulturális jelentősége mellett, euró milliárdokban mérhető gazdasági eredmény származik.

²⁹ 2001/29/EK Irányelv (Info-Irányelv) magyarázó megjegyzések 9. pontja.

³⁰ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Jogtudományi Közlöny, 2001. évf. szeptember, 337. p.

Az idevonatkozó jogszabályok megalkotásakor, a szerző jogainak tiszteletben tartása, érdekeinek figyelembevétele mellett számításba kell vennünk a közérdeket. Lényeges, hogy az uniós és nemzeti törvénykezés az egyenlő elbánásra épülő és az arányosság elvein alapuló joganyagot alkosson.³¹ Meghatározott körülmények között mégis lehetővé kell tenni, hogy ösztársadalmi érdekből (pl. oktatás, ill. korlátozott magánhasználat) a szerzői jogvédelem háttérbe szoruljon, és az alkotások – különösen az információs társadalomban – elérhetőek lehessenek a szerző külön engedélye és díjfizetési kötelezettsége nélkül is.

2. A szerzői jog történeti fejlődésének rövid összefoglalása

2.1. Ókor és középkor

Az emberiség történetében sok idő eltelt, amíg a szellemi tulajdon jog létét egyáltalán tudomásul vették. Az ókorban és a középkorban tudományosan értékelhető szerzői jogról aligha beszélhetünk. Az alkotók, a művek szerzői erős függésben álltak mecénásaiktól, mind elismertségük, mind díjazásuk tekintetében. A szerzői művek „védelme” megsértésük esetén kimerült pusztán erkölcsi rosszállásban és a jogsértő, hamisító elátkozásában.³²

2.2. A könyvnyomtatás feltalálása

1440-ben a könyvnyomtatás feltalálásával jelentkezett általánosságban a könyvek utánnomlásának, másolásának problémája. Az egyre jobban kifejlődő könyvnyomtatási technikák lehetővé tették a nagypéldányszámú megjelenést, és az egyre szaporodó könyvnyomtatók tették a köz számára is elérhetővé a kor szerzői műveit. A könyvnyomtatás előtti időben készült művek jóformán egyházi körökben vagy privilegizált helyzetben levő személyek között kerültek korlátozottan publikálásra.

Az első jogvédelmi lépések a könyvnyomtatókat megillető privilégiumok formájában jelentkeztek. Ezekre a privilégiumokra a könyvnyomtatásban résztvevő vállalatok, nyomdák és kiadók tartottak igényt, és ezek lényegében először csak egyfajta területi védelmet jelentettek.

³¹ Gutman: Urheberrecht im Internet, BWV Verlag, Wien-Graz, 2003. 33. p.

³² Verfluchtung in der Einleitung des Sachsenspiegels von Eike von Repgow, Nachweis in Ulmer, Urheber- und Verlagsrecht, 51.p.

A XVI. század elején a fent említett általános jellegű privilégiumok helyett egyre inkább az egyes műveket és műfajtaikat kezdték privilegizálni, és a szerző teljesítményét anyagilag, tiszteletdíjjal megbecsülni még akkor is, ha a honorárium összege meglehetősen csekély volt.

A privilégiumok megadásának elvi alapja ekkor sokkal inkább a könyv nyomtatástechnikai megjelenésének utánzása elleni védelem volt, mint a szellemi terméké. E privilégiumok megadására gyakran gazdaságpolitikai vagy éppen pusztán politikai érdekből került sor. Az iparosok támogatása, a szakmai tevékenység védelme, adó, cenzúra és az állami közjó álltak, mint védelmi szempontok az előtérben.

Átfogó jogvédelmet ezek a privilégiumok a szerzőknek egyáltalán nem biztosítottak. A kivételes elbánás területenként és regionálisan is eltérő és szétszórt volt. Gondoljunk különösen a sok kis német államra (grófságok). Ennek következtében a könyvek utánnnyomásának megakadályozása meglehetősen nehéz volt, hanem éppen teljesen lehetetlen. Sőt az egyes államok éppen azt támogatták, hogy más államokban kinyomtatott műveket, saját nyomdáikban minél nagyobb számban elkészítsék és aztán kiadják.

2.3. *Változások a XVII. és XVIII. században*

A természetjogi iskolák megerősödésével változott a szerzők helyzete a XVII. század végére. A szerzők is a kiadóknak adott privilégiumoknak részesévé váltak, ha nem is teljes mértékben. A XVIII. század végére sikerült az ezzel foglalkozó jogászoknak és filozófusoknak kidolgozni a szellemi tulajdont biztosító alapelveket, amelyek most már a regionális kereteken is túlmutattak, és a társadalom részéről is elfogadást nyertek. A megerősödő természetjogi tanok egyre inkább elítélték az állam beavatkozását a gazdasági életbe, és felváltották a korábbi privilégiumok rendszerét. A gazdaságilag jelentős erőt képviselő kiadói érdekek, polgári jogi biztosításra irányuló törekvések végül is megteremtették a mai szerzői jog alapjait.³³

Egyébként ez időtájt alakult ki Európában a szerzői jog két fő rendszere:

- a) a common law szerzői joga,

³³ Gutman: Urheberrecht im Internet, BWV Verlag, Wien-Graz, 2003. 36. p.

- b) a „kontinentális” szerzői jog, amely a szerző jogát, a *droit d’auteur*-t helyezi a középpontba.

Ez utóbbi modell különböző változatai honosodtak meg az ún. kontinentális Európa országaiban. Ezeknek az országoknak szerzői jogában, a középpontban az a természetjogi elv állt, amely szerint az egyén megőrzi ellenőrzési jogát az általa létrehozott alkotás felett. Ez az ellenőrzési jog nemcsak azt jelenti, hogy a mű gazdasági hasznosítását (többszörözés és terjesztés) tartja kontroll alatt, hanem nem vagyoni elemeket is tartalmaz, mint például annak eldöntését, hogy publikálni akarja-e a szerző a művét?³⁴

Az említett másik nagy szerzői jogi rendszer, a *common law* rendszere a gazdasági lehetőségekre épített anyagi előny megszerzésére koncentrál. E szerzői jog kulcsfontosságú célja, hogy ösztökélje a magánszemélyek és vállalatok kezdeményezéseit olyan szellemi befektetésekre, amelyekből az alkotók és a társadalom is anyagi haszonhoz jutnak.

2.4. *A XIX. és a XX. század szerzői jogi jogfejlődése*

A XIX. század során a szerzői joggal kapcsolatosan különböző teóriák alakultak ki. Ezek a személyiségi és a vagyoni jogok közötti összhang kérdésével függenek össze. Ennek alapján beszélhetünk a monista és dualista felfogásról.

A monista felfogás szerint a vagyoni jog nem válik el a szerző személyétől. A szerző a felhasználási engedélyezés jogát mindig magának tartja fenn, tehát a mű felhasználására ad csak engedélyt.

A monista felfogáson belül, az egyik irányzat az alkotásokhoz fűződő vagyoni érdeket tartotta döntőnek. A másik irányzat viszont a személyiségi jogok elsődlegességét hangsúlyozta, és a vagyoni aspektusokat jelentéktelennek tartotta.³⁵

A dualista felfogás viszont a vagyoni és a személyi szempontokat élesen elkülöníti egymástól. Ezen felfogás hívei elismerik a szellemi művekhez

³⁴ Stewart, *International Copyright and Neighbouring Rights*, 72-74. p.

³⁵ pl. Gierke

kapcsolódó jogi érdekek oltalmát és azt, hogy ez kizárólagos, abszolút szerkezetű jogviszonyokat eredményez. Ugyanakkor a szellemi alkotások sajátos, immateriális jellege miatt a tulajdonjog intézménye nem biztosít megfelelő védelmet. Az immateriális javak abszolút szerkezetű, kizárólagos jogosultságokat teremtenek. A vagyoni és személyiségi jogok kizárólagossága párhuzamosan érvényesül.³⁶

2.5. *A nemzetközi szabályozás mérföldkövei*

Az 1886. szeptember 9-én az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény (továbbiakban: BUE)³⁷ a nemzetközi szerzői jogi együttműködés meghatározó dokumentuma. Az egyezményt eddig 151 állam írta alá.³⁸ A BUE azokat a minimális követelményeket és alapelveket rögzíti, amelyeket az egyezményben résztvevő tagállamoknak saját nemzeti jogukban mindenképpen érvényesíteniük kell.

A BUE legfontosabb alapelvei: a nemzeti elbánás elve, az alakszerűtlenség elve, az oltalmak függetlenségének elve. Az egyezménnyel összefüggő igazgatási feladatokat a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) látja el, amely alapítására 1967-ben, Stockholmban került sor. A WIPO tevékenységét 1970-ben kezdte meg, székhelye Genfben van.

Az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezményt (továbbiakban: ESZJE) 1952-ben, Genfben írták alá.³⁹ Mintegy 95 ország tagja az Egyezménynek. Az utóbbi időkben azonban gyakorlati jelentőségét elveszítette, és a BUE-hoz képest háttérbe szorult a nemzetközi együttműködésben.⁴⁰

A szerzői joggal szomszédos jogokat illetően az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló 1961. évi Római Egyezmény (a továbbiakban: RE)⁴¹ tekinthető a globális együttműködés alapszerződésének. Az egyezményt a WIPO, az UNESCO és az ILO együttesen adminisztrálja.

³⁶ Lontai: Szellemi alkotások joga, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1998. 22. p.

³⁷ A BUE legutolsó, párizsi szövegét Magyarországon az 1975. évi 4. tvr. hirdette ki.

³⁸ 2003. július 15-i állapot szerint. Forrás: WIPO – www.wipo.int/treaties/documents/english/word/e-berne.doc

³⁹ Az ESZJE legutolsó, párizsi szövegét az 1975. évi 3. tvr. hirdette ki Magyarországon.

⁴⁰ Ifj. Ficsor: Kommentárok, Szerzői jogi törvény, VIVA Média Budapest, 1999. 15. p.

⁴¹ Kihirdette Magyarországon az 1998. évi XLIV. tv.

Megemlítendő továbbá a hangfelvételek előállítóit hangfelvételeik engedély nélküli sokszorosítása elleni védelemben részesítő 1971. évi Genfi Egyezmény⁴², amely szintén a Szellemi Tulajdon Világszervezete (a WIPO) kompetenciájába tartozik.

A két egyezményt 1996-ban kötötték meg szintén a WIPO égisze alatt Genfben. Mindkét egyezményhez eddig 41 ország csatlakozott. Szakmai körökben a két egyezményt „Internet-egyezményeknek” is nevezik:

- a) a Szerzői Jogi Szerződés (továbbiakban: SZJSZ), valamint
- b) az előadásokról és a hangfelvételekről szóló szerződés (továbbiakban: EHSZ).⁴³

A Kereskedelmi Világszervezet (WTO) létesítéséről szóló „egyezménycsomag” részeként született a TRIPS (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) egyezmény, amely a szellemi tulajdon kereskedelemmel összefüggő kérdéseit szabályozza.⁴⁴

A közösségi jogalkotás az alábbi főbb jogszabályokat hozta létre a szerzői jog területén:

- a Tanács 91/250/EGK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről,
- a Tanács 92/100/EGK irányelve a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó bizonyos jogokról,
- a Tanács 93/83/EGK irányelve a műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői joggal kapcsolatos jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról,
- a Tanács 93/98/EGK irányelve a szerzői jog és bizonyos kapcsolódó jogok védelmi idejének harmonizálásáról,

⁴² Magyarországon az 1975. évi 18. tvr. lett kihirdetve

⁴³ Megerősítve az 57/1998.(IX.29.) OGY határozat

⁴⁴ Kihirdetve Magyarországon az 1998. évi IX. törvénnyel.

- a Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve az adatbázisok jogi védelméről,
- a Parlament és a Tanács 2001/84/EGK irányelve a képzőművészeti alkotások eredeti példánya után a szerzőt megillető követő jogról.
- a Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve a szerzői jogok és a szomszédos jogok egyes vonatkozásainak az információs társadalomban történő harmonizálásáról (a továbbiakban: Irányelv).

2.6. *A hazai szerzői jog kialakulása*

Az első mérőföldkő a Szemere Bertalan-féle 1884. évi XVI. tc. volt. A következő fontos lépést a BUE-hoz történő csatlakozásunk jelentette, amely az 1921. évi LIV. törvénycikk, majd a Balás P. Elemér által gondozott 1934. évi törvényjavaslaton keresztül épült be a honi jogalkotásba. Sokáig az 1969. évi III. tv. volt hatályban, majd ezt váltotta fel az 1999. évi LXXVI. tv., amely nagymértékben figyelemmel volt a fent már említett nemzetközi jogfejlődésre, illetve a technikai fejlődés új eredményeire.⁴⁵

2.7. *A szerzői jog perspektívái*

A szerzői művek digitalizált formában való megjelenítése mellett az információs társadalom szolgáltatásai között előfordulnak olyan alkotások, amelyek a hagyományosan elfogadott szerzői jogi jogvédelmet élvező művek keretein túlmutatnak. Ilyen volt korábban a számítógépi programok szerzői művé és a mozgókép előállítói teljesítmények szomszédos jogi védelem tárgyává minősítése, a reprográfiai jogdíj bevezetése. Ide sorolható még az adattárok sui generis jogvédelme, amelyet uniós irányelv⁴⁶ szabályoz már 1996 óta.

„Meddig terjedjen még a szerzői jog?” teszi fel a kérdést Gyertyánfy⁴⁷, hiszen ma már az Eiffel-torony díszkivilágítását, illatszereket, az esztétikus sportmozgást is szerzői jogi védelemben szeretnék részesíteni. Ez azzal magyarázható, hogy a szerzői jog nem más, mint a mű használatának és

⁴⁵ Solt: A szerzői jogi törvény magyarázata, Előszó, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 5. p.

⁴⁶ 96/9. EK sz. irányelv

⁴⁷ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Tanulmány: Jogtudományi Közlöny, 2001. szeptember 337-348. p.

mások általi felhasználás *engedélyezésének, tiltásának kizárólagos joga*. Ennek lényegi tartalma, hogy itt

- (1) a tulajdonhoz erősen hasonló, évtizedekre szóló monopóliumról van szó;
- (2) a védelem anélkül biztosítható, hogy a mű bejegyzésre, nyilvántartásba kerülne (formamentesség);
- (3) a védelmi tárgy viszonylag pontatlan meghatározása;

az engedélyköteles felhasználásokat általános fogalommal, nem pedig taxatív felsorolással határozták meg.⁴⁸

A szerzői művek megítélésénél olyan alapelveket kell érvényesíteni, mint a *szubjektív eredetiség, a konkrét belső vagy külső formában való megjelenés, illetve a saját teljesítmény*. Ezek az alapelvek azonban sem hazánkban, sem külföldön nem érvényesülnek maradéktalanul a szerzői művek jogvédelmének biztosításakor. Például az adattár, amely szerzői jogi védelemben részesül ugyan, de eredetiséget nem mutat. Nehezebb kimutatni és körülhatárolni a védelem tárgyát a szellemi alkotásoknál, mint a tulajdonjognál. Különösen vonatkozik ez az on-line formában és nem dologi formában megjelenő alkotásoknál.⁴⁹

A szerzői jog folyamatosan tágulni látszik. Egyrészt azért, mert a műszaki haladás kedvez a tömeges alkotásoknak, az uniformizált, rövid életű műveknek. Ennek következtében egyre kevésbé jelentős e művek személyhez kötődése, az alkotó érdeke. Ugyanakkor dominánssá válik a műközvetítő, megrendelő, kulturális befektető érdeke, pl. a nagy média-konzorciumok szerepe, különösen a szerzői jogra vonatkozó nemzeti és nemzetközi jogalkotás befolyásolására.⁵⁰

Másrészt a szerzői jog terjeszkedése *politikai okokra* is visszavezethető. A világ egypólusúvá válása a gazdasági globalizációval fonódott össze, amely a

⁴⁸ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Tanulmány: Jogtudományi Közlöny, 2001. szeptember 337-339. p.

⁴⁹ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Tanulmány: Jogtudományi Közlöny, 2001. szeptember 340. p.

⁵⁰ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Tanulmány: Jogtudományi Közlöny, 2001. szeptember 342. p.

világkereskedelem átfogó liberalizációját tűzte ki a fejlett ipari-kereskedelmi országok érdekeit szem előtt tartva. Sajnos a szellemi alkotásokra vonatkozó nemzetközi egyezményekben a jogok és kötelezettségek gondosan kialakított egyensúlyát, és az anyagi viszonyosságot is magába foglaló rendszerét fellazította az USA azon törekvése, hogy a szerzői jogokat „beruházássá” degradálja, illetve a legnagyobb kedvezményes elbánás megvonásával fenyegetsen kalózfelhasználás miatt olyan országokat, amelyeknél az adott mű felhasználása nemzeti joga szerint nem volt szerzői engedélyhez kötve. Az angolszász jogi gondolkodás elterjedése a szerzői jog területén az eredetiségkövetelmény és a szerző, mint eredeti jogtulajdonos elv háttérbe szorulásához, a szerzői és szomszédos jogok természetes határokon túli terjeszkedéséhez vezet.⁵¹ Főleg az USA-ban vált gyakorlattá, hogy a törvényhozó lényeges kérdések eldöntését az érdekcsoportok közötti közvetlen egyezkedésre bízta, és az eredményt emeli törvényerőre (pl. internet-szolgáltatók felelősségi szabályai a DMCA-ban.) Probléma lehet az európai jogharmonizációban, hogy Magyarországon a nemzeti szerzői jogtól idegen vagy felesleges jogi szabályozást kell átvenni. Az egyes töredezett vagy rendszertelen, kompromisszumos jogharmonizációs normák átvétele a tagállamok jogában belső ellentmondásokhoz vezethet.⁵² (Pl. a filmekre vonatkozó szerzői jogok védelmi idejének újfajta, a filmszerzők közül az utoljára elhalt személy halálától való számítás módja.)

Gyertyánfy határozottan kimondja a szerzői jog bővítésének eseteire, terveire: ne tovább! „*A szerzői és szomszédos jogok azonban csak akkor tölthetik be feladatukat, ha azok maradnak, amik*”. A szerzői jogi jogharmonizáció kapcsán az EK leszögezte, hogy a szellemi tulajdon védelmében alapvetően új megközelítésre nincs szükség. A szerzői jogok és a szomszédos jogok harmonizációjának a magasfokú védelmen kell alapulnia, hiszen ezek a jogok a szellemi alkotások létrehozásában elengedhetetlen szerepet játszanak. Védelmük révén biztosítható az alkotói tevékenység folyamatossága és fejlődése mind a szerzők, előadók, előállítók, fogyasztók, mind pedig a kultúra, az ipar és a nagyközönség érdekében. A szerzői és szomszédos jogi

⁵¹ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Tanulmány: Jogtudományi Közlöny, 2001. szeptember 343. p.

⁵² Király: A szerzői jog harmonizálásának határai az Európai Közösségben, tanulmány, kézirat, 2001. június 8.

rendszerek hatékony és szigorú védelmi rendszere az egyik fő eszköz arra, hogy biztosítsuk a szerzők és előadók függetlenségét és méltóságát.⁵³

Ki kell emelnünk a szerzői jog alapvető szerepét: szellemi, humánus tartalmat nyújt a szabadidő élvezetes eltöltéséhez. A szórakoztató termékek *egyedi szellemi tartalma a lényeges elem*, a hordozó csak műszaki eszköz. A csak anyagi vagy szellemi erőfeszítésre, befektetésre, vagy technikai jellegű teljesítményre alapozás összekeveri a lényegét a műszaki hordozóeszközzel, ami az eredetiség hiányát vagy túl alacsony szintjét eredményezi.⁵⁴ Gyertyánfy veszélyesnek tartja Magyarország kulturális piaca szempontjából, ha a szerzői jogokat az iparjogvédelemhez közelítik, túlhangsúlyozzák a személyiségtől független „tulajdoni” jelleget, lezállítják a védelmi szintet a világkereskedelmi liberalizáció céljai érdekében.

Ezáltal elkerülhetlenné válik, hogy tőkeerős multinacionális cégek monopóliumokat szerezzenek, megfosztva a közönséget a kulturális sokféleségtől. Fontos tehát, hogy kihasználjuk az európai irányelvek megengedő szabályai által biztosított mozgástereket jogharmonizációs tevékenységünk során. Törekedni kell arra, hogy saját szerzői jogi törvényünk logikája és kulturális, nemzeti érdekeink jussanak érvényre a közösségi szabályok célkitűzéseinek végrehajtása során is.

„A szerzői jog csak addig terjedhet, amíg megfelel valódi természetének, *eredeti és társadalmilag elfogadott céljának.*”⁵⁵

III. Nemzetközi jogharmonizáció

1. A nemzetközi szerzői jogot ért kihívások

Az információs társadalom és a határokon átnyúló, az Interneten terjesztett szerzői jogi védelmet élvező művek kétszeresen is kihívást jelentenek a nemzetközi szerzői joggal szemben. A globális jogvédelemnek a lehető legteljesebb mértékben le kell

⁵³ 2001/29/EK Irányelv Értelmező rendelkezések 5., 9., 11. pontjai

⁵⁴ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Tanulmány: Jogtudományi Közlöny, 2001. szeptember 347. p.

⁵⁵ Gyertyánfy: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Tanulmány: Jogtudományi Közlöny, 2001. szeptember 348. p.

fednie a szerzői jogi viszonyokat. Másrészt a jogvédelem szintjét emelni kell és egyben kiegyenlíteni. Emellett alaposan át kell gondolni az alkalmazandó kivételeket, amelyek ma, az egyes országok nemzeti szabályait figyelembe véve rendkívül változatos képet mutatnak. A harmonizáció magába foglalja az egyes jogvédelmi rendszerek közelítését is. Felmerül a kérdés: az „európai kontinentális” védrendszert (a természetes személy, az alkotó jogait védi) vagy az angolszász „Copyright”-szisztémát (tendenciózus beruházásvédelem, a terméket előállító védelme) részesítsék előnyben?

A digitális technika nemcsak a szerzői művek újfajta felhasználását, megjelenítését teszi lehetővé, hanem képes a művek felhasználásának engedélyezését is megoldani, pl. digitális jelzésekkel, a szerző adatainak feltüntetésével stb. Az új digitális technika lehetősége kérdéssé teszi továbbá a közös jogkezelő szervezetek szerepét is, hiszen a szerző maga is el tudja látni a jogkezelői feladatokat.

Lehetővé válik, hogy az adott mű, alkotás felhasználását technikailag tegyék lehetetlenné, (pl. egy adott film letöltését az Internetről csak valamilyen felhasználói kód segítségével lehet végrehajtani). Probléma viszont, hogy ezeket a zárkódokat fel lehet törni, és a cselekmény akár büntetőjogi úton való megakadályozása pedig meglehetősen körülményes.

2. A Berni Uniós Egyezmény (BUE)

A Berni Uniós Egyezmény a szerzői jogok nemzetközi védelmének elő- és meghatározó alapintézménye.⁵⁶ A BUE a védelem tárgyi hatályát az irodalmi és művészeti művekre terjeszti ki, ami alatt az irodalom, a tudomány és a művészet minden olyan alkotását értjük – tekintet nélkül ezen alkotások kifejezőmódjára vagy alakjára –, mint amilyenek a könyvek, a brosúrák vagy más írásművek, előadások szónoklatok, szentbeszédok vagy ugyanilyen jellegű egyéb művek, színművek vagy zenés színművek, táncművek vagy némajátékok, szöveges vagy szöveg nélküli zeneművek, filmek ideértve a filmezéshez hasonló módon kifejezett műveket is; rajzok, festmények, építészeti művek, szobrok, metszetek, könyvnyomatok, fényképeszeti művek, ideértve a fényképezéshez hasonló módon kifejezett műveket

⁵⁶ Boytha: A hatályos szerzői és szomszédos jogi sokoldalú szakegyezmények, A Szerzői jogi törvény magyarázata, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 519. p.

is; az alkalmazott művészet alkotásai: illusztrációk és térképek, földrajzi és tereprajzi, építészeti vagy tudományos vonatkozású tervek, vázlatok vagy plasztikai művek.⁵⁷

Ez a meglehetősen „átfogó” meghatározás lehetővé teszi, hogy a BUE hatálya alá kerülhessenek olyan, az új technológia által létrehozott alkotások, mint pl. az Interneten forgalmazott digitális információk, adatbázisok, számítógépes programok. Különösen ezt a feltételezést támasztja alá a BUE idézett 2. Cikk (1) bekezdésében említett „tekintet nélkül kifejezésük módjára vagy alakjára” kitétel. Ennek következtében a világhálón közzétett zenemű is a BUE által megfogalmazott védelem tárgykörébe esik, anélkül, hogy ehhez szükségessé válna az egyezmény valamiféle módosítása, kiegészítése. Ilyen formán az alkotás kifejezése *kulcsfontosságú* szó a BUE szövegében. Nem véletlen, hogy a később tárgyalt WIPO 1996. évi Szerzői Jogi Szerződés éppen erre alapozta védelme tárgyát.⁵⁸ Természetesen a különböző módon és alakban kifejeződő alkotásoknak továbbra is szellemi alkotásnak kell lenniük, ami valami eredetinek és azonosíthatónak a személyes kifejtését jelenti.⁵⁹

A BUE által biztosított védelem alanyai a szerző és jogutódai.⁶⁰ A BUE alapján védettek:

- a) azok a szerzők, akik az Unió⁶¹ egyik országának állampolgárai, megjelent vagy meg nem jelent műveikre nézve;
- b) azok a szerzők, akik az Unió egy országának sem állampolgárai, azon műveikre nézve, melyeket első ízben az Unió egyik országának valamelyikében adnak ki, vagy egyidejűleg adnak ki egy Unión kívüli, és egy Unióhoz tartozó országban.⁶² Itt jegyzendő meg, hogy azok a szerzők, akik az Unió egyik országának sem állampolgárai, de állandó lakóhelyük az Unió egyik országában van, a BUE szempontjából ugyanolyan elbírálásban részesülnek, mint ennek az országnak az állampolgárai.⁶³

A BUE területi hatálya, azaz az egyezményes védelem minden szerzőre kiterjed, kivéve az adott mű származási országát. Itt ugyanis a védelemre a belföldi törvények

⁵⁷ BUE 2. Cikk (1) bekezdés

⁵⁸ Boytha: A hatályos szerzői és szomszédos jogi sokoldalú szakegyezmények. In: A Szerzői jogi törvény magyarázata, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 527. p.

⁵⁹ Boytha: A szerző jog, XXII. fejezet, szerk.: Petrik, KJK-KERSZÖV, Budapest, 1990. 328. p.

⁶⁰ BUE 2. Cikk (6) bekezdés

⁶¹ Itt a Berni Unió Egyezményt aláíró államok állampolgáraitól van szó

⁶² BUE 3. Cikk (1) bekezdés

⁶³ BUE 3. Cikk (2) bekezdés

irányadók. A védelem – a mű származási országán kívül – megilleti a szerzőket az Unió valamennyi országában ugyanazon jogok szerint, amelyeket a belföldiek élveznek, valamint azok a jogok is, amelyeket az Egyezmény külön megad.⁶⁴ A mű származási országa az az uniós tagállam, ahol a mű először, vagy valamely Unión kívüli országban történt megjelenéssel egyidejűleg (30 napon belül) jelent meg. A több uniós országban megjelent műnél az a származási ország, ahol legrövidebb a védelmi idő. A meg nem jelent, vagy először az Unión kívüli országban megjelent művek származási országa a szerző állampolgársága alapján állapítható meg.⁶⁵ A fentiekben bemutatott szabályozás is tartalmazza részben a BUE legfontosabb alapelveit, amelyek a következők:

- a lex loci protectionis elve, azaz „a védelem terjedelme, valamint a szerző jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik”⁶⁶,
- a belföldiekkel való egyenlő elbánás elve⁶⁷,
- a védelem alaki feltételekhez kötésének tilalma⁶⁸,
- a védelem függetlenségének elve⁶⁹,
- a védelmi minimum elve.

A védelmi minimum elve szerint a BUE tagországainak kötelezettsége, hogy biztosítsák az egyezményben meghatározott védelmet azzal, hogy ezen túlmenően szélesebb szerzői jogi védelmet is nyújthatnak a szerzőknek nemzeti jogukban.

A BUE 20. Cikke szerint az Unióhoz tartozó országok kormányai egymás között külön megállapodásokat létesíthetnek, amennyiben ezek a szerzők javára szélesebb körű jogokat nyújtanak, mint amelyeket az Unió biztosít, vagy amelyeket az egyezménnyel ellentétben nem álló egyéb kikötések tartalmaznak. A BUE ezen cikke tette lehetővé, hogy létrejőjön 1996-ban a WIPO Szerzői Jogi Szerződése és az Előadásokról és a hangfelvételekről szóló szerződése.

⁶⁴ BUE 5. Cikk (1)-(3) bekezdések

⁶⁵ BUE 5. Cikk (4) bekezdés

⁶⁶ BUE 5. Cikk (2) bekezdés

⁶⁷ BUE 5. Cikk (1) bekezdés

⁶⁸ BUE 5. Cikk (2) bekezdés

⁶⁹ BUE 5. Cikk (2) bekezdés

A BUE a következő kizárólagos szerzői jogokat tartalmazza:

- a szerző művének fordítása vagy a fordítás engedélyezésének joga;⁷⁰
- a szerző joga művének adaptálását, átírását és egyéb átdolgozását engedélyezni;⁷¹
- a szerző joga, hogy művének megfilmesítését engedélyezze;⁷²
- a szerző engedélyével lehet művét többszörözni;⁷³
- a szerző engedélye alapján kerülhet az általa alkotott színmű, zenés színmű és zenemű nyilvános előadásra bármely módon és eljárással.⁷⁴ Ugyancsak itt szabályozza a szerző jogát a nyilvánosságra hozatallal kapcsolatosan.
- a szerző engedélye kell a mű nyilvános közvetítéséhez;⁷⁵
- a szerző engedélyezi a mű sugárzását minden egyéb vezeték nélküli nyilvánossághoz közvetítésekor;⁷⁶
- a szerző engedélyezi a sugárzott mű egyidejű, vezetékes vagy vezeték nélküli nyilvánossághoz közvetítését;⁷⁷
- követő jog.

A BUE alapján rögzített minimumjogok kapcsán a teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a BUE lehetővé teszi, hogy ezen általánosan érvényesülő minimumjogokra vonatkozóan az egyes uniós tagországok nemzeti jogalkotása korlátozásokat vezessen be.⁷⁸

⁷⁰ BUE 8. Cikk

⁷¹ BUE 12. Cikk

⁷² BUE 14. Cikk (1) és (2) bekezdés

⁷³ „BUE 9. Cikk (1): Az ezen Egyezmény alapján védett irodalmi és művészeti művek szerzőit megilleti az a kizárólagos jog, hogy műveikről bármely módon és formában többszörösítés csak az ő engedélyükkel készüljön”. A „bármely módon és formában” megszővegezés lehetővé teszi, hogy az információs társadalom szolgáltatásai is (pl. számítógépeken, ill. az Interneten nem dologi formában és ideiglenesen történő többszörözés) a BUE e cikkének hatálya alá kerülhessenek.

⁷⁴ BUE 11. Cikk: A nyilvános előadás „bármely módon és eljárással” történhet, például nemcsak hangfelvételtől, rádió vagy televízió készülékről, de számítógép alkalmazásával az Internetről. Itt az előbbi lábjegyzetben tett megállapítás az érvényes, azaz a BUE 11. Cikke is kiterjeszthető az információs társadalom szolgáltatásaira.

⁷⁵ BUE 11. és 11ter cikkek: A nyilvános előadás „bármely módon és eljárással” történhet, például nemcsak hangfelvételtől, rádió vagy televízió készülékről, de számítógép alkalmazásával az Internetről. Itt az előbbi lábjegyzetben tett megállapítás az érvényes, azaz a BUE 11. Cikke is kiterjeszthető az információs társadalom szolgáltatásaira.

⁷⁶ BUE 11bis Cikk (1) bekezdés 1. pont

⁷⁷ BUE 11bis Cikk (1) bekezdés 2. pont

⁷⁸ Pl. BUE 6bis Cikk (2) bekezdés második mondat; 9. Cikk (2) bekezdés, 11bis Cikk (2) bekezdés.

3. Az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény (SZJE)

1952-ben írták alá ezt az egyezményt Genfben, az UNESCO égisze alatt. Magyarország 1971 óta tagja a konvenciónak, legutolsó szövege az 1975. évi 3. tvrrel lett kihirdetve. Azzal, hogy az Egyesült Államok, Kína és a FÁK csatlakozott a Berni Uniós Egyezményhez az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény nagyrészt elvesztette jelentőségét.

4. Az 1961. évi Római Egyezmény (RE)

A RE szerzői jogokkal szomszédos jogokat illetően az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szól, amelyet Magyarország az 1998. évi XLIV. törvény hirdetett ki. A RE kiegészítésül szolgál a Berni Uniós Egyezményhez, hiszen lehetővé teszi azt, hogy az egymástól ugyancsak eltérő nemzeti szabályok kölcsönösen elismerésre, részben pedig egymáshoz való közelítésre kerüljenek.

A RE védelmi rendszere hasonló a Berni Uniós Egyezményhez, hiszen itt is *a nemzeti elbánás elve* dominál, valamint bizonyos minimális védelmi jogokat biztosít a Római Egyezmény célcsoportjai részére (az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek), akik és amelyek pusztán az értékesítési jogok tekintetében élveznek jogvédelmet. A RE alapelve, hogy a szomszédos jogok védelme nem érintheti a szerzői jogok védelmét.

Az információs társadalom új értékesítési formái tekintetében a Római Egyezmény hasonló funkciót tölt be, mint a BUE a szerzői jogokra nézve: megállapítja a kiinduló pontokat, és egyúttal kijelöli az egyes jogok alapításának határait. A BUE 20. Cikkének megfelelően a RE 22. Cikke lehetővé teszi a szerződő államoknak, hogy kiegészítő megállapodásokat hozzanak létre, amelyek ugyan a Római Egyezményben biztosított jogokon túlmutatnak, de nem állhatnak a RE rendelkezéseivel ellentétben. Mindenesetre az ún. minimális jogok a Római Egyezményben még „gyengébben” kerültek kialakításra, mint a Berni Uniós Egyezményben. Például a digitális technológia szempontjából központi kérdésnek számító többszörözési jog ugyan kizárólagos jogként került be az Egyezménybe, mégis a RE 15. Cikke megengedi a nemzeti törvényhozásnak, hogy fenntartsa vagy bevezessen kivételeket. A RE 15.

Cikk (2) bekezdése semmiféle anyagi jogi előfeltételt nem támaszt a többszörözési jog alóli kivételekkel szemben, nem úgy, mint a BUE 9. Cikk (2) bekezdése.

Noha a digitális korszakban a hangfelvétel előállítóinak és a műsorsugárzók szerepe a „test” nélküli, on-line értékesítés miatt megváltozik, mégis a Római Egyezményben lefektetett alapelvek és értékek a további jogalkotásban figyelembe veendőek és továbbfejlesztendőek.⁷⁹

5. Megállapodás a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól (TRIPS)

(Agreement on Trade- Related Aspects of Intellectual Property Rights)

Az 1994. áprilisban aláírt egyezményt, amely a szellemi tulajdon kereskedelmével összefüggő kérdéseket szabályozza, Magyarországon az 1998. évi IX. tv. hirdette ki. (1995. január 1-én lépett hatályba.) A TRIPS olyan egyezmény, amely először tartalmaz az anyagi értéket képviselő jogokról rendelkezéseket, melyek a szerző részére nemcsak anyagi jogi jogokat adnak, hanem azok érvényesítését is biztosítják.

A TRIPS-egyezmény része a Kereskedelmi Világszervezetet létesítő egyezménycsomagnak, amely annak egy csatolmánya, ezáltal a szerzői jog és a szomszédos jogok felértékelődtek a világkereskedelemben. A szerzői joggal szomszédos jogok alatt az előadóművészek, a hangfelvétel előállítóinak a rádió- és televízió-szervezetek, a filmek előállítóinak a védelme értendő. Amennyiben a szerződő államok a TRIPS-egyezmény által rögzített védelmi szintet nem tartják be, ennek érzékelhető következményei lehetnek. A TRIPS-egyezmény III. részében⁸⁰ szereplő szankciók a jogellenes magatartástól való eltiltástól, az elkobzáson keresztül, egészen a kalóztermék megsemmisítéséig terjednek. Egyes esetekben a WTO-nak lehetősége van arra is, hogy a TRIPS-egyezményt megsértő államot gyors vitarendezési eljárást követően⁸¹, akár a kereskedelmi koncessziók megvonásával is sújthassa.

Anyagi jogi szempontból a két alapegyezményben (BUE és RE) biztosított, magas szerzői jogi védelem a TRIPS-egyezmény által nem befolyásolható, nem

⁷⁹ Schippan: Die Harmonisierung des Urheberrechts in Europa im Zeitalter von Internet und digitaler Technologie. – Nomos, Baden-Baden 1999. 118. p.

⁸⁰ TRIPS 44-61. cikkek

⁸¹ TRIPS 64. Cikk

csökkenthető.⁸² A TRIPS hivatkozása a BUE-ra és a Római Egyezményre különbözőképpen került kialakításra. Míg a TRIPS⁸³ arról rendelkezik, hogy a szerzői jogra a BUE 1971-es szövege alkalmazandó, és ezzel átveszi a TRIPS a BUE magas anyagi jogi védelmi szintjét, ugyanakkor a szerzői joggal szomszédos jogok esetében pusztán a TRIPS 14. Cikkében foglalt jogokat biztosítja, amelyeket az előadóművészek, a hangfelvétel-készítők és a műsorsugárzók alkotásaira nézve pontról pontra felsorol. A TRIPS ún. „Bern plus” elve a 9-13. cikkeiben jut kifejezésre. Ezek a cikkek lényegében a BUE által biztosított szerzői jogi védelmet veszik át. A számítógépes programok és az adatbázis jogvédelme egyenként is kiemelésre került a TRIPS-ben.⁸⁴ A TRIPS szól a szerzői jogokkal védett mű bérletéről, valamint a minimális védelmi időről.⁸⁵

A 13. Cikk korlátozásokat és kivételeket tartalmaz, leszögezi, hogy „a kizárólagos jogokra való korlátozásokat és kivételeket a tagok olyan különleges esetekre szorítják, amelyek nem állnak ellentétben a mű szokásos felhasználásával és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekét”. Ez a megfogalmazás lényegében a BUE 9. Cikk (2) bekezdésére alapozott. Tulajdonképpen itt a többszörözési jogra vonatkozó rendelkezés lett általánosítva a kizárólagos jogokra való utalással. A BUE 9. Cikk (2) bekezdés ilyen kiterjesztő alkalmazásának (az ún. háromlépcsős tesztnek) az az előnye, hogy különösen az újfajta felhasználási eljárások esetén, a kizárólagos jogoknál külön és alaposan megvizsgálja, hogy azok korlátozása és a kivitelező eljárások alkalmazása indokolatlanul nem fogja károsítani a jogosult jogos érdekeit.⁸⁶ A háromlépcsős teszt átfogja az összes kivételt. Lényege, hogy a Berni Unióhoz tartozó országok:

- 1.) csak különleges esetekben tegyék lehetővé a szerzői művek többszörözését,
- 2.) feltéve, hogy az ilyen többszörözés nem sérelmes a mű rendes felhasználására,
- 3.) és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.

⁸² TRIPS 2. Cikk (2) bek.

⁸³ TRIPS 9. Cikk (1) bek. első mondat

⁸⁴ TRIPS 10. Cikk (1) bek., ill. TRIPS 10. Cikk (2) bek.

⁸⁵ TRIPS 12. Cikk, TRIPS 13. Cikk

⁸⁶ Von Lewinski, CR 1997. 438. 441. p.

A szerzői joggal szomszédos jogokra tekintettel a TRIPS a Római Egyezményhez képest alacsonyabb védelmi szintet biztosít. Az előadóművész a TRIPS⁸⁷ szerint jogosult megtiltani a hozzájárulása nélküli előadás sugárzását és a közönséghez közvetítését, illetve a rögzítetlen előadások rögzítését, ennek sokszorosítását. Ez az egy lehetősége van a beavatkozásra, tehát nincs *kizárólagos* joga a tilalmazásra⁸⁸, mialatt a hangfelvétel-gyártóknak *kizárólagos* joguk van a közvetlen vagy közvetett sokszorosítás engedélyezésére vagy tiltására.⁸⁹ A műsorszórók is csak „legyengített” jogokkal rendelkeznek a TRIPS-egyezmény alapján, ellentétben a Római Egyezményben foglaltakkal.⁹⁰

Hasonlóképpen a Berni Unió Egyezményéhez a TRIPS ugyancsak *a nemzeti elbánás* elvén áll.⁹¹ Itt Jegyzendő meg a jogvédelemre jogosultaknál a belföldiekkel való egyenlő elbánás csak a TRIPS-egyezmény 14. Cikk (1)-től (4) bekezdésében megjelölt jogokra és hatáskörökre vonatkozik, és nem az adott ország nemzeti törvényei által előírt jogokra és igényekre.⁹² Emellett a TRIPS-egyezmény 4. Cikkében a legnagyobb kedvezményes elbánást szabályozó záradék található: „A szellemi tulajdon oltalmával kapcsolatban a Tagok bármelyike által bármely más ország állampolgárának biztosított előnyt, kedvezményt, kiváltságot vagy mentességet azonnal és feltétel nélkül meg kell adni valamennyi többi Tag állampolgárainak. E formula az eddigi szerzői jogi nemzetközi egyezményektől idegen szabályozás. Ez a helyzet odavezethet, hogy egy olyan harmadik ország állampolgárai, amely adott egyezménynek nem részese, az egyezményben biztosított magasabb védelmi szint kedvezményeiből profitálnak anélkül, hogy ez a harmadik ország maga a megfelelő nemzetközi kötelezettségeket elvállalná. Az ilyen helyzetek elkerülése végett a TRIPS-egyezmény⁹³ ad lehetőséget meghatározott feltételek mellett a *legnagyobb kedvezményes elbánás elve alóli kivételekre*. A legnagyobb kedvezményes elbánás kötelezettsége alól kivételt képeznek a tagállam által nyújtott olyan előnyök, kedvezmények, kiváltságok vagy mentességek, amelyek a szellemi tulajdon oltalmára vonatkozó, a WTO-egyezmény hatályba lépését megelőzően

⁸⁷ TRIPS 14. Cikk (1) bek.

⁸⁸ Ez azt jelenti, hogy az előadóművész a rögzítést és a sokszorosítást a TRIPS-egyezmény alapján csak a hanghordozókra, de nem a filmre, videóra, multimédia-termékekre nézve tilthatja meg. Dünwald, ZUM 1996, 725. 731. p.

⁸⁹ TRIPS 14. Cikk (2) bek.

⁹⁰ Dünwald, ZUM, 1996. 725. 731. p.

⁹¹ TRIPS-egyezmény 3. Cikk

⁹² Dünwald, ZUM, 1996. 725. 726. p.

⁹³ TRIPS 4. Cikk második mondata, a), b), c), d) alpontok

hatályba lépett nemzetközi szerződésekből következnek, amennyiben ezekről a szerződésekről értesítik a TRIPS-Tanácsot, és ezek nem képeznek önkényes vagy indokolatlan megkülönböztetést más tagállamok állampolgáraival szemben.⁹⁴ Ennek megfelelően az Európai Közösség értesítette a TRIPS-Tanácsot, aminek következtében az EKSZ által biztosított előnyök nem illetik meg a harmadik országokat. Mivel az EU tagja a WTO-nak, az EU-tagállamok között a TRIPS-egyezmény⁹⁵ közvetlenül alkalmazandó.

A TRIPS-ben⁹⁶ már említett korlátozások mellett különösen a 41. Cikkben és az ezt követő cikkekben rögzített *jogérvényesítő eljárások biztosítják*, hogy a digitális technológiákon keresztül jelentkező szerzői művekre vonatkozó értékesítési formák vonatkozásában kialakítandó szabályozásoknál a TRIPS-egyezmény rendelkezéseit figyelembe vegyék. A 41. Cikk és az ezt követő cikkekben szereplő szabályozás nemcsak a jogellenesen lemásolt számítógépes programok és a szerzői jogok megsértése esetére követeli a hatékony jogérvényesítést, hanem olyan hathatós eszközök alkalmazását is, amelyek biztosítják a jogellenesen készített másolatok *terjesztésének megakadályozását az Internet-szerveren*.

IV.A nemzetközi szerzői jog és az Internet

A digitalizálás folytán kialakult multimédiára alkalmasság miatt a szerzői művekkel kapcsolatosan új kérdések merültek fel, amelyeket a nemzetközi szakirodalomban számos cikk, könyv is fémjelez. Ezek: a szerzői jog tulajdonlása, a felhasználás internetes módoszatai, a szerzői jog megsértéséért fennálló felelősség, illetve a szerzői jog megsértésének bizonyítása.

E fejezet célja annak megvizsgálása: milyen lehetőségek vannak a „határokon átnyúló” adatátvitelre alkalmazandó szerzői jogi szabályrendszer kialakítására. E jogi szabályozás alapvető ellentmondása, hogy a nemzeti szerzői jogi szabályok territoriólisan behatároltak, míg az Internet éppen globálisan működő hálózat, tekintet nélkül a nemzetállamok határaitra. Éppen a világháló jellege miatt a nemzeti jogalkotás határai e téren meglehetősen szűkek. Amennyiben a nemzeti jogalkotó úgy döntene, hogy sajátosan, a

⁹⁴ TRIPS 4. Cikk d) alpont

⁹⁵ TRIPS 1. Cikk (1) bek.

⁹⁶ TRIPS 13. Cikk

nemzeti elképzelései alapján dolgozza ki az Internetre szerzői jogi szabályait, számolnia kell azzal, hogy ezek végrehajtása sok nehézségbe fog ütközni.⁹⁷

A szerző ugyanis a világhálón megjelenő alkotása tekintetében csak korlátozott ellenőrzési lehetőséggel bír, ha egyszer műve a nyilvánosság számára hozzáférhetővé vált. Bár a kiszolgálóegységnél az adott műre tett ajánlatok a tartalomszolgáltatónál esetleg figyelemmel kísérhetők, de kontrolljuk nehezen oldható meg. A „nemzetköziség”, a „globalitás” és „az időbeli korlátok nélkülség” jellemzik az Internetet és jelzik egyben, hogy határok közé nem szorítható.

A már említett routing eljárás segítségével továbbított információk különböző „adatvezetékeken” áramlanak és érintenek különböző államokat, így különböző jogrendszereket is.⁹⁸

Maguk a szerzői művek sem „hagyományos formájukban” jelennek meg a hálón, hanem digitalizálva. Ez egy tisztán „mechanikus cselekmény”, azaz a szerzői jog szempontjából irreleváns, hogy pl. egy zenemű digitalizált formában jelenik meg. Maga a digitalizálás nem tekinthető személyes szellemi alkotásnak. Itt persze felmerülhet az az igény, hogy a digitalizálást, ha nem is szerzői jogi védelemben kellene részesíteni, de elképzelhető lenne a teljesítmény védelme, hasonlóan az adatbankokat megillető sui generis jogvédelemhez.⁹⁹

A digitalizált művek egyik különös jellegzetessége az, hogy azonos minőségben, tetszés szerint és különösebb költségráfordítás nélkül többszörözhetők. Ezért a szerzői jogilag védett és digitalizált alkotások fokozottabban ki vannak téve annak, hogy arra nem jogosult személyek másolatokat készítsenek róluk. Ilyen formán a digitalizált szerzemények rendkívül „sebezhetőek”.¹⁰⁰

A digitalizált művek kapcsán gyakran emlegetik a multimédiát, mint az Interneten megjelenő alkotások jellemző vonását. Jogilag releváns meghatározása nincs a multimédiának. A multimédiás művek különböző adatok és alkotások kombinációi, mint pl. kép, szöveg, zene és számítógépes program. A multimédia fontos ismertetője a digitalitás, az eddig különálló médiumok összevonása és az interaktivitás, ill. a különböző

⁹⁷ Dreier, GRUR 1997. 859 (866) p.

⁹⁸ „cyberspace knows no national borders” Ginsburg: Future of Copyright in a Digital Environment, In: Hugenholtz, P. Bernt 1998. Hága, 189-219. p.

⁹⁹ Schack: Juristische Zeitung 1998. 753. p.

¹⁰⁰ Lehmann: Digitalisierung und Urheberrecht, Internet- und Multimediarecht (Cyberlaw), Stuttgart 1997. 57. p.

műveletek összekapcsolódásának a lehetősége.¹⁰¹ Különbséget kell tenni ugyanakkor a szerzői jogi szempontból a multimédiás termék, mint védelmet élvező alkotás, ill. az ebben az alkotásban található más szerzői jogilag védett művek között, amelyek kombinációjából tevődik össze a multimédiás produktum. Az ilyen művek különlegessége a médiumok és telekommunikációs szolgáltatások, valamint az információs technológiák összeolvadásában keresendő.

1. A territorialitás elve

A nemzetközi szerzői jog sajátos területe a nemzetközi magánjognak. A legfontosabb kérdések, amelyek a szerzői jogok nemzetközi vonatkozásai miatt különösen az on-line viszonylatokban előállhatnak, a következők:

- melyik az irányadó jog?
- melyik állam bíróságának áll fenn hatásköre az adott szerzői jogvita eldöntésére?
- miképpen történik a jogvitát eldöntő ítélet elismerése más országban?
- milyen jogvédelem illeti meg az adott államban a külföldi szerzőt?¹⁰²

Mindenekelőtt a nemzetközi magánjog fő kérdése, hogy melyik ország szerzői jogi anyagi joga alkalmazandó azokra a tényállásokra, amelyeknél nemzetközi, tehát határokon átnyúló adatforgalom valósul meg az Interneten. Továbbá, mely ország joga irányadó a szerzői mű keletkezésének, tulajdonlásának, átruházásának, tartalmának, korlátainak és mindezek kapcsán előálló jogsértések meghatározására.

A legtöbb ország nemzeti szerzői joga a territorialitás elvére épül: az egyes államok szerzői jogi törvényei csak az először az adott ország területén megjelent akár belföldi, akár külföldi szerzőktől származó műveknek nyújtanak védelmet.¹⁰³ A nemzeti szerzői jogok saját állampolgárságú szerzőiknek is csak saját területükön biztosítanak jogi oltalmat a jogtalan felhasználásokkal szemben.

Nemzetközi magánjogi Kódexünk is lényegében a területiség elvén alapul, amikor kimondja¹⁰⁴, hogy a szerzői jogokat annak az államnak a joga szerint kell elbírálni,

¹⁰¹ EK Zöldkönyv: „Szerzői jog és szomszédos jogok az Információs társadalomban”, 1995. július 19. 5. p.

¹⁰² „kompensatorisches Fremdenrecht” Rehinder: Urheberrecht, 10. Aufl., München 1998. 472. p.

¹⁰³ Mádl-Vékás: Magyar nemzetközi magánjog, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981. 305. p.

¹⁰⁴ 1979. évi 13. sz. tvr. a nemzetközi magánjogról, 19. §.

amelynek területén a védelmet igénylik, azaz a kapcsolóelv: *lex loci protectionis*. A territorialitás elve az államhatárokon belül biztosít jogvédelmet, de ezen túl csak akkor van lehetőség kiterjedtebb szabályozás alkalmazására, ha ezt nemzetközi egyezmények (pl. BUE, WIPO-egyezmények) lehetővé teszik. Ilyen egyezmények alapján lenne bevezethető és alkalmazható az univerzalitás elve, a határokon átnyúló szerzői jogi jogviszonyokra.

2. A területiség elvének lényegi elemei

Általánosságban elmondható, hogy a territorialitás elve uralkodó a szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos szabályozások terén, amit megerősít a szakirodalom és a judikatúra is. Ez mondható el az e téren hatályos nemzetközi egyezményekről is, kivéve a Montevideói Egyezményt, amely a „származási ország” elvét vette szabályanyaga alapjául.¹⁰⁵

A területiség elvét nemcsak a nemzetközi szerzői jog kapcsán idézhetjük fel, hiszen jól ismert a nemzetközi közjogban is: minden állam saját szuverenitásába tartozó jogát csak saját államának területén gyakorolhatja. (pl. belügyekbe való beavatkozás tilalma.)

A területiség elve ugyanakkor nem ad arra eligazítást, hogy a határokon átnyúló adatforgalomra milyen jogot is kellene alkalmazni. Ez egy keretjellelű elv, amelyet különböző összefüggésekben lehet alkalmazni anélkül, hogy a mindenkori jelentés tartalmáról számot kellene adni.¹⁰⁶ Éppen az elv sokoldalú felhasználása miatt egységes tartalmát meghatározni nehéz. „Ez az elv reménytelenül sokértelmű”.¹⁰⁷

2.1. A területiség elvének történeti háttere

A területiség elvének alkalmazása a szellemi tulajdonjog, mint államilag privilegizált tilalmi jogok alapján jelent meg Európában, nagyjából a XIV. századtól fogva.

A városok, földesurak vagy a monarchák nyomtatási, könyvkiadási, szerzői területi privilégiumai csak az uralkodási területeik határáig állottak fenn, ahol

¹⁰⁵ Montevideói Egyezmény, 1889. 2. Cikk

¹⁰⁶ Schack: Zur Anknüpfung des Urheberrechts im internationalen Privatrecht, Berlin, 1979. 10. p.

¹⁰⁷ Siehr: Das urheberrechtliche Folgerecht inländischer Künstler nach Versteigerung ihrer Werk im Ausland, IPRax, 1992. 29-33. p.

természetesen a hatalmuk tovább már nem terjedhetett. Ez az elv az államok vonatkozásában élt tovább, és áll fenn napjainkban is. A privilégium viszont átszállott a mű szerzőjére, mint abszolút jog. Ezzel a területiség elve történetileg megalapozott legitimitációját a szellemi tulajdonjog területén lényegében elvesztette. A szerzői jog ma már nem tekinthető állami privilégiumnak, még akkor sem, ha az idevonatkozó joganyag kimunkálása természetesen állami feladat. A szerzői jogok az alkotói munka reálaktusa folytán keletkeznek, aminek következtében mindenkivel szemben egy abszolút jog érvényesül, melynek létrejöttét, tartalmát és hatását polgári jogi szabályok rendezik.

2.2. *A territorialitás elvének tartalma*

Magát az elvet nehéz egyértelműen meghatározni.

A territorialitás elve különböző elhatárolásokat fog át:

- területi elhatárolás a személyi elhatárolással szemben (anyagi territorialitás vagy territorialité juridique),
- a tényleges hatály behatárolása az univerzalitással szemben (eljárás territorialitás vagy territorialité judiciaire).

Ezen túlmenően megkülönböztethetünk abszolút és relatív territorialitást. Ez utóbbira példa, hogy a szellemi- és ipari tulajdonjogok védelme, az uralkodó felfogás szerint alapvetően csak az érintett ország területén áll fenn. Ebből következik, hogy a külföldi jogvédelmi rendelkezéseket belföldön nem lehet megszegni. Ez a konklúzió csak akkor következetes, ha a szerzői jogi területi körülhatárolása előfeltételként áll fenn.

A területiség elve a nemzeti jogrend egészére vonatkozik, és ezzel a nemzeti szerzői jog érvényesülési területére is. A szerzői jog hatályában és érvényességében az adott állam azon területére korlátozódik, amely azokat elismeri. A már korábban is idézett német jogász, Schack leszögezi, hogy „a nemzeti, belső jogvédelem csak belföldön, egy külföldi szerzői jogi védelem csak a mindenkori külországban sérthető meg”.

Mindezekből következik, hogy a szerző műve nem élvez világszerte egységes jogvédelmet, hanem „jogi pozíciója” több, külön szerzői jogból tevődik össze.

Végül le kell szögezni:

- a nemzeti szerzői jog területileg behatárolt,
- az egyes nemzeti szerzői jogok elkülönülve állnak egymás mellett.

A területiség elve feltételezi egy alkalmazható nemzeti jogrend létét, azaz ennek hiányában területi behatárolásról aligha lehet szó.

Abban az esetben, ha egy mű „átlépi” a határt és mintegy elhagyja azt a jogrendszert, amely számára a védelmet biztosította, lényegében a „jogi senki földjére lép”. Ezt követően a szerző abban az országban ahová belép, csak akkor igényelheti a szerzői jogi jogvédelmet, ha az adott ország

- (1) a külföldiek számára garantálja ezt, vagy
- (2) nemzetközi szerződés alapján biztosított a hazai szerzőkkel egyenlő elbánás.

2.3. „Szerzői jogi paradicsom”

„Szerzői jogi paradicsom”, „kalózok földje” megnevezéssel azokat az országokat szokás illetni, amelyek meglehetősen alacsony vagy semmilyen szerzői jogi védelmet kínálnak jogrendszerükben. A BUE tagországok jogrendje sem egyforma, tehát előfordulhat, hogy az adott mű alacsonyabb védelmi szintet biztosító szerzői jog hatálya alá kerül mint, amelyet a származási országában élvezett. Természetesen a szerzői jog megsértői pontosan ezt a helyzetet használják ki, és a védett mű hasznosítását abban az országban hajtják végre, amely kevés vagy semmiféle védelmet nem nyújt.¹⁰⁸ Az információs társadalom szolgáltatásai szempontjából, ha csak egyetlen állam is nem tartozik, vagy éppen kilép a szerzői jogi nemzetközi konvenciók rendszeréből, máris az Internetre olyan ajánlatok kerülhetnek fel, amelyek közvetlenül a világ minden államára kihatnak. Ez a veszély egyáltalán nem elméleti, hiszen ugyan a BUE-t már 154 ország írta alá, amíg a világ

¹⁰⁸ Ginsburg, Journal of the Copyright Society of USA 42, 1995: „race to the bottom: that is, pirates will seek to upload from the least protective country possible”.

valamennyi országa nem vállalja a BUE által rögzített minimális szerzői jogi védelmi szintet, mindaddig fennáll a veszély on-line viszonylatban a jogsértő magatartások elkövetésére. Ennek a veszélye éppen a technika adta lehetőség alkalmazása miatt jelentős. Amennyiben a kiszolgálóegység (szerver) egy olyan országban telepedett le, ahol pl. nincs szerzői jog, és műveket tesz közzé a világhálón digitális formában, akkor a szerző a jogvédelmet a territorialitás elve alapján a szerver székhelyországától kérheti, ami igen nagy hátrányt jelent természetesen a jogkereső szerzőnek ebben az esetben.

3. A territorialitás elve alkalmazásának problémái

A szerzői jog megsértése jogellenes cselekmény. A szerző jogának védelme érdekében annak az államnak a jogát alkalmazhatja, ahol a jogsértő cselekményt elkövették (lex loci delicti commissi). Ezt támasztják alá a területiség elvén nyugvó nemzetközi egyezmények is. Az említett lex loci delicti kapcsolóelv alkalmazása behatárolt, mivel ha a jogsértő cselekményt külföldön követték el, akkor a jogsértés ellen nem lehet alkalmazni a belföldi szerzői jogot.¹⁰⁹

3.1. A jogsértés helyének meghatározása

A fenti bekezdésben felvetett problémából kiindulva megállapítható, hogy a jogellenesen elkövetett szerzői jogi jogsértéssel szemben annak az országnak a joga alapján kell eljárni, ahol e cselekményt elkövették, tehát az ilyen ügyekben ennek az országnak az idevonatkozó jogszabályai nagy súllyal esnek latba.

On-line területen a szerzői jog szempontjából releváns cselekmény elsősorban az információk kínálata, az információk utáni kutatás és az információk lekérése. Technikai szempontból az információ kínálatát jelenti, hogy egy kiszolgálóegység az információt rendelkezésre bocsátja, azaz „felteszi” a világhálóra (uploading). Az információ utáni kutatásról (browsing) akkor beszélünk, ha a kiszolgálóegységek által, rendelkezésre bocsátott információhalmazokban „szörfölünk” és a szükséges adatok után kutatunk. Végül az információk lekérése (downloading) esetén az adott információt a felhasználó saját számítógépére letölti.

¹⁰⁹ Intveen: Internationales Urheberrecht und Internet, Nomos, Baden-Baden, 1999. 28. p.

Ezeket a műveleteket kell megvizsgálni, hogy milyen jelentőséggel bírnak a szerzői jog szempontjából, azaz a leghűsbavágóbb kérdés a szerző számára: miképpen lehetséges meghatározni, „tetten érni” az ezen cselekmények során megvalósuló szerzői jogsértéseket?

3.2. *A mű felhasználási jogosítványairól általában*

A felhasználás tipikus módjait a különböző nemzeti szerzői jogi rendelkezések, köztük a magyar szerzői jogi törvény is az alábbiak szerint határozzák meg:

A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására, és minden egyes felhasználás engedélyezésére.¹¹⁰ Az Interneten elérhető szolgáltatások szempontjából lényeges felhasználási forma a *többszörözés, a terjesztés, a kiállítás, nyilvános előadás és a sugárzás joga*. A szerzőt ezen tevékenységek engedélyezése kapcsán arányos díjazás illeti meg.

3.3. *A konkrét felhasználási jogok*

Annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a felhasználási jogok közül melyek relevánsak az on-line kapcsolatok terén szerzői jogi szempontból, csak akkor lehetséges, ha meghatározzuk a *felhasználási cselekmény* pontos helyét. A területiség elve alapján ekkor jutunk el az irányadó és alkalmazandó joganyaghoz.

3.3.1. *Az adatok feltöltése az Internetre (uploading)*

Az ún. uploading lényegében azt jelenti, hogy egy kiszolgálóegységénél tárolják az adott szerzői alkotást, azaz megteremtődik a lehetőség, hogy az Internet-használók azt lehívják. A mű hálóra történő feltöltésének fontos előfeltétele a mű (pl. könyv, zene, film) digitalizálása, aminek következtében az adott mű többszörözése válik lehetővé. A többszörözés joga, a szerző kizárólagos joga illetve, hogy erre másnak engedélyt adjon. A többszörözés:

¹¹⁰ Sztj. 16. § (1) bekezdés

- a) a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint
- b) egy vagy több másolat készítése a rögzítésről.¹¹¹

Az, hogy a digitalizált mű többszörözésnek minősül, időközben világszerte egyértelművé vált. A szakmai közvélemény egyetért abban, hogy „a védett mű tárolása digitális formában, elektronikus eszközben többszörözésnek minősül”. Ezt WIPO Szerzői Jogi Szerződést létrehozó diplomáciai konferencián nyilatkozták a résztvevő államok. Ennek lényege, hogy a BUE 9. Cikkében azonosított többszörözési jog és annak BUE-ban említett kivételei alkalmazhatók digitális környezetben is.¹¹²

A digitalizálás esetén a jogsértés helye az a hely, ahol az adott mű található, és ahol az a kiszolgálóegység működik, amelynél a művet digitalizált formában rögzítették a szerver számítógépén. Ebből következik, hogy a többszörözés abban az országban tekinthető megvalósultnak, ahol a kiszolgálóegység van. Ez felel meg a *lex loci protectionis* elvének, amely meghatározza a védelmet nyújtó országot, ill. jogrendszerét. A szerzőt megillető jogvédelem érvényesítésére ez a helyzet egyáltalán nem jelent megnyugtató megoldást. Különösen problematikus ez akkor, ha a szerver olyan országban telepedett le és nyújtja internetes szolgáltatásait, amely nem biztosít szerzői jogi védelmet. Ugyanez vonatkozik a multimédiás termékekre, ahol többféle mű kapcsolódik össze (film, zene, szöveg stb.).

3.3.2. *Digitális úton való átvitel*

Már az uploading megtörténte pillanatában lehetősége nyílik a felhasználónak arra, hogy az adott műhöz hozzáférhessen. A digitalizált mű átvitelének formája magában hordozza azt a problémát, hogy ezen átvitel során milyen szerzői jogi szempontból releváns felhasználási módozatról kell beszélnünk ahhoz, hogy a szerzőt megillető jogvédelem

¹¹¹ Sztj. 18. § (1) bekezdés, UrhG 16. § (1) bek.

¹¹² Gyertyánfy: A szerzői jogi törvény magyarázata, III. fej. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 112. p.

jogszabályi hátterét azonosítani tudjuk. A világhálón történő adatátvitel ugyanis a már fentebb ismertetett módon, azaz úgy megy végbe, hogy az egész művet kisebb adatsomagokra osztják fel, amelyek a felhasználóhoz megérkezésükkor újra összeállnak egy egésszé (reassembly).

Alapvetően a terjesztés joga, a nem anyagi formában megvalósuló, a nyilvánossághoz közvetítés joga sugárzással (vezeték útján) jöhet itt számításba, illetve ezeket a felhasználói módozatokat célszerű megvizsgálni.

Az Szjt. megfogalmazásában terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozattal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással. Itt azonban mindjárt utalnunk kell az Szjt. 23. § (1) bekezdéséhez fűzött kommentárra, amely szerint számítógépes adattárak internetes, on-line használata, bár a végponton eredményezhet műpéldányokat is, mégsem tekinthető terjesztésnek, mert nem maga a dologi műpéldány kerül átvitelre, hanem a szétbontott adatsomagokban jelátvitellel a küldő (pl. tartalomszolgáltató) és fogadó között a rádióadáshoz hasonló nem anyagi műkövetítés történik.¹¹³ Mindebből következik, hogy az on-line adatátviteli szolgáltatás szerzői jogi szempontból fogalmilag nem sorolható a terjesztés joga alá.

A sugárzás viszont úgy tűnik, olyan jogosítvány, amely az internetes forgalom szempontjából jelentős és adekvátan alkalmazható. A sugárzás joga, akkor áll fenn, ha a szerző alkotását rádió, televízió, vezetéken keresztül vagy hasonló technikai megoldás útján a nyilvánossághoz közvetíti. Itt utalni lehet az Szjt. 26. § (8) bekezdésére, amely szerint a művet vezetékes úton úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a *nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg*. Ennek értelmében a nyilvánosság megítélése szempontjából irreleváns annak helyileg és időben való

¹¹³ Gyertyánfy: A szerzői jogi törvény magyarázata, III. rész, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 132. p.

együttes jelenléte. Fontos az, hogy nyilvánosságról legyen szó, tehát több személyről.

Az Internet használója megkülönböztethető a tv-nézőtől. Az Internet használója a kínált nagytömegű információ közül a számára szükségeset választja ki és tölti le. A tv-néző számára számos éppen futó program áll rendelkezésére, de ezeket a programokat nem tudja befolyásolni. Az Internet használója ezzel szemben az információkat tetszése és saját szükséglete szerint állítja össze, illetve dolgozza át. Míg tehát az Internet-használó *aktív (interaktív)* módon alkalmazza a világhálón megjelenő szolgáltatásokat, addig a tv-néző passzív szerepre van kárhóztatva. Éppen az itt vázolt különbözőségek miatt sokan úgy vélték, hogy a mű nyilvánosságához sugárzással való közvetítése definíciója nem terjeszthető ki az internetes kapcsolatokra.¹¹⁴ Mégis idővel egyre inkább az a felfogás terjedt el, hogy a mű nyilvánosságához való közvetítése sugárzás útján olyan tevékenység, amely szerzői jogi szempontból megfelel az on-line adatátviteli folyamatoknak. Itt lényeges segítséget nyújtott a WIPO SZJSZ 8. Cikke (Right of Communication to the Public), amely a sugárzással vagy vezetékkel való közönséghez közvetítést, azaz a *helyszínen jelen nem lévő közönséghez való eljuttatást öleli át*, történjen az bármilyen műszaki megoldás útján. A WIPO Szerzői Jogi Szerződés idézett 8. Cikkéből is kiténik, hogy az Internet útján megvalósuló felhasználás engedélyezését a már meglévő vagyoni jogok alapján kívánja megoldani.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a legtöbb országban az *on-line közvetítéssel átvitt művek tekintetében a szerzőket kizárólagos jogvédelemben kell részesíteni*. E jog tartalmi kialakítása még több államban véglegesen nem tisztázott, de elvi egyetértés van abban, hogy a szerző művének internetes forgalmazása kapcsán vagyoni jogot kell biztosítani.¹¹⁵

¹¹⁴ Dreier: Informationsgesellschaft, In: Schricker, Baden-Baden, 1997. 126. p.

¹¹⁵ Becker: Neue Übertragungstechniken und Urheberrechtsschutz, ZUM, 1995. 231. p.

A nyilvánossághoz közvetítés joga elleni jogsértés helyének meghatározásával kapcsolatosan már meglehetősen eltérő álláspontok mutathatók ki a nemzetközi jogirodalomban. A *lex loci protectionis* elve alapján a jogsértés helye a szerver székhelyországa, ugyanis innen indul ki a mű felhasználásra való felajánlása. Ezt kívánja egyébként az egész on-line felhasználási cselekmények logikája is, hiszen a nyilvánossághoz való közvetítésre ott és akkor kerül sor, amikor a szerver azt „késze” felteszi az Internetre, hogy ahhoz a felhasználók hozzáférhessenek.¹¹⁶

Ezen túlmenően számításba jöhet az az ország is, ahol a felhasználó tartózkodik, azaz ahol az információ letöltésére kerül sor a világhálóról. Az információ vagy a böngészés (browsing) következtében többszörözés vagy a tényleges letöltés (downloading) útján jut el a felhasználóhoz.

Nyilvánvaló, hogy itt újra felmerül az ellentmondás a territorialitás elve és az Internet globális jellege között. A logikus következtetés az lenne, hogy mivel a kibocsátó szerver székhelye éppúgy számításba jöhet az irányadó jog meghatározása szempontjából (push media), mint a „lehívó” székhelyországának (pull media) joga, tehát több állam jogrendszere lenne alkalmazható. Ez a helyzet viszont *jogbizonytalanságot* eredményez rendszerint.

Amennyiben az ún. push media, a kibocsátó szerver székhelyének joga az irányadó a jogvédelemre, megint fennáll annak a veszélye, hogy a kiszolgáltatók a szerzői jogi senki földjét, az ún. „copyright paradicsomokat” igyekeznek székhelyükül választani. A másik lehetőség, hogy pull media, a lehívó felhasználó tartózkodási országának joga legyen irányadó. Ebben az esetben viszont búcsút kell mondani a territorialitás „korlátozó” elvének és gyakorlatilag a szerző jogainak megsértése bármely országban megtörténhet.

¹¹⁶ Dieselhorst: Anwendbares Recht bei Internationalen On-line Dienst ZUM, 1998. 230-300. p.

3.3.3. *Internet szörfölés (Browsing)*

Mindenekelőtt problematikus és vitatott, hogy a szörfölés, azaz az Internet-oldalak „átdolgozása” és pusztán megtekintése a számítógép monitorján mit jelent? Jelenti-e azt, hogy a felhasználó szerzői jogi szempontból értékelhető többszörözést hajtott végre? Amennyiben igen, akkor milyen jogrend alkalmazható idevonatkozóan?

Problematikus, vajon az internetes böngészés során, a képernyőn megjelenő és szükséges adattárolás tekinthető-e egy adott mű „megtestesülésének” (anyagi hordozó), amely az emberi ész számára is érzékelhető, mint alkotás, vagy ez csak egy olyan átmeneti adattárolásnak tekinthető, amely a szerzői jog szempontjából nem bír jelentőséggel.

Az adatok tárolásánál sokat vitatott probléma volt a mű *számítógépes rögzítésének* kérdése. A digitális felhasználásnál a rögzítés a komplex folyamat egy fontos eleme, de a rögzítés csak pillanatnyi vagy átmeneti, ami azt jelenti, hogy időleges másolatok jönnek létre. *Az Internet-oldalak gépi böngészése időleges gépi másolások sorozatával jár.*¹¹⁷ Technikailag az adatok rögzítése az időleges és a végleges tárolásnál is az ún. munkatárban (Working storage) történik, és ez azt jelenti, hogy innen bármilyen számban, ugyanazon minőségben többszörözhetők.

Mindezek alapján a szerzőt megilleti a jogvédelem akkor is, ha az Internetet használó szörfölő rövid időre, pusztán informálódás miatt nyit meg egy honlapot. Természetesen ebben az esetben lehetőség van szabad felhasználás adására, illetve a szerzői jog korlátozására.

Egyértelmű tehát, hogy az *Internetet használó a böngészés során többszörözést hajtott végre*. E cselekményének helyszíne mindig az a hely, ahol ezt véghezviszi (iroda, lakhely). A territorialitás elvéből kiindulva annak az országnak a szerzői joga irányadó, ahol a böngészést folytató használó éppen tartózkodik. E többszörözés tevékenységben

¹¹⁷ Gyertyánfy: A Szerzői jogi törvény magyarázata, III. fejezet, 112-113. p. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 113. p.

„részesedést”, együttműködést vállal a szerver, amely hozzáférhetővé teszi a digitális formában a művet a hálózaton, ami lehetővé teszi a felhasználó számára a többszörözési tevékenységet. Ez egyfajta „társtettség”, ugyanis a szerver a jogsértő joganyagot adott esetben nemcsak maga állítja elő és kínálja fel a világhálón, hanem más által készített ilyen anyag forgalmazását, kiajánlását vállalja. Ilyen formán előkészítheti a felhasználó a szerzői jogot sértő tevékenységét. Amennyiben a szerver-közreműködés megállapítható, ez esetben a szerver székhelyországának joga is alkalmazhatóvá válhat, tehát nem egy, de több ország joga is szóba jöhet. Itt azonban azt is megfontolás tárgyává kell tenni, hogy a jogsértés a szerver közreműködése ellenére is csak a felhasználó interaktív cselekményei folytán állott elő a jogsértő mű.

3.3.4. *Letöltés*

A szerzői jog szempontjából jelentőséggel bíró további tevékenység: a felhasználó saját „otthoni” számítógépén információk letöltése, bármilyen adat tárolása. A letöltés következtében a felhasználónál a mű anyagi hordozón jelenik meg (lemez, CD, merevlemez stb.). Az ilyen formán letöltött mű papírra való kinyomtatása is anyagi hordozón való megjelenítésnek tekintendő, noha erre a műveletre a letöltés szó nem nagyon illik. Éppen a letöltés az a művelet, amely veszélyt jelenthet a szerző érdekeire. A digitalizált mű és annak Interneten való megjelenése, majd letöltése a használó által teljes mértékben a *nemzeti jogszabályokban rögzített többszörözésnek tekinthető*. Itt irreleváns az, hogy a letöltést milyen formában hajtják végre, vagy hogy milyen adatrögzítőre töltik le. Minden esetben a mű anyagi hordozón való rögzítéséről van szó, ami azt jelenti, hogy minden letöltéssel a mű felhasználása valósul meg. Amennyiben ez a művelet a szerző engedélye nélkül, tehát jogellenesen megy végbe, itt is felvetődik a kérdés, hogy a jogsértésért csak a felhasználó, vagy vele együtt a művet rendelkezésre bocsátó szerver is felel – hasonlóképpen a böngészésnél kifejtettekhez.

A letöltésnél többszörözés történik. Ezt pedig abban az országban hajtják végre, ahol a felhasználó tartózkodik, aki éppen a letöltést végzi. Tehát ebben az esetben világosan meghatározható az *alkalmazandó jogrendszer* és ezen belül az a *szerzői jogszabály*, amely a többszörözésre, ill. ezzel kapcsolatos jogsértésekre vonatkozik. Az, hogy az a szerver, aki feltette a művet digitalizált formában a világhálóra szintén felelősségre vonható-e, azaz székhelyállamának joga is alkalmazható lenne a letöltés műveletére – úgy gondolom – legalábbis kérdéses.¹¹⁸ A művet az Internetre felvivő és ott kínáló szervernek abban az esetben, ha közreműködőnek minősítenék a mű felhasználásában, informálódnia kellene a világ összes idevonatkozó jogi rendjéről, mivel az általa „kijánlott” mű bárhol letölthető az Internetről. *A szerző pedig minden pillanatban felelőssé tehetné az együttműködőként elkövetett jogsértésekért.*¹¹⁹

A fentiekben említett felhasználási módozatokon túlmenően van még néhány on-line átviteli forma, melyeken keresztül szerzői művek forgalmazhatók, és ezeket alaposan szemügyre lehetne venni szerzői jogi szempontból. Például ilyen *a proxy szerveren való tárolás* vagy az ún. *cache (gyorsító) tárolás*, amelyek lehetővé teszik a routing-eljáráson keresztül az adott művek sokszorosítását. Az itt megvalósuló *többszörözés ideiglenesnek minősül.* Lényeges szempont a tartalomszolgáltató szerepe. Amennyiben a tartalomszolgáltató már megszerezte a szerzőtől az engedélyt a mű felhasználására, akkor az ún. tárhely- és egyéb internetes szolgáltatók szabadon végezhetnek ideiglenesen többszörözéseket. A többszörözés tehát már egy jogszerűen megszerzett, többszörözésre engedélyezett műpéldány vonatkozásában valósul meg. Abban az esetben, ha már a mű hálóra történő felhelyezése (uploading) jogszerűtlen, a további felhasználók sem többszörözhetnek a szerzői jog megsértése nélkül azt. Ebben az esetben nem lehet szó ún. *konkludens hasznosítási jogosítvány*

¹¹⁸ Dieselhorst: Anwendbares Recht bei Internationalen On-line-Diensten, ZUM 1998. 293. p.

¹¹⁹ Intveen: Internationales Urheberrecht und Internet, Nomos, Baden-Baden, 1999. 43. p.

keletkezéséről, hasonlóképpen nem lehetséges eme jogosítvány jóhiszemű megszerzése.¹²⁰

A multimédiás termékek internetes felhasználását *de lege lata* kizárólag a szerző(k), illetve a felhasználó engedélyezheti(k). Mint arról már korábban szó esett, a WIPO SZJSZ 8. Cikke értelmében *az internet-típusú, lehívásos szolgáltatást szerzői jogi engedélyezéshez kötött műfelhasználásnak, nyilvánossághoz való közvetítésnek kell tekinteni.*¹²¹

A „nyilvánosság” értelmezése nemcsak az ugyanazon helyen és időben együttlévő azon személyeket jelenti, akik az adott közvetítést élvezik, igénybe veszik, hanem az on-line információk közvetítésénél nyilvánosságnak minősül, ha több személynek lehetősége van a multimédiás termékek lehívására. Tehát a *személyek sokasága teremti meg a nyilvánosságot, és ez független a helytől és időtől.*¹²² Az on-line felhasználás pontos megfogalmazása bár kívánatos lenne, mégis alapvetően a tartalmi körülírása bír fontossággal.

Összegezve az e fejezetben leírtakat megállapíthatjuk, hogy a mű felhasználói jogai kapcsán a territorialitás elvének alkalmazása következtében alapvetően az egyes *felhasználási formák lokalizálása a fő probléma* az on-line adatátvitel esetén. Ez a lokalizáció csak akkor lehetséges, ha abból indulunk ki, hogy nincs összhang nemzetközi szerzői jogi szempontból az Interneten megvalósuló mű felhasználása terén. Így *először tisztázandó mindig az alkalmazandó jog kérdése*, majd ennek alapján tudjuk meghatározni, hogy egyáltalán *szerezői jogilag releváns ügylettel van-e dolgunk.*¹²³

Az alkalmazandó jog meghatározása nélkül tehát nem tudjuk vizsgálni azt, hogy az adott internetes jogügylet szerzői jogilag értékelhető-e. Ez a helyzet mindaddig fennáll, amíg nem jön létre egy *egységes nemzetközi magánjogi joganyag*. A nemzetközi viszonylatokban a szerzői jogok

¹²⁰ Schack-Rehbinder: Urheberrecht, 1998. München, Rn. 537 és Rn. 305

¹²¹ Right of Communication to the Public

¹²² Az USA joga szerint az előadási jog (szinrevitel joga) fogalma szerint, a nyilvánosságról már akkor is lehet beszélni, ha több felhasználó az adott művet különböző helyeken és más időben tudja megtekinteni.

¹²³ Hoeren/Thum: In: Dittrich: Beiträge zum Urheberrecht V. Wien 1997. 78. p.

territoriális szétforgácsolódása következtében egyáltalán nem tekinthető rendkívüli helyzetnek az on-line területen uralkodó diszharmonia.

A fenti vizsgálódásokból kitűnt, hogy leginkább *a szerver az, akinek a székhelye alapján meghatározható a szerzői jogok megsértése esetén alkalmazandó jog*. Tehát annak az országnak a meghatározása, ahol az adott művet a világhálón való terjesztés céljával egy számítógépre feltöltötték (szerver), nem okozhat különösebb gondot. Ennek ugyanakkor az a következménye, hogy a jogsértés céljával forgalmazó szerver törekszik kiválasztani és letelepedni abban az országban, ahol a legkisebb jogvédelem biztosított a szerzőnek. Egyes szerzők¹²⁴ úgy vélik, hogy más oldalról az adott internetes felhasználási cselekményekre a világ bármely országának a jogrendje alkalmazhatóvá válhat, amelynek területén *a művet az Internetről letöltötték*.

Az Interneten megjelentetett mű egy olyan ajánlat, amely *a világ összes országában ajánlatnak tekinthető*. Éppen ezért kézenfekvő megoldásként jelentkezik a lehetőség, hogy a szerző bármely országban kérhesse a jogvédelmet, a fenti fikció alapján tehát, hogy művével kapcsolatban bármely országban elkövethető a jogsértés, így tetszése szerint bármely országban jogvédelmi igényét érvényesítheti.¹²⁵ Ennek a megoldásnak nem sok köze van a területiség elvéhez, ill. a védelmet biztosító ország elméletéhez (Schutzlandprinzip), hanem éppen a probléma megkerülését eredményezi, ami a szerzői jog területi behatárolásából és az Internet globalitásából fakad. Mindez *nem szolgálja az e téren olyannyira óhajtott jogbiztonságot*.

Végül tisztázandó pontosan hol, melyik országban történt a jogsértés. *Egy német szerző* a következő példát veti fel ezzel kapcsolatosan: „valaki Németországban teleneten keresztül bejelentkezik (log-in) egy USA-ban lévő számítógépes terminálba, hogy egy Japánban lévő komputerből egy írásművet lehívjon, amelyet a szerző engedélye nélkül,

¹²⁴ Pl. Jochen Dieselhorst

¹²⁵ Ez egyfajta alkalmazását jelentené az ún. Bogsch-teóriának. Ez az elmélet a műholdas sugárzás kapcsán a szerzői jog tulajdonosát azáltal hozza kedvező helyzetbe, hogy minden olyan ország jogvédelme alkalmazható, amelybe a szatelitsugárzás megtörtént, és nem csak arra az országra szűkül, ahonnan az adás-sugárzás kiindul.

egy olasz szerver-től töltöttek le Japánban”.¹²⁶ A szerzői jogokat az internetes környezetben több helyen is meg lehet sérteni, így a szerző a *lex loci delicti* kapcsolóelv alapján a jogsértő cselekményeket gyakorlatilag világszerte perelheti, és kell is perelnie.

4. A területiség elve és a nemzetközi egyezmények

Az előzőekben kifejtettekből jól láthatók a területiség elve alkalmazásának gyengeségei, azaz a szerzői jogi védelem rései, elégtelenségei. Éppen ezért merült fel, hogy az egyes jogrendszerekre utaló elv helyett nemzetközi konvenciókat kellene kidolgozni.

4.1. Berni Unió Egyezmény

A BUE a belföldiekkel való egyenlő elbánás elvét rögzíti, tehát a szerző – a mű származási országa kivételével – az Unió valamennyi országában azokat a jogokat élvezzi, amelyeket a vonatkozó törvények a belföldieknek biztosítanak, valamint azokat a jogokat is, amelyeket a BUE határoz meg és, amelyekre a szerző akkor is hivatkozhat, ha a védelmet biztosítani köteles jogrendszerben ilyen szabályozás nem található.¹²⁷ Az 5. Cikkből következik, hogy az Unió védelemre jogosult szerzőnek a szerzői jog eredendő territorialitásának megfelelően tagállamonként külön-külön jogai vannak.¹²⁸ A BUE 5. Cikkéből kitűnik, hogy a kapcsoló szabály a „*lex loci protectionis*” elve.

4.2. TRIPS-egyezmény

A TRIPS-egyezmény a belföldiekkel való elbánás, a védelem minimumelve mellett a *legnagyobb kedvezményes elbánás elvét* tartalmazza a nemzetközi szerzői jogi viszonyok rendezésére.

Tekintettel arra, hogy az Interneten megjelenő szerzői jogok védelme szempontjából nagy fontossággal bír a WIPO 1996 évi Szerzői Jogi Szerződése és az előadásokról és hangfelvételekről szóló egyezmény, ezek szabályainak elemzését disszertációm

¹²⁶ Klett: Urheberrecht im Internet aus deutscher und amerikanischer Sicht, Baden-Baden, 1998. 57. p.

¹²⁷ BUE 5. Cikk

¹²⁸ A Szerzői jogi törvény magyarázata, Boytha: A hatályos Szerzői és szomszédos jogi sokoldalú szakegyezmények, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2000. 526. p.

témája szempontjából elengedhetetlenül szükségesnek tartom. Az alábbi fejezet tehát ezekről a nemzetközi sokoldalú szabályokról szól.

5. A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. évi egyezményei

2002. március 6-án a WIPO Szerzői Jogi Szerződés (WIPO SZJSZ) hatályba lépett, majd „testvére” az előadásokról és hangfelvételekről szóló egyezmény (WIPO EHSZ) követte 2002. május 20-án.

A WIPO-szerződéseket több okból érte dicséret elfogadásukkor. Az általános felfogás szerint a nemzetközi jogi instrumentumok rendszerint csak „reagálnak” a jogi kihívásokra, semmint aktívan alakítják azokat.¹²⁹ A WIPO-szerződések éppen abban tűntek ki, hogy mintegy előkészítik a „talajt” ahhoz, hogy az információs társadalmi szolgáltatások alkalmazását elősegítsék kellő szerzői jogi szabályokkal.

5.1. Az egyezmények létrejöttének háttere

Mi volt a célja a nemzetközi szakértőknek és a WIPO-tagállamok képviselőinek azzal, hogy két vagy esetleg több megállapodást hozzanak létre a szerzői és ezekkel szomszédos jogok terén? E kérdés azért is indokolt, hiszen számos egyezmény volt hatályban e téren, és éppen 1996 előtt fejeződött be az Uruguay Round során létrehozott, igen fontos WTO/TRIPS-egyezmény kidolgozása. Valójában a BUE az első és egyben a legfontosabb nemzetközi joganyag a szerzői jog terén. A *BUE Stockholmban (1967)* és *Párizsban (1971)* tartott ún. felülvizsgáló konferenciáin a fejlődő országok egyre aktívabb szerepet játszottak, aminek következtében az ipari országok fennálló politikai viszonyaiban jelentős változások állottak be. A két nagy országcsoport közötti politikai klíma változóban volt, az ellentétek elmélyülőben. Emiatt nem sok remény volt arra, hogy egy újabb felülvizsgáló konferencia eredményre vezetne a BUE megreformálását illetően. Ugyanakkor szükségessé vált, hogy a BUE-t olyan szabályokkal egészítsék ki, amelyek választ adhatnak a technikai és gazdasági fejlődés kihívásaira. Az Észak-Dél konfliktusok súlyosabbá válásával egyre kevésbé látszott reálisnak a BUE rendelkezéseinek ilyen irányú kibővítése.

¹²⁹ Reinbothe, Martin-Prat and von Lewinski: „The New WIPO Treaties – A First Resumé” E.I.P.R. 1997. 171. p.

A szomszédjogok terén az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló 1961. évi Római Szerződés tekinthető a legfontosabb nemzetközi konvenciónak, noha megszületése óta nem esett át semmiféle revízión. Ennek ellenére célszerű lenne ezt az egyezményt is adaptálni az új körülményekhez.

A hangfelvételek előállítóinak védelmére, hangfelvételeik többszörözése ellen Genfben, 1971-ben létrejött egyezmény is meglehetősen korlátozott mértékű, ún. minimális védelmet biztosít a hangfelvétel-előállítóknak.

A szerzői és szomszédos jogok nemzetközi téren megvalósítandó reformjának igénye hívta életre az iparilag fejlett országok kezdeményezését az Uruguay Round keretében folyó tárgyalásokon. A tárgyalások 1986-ban kezdődtek és 1994. áprilisában fejeződtek be. A WTO/TRIPS-egyezmény a körtárgyalások folytán 1991. év decemberében már elkészült, így annak tartalma ismertté vált. Ebben az időben kezdett el a WIPO foglalkozni a *BUE lehetséges kiegészítését tartalmazó jegyzőkönyv* kidolgozásával.¹³⁰

A jegyzőkönyv egy olyan speciális megállapodást irányzott elő a BUE 20. Cikkére alapítva, amely nem kívánta meg a résztvevő tagállamok egyhangú jóváhagyását. Két évvel később a WIPO az előbb említett jegyzőkönyv kidolgozására összehívott bizottsággal párhuzamos működésre alapított egy szakértői testületet, amely az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók szerzői jogainak védelmével hivatott foglalkozni.¹³¹ A két parallel működő bizottság munkájának eredménye az 1996-os WIPO-egyezmények. A WIPO azért is igyekezett e nemzetközi konvenciókat a lehető leggyorsabb ütemben tető alá hozni, hogy a szerzői jogok nemzetközi szabályozása terén a kezdeményezés nehogy átcússzon a WTO kezébe.¹³² Másrészt célja volt továbbá a WIPO-nak, hogy a TRIPS által előírányzott minimum jogvédelmi szinteket meghaladó szabályokat dolgozzon ki. Végül érdemes megemlíteni,

¹³⁰ Committee of Experts on a Possible Protocol to the Berne Convention, 1991. November, Memorandum for this first session

¹³¹ Committee of Experts on a Possible Instrument for the Protection of the Rights of Performers and Producers of Phonograms.

¹³² Jörg Reinbothe/Silke von Lewinski: The WIPO Treaties 1996: Ready to Come into Force, E.I.P.R., 2002. Vol. 24, 199. p.

hogy a WIPO-bizottságok a digitális technológiára vonatkozó kérdéseket („digital agenda”) 1994 és 1995 évek során tárgyalták meg.

1996-ban tehát a WIPO égisze alatt két egyezmény jött létre, amelyeket „Internet-megállapodásoknak” is nevezünk: WIPO Szerzői Jogi Szerződés valamint az előadásokról és a hangfelvételekről szóló szerződés.¹³³

5.2. Szerzői Jogi Szerződés

Amennyiben összevetjük az SZJSZ és a BUE, illetve a TRIPS-egyezmény minimumvédelmi szintjét, egyértelművé válik, hogy az SZJSZ sok tekintetben jelentős lépéseket tett e téren előre. Néhány rendelkezése az SZJSZ-nek a korábbi egyezmények tartalmát értelmezi, de számos szabálya félreérthetetlenül új, illetve kiegészítő védelmi cikkeket fogalmaz meg.

Már az SZJSZ 1. Cikk (1) bekezdése leszögezi, hogy az SZJSZ egy *külön nemzetközi megállapodás* a BUE 20. Cikke értelmében, és kimondja, hogy *”Az Unióhoz tartozó országok Kormányai fenntartják maguknak azt a jogot, hogy egymás között külön megállapodásokat létesíthessenek, amennyiben ezek a szerzők javára szélesebb körű jogokat nyújtanak, mint amelyet az Unió biztosít, vagy amelyek ezzel az Egyezménnyel ellentétben nem álló, egyéb kikötéseket tartalmaznak”*. Ennek megfelelően az SZJSZ egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, illetve olyan értelmezés nem fogadható el, amely a BUE által biztosított védelmi szintet csökkentené. Az SZJSZ – hasonlóan a TRIPS-egyezményhez – kötelezi a szerződő feleket arra, hogy tartsák be a BUE (1971) 1-21. cikkeiben és a Függelékében rögzített szabályokat.¹³⁴ Ugyanakkor a TRIPS-egyezménnyel ellentétben az SZJSZ a BUE 6bis Cikkét¹³⁵ is a kötelezően követendő előírások között tartja számon. Itt is megjegyzendő, hogy az Európai Bizottság az információs társadalom szerzői és szomszédos jogi kérdéseiről 1995-ben kiadott konzultációra szánt *Zöld Könyvéhez írt 1996. évi „Folytatás”-ban* továbbra is kiemelkedő feladatnak tartotta a szerzői

¹³³ Megerősítve az 57/1998.(IX.29.) OGY határozattal

¹³⁴ Az SZJSZ 1. Cikk (3) bekezdése szerint a BUE e szabályai alatt az Egyezmény 1971. július 24-i keltű, párizsi szövegében foglaltak az irányadók

¹³⁵ E cikk védi a szerzői műre vonatkozó ún. „morális” jogokat: „(1) Függetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azok átruházása után is, a szerző megtartja azt a jogát, hogy magának követelhesse a mű szerzőségét, és hogy tiltakozzék a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása, illetve csorbítása ellen, amely a becsületére vagy hírnevére sérelmes”.

„morális” jogok védelmét.¹³⁶ A digitális információáramlás korában jelentős szerepet kap a szerzői művek integritásának feltétlen jogvédelme. Az Egyesült Államokban az 1998. évi *Digital Millenium Copyright Act* felelőssé teszi az Internet-szolgáltatót a hálózatra vitt és általa továbbított vagy jogszerűen többszörözött („caching”) anyag mindennemű megváltoztatásáért.¹³⁷

Az SZJSZ-ben¹³⁸ megfogalmazott jogi megoldás elsősorban azok részéről kapott támogatást, akik abban voltak érdekelve, hogy az új típusú művek szerzőit is kellő jogi védelem illesse meg. Másrészt az SZJSZ-t, mint különös megállapodást, a BUE aláíró államainak egy része is megköthette, sőt a Berni Unió kívüli országok is aláírhatták. Azonban, ha az SZJSZ-ben szabályozott kérdéseket a Berni Uniós Egyezmény módosításával vagy kiegészítésével akarták volna rendezni, ehhez az összes, mintegy 120 BUE-t aláíró ország egyhangú egyetértésére lett volna szükség.¹³⁹ Ide kapcsolódik egy másik cikk¹⁴⁰, amely kimondja, hogy az SZJSZ aláíró országai lehetnek azok a WIPO-tagállamok is, amelyek nem csatlakoztak a „párizsi szöveghez”, illetve nem tagjai a BUE-nak. Ezen túlmenően bármely kormányközi szervezet előtt nyitva áll aláírásra az SZJSZ.

Az 1. Cikk (2) bekezdése ún. *védzáradékot (safeguard clause)* tartalmaz, hasonlóan a TRIPS-egyezmény 2. Cikk (2) bekezdéséhez. E szerint az SZJSZ nem csökkentheti azokat a kötelezettségeket, amelyeket a felek egymás részére a BUE alapján biztosítanak. A védzáradék hatálya ugyanakkor különbözik a TRIPS hasonló záradékától, ugyanis az nemcsak a Berni Uniós Egyezményre, hanem a Római Egyezményre és az Integrált Áramkörök Szellemi Tulajdonára vonatkozó Egyezményre is kiterjed.

Az SZJSZ 1. Cikkének jelentősége (a BUE-hez való viszonya rendezése), hogy egyrészt támaszkodik a BUE olyan fontos rendelkezéseire, mint a fentebb említett szerzőt megillető személyiségi jogok deklarációja (BUE 6bis Cikk),

¹³⁶ „A szerzői morális jogok védelmi szintjeinek Közösségen belüli eltérései belső piaci relevanciát nyernek ...” és „... a morális jogok belső piaci dimenziója fokozottabb jelentőséghez jut, mint korábban”.

¹³⁷ A Szerzői jogi törvény magyarázata; Boytha: A hatályos szerzői és szomszédos jogi szakegyezmények, KJK, Budapest, 2000. 536. p.(US Code, Title 512. § a) és b) pontok)

¹³⁸ SZJSZ 1. Cikk (1) bek.

¹³⁹ Ficsor: International Response to the Problem of the Protection of Intellectual Property in the Information Society in the Face of New Communication Technologies – 1997. 25. p. – n:\orgadgc\shared\mf\document\valencia.doc

¹⁴⁰ SZJSZ 17. Cikk

másrészt világosan rögzíti, hogy a BUE mely rendelkezései (22-33. Cikk) nem relevánsak az SZJSZ-re nézve, hiszen ezek olyan előírásokat fogalmaznak meg, amelyek kifejezetten a BUE Szerződő Feleit kötelezik. (pl. a nemzeti jogszabályok és hivatalos dokumentumok notifikálása, költségvetési kérdések stb.)

Az SZJSZ 1. Cikk (1) bekezdése második mondata az SZJSZ más, a BUE-n kívüli egyezményekkel kapcsolatos viszonyáról szól. E mondat megállapítja, hogy az SZJSZ nincs a BUE-n kívül más egyezményekkel kapcsolatban, és nem sértheti eme más egyezményekben foglalt jogokat és kötelezettségeket. (pl. különösen nem sértheti a TRIPS-egyezmény és az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény szabályait.¹⁴¹) Egyébként az SZJSZ 1. (1) bek. második mondatának tartalmáról a konvenciót előkészítő WIPO-üléseken vita alakult ki a fejlődő és a fejlett országcsoportok között. A Brazília által vezetett fejlődő országok azért kardoskodtak, hogy az SZJSZ ne kerüljön a TRIPS-egyezménnyel „függőségbe”. A TRIPS-egyezmény köztudottan a fejlett országok kezdeményezésére került az Uruguay-Round keretében folyó tárgyalásokon elfogadásra. A fejlődő országok különösen azt akarták elkerülni, hogy a TRIPS vitamegoldó mechanizmusát az SZJSZ valamilyen módon átvegye. Más kérdés, hogy az SZJSZ 1. Cikk (1) bek. második mondatában szereplő ezen rendelkezésnek nem sok gyakorlati értéke van, hiszen sem az SZJSZ, sem az EHSZ nem tartalmaz olyan előírást, amiből a TRIPS-egyezménnyel való kapcsolatra lehetne következtetni. Az SZJSZ 1. Cikk (2) bek. és az EHSZ 1. Cikk (3) bek. nem zárja ki viszont a lehetőségét annak, hogy szabályaikra akár a TRIPS-egyezmény, akár más egyezmények építkezzenek a jövőben. Itt jegyzendő meg, hogy nincs specifikus kapcsolat az SZJSZ és az EHSZ között sem. Ez utóbbi egyezmény „más” megállapodásnak tekintendő az SZJSZ 1. Cikk (1) bekezdés második mondata értelmében. Ez akkor is így van, ha az EHSZ szabályainak jelentős része teljesen megegyezik az SZJSZ szövegével.

Az SZJSZ 4-5. Cikkében külön kiemeli a számítógépes programok és az adatgyűjtemények védelmének szükségességét, utalva a BUE 2. Cikkére,

¹⁴¹ 1952. Genf, kihirdetve Magyarországon: 1975. évi 3. tvr.

amely felsorolja: milyen művekre terjed ki az Uniós Egyezmény jogvédelme, mivel a számítógépes programok kifejezetten nincsenek megemlítve a BUE-ben. Az adatgyűjtemények sem szerepelnek itt, csupán „művek gyűjteményeiről” esik szó.

Ilyen formán az SZJSZ 5. Cikkében¹⁴² az *adatgyűjtemények védelmének* rögzítése a BUE szabályanyagához képest előrelépést jelent. Az adatállományok védelmét már a TRIPS-egyezmény 10. Cikk (2) bekezdése¹⁴³ is kimondja, amihez képest a 4. és 5. Cikk további magyarázatot fűz, mégpedig e rendelkezések deklaratív természetére és a védelem hatályára nézve, amely kiterjed a számítógépes programra „bármilyen is legyen a kifejeződésének módja és formája” és az adatbázisokra, bármilyen formában is jelenjenek meg. Az egyéni, eredeti jellegnek ki kell fejeződnie a művön. Részben ezt jelenti a TRIPS 9. Cikk (2) bekezdésének és az SZJSZ 2. Cikkének az a része, amely szerint *a szerzői jogi védelem a kifejezésre („expression”), és nem a kifejezéssel közölt tartalomra irányul*, vagyis a tartalom gondolati kifejezésének egyéni, eredeti jellegűnek kell lennie. Az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolása.¹⁴⁴ Az SZJSZ 2. Cikk lényegében a BUE szabályainak *kiterjesztő értelmezését* valósítja meg.

Látható tehát, hogy a BUE-ban és a TRIPS-egyezményben megfogalmazott ún. minimális jogok szintje az SZJSZ-ben tovább finomodott. A többszörözés jogával kapcsolatosan bár egyezményes szabályozás nem született, de a WIPO 126 állama közös nyilatkozatban nyilvánította ki, hogy a BUE 9. Cikkében¹⁴⁵ azonosított „*többszörözési jog*” és annak BUE-ben felsorolt kivételei

¹⁴² SZJSZ 5. Cikk: „Adatok vagy más anyagok gyűjteménye bármilyen formában, amelyek tartalmuk kiválasztása vagy elrendezése következtében szellemi alkotás, mint ilyen védelem alatt áll. Ez a védelem, amely nem terjed ki magára az adatra vagy anyagra, nem károsíthatja a gyűjteményben lévő adaton vagy anyagon fennálló szerzői jogot.”

¹⁴³ TRIPS 10. Cikk (2) bek.: „Védettek az adatállományok vagy más anyagok, akár gép által olvasható formában, akár más formában, amelyek tartalmuk kiválasztása vagy elrendezése folytán szellemi alkotások. Ez a védelem, amely nem terjed ki magára az adatra vagy anyagra, nem befolyásolhatja magán az adaton vagy anyagon fennálló semmilyen szerzői jogot.”

¹⁴⁴ A Szerzői jogi törvény magyarázata, Faludy: Bevezető rendelkezések, KJK, Budapest, 2000. 26. p.

¹⁴⁵ BUE 9. Cikk (1) bek.: „Az ezen Egyezmény alapján védett irodalmi és művészeti művek szerzőit megilleti az a kizárólagos jog, hogy műveikről bármely módon és formában többszörösítés csak az ő engedélyükkel készüljön.”

maradéktalanul érvényesek és alkalmazhatók a digitális környezetben is.¹⁴⁶ Ugyancsak az SZJSZ 6. Cikk (1) bekezdésében szereplő terjesztés kizárólagos joga előrelépést jelent a BUE szabályaihoz képest, amelyek a *terjesztés jogát* csak a filmalkotások és a filmalkotások adaptációjához szolgáló művek esetében biztosítják a szerzőnek, míg *az SZJSZ valamennyi műfajára kiterjeszti* ezt. Továbbá a BUE nem tartalmaz szabályozást a bérbeadás jogáról. A TRIPS meglehetősen homályosan szabályozza a bérbeadás jogát, nem adja ezt meg minden műfaj tekintetében, és feltételekhez köti. Az SZJSZ 7. Cikke *a bérbeadás tekintetében kis lépést tesz előre*, tudniillik a hangfelvételben rögzített mű tekintetében biztosítja a szerző kizárólagos jogát.¹⁴⁷

Az egyik leginkább előremutató rendelkezése az SZJSZ-nek a mű nyilvánosságához való közvetítésének jogáról szóló 8. Cikke. Egyrészt a sugárzással vagy vezetékkel való közönséghez közvetítést fogalmazza meg, azaz a helyszínen jelen nem lévő közönséghez való eljuttatást fogja át a műszaki módozattól függetlenül.

Másrészt lehetővé teszi a digitális hálózatokban használt művek, individuális hozzáférése esetén is a mű nyilvánosságához közvetítésének joga alkalmazását. Egyesek ugyan arra hivatkoznak, hogy a BUE 11. és 11ter Cikke értelmezhetőek úgy, hogy azok rendelkezései az információs társadalom szolgáltatásai útján megvalósuló „sugárzásra” is kiterjednek, mégis az SZJSZ 8. Cikkéről mondható el, hogy *e tekintetben elozlat minden félreértést*. E cikk kimondja, hogy a szerző kizárólagos jogot élvez művének a nyilvánosságához való közvetítése kapcsán, történjen az sugárzással vagy vezeték útján, ideértve az Internet-lehívásos szolgáltatást is.

A BUE 9. Cikk (2) bekezdése szerint a Berni Unióhoz csatlakozott országok különleges esetekben lehetővé tehetik a művek többszörösítését feltéve, hogy az ilyen többszörösítés nem sérelmes a mű felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit. *Ezt a BUE csupán a többszörösítés vonatkozásában mondja ki*. Az SZJSZ 10. Cikk (2) bekezdése a BUE két követelményét *az összes vagyoni jog korlátja körében teszi általánosan*

¹⁴⁶ Az SZJSZ 1. Cikk (4) bekezdéshez fűzött egyeztetett álláspont. A Szerzői jogi törvény magyarázata, Gyertyánfy: *Vagyoni jogok, KJK-KERSZÖV*, Budapest, 2000. 112. p.

¹⁴⁷ Reinbothe, von Lewinski: *The WIPO Treaties 1996, E.I.P.R.* 2002. április 4.

alkalmazandóvá. Az SZJSZ 10. Cikke előrelépésnek tekinthető, hiszen elejét veszi annak, hogy a korlátozások és a meglévő kivételek értelmezése túlságosan is széleskörű legyen.

Az SZJSZ 10. Cikkéhez fűzött közös nyilatkozat szerint az SZJSZ 10. Cikke megengedi, hogy fenntartsák, és megfelelően kiterjesszék a digitális környezetre is azokat a *kivételeket és korlátozásokat*, amelyeket a nemzeti jogok a BUE alapján eddig elfogadhatónak ítélték. A 10. Cikk előírásai ugyancsak lehetővé teszik a Szerződő Felek számára, hogy *olyan új kivételeket és korlátozásokat állapítsanak meg, amelyek megfelelnek a digitális hálózati környezetben.* Abban is egyetértés van, hogy a 10. Cikk (2) bekezdése se nem csökkenti, se nem bővíti a BUE által megengedett kivételek és korlátozások alkalmazási területeit.

Nagy fontosságú jogfejlődésnek tekinthető az SZJSZ 11. és 12. cikkeiben a *hatékony műszaki intézkedésekre és a jogkezelési adatok védelmére* kialakított szabályozás. A hatékony műszaki intézkedések megkerülésére és a jogkezelési adat védelmébe ütköző cselekmények szankcionálása jelentősen megnövelte a szerzők jogainak megóvását, különösen a digitális világhálón elérhető műveikre, alkotásaikra nézve.¹⁴⁸

Az SZJSZ 14. Cikk (2) bekezdése a Szerződésben rögzített jogosítványoknak a *nemzeti jogrendbe való beépítéséről, végrehajtási eljárásairól* szól. Ez ugyan több, mint a BUE idevonatkozó szabályai, amelyek a végrehajtásra nézve viszonylag jelentéktelen előírásokat rögzítenek. Ugyanakkor az SZJSZ 14. Cikkében található rendelkezések nem érik el a TRIPS-egyezményben sokkal részletesebben kidolgozott végrehajtási rend színvonalát.

5.3. *WIPO-szerződés az előadásokról és a hangfelvételekről (EHSZ)*

A szerzői joggal szomszédos jogok nemzetközi viszonyait, harmonizált szabályait tartalmazó EHSZ talán még az SZJSZ-nél is progresszívebb a korábban e téren hatályban lévő multilaterális joganyaghoz képest. Különösen az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek

¹⁴⁸ Reinbothe és von Lewinski: The Wipo Treaties 1996: Ready to Come into Force, E.I.P.R. 2002. április 4. 201. p.

védelméről 1961-ben, Rómában létrejött Egyezmény (1998. évi XLIV. tv.) definícióit korszerűsítette az EHSZ azzal, hogy előadóművészeknek tekinti a *folklór kifejeződéseinek előadóit* is (pl. népdalénekes) vagy főként a digitális technika által lehetővé tett megoldásokra figyelemmel, kifejezetten utal arra, hogy a hangfelvételen nemcsak hangok, hanem a hangok kifejeződései („representation of sounds”) is rögzíthetők.¹⁴⁹ Az EHSZ célkitűzése itt tisztázni, hogy a hangfelvétel esetében a rögzítés nem fogja át azokat a felvételeket, amelyek hangokat vagy azok kifejeződéseit filmalkotásba vagy más audiovizuális műbe foglalt formában jelenítik meg. Szintén új szabályt honosított meg az EHSZ azzal, hogy a *nemzeti elbánás elvét* egyértelműen csak az EHSZ-ben biztosított szerzői kizárólagos jogokra és díjigényre korlátozta.

Az EHSZ *a teljes formáságoztól való mentesség elvét* mondja ki szemben a Római Egyezmény, illetve a TRIPS-egyezmény által megengedett alaki előírásokkal. Az EHSZ az előadóművészeknek sokkal szélesebb ún. *minimumjogokat garantál*, mint a Római Egyezmény vagy a TRIPS-egyezmény hasonló rendelkezései. Először is *teljes kizárólagos jogokat biztosít a művészeknek*. A korábbi egyezmények csupán a jogsértés megelőzésének lehetőségét („possibility of preventing”) szabályozták bizonyos esetekben az előadók védelmére. A *rögzített előadás többszörözésére* nézve az EHSZ megszüntette a Római Szerződés korlátozásait. Ennek következtében fő szabályként az EHSZ előírja:

- (1) a rögzítéstől elkülönülten,
- (2) a többszörözés forrásától vagy egyéb feltételeitől függetlenül gyakorolható *kizárólagos joggá* vált a rögzített előadás többszörözése.

A rögzítéshez adott engedély nem jelent egyben többszörözési engedélyt is. A rögzített előadásról a másolat készülhet bármilyen formában vagy módon. Ez közvetlenül lehet az előadás első rögzítése, vagy közvetetten a nyilvánossághoz közvetítése. A másolat lehet forgalmazásra szánt „tartós”

¹⁴⁹ Olyan hangzó anyagok tehát, amelyeknek eredetije nem egy ténylegesen meglévő hang, hanem annak csupán digitális vagy más kifejeződése, megjelenítése. A Szerzői Jogi Törvény magyarázata, Tomori: A szerzői joggal szomszédos jogok védelme KJK, Budapest, 2000. 358. p.

példány és a számítógép memóriájában csupán pillanatokra tárolt információ is. A „bármely módon vagy formában többszörözni” kifejezésben¹⁵⁰ meglehetősen átfogó módon szabályozza az EHSZ a többszörözést.

Az EHSZ a nemzetközi egyezmények sorában először biztosít a hangfelvétel előállítójának *kizárólagos jogot a hangfelvétel terjesztésére*. Az EHSZ lehetővé teszi ugyancsak úttörő módon a hangfelvétel lehívásos (interaktív) nyilvánossághoz közvetítését, azaz vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg. Az EHSZ ezen túlmenően világosan megfogalmazza a hangfelvétel példányai *bérbeadásának kizárólagos jogosítványait*.

Kiemelkedő még az EHSZ 5. Cikke, amely az *előadás egységének védelmére* vonatkozó rendelkezést tartalmaz, amely szerint az előadásban megnyilvánuló teljesítmény *ugyanolyan egységes, sérthetetlen egésznek tekintendő, mint a szerzői alkotások*. Az EHSZ ezzel először a nemzetközi magánjogban, az előadó ún. „morális” (személyhez fűződő) jogait rögzíti. Ennek alapján az előadóművész követelheti, hogy egyértelműen kitűnjön személyének, mint előadóművésznek az azonossága. Az előadást mindig annak az előadóművésznek a személyéhez kell kapcsolni, aki azt ténylegesen teljesítette. Tiltott az előadás kívülről jövő, olyan megváltoztatása is, amely az előadóművész hírnevére vagy becsületére sérelmes.

Mind a hangfelvétel előállítója, mind az előadóművészek jogaira nézve bővítő rendelkezéseket tartalmaz az EHSZ 15. Cikke, amely szerint a szerző díjigénye kiterjed a közvetetten (pl. nyilvános helyen szóló rádió, tv-készülék útján) sugárzott vagy nyilvánosságához közvetített hangfelvételekre. E díjigényt kiterjesztette az EHSZ azokra a hangfelvételekre is, amelyeket *kizárólag interaktív nyilvánossághoz közvetítés útján tettek hozzáférhetővé*.

További haladást jelent az EHSZ 16. Cikk (2) bekezdésében megfogalmazott ún. „három lépés vizsgálat” bevezetése, amely meghatározza az egyes szerződő államok által alkalmazott korlátozások és kivételek külső határait. Az

¹⁵⁰ Ezt a BUE 9. Cikk (1) bekezdésből veszi át, ami jelzi, hogy e jognak a terjedelmét illetően nincs lényegi különbség a szerzők, illetve az előadóművészek között.

is előrelépést és a szerző kiterjedt védelmét jelenti, hogy *a minimum védelmi időt* a Római Egyezményben foglalt 20 évről 50 évre emelte fel az EHSZ, és ezáltal követte a TRIPS-egyezmény szabályozását. Végül ugyancsak újdonság a Római Egyezményhez képest az EHSZ 2. §. (2) bekezdésében leírt olyan általános kötelezettség kimondása, amely széleskörűen biztosítja *a végrehajtási eljárási cselekményeket*, amelyeknek hatékony fellépést kell jelenteniük az EHSZ-ben foglalt jogok megsértése esetére, ideértve olyan gyors jogorvoslati intézkedéseket, amelyek megelőzik a jogsértéseket, illetve elrettentenek azoktól.¹⁵¹

5.4. *Az SZJSZ és az EHSZ párhuzamos szabályai*

A WIPO-egyezmények lényegében kiegészítik a BUE szabályait, és nem módosítják, illetve revidiálják azokat. Az egyezmények megkötésénél az államok képviselői felismerték az információs és kommunikációs technikák hatását a művészeti, irodalmi, illetve előadó-művészeti és hangfelvételt készítő műveinek létrehozására és felhasználására. Ilyen formán a tradicionális szerzői jogi jogvédelem kiterjesztése mellett (pl. egy új jog, a terjesztés jogosítványának bevezetése, a bérleti jog terjedelmének meghatározása vagy a BUE hanganyag reprodukálásával kapcsolatos szabályainak minden szerzői alkotásra való kiterjesztése) a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó új típusú információs technológiák szabályait fektették le.

Először lett nemzetközi multilaterális szinten jogilag rendezve az on-line-használat, a műszaki védelmi intézkedések megsértésekor alkalmazandó jogkövetkezmények, valamint a jogkezelési adatok védelme.

A BUE és a RE három közös, de különbözőképpen megjelenített alapelve:

- (i) a belföldiekkel egyenlő elbánás elve,
- (ii) a jogvédelem minimális szintjének biztosítása, és
- (iii) az alaki követelmények tilalma, illetve korlátozása, – szintén megtalálható az SZJSZ-ben és az EHSZ-ben is.

¹⁵¹ Reinbothe – von Lewinski: The WIPO Treaties 1996, Ready to Come into Force, E.I.P.R. 2002. április 4. 56. p.

Mialatt az SZJSZ, amely a BUE 20. Cikke alapján külön nemzetközi megállapodásnak minősül, és ennek megfelelően nem nyújthat kisebb jogvédelmet, mint amit a Berni Uniós Egyezmény előírányzott¹⁵², addig az EHSZ-be, a Római Egyezménybe, illetve a TRIPS-egyezménybe lefektetett korlátozott nemzeti elbánásról szóló elv került beépítésre.¹⁵³ Ez alól kivételt képez a sugárzásra és nyilvános előadásokra vonatkozó díjazásról szóló EHSZ 15. Cikke.¹⁵⁴ Az EHSZ 4. Cikkében biztosított nemzeti elbánás nem érvényesül továbbá másfajta díjazásra irányuló követelések (pl. magánszemély általi többszörözésért járó díjazás) esetén, illetve az egyes országok nemzeti jogszabályaiban foglalt és a WIPO-egyezményeken túlmutató jogokra nézve.

A szellemi tulajdonjog és a globális információs infrastruktúra vizsgálatok a központi kérdés a szerzői és szomszédos jogok felmérése a WIPO-egyezmények alapulvételével. A szerzői és szomszédos jogok kapcsán digitális környezetben felvetődő jogi problémák kimerítő elemzése szinte megoldhatatlan feladat. Ezért a legfontosabb itt az lehet, hogy e jogok tartalmára, illetve alkalmazásukra koncentráljunk.¹⁵⁵

5.4.1. A jogok tartalmi elemei

5.4.1.1. A jogok meghatározása

A többszörözés joga

Általánosan elfogadott, hogy egy mű permanens rögzítése az adatfeldolgozó-rendszer memóriájában többszörözést valósít meg. Kérdéses viszont, hogy a digitális formában megjelenő szerzői művek időleges rögzítése minden esetben többszörözést valósít-e meg? Például a számítógép képernyőjén való ideiglenes

¹⁵² Az SZJSZ 3. Cikke tartalmazza a nemzeti elbánás elvét, a BUE 2-6. cikkeinek ideillő alkalmazásával.

¹⁵³ Az EHSZ 4. Cikkében, hasonlóan a RE 2. Cikk (2) bekezdéséhez és a TRIPS 3. Cikkéhez, a nemzeti elbánás az ezekben az egyezményekben garantált kizárólagos jogokra korlátozódik.

¹⁵⁴ Az EHSZ 15. Cikk (3) bekezdése értelmében bármelyik fél kijelentheti, hogy a 15. Cikk szabályait csak meghatározott esetekben alkalmazza, vagy korlátozza azokat, illetve eltekint alkalmazásuktól.

¹⁵⁵ Lucas André: Intellectual property and global information infrastructure, Copyright Bulletin (UNESCO) 1998. Vol. 32. No. 4.

letöltés is ennek minősül-e?¹⁵⁶ Az könnyen megállapítható, hogy a BUE nem tartalmaz speciális fogalom-meghatározást a többszörözésre. Az is megállapítható, hogy az egyes országok nemzeti rendelkezéseiben a szerzői művek „rögzítése” mindenhol előfordul. *A rögzítés („fixation”) központi komponense a többszörözésnek.* Ilyen formán az a mű, amely rögzítésre került, tekinthető lemásoltnak vagy a nyilvánossághoz más módon közöltnek a számítógépes rendszer segítségével.¹⁵⁷ A rögzítés fogalom-meghatározása az EHSZ-ben található.¹⁵⁸ E szerint rögzítésnek kell tekinteni a hangok olyan megtestesülését, vagy ezek megjelenítéseit, amelyről azok valamely eszköz útján érzékelhetővé válnak, többszörözhetők vagy közvetíthetők. E meghatározásból is kitűnik, hogy a rögzítés fontos előfeltétele a többszörözésnek.

A WIPO-egyezményeket tárgyaló delegációk ugyan előkészítettek egy cikkelyt¹⁵⁹, amely biztosította volna a szerzőnek a kizárólagos jogot arra az esetre, ha művének többszörözése közvetve vagy közvetlenül, akár állandó jelleggel vagy időlegesen történik, bármilyen módon és formában. Végül nem sikerült konszenzusra jutniuk a feleknek a fent leírt tartalmú rendelkezést illetően. Ezzel egyidejűleg a következő egyeztetett

¹⁵⁶ A WIPO-egyezmények előkészítő munkálatai alatt az átmeneti és véletlenszerű többszörözések kérdésében három álláspont kristályosodott ki:

Nem szükséges semmilyen korlátozás vagy kivétel e tekintetben, mivel a BUE 9. Cikk (2) bekezdésében foglalt rendelkezés („bármely módon és formában”) kellően rugalmasan fogja át a korlátozásokat és kivételeket az „ún. háromszintű” vizsgálatra alapozva.

Az átmeneti és az esetleges másolatokat ki kell zárni a többszörözés fogalmából. Itt nehézséget jelenthet, hogy az átmenetiség és esetlegesség jobbra szubjektív alapon határozható meg. Másrészt a szubjektív meghatározás a BUE 9. Cikk (1) bekezdésének túl általános meghatározásával is ellentétbe kerülhet.

Az időleges másolatokat nem lehet kirekeszteni a többszörözés definíciójából, de kivételeket az átmeneti és esetleges többszörözésre meg lehet állapítani, ahol ez indokoltá válik. Ficsor: *International Response to the Problem of the Protection of Intellectual Property in the Information Society in the Face of New Communication Technologies* – 1997.

¹⁵⁷ Ficsor: *International Response to the Problem of the Protection of Intellectual Property in the Information Society in the Face of New Communication Technologies* – 1997. 7. p.

¹⁵⁸ 2. Cikk c) pont: WPPT 1996 Art. 2 (c) „fixation” means the embodiment of sounds, or of the representation thereof, from which they can be perceived, reproduced or communicated through a device;

¹⁵⁹ Art 7 of the draft of the WCT: „The exclusive right accorded to authors of literary and artistic works in Art. 9 (1) of the Berne Convention of authorizing the reproduction of their works shall include direct and indirect reproduction of their works, whether permanent or temporary, in any manner or form.” Art. 7 of the draft of the WPPT: „Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the direct or indirect reproduction, whether permanent or temporary, in any manner or form. CRNR/DC/4; CRNR/DC/5.

álláspontot alakították ki a tárgyaló felek: A BUE 9. Cikkében megfogalmazott többszörözési jog és a kivételek teljes mértékben alkalmazhatók a digitális környezetben, különösen a digitális formában megjelenő művek felhasználására. *A szerzői jogi védelmet élvező és digitális formában valamely elektronikus médiumban megjelenő mű tárolása a BUE 9. Cikke szerinti többszörözést valósítja meg.* Hasonló értelmű egyeztetett álláspont található az EHSZ-ben is.¹⁶⁰

Az egyeztetett álláspont első mondata megfelel a BUE 9. Cikk (1) bekezdésekben foglaltaknak, mivel a többszörözés „bármely módon és formában”, tehát digitális formában is megvalósítható. Problematikus viszont a második mondat, amelyet nem tudtak a jogalkotásban résztvevő országok egyöntetűen elfogadni, csupán többségi szavazással. A második mondat ugyanis azt mondja ki, hogy *a szomszédos jogokon alapuló művek és tárgyak tárolása többszörözést valósít meg.* Ennek kimondása szükségtelen, hiszen ez a hatályos nemzetközi jogi normákból, különösen a BUE 9. Cikk (1) bekezdéséből következik.¹⁶¹

A WIPO-egyezmények többszörözésre vonatkozó szabályanyaga láthatóan tág körben érvényesülhet. A túlságosan is *széles spektrumot átfogó definíció veszélyeket rejthet magában.*

Először is korlátozhatja a joganyag megérthetőségét, így ezen keresztül annak megalapozottságát. Látni kell, hogy a többszörözésnek számos formája valósulhat meg a gyakorlatban, különösen a digitális úton terjesztett művek tekintetében. Ezek közül előfordul olyan, miszerint az adott műmásolás technikailag úgy valósul meg, hogy arra a végfelhasználónak nem sok köze van. (Például a böngészés során, a felhasználó terminálján időlegesen megjelenő, de általa nem keresett fotók.) Az ilyen többszörözésnek minősülő letöltésekre igen körülményes lenne a

¹⁶⁰ EHSZ 7. Cikkhez fűzött 6. sz. értelmező rendelkezés

¹⁶¹ Ficsor: International Response to the Problem of the Protection of Intellectual Property in the Information Society in the Face of New Communication Technologies – 1997.

szerző engedélyét mindenkor megszerezni. Tehát a túl „nagyra” nyitott szabályozás eltávolodik az információs társadalom napi valóságától.

Másrészt az indokoltnál átfogóbb rendelkezések túlzott védelemhez vezetnek. Például egy számítógépes program letöltésére éppen azért kerül sor, hogy magát a digitális hálózatot használhassák, nem pedig a jogtalan többszörözés a cél.¹⁶² A számítógépes programot itt nem, mint szerzői jogilag védett digitális művet vesszük figyelembe, hanem mint eszközt. A hagyományos szerzői művek „használata” sem köthető a szerző kizárólagos engedélyéhez, mint a festmények szemlélése, a könyvek pusztá olvasása, vagy az alkalmazott műalkotások használatba vétele. *Éppen azért nem célszerű a digitális technológia sajátosságaira hivatkozva mesterkélt jogvédelmet kialakítani a digitális úton megjelenő szerzői művekre.*

Végül a szerző jogainak széleskörű védelme adott esetben nem kívánt ellenkező hatást eredményezhet. Minthogy minden többszörözés, amely az adott mű internetes forgalmazásához szükséges, külön engedélyhez kötött, így a forgalmazás engedélyezése egyben az ilyen célú többszörözést is jelenti. Ez alól az adott nemzeti törvényhozás állapíthat meg kivételes eljárást, pl. az időleges letöltött művek vonatkozásában azzal a céllal, hogy azok a fogyasztó számára jobban „megszemlélhető” legyenek. Ugyanakkor legalizálni minden többszörözést, amely átmeneti vagy véletlenszerű, azt jelenthetné, hogy korlátozzák a szerző jogait a többszörözés kapcsán, minden olyan országban, ahol az átmeneti rögzítés, mint ilyen, nem szabályozott kivételként.

Mindezek alapján az időleges letöltés vagy a monitoron való megjelenítés nem tekinthető olyan önálló műveletnek, amely

¹⁶² Itt jegyzendő meg, hogy éppen ennek az ellentmondásnak a feloldására jött létre a számítógépes programokról szóló Európai Irányelv 1991. május 14-én, L 122/44

többszörözésnek lenne tekinthető a szerzői jog szempontjából. Ezzel a kérdéssel célszerűbb a nyilvánossághoz történő közlés témakörében foglalkozni, ahol eredményesebben megteremthető a szerzői jog és a szomszédos jogok tulajdonosának védelme. A többszörözés kapcsán inkább *a komputer merevlemezére, illetve periférikus eszközökre való letöltést célszerű vizsgálni*, mint olyan tevékenységet, amelyhez a szerző hozzájárulása szükséges.

Külön említendő itt a böngészés (browsing), amely révén csupán tájékozódni lehet az Interneten közzétett művekről. Mivel ezen művelet során az engedélyköteles alkotás rögzítésére nem kerül sor, *a böngészés nem lehet kizárólagos jogosítvány tárgya*. Egyébként tisztán gazdasági szempontból nézve a böngészés teszi lehetővé, hogy a felhasználó közönség kapcsolatba léphessen a világhálót működtető szolgáltatókkal az információs társadalom kínálta művek jogszerű igénybevétele érdekében. Valójában szükségtelen külön kivételként igazolni a böngészés jogszerűségét a szerzői jog vonatkozásában. Elegendő csak arra utalni, hogy a felhasználó szemszögéből nézve ez a tevékenység egészen egyszerűen nem tekinthető a szerzői mű felhasználásának.

Ugyanakkor a böngészést, mint tevékenységet teljesen még sem lehet kivenni a szerzői jog diszciplinái alól, hiszen a hálózatra történő bevezetést a jogtulajdonos teszi lehetővé (feltehetően csak díjfizetés ellenében).¹⁶³

A nyilvános közvetítés joga

Számos ország szerzői jogi szabályozása tartalmazza a nyilvános közvetítés jogát, rendszerint olyan átfogó jelleggel¹⁶⁴, hogy az *kiterjed a digitális átvitelre is*. A WIPO-egyezmények előkészítése idején teljes egyetértés volt a résztvevő országok

¹⁶³ Lucas: Intellectual property and global information infrastructure, Copyright Bulletin (UNESCO) 1998. Vol 32, 3. p.

¹⁶⁴ Például a holland szerzői jogi törvény („recht van openbaarmaking”) 12. Cikke, spanyol szerzői jogi törvény 20. Cikk (2) (h) bekezdésében foglalt „általános hozzáférési jog”.

szakértői között abban, hogy a szomszédos jogokon alapuló művek és tárgyak internetes forgalmazása a nemzetközi szabályozás tárgya legyen, azaz e jogok vonatkozásában biztosítani kell a szerző kizárólagos jogát. Abban viszont nem született megállapodás, hogy az internetes forgalmazásra a nyilvános közvetítés vagy a terjesztés jogát vegyék fel az egyezményekbe. Erre a dilemmára azért került sor, mert az világos volt, hogy önmagában a többszörözés jogának a szabályozása nem nyújt elegendő biztonságot a világhálóra vitt szerzői és szomszédos művek védelmére. Hiszen *csak* a többszörözés jogának alkalmazása nem tudja követni a világháló különösen dinamikus változásait, és magában nem nyújt kielégítő és könnyen érvényesíthető alapot azok kárának megtérítésére, akik műveiket, illetve a szomszédos jogok szerinti tárgyait az Interneten a közönség számára hozzáférhetővé tették.

A nyilvános közvetítés fogalma könnyen kialakítható lenne a digitális környezet számára, hiszen ez nem jelent mást, mint a nyilvánosság számára egy interaktív elektronikus hálózaton közzé tenni a szerzői joggal szomszédos jogokon alapuló műveket és tárgyakat. Ez a definíció látszólag kézenfekvő lenne, azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni az eddigi, a szerzői jog tradicionális területein bekövetkezett jogfejlődés eredményeit. *Nem lehet egyszerűen sutba dobni kialakult jogintézményeket, jogszabályokat, és az ezek alóli kivételeket tartalmazó rendelkezéseket, amelyeket a ma is érvényes nemzetközi egyezmények, illetve az egyes országok nemzeti joga tartalmaznak.* Ezek sokéves, megalapozott tapasztalatokon és gyakorlatokon nyugszanak, és ezeknek megfelelő, hosszú időre szóló magánjogi szerződéseket kötöttek meg. Általánosnak mondható volt az országok részéről az óhaj, hogy *lehetőség szerint a hatályos, tradicionális joganyagot célszerű alkalmazni és kiterjeszteni az új technológia által létrehozott jogviszonyokra is.*

A nyilvánosság számára való közzététel joga széleskörű, átfogó jellegű szabály, legalábbis ha összevetjük a jelenleg hatályos hasonló nemzetközi jogi normákkal.¹⁶⁵

A nemzetközi egyezményekben és a legtöbb nemzeti jogban a szomszédos jogokon alapuló mű vagy dolog nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételének aktusa a jogok két jól elkülönítendő csoportjára osztható:

- a) a másolattal összefüggő jogok,
- b) a másolattal össze nem függő jogok.

ad a) A másolattal összefüggő jogok (pl. a terjesztés joga, a bérbeadás joga, a nyilvános kölcsönzés joga) azokat a műveleteket fedik le, amelyek segítségével a nyilvánosság számára lehetővé válik, hogy az adott műről készült másolatokhoz hozzáférhessen. Itt ún. „halasztott, késleltetett” felhasználásról van szó, mivel az a cselekmény, amely lehetővé teszi a műhöz való hozzáférést, és annak a közönség általi tényleges felhasználása között *időbeli* különbség áll fenn.

ad b) A másolattal nem összefüggő jogok (pl. a nyilvános előadás joga, a sugárzás joga, a vezeték útján a nyilvánosság számára történő terjesztés joga) más oldalról azokat a műveleteket fedik le, amelyeken keresztül a szomszédos jogokon alapuló művek és alkotások *közvetlen használat*a válik a közönség számára lehetővé.

A fent leírt két csoport jól karakterizálható elkülönítését a digitális úton történő átvitel, terjesztés alaposan összezavarja az alábbiak miatt:

¹⁶⁵ Bizonyos összefüggésben a Berni Unió Egyezményben már megjelent e jog, pl. a BUE 7. Cikk (2) és (3) bekezdésében, ahol a védelmi idő számítása a műnek a jogtulajdonos szerző engedélyével a közönség számára való hozzáférhetővé tétel időpontjától kezdődik.

- (i) Amennyiben a szerzői jogilag védett anyagok kereskedelmi terjesztése digitális úton megy végbe, akkor az itt alkalmazott technológia csak abban az esetben teszi lehetővé a felhasználók (a nyilvánosság tagjai) részére a hozzáférést, ha ezek bizonyos feltételeket teljesítenek. Pl. alkalmazni kell az ún. „szoftver” borítékot, amely egy olyan elektronikus „boríték”, amely „kívül” tartalmaz információkat, amelyekhez bárki szabadon hozzájuthat. A boríték belső tartalmával már csak az erre jogosultak ismerkedhetnek meg, mégpedig valamilyen technológiai előfeltétel teljesítésével (pl. adatvédelmi kódolás). A „borítékban” mindenki által elérhető információt, tájékoztatást ad az adott anyagról és a szerzői jogok tulajdonosának személyéről, valamint ismerteti az engedélyezés feltételeit. Abban az esetben, ha az adott felhasználó hozzá kíván jutni az anyaghoz, meg kell adnia, pl. előfizetői számát, vagy a rendszer megnyitásához szükséges hitelkártyája számát.

Ezt követően a felhasználó tanulmányozhatja a szolgáltatást tartalmazó menüt, amelyből tájékozódhat arról, hogy milyen mértékben, terjedelemben böngészheti ingyenesen az információs anyagot, illetve miért kell ellenszolgáltatást fizetnie. Így az adott információs anyag felhasználásának terjedelme nem határozható meg előre, hiszen ez a felhasználó mérlegelésétől, a szolgáltatóval folytatott „virtuális” egyezkedése eredményétől függ. (Pl. késleltetett használat útján: ún. átmeneti másolatnál többet jelentő többszörözéssel, vagy közvetlenül: az adatbázis direkt, on-line tanulmányozásával, mozgóképek megtekintésével, zene hallgatásával.)

(ii) Más oldalról olyan összetett formái alakulhatnak ki a digitális átvitel útján megvalósuló publikálásnak, melyek nem veszik figyelembe a másolattal összefüggő és a másolattal nem összefüggő jogok közötti különbségtételt. Elég itt csupán arra utalni, hogy a digitális átviteli-rendszerek gyakran megkívánják időleges másolatok alkalmazását (pl. az információ megjelenítése monitoron).

A fentiekben kifejtettek alapján nem meglepő, hogy az SZJSZ-t kidolgozó országok képviselői részben a másolattal összefüggő, részben az azzal nem összefüggő jogok mellett törtek lándzsát a digitális közvetítés szabályozására alkalmazandó rendelkezések megfogalmazásakor. A képviselők egy része a terjesztés jogát vélte az adekvált megoldásnak, míg mások a nyilvános közvetítés jogában látták a megoldást.

Mindkét irányzat szorgalmazói kombinálták az előbb említett jogokat a többszörözés jogával, ahol ez szükségesnek mutatkozott. Az USA a terjesztés jogát látta célszerűnek, míg az Európai Közösség a nyilvánossághoz való közvetítés jogát favorizálta. Ezen különböző álláspontok nem véletlenszerűen alakultak ki, sokkal inkább az egyes országok nemzeti jogában alkalmazott előírásokat tükrözték vissza.

Végül két megoldás kristályosodott ki:

- a) a többszörözés joga, kiegészítve a terjesztés jogával,
- b) a többszörözés joga, kiegészítve a nyilvános közvetítés jogával.

Természetesen további lehetőségként a *fenti jogok valamiféle kombinációja* is elképzelhető lett volna.

Problémaként jelentkezett, hogy a terjesztés és nyilvános közvetítés jogi koncepcióját nem lehet közvetlenül, minden előzetes iránymutatás nélkül alkalmazni.

A nyilvánossághoz közvetítést a BUE nem szabályozza külön. Az SZJSZ elismeri a szerzők kizárólagos jogát, hogy engedélyezzék műveik bármilyen közlését a nyilvánossághoz vezetékes vagy vezeték nélküli úton, ideértve műveiknek a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételét úgy, hogy a nyilvánosság tagja, tehát a felhasználók a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.¹⁶⁶ A megszövegezéskor az országok képviselői között egyetértés volt arra nézve, hogy a fenti kizárólagos jogból fakadó kötelezettségeket minden fél szabadon építi be jogrendszerébe. Tehát a nyilvánosság számára közvetítés mellett más jogok, pl. a terjesztés joga is megfelelően biztosíthatja a szerzők érdekeit.

Egyébként ez a jogi megközelítés nem új a nemzetközi szerzői jogi gyakorlatban, hiszen a Berni Uniós Egyezmény által előírt jogok alkalmazásánál is előfordul, hogy mást választ ki a BUE-ban szereplő jogok közül a nemzeti jogalkotás, mint ami az Uniós Egyezmény szerint célszerű lenne. Természetesen itt olyan jogok alkalmazásáról van szó, amelyeket a BUE sohasem kérdőjelezett meg.¹⁶⁷ Például a francia jogban vagy az USA nemzeti jogában a nyilvános előadás joga nemcsak azokat a tevékenységeket fedi le, amelyek a BUE-ban, mint a művek nyilvános előadásának joga szerepel¹⁶⁸, de kiterjed a sugárzás, nyilvánossághoz közvetítés jogára is, amelyeket a BUE elkülönítetten kezel. Más országokban (pl. Kolumbia) a nyilvánossághoz közvetítés joga egyfajta általános jog, amely átfogja a fent külön említett jogokat. Vannak olyan országok (pl. Nigéria), ahol a vezetéken a közönség felé irányuló kommunikációt is átfogja a sugárzás joga. A már említett „ernyő-megoldás” folytán előálló különböző jogi besorolás (a szabályok karakterizálása) maga után vonhatja azt,

¹⁶⁶ Az SZJSZ 8. Cikke leszögezi, hogy az irodalmi és képzőművészeti művek szerzőinek biztosított kizárólagos jog nem sértheti a BUE 11. Cikk (1) bek. (ii) pontjában, a 11bis Cikk (1) bek. (i) és (ii) pontjában, a 11ter Cikk (1) bekezdés (ii) pontjában, a 14. Cikk (1) bek. (ii) pontjában és a 14bis Cikk (1) bekezdésében foglalt rendelkezéseit.

¹⁶⁷ Ficsor: International Response to the Problem of the Protection of Intellectual Property in the Information Society in the Face of New Communication Technologies – 1997. 13. p.

¹⁶⁸ BUE 11. Cikk (1) bek. (i) pont, 14. Cikk (1) bek. (ii) pont és 14bis Cikk (1) bekezdés

hogy a másolattal összefüggő jogok és a másolattal nem összefüggő jogok közötti elhatárolódás elmosódik. Ennek az a magyarázata, hogy a digitális interaktív kommunikáció során hibrid-tevékenységek állnak elő (hang, kép, szöveg).

Először lett biztosítva a nemzetközi szerzői jogban a WIPO-egyezmények által, hogy *a szerzői jog jogosultja rendelkezzen olyan hatáskörrel, hogy az on-line információ-átvitelt megengedje vagy megtiltsa*. A nyilvánossághoz közvetítés jogáról szóló WIPO-egyezmények szövege¹⁶⁹ (SZJSZ 8. Cikk, 10. Cikk és EHSZ 14. Cikk) az adatbázisokról szóló EU-irányelv 7. Cikk (2) bekezdés b.) pontján alapul.¹⁷⁰ A szerző által létrehozott adatbázis további felhasználása: „a nyilvánosság számára rendelkezésre bocsátás minden formája – többek között – on-line adatátvitel vagy az adatátvitel más formái útján valósul meg. A szerzői mű on-line megjelenítése, azaz a világhálóra felvitele, nyilvánosság számára történő közzétételt jelent. Így a nyilvánosság tagjai általuk tetszés szerint kiválasztott helyen és időpontban hozzáférhetnek a szerzői művekhez. Ez lehetővé teszi, hogy az eddigi, a *nyilvánosságot meghatározó fogalom-meghatározásokat* nem kell kiegészíteni és módosítani. A hozzáférés biztosításának aktusa elsősorban nemcsak az adott mű lehívása, hanem ennek az on-line kiajánlása egy adott szerveren. Ez tehát egy *ajánlattétel a nyilvánosság számára*, hogy aztán megfelelő feltételek mellett sor kerülhessen az adott mű használatára a nyilvánosság valamely tagja által.¹⁷¹ Abban az esetben is, ha a nyilvánosság tagjai ugyanezt a szolgáltatást vagy művet nem egyszerre töltik le az Internetről, ezt nekik *ugyanabban az időben kínálják* a hálózaton keresztül

¹⁶⁹ SZJSZ 8. Cikk, 10. Cikk és EHSZ 14. Cikk

¹⁷⁰ 96/9. EK Irányelv 7. Cikk (2) b. pont: „Ennek a fejezetnek az alkalmazásában: az újrafelhasználás egy adatbázis tartalma egészének vagy egy jelentős részének bármilyen formában a nyilvánosság rendelkezésére bocsátását jelenti másolatok forgalmazása, kölcsönzés, on-line, vagy egyéb formában történő átvitel révén. Egy adatbázis egy másolatának a Közösségen belül a jogbirtokos által, illetve annak beleegyezésével első ízben történő eladása kimeríti az adott másolat Közösségen belüli viszonteladása ellenőrzésére vonatkozó jogot”.

¹⁷¹ Gerlach, ZUM 1999. 278. p.

felhasználásra, illetve teszik lehetővé számukra a hozzáférést.¹⁷² Ilyen módon lehetővé válik, hogy az on-line reprodukálás olyan jogrendszerek hatálya alá is essék, amelyek a hagyományos nyilvánosság fogalmát ismerik csak, amely megköveteli a kép- vagy hangrögzítés útján történő többszörözésnél azt, hogy az az *azonos időben, egymással összeköttetésben nem álló személyek sokasága* felé irányuljon.

Az a kritérium, hogy „*egyéni*leg” *határozható meg* a felhasználó által az idő és a hely – behatárolja a hozzáférés lehetőségét az interaktív cselekményekre, és kizárja a sugárzás és a vétel minden olyan formáját, amelyek előre meghatározott program (pl. tv-adás) szerint valósul meg. Ez lényeges változás a hagyományos nyilvánossághoz való közvetítéshez képest, ahol rendszerint a szolgáltató határozta meg a hozzáférés idejét és helyét.

A nyilvánossághoz közvetítésnek a digitális környezetbe való adaptálása az SZJSZ 8. Cikke alapján valósult meg, mégpedig azáltal, hogy e cikk a *BUE idevonatkozó szabályait kiterjesztette mindenfajta szerzői műre*, míg korábban ez csupán bizonyos kommunikációs típusokra és korlátozott közvetítési jogra volt alkalmazható. A WIPO-egyezményekben foglalt szabályozást megelőzően a Berni Unió Egyezményre¹⁷³ kell visszautalnunk, amely kötelezi tagállamait arra, hogy az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos jogot biztosítson az alábbiak engedélyezésére:

- vezeték nélküli közvetítésre alkalmas eszközzel történő nyilvános átvitelre,
- a sugárzott mű akár vezeték útján történő átvitelére,
- a sugárzott mű újra sugárzására,

¹⁷² Von Lewinski/Gasler ZUM 1997. 607, 618. p.

¹⁷³ BUE 11bis Cikk

- a már egyszer sugárzott mű nyilvánosság számára való közvetítésére.

A BUE ad fogalom-meghatározást a „sugárzásra”. Mégis ez kikövetkeztethető a 11bis Cikk (1) bekezdéséből, azaz a sugárzás „jel, hang, vagy kép vezeték nélküli közvetítése”. Mindebből következik, hogy a *sugárzásra vonatkozó rendelkezések csak kismértékben alkalmazhatók az Interneten történő digitális adatátvitelre*, hiszen ez utóbbi az egész Földet átszövő telefonvonalakon bonyolódik le, azaz nem vezeték nélküli átvitel útján.

A BUE¹⁷⁴ ugyan a vezetékes átvitelre is utal, de csak abban az esetben, ha ezt az átvitelt az eredetihez képest *más szervezet* végzi. Más szóval, abban az esetben, amikor a szerzői művet tartalmazó anyag közvetlenül és egyértelműen az eredeti adó által kerül a nyilvánosság számára közvetítésre, akkor az ilyen mű *engedély nélküli újrásugárzása a nyilvánosság felé megvalósítja a szerző kizárólagos jogának megsértését*.

BUE e cikke úgy tűnik, nem fogja át a szerzői művek internetes terjesztését, hacsak az ilyen anyagok átvitele korábban vezeték nélküli eszköz (pl. rádió) útján már megtörtént, és az Interneten történő közvetítés újrásugárzásának tekintendő.

A BUE¹⁷⁵ színművek, zenés színművek és zeneművek szerzőinek bemutatásáról és nyilvános előadásáról szól, ideértve a bármely módon és eljárással történő bemutatást, előadást. Ezek a rendelkezések *csak bizonyos művekre* vonatkoznak és csak azok bemutatásáról, nyilvános előadásáról van szó akkor is, ha e cikk szövegezése már átfogja a *bármely módon történő ilyen tevékenységet*, tehát a vezeték, azaz az Internet útján megvalósulókat is. Így ez a BUE-cikk sem alkalmazható a digitális úton történő művek közvetítésének szabályozására.

¹⁷⁴ BUE 11bis Cikk (2) bek. 2. pontja

¹⁷⁵ BUE 11. Cikk (1) bek.

A BUE csak a művek nyilvános előadására vonatkozik, tehát alkalmazása az előbbiekhöz hasonlóan korlátozott, ezért *nem terjeszthető ki az Interneten* közvetített szerzői művekre.¹⁷⁶

Ugyancsak korlátozott alkalmazást tesz lehetővé a BUE 14. Cikk (1) bekezdése az irodalmi és művészeti művek adaptálására és filmreprodukciók készítésére vonatkozóan, noha itt kifejezett utalás található a közönségnek vezeték útján történő közvetítésre. A BUE 14bis Cikk (1) bekezdés csak a filmalkotásokról szól.

Miközben az SZJSZ 8. Cikke a szerző számára egy átfogó, kizárólagos jogot biztosít a nyilvánossághoz közlésre, a nyilvánosság hozzáférését biztosító joggal együtt, az EHSZ rendelkezései csupán *az előadóművészek és a hangfelvételek készítői számára irányoznak elő az on-line felhasználással kapcsolatosan kizárólagos jogot*. Az általános közvetítési jog jogosultjai térítést követelhetnek a felhasználótól az EHSZ 15. Cikk (2) bekezdése alapján, amely a Római Egyezmény hasonló szabályával van összhangban.¹⁷⁷

Az SZJSZ 8. Cikke a BUE említett cikkeit két úton egészíti ki. Először a BUE 11bis Cikk (1) bekezdését¹⁷⁸ bővítette azzal, hogy *kizárólagos jogot* biztosít az irodalmi és művészeti művek szerzőinek a vezeték útján történő sugárzás engedélyezésére. Ezzel mintegy általánossá terjesztette ki a BUE rendelkezéseit. Másrészt kizárólagos jogot alapít az irodalmi és művészeti művek szerzőinek arra, hogy engedélyt adjanak szövegek és képek nyilvános előadására. Ezzel kiterjeszti az irodalmi és

¹⁷⁶ BUE 11. Cikk (1) bek.

¹⁷⁷ RE 12. Cikk: Ha valamely kereskedelmi célokra kiadott hangfelvételt vagy arról készült másolatot közvetlen módon sugárzásra vagy nyilvánossághoz közvetítésre használnak fel, a felhasználó egyszeri méltányos díjazást köteles fizetni az előadónak, vagy a hangfelvételek előállítóinak, vagy mindkét félnek. E felek közötti megállapodás hiányában a nemzeti jog határozhatja meg e díjazás megosztásának feltételeit.

¹⁷⁸ 11bis Cikk (1) bek.: „Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak: műveik sugárzására vagy minden más jel, hang, vagy kép vezeték nélküli közvetítésre alkalmas eszközzel történő nyilvános átvitelére;

- sugárzott mű mindenfajta, akár vezeték útján történő, akár vezeték nélküli nyilvános átvitelére, ha ezt az átvitelt az eredetihez képest más szervezet végzi;
- a sugárzott mű hangszóró vagy egyéb annak megfelelő jel-, hang- vagy képközvetítő eszközzel történő nyilvános átvitelére”.

művészeti művekre a BUE 11ter Cikk (1) bekezdésében és a 14. Cikk (1) bekezdésében biztosított védelmet.¹⁷⁹ Az SZJSZ 8. Cikke a nyilvános közvetítés fogalmába beépíti, hogy az irodalmi és művészeti művekhez „bárki, bármikor hozzáférhet”. Ezzel világosan kimutatható az a törekvés, hogy *a világhálón megjelenő művekre kívánja kiterjeszteni a BUE szabályait*.

Az EHSZ az SZJSZ 8. Cikkében vázolt koncepciót két önálló jogra bontja szét: az EHSZ 10. és 14. Cikke a hangfelvétel előadójának és előállítójának biztosítja a jogot, hogy hozzájárulásuk nélkül ne lehessen a nyilvánosság számára a hangfelvételt és az előadást hozzáférhetővé tenni.

A nyilvánosság tagjai az előadáshoz és a hangfelvételhez a fenti két cikk szerint, az általuk választott időben és helyen férhetnek hozzá.

Az SZJSZ 8. Cikke az *on-line szolgáltatást a szerző engedélyéhez köti és „nyilvánossághoz közvetítésnek” minősíti, amely a nyilvános közvetítés (communication to public) egyik aspektusa*. A BUE 11. Cikk (1) bek. 2. pontja szerint a színművek, zeneművek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak műveik bemutatásának és előadásának bármely eszközzel történő nyilvános közvetítésére. A szerzői művek e típusait az SZJSZ 8. Cikke nem fedi le, de világossá kellett volna tenni, hogy ilyen művek on-line megjelenítése nyilvános közvetítésnek tekinthető vagy sem a BUE 11. Cikk (1) bek. 2. pontja értelmében? E cikk ugyanakkor nem határozza meg a szolgáltatást nyújtó személyeket és ezek felelősségét. Ezek meghatározását a nemzeti jogalkotásra hagyja. A 8. Cikkhez fűzött közös értelmező nyilatkozat szerint *„a pusztán a közönséghez közvetítés fizikai eszközének szolgáltatása” a nyilvánossághoz közvetítésen kívül eső tevékenység*.

¹⁷⁹ Művek nyilvános előadása, bármely eszközzel való nyilvános közvetítése. Művek adaptálása, filmprodukciónak készítése, illetve az ilyen módon adaptált és többszörösített mű forgalomba hozatala, bemutatása, nyilvános előadása, közönség felé vezetékös közvetítés.

A „fizikai eszközök” kifejezés pontos jelentése nem világos. Különösen problematikus, hogy melyek azok a szolgáltatók, amelyek a közönséghez való közvetítést végzik, és nem viselnek felelősséget a szerzői jogi védelemben részesített művek jogosulatlan felhasználásáért.

Az értelmező rendelkezés nem ad teljes és minden kétséget kizáró eligazítást arra nézve, hogy a távközlési szervezetek, amelyek biztosítják a világháló működéséhez szükséges technikai feltételeket (impulzus, telefonvezetékek, rádiótelefon-adóhálózat stb.) valóban mentesülnek világszerte az általuk működtetett rendszerben forgalmazott műveket megillető szerzői jogok megsértése alól.

Ez a kérdés az ausztráliai *Telstra v. APRA-ügy* kapcsán merült fel, ahol a Telstra, mint a mobil- és hálózati telefonokat működtető cég szerzői jogi jogvitába keveredett amiatt, hogy a telefonos vevőszolgálatnál, kormányhivatalban, internetes tartalom-szolgáltatónál a telefon felvételekor olyan zeneműveket játszottak be, amelyekhez a szerzők nem járultak hozzá. Az eset megítélését bonyolította, hogy Ausztráliában volt már egy olyan precedens-értékű ítélet, amely szerint az egyik egyetem könyvtárának a felelősségét állapították meg a többszörözés miatt elkövetett szerzői jogi jogsértésért, mert a könyvtárban elhelyezett fénymásoló használatával kapcsolatosan nem hívta fel a figyelmet az azzal elkövethető jogellenes magatartásra; azaz arra, hogy a fénymásolóval készített másolatokhoz szükséges megkérni a szerző engedélyét.¹⁸⁰

Az ügy kapcsán felmerült az SZJSZ 8. Cikkéhez fűzött, egyeztetett álláspont értelmezése is. Az ausztrál jogászok részéről azt hangoztatták, hogy az egyeztetett álláspontot szükséges lesz a jövőben tovább pontosítani és meghatározni, hogy alapvetően az ún. internetes szolgáltatókat (ISP) kell felelőssé tenni a szerzői

¹⁸⁰ Macmillan-Blakeney: *Internet & Communication Carriers' Copyright Liability*, 1998. E.I.P.R. 52. p.

jogi jogsértésekért, mivel ők rendelkeznek azokkal a lehetőségekkel¹⁸¹, hogy hatékonyan megakadályozzák a jogellenes elkövetéseket. Ennek megfelelően a híradástechnikai közvetítőszervezeteket (communications carriers) mentesíteni kell az ilyen irányú felelősség alól. Ez azért is indokolt, mert nem lenne célszerű, ha az ilyen szervezetek felelősségük kizárására technikai korlátozó intézkedéseket tennének, vgy az általuk nyújtott műszaki szolgáltatások árába jó előre beépítenék az esetleges kártérítések összegét. Az előbbi nehézkessé tenné a világhálóra jutást, az utóbbi pedig megdrágítaná annak használatát.

A 8. Cikk megalkotásakor úgy vélték, hogy a nyilvánvalóan technikai tevékenység nem esik az SZJSZ, illetve a BUE hatálya alá, tehát az ilyen tevékenységet folytató személy közvetlen szerzői jogi felelőssége nem állapítható meg. (Természetesen más felelősségi formák ettől még érvényesíthetők.) Ugyanakkor az Internet működésével kapcsolatos szerzői jogi felelősség komplex probléma. Szükséges tehát az egyes országok törvényhozási és bírói tapasztalatainak összesítése, megismerése és tanulmányozása ahhoz, hogy olyan konkrét eseteket, mint az ausztrál *Telstra Corporatin Ltd v. Australasian Performing Right Association Ltd.* ügyét megítélhessük.¹⁸²

Terjesztés joga

A legtöbb ország joga, így a magyar jog is ismeri a terjesztési jog szerzői jogi intézményét. A jog lényegében két részre bontható: a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak

- (1) a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel útján megvalósuló forgalomba hozatala,

¹⁸¹ Cook: „Why Internet Service Providers Should be Copyright Guardians”, 1996, 60 Copyright World, 18. p.: „They have the ability, of course, to dictate the online environment in which their customers are operating through the use of written control policies and guidelines. Furthermore they can utilize and implement technology, including software, that is capable of automatically screening material on the network.”

¹⁸² Ficsor: International Response to the Problem of the Protection of Intellectual Property in the Information Society in the Face of New Communication Technologies – 1997. 15. p.

(2) a forgalomba hozatalra történő felkínálás.

A terjesztés jogával kapcsolatos a *jogkimerülés intézménye*, amelyet számos jogrendszer szabályoz. A kimerülés joga a dologi műpéldányokra vonatkozik, és a műpéldányok további terjesztési cselekményeit érinti, azaz, ha a műpéldányt a jogosult kifejezett hozzájárulásával valaki más egyszer már forgalomba hozta (pl. adásvétellel), akkor a terjesztés joga ezzel kimerült. Kivétel ez alól a bérbeadás és a haszonkölcsönbe adás.¹⁸³ Mivel a terjesztési jogkimerülés csak dologi műpéldányokra nézve képzelhető el, így sugárzással vagy on-line úton közvetített alkotás kapcsán ez nem valósulhat meg. Lényeges momentum a jogkimerülés kapcsán, hogy a jogosult a műpéldány fölötti rendelkezési jogot a terjesztési jog körében *végleg feladja*.¹⁸⁴

A terjesztés jogáról nem szól se a BUE, se a TRIPS-egyezmény, sem pedig a RE. Előremutató módon az SZJSZ 6. Cikkében, az EHSZ pedig az előadóművészek vonatkozásában a 8. Cikkében, míg a hanganyag előállítóira nézve a 12. Cikkében ad erről szabályozást. Ezek a rendelkezések lehetővé teszik az eredeti mű terjesztését, illetve a mű sokszorosított példányainak forgalmazását, valamint azt, hogy a szerző alkotásának előadását tiltsa vagy engedélyezze.

E szabályozással először került nemzetközi szinten sor a szerzői jog által védett művek terjesztésének jogi rendezésére. Az SZJSZ 6. Cikk (1) bekezdése kizárólagos jogot biztosít a szerzőnek, hogy műve másolatának vagy eredeti példányának a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételét engedélyezze adásvételen, vagy a tulajdon másfajta átruházásán keresztül, amellyel lényegében *kizárólagos jogot alapít a terjesztésre*.

¹⁸³ A Szerzői jogról szóló törvény 23. §. (5) bekezdés

¹⁸⁴ A Szerzői jogi törvény magyarázata, Gyertyánfy: III. fejezet Közgazdasági és Jogi Kiadványok, Budapest, 2000. 135. p.

Az SZJSZ 6. Cikk (2) bek. a jogkimerülés kérdését rendezi a terjesztés joga vonatkozásában. E cikk nem kötelezi az SZJSZ-t aláíró országokat, hogy a mű első eladását, a tulajdon másfajta átruházását vagy a szerző engedélyével készült másolat elkészítését követően a terjesztés jogára vonatkozóan valamilyen nemzeti vagy nemzetközi szabályanyagot fogadjanak el, illetve, hogy a jogkimerülés kérdését egyáltalán szabályozzák. Ugyanakkor leszögezi, hogy a művek másolatán (amelyek a terjesztés joga, ill. a bérlet szempontjából bírnak relevanciával) *kizárólag csak* olyan másolatok értendők, amelyeket *érinthető, megfogható tárgyként* forgalmazznak. Ennek következtében azokra a másolatokra, amelyeket digitális úton terjesztenek, nem vonatkozik az SZJSZ 6. Cikk (2) bekezdése.¹⁸⁵ Az egyeztetett álláspontban foglalt kizárólagos szabály felveti az *ún. ernityő-megoldás* elvtől való eltérés lehetőségét. A felek szándéka itt az volt, mint az SZJSZ 6. Cikk (1) bekezdésénél is, hogy egy *minimum-szabályozást* rögzítsenek a Szerződésben a terjesztés jogára nézve, ami nem jelenti azt, hogy a szerződő országok a jövőben ne léphessenek ezen túl, és alkossanak a digitális úton terjesztett másolatokra is nemzetközileg elfogadott jogi normákat.

A fenti rendelkezések történetéhez tartozik, hogy a tárgyaló delegációk kidolgoztak egy szövegtervezetet, amely kimondta: a digitális átvitelre vonatkozó terjesztés jogának alkalmazása legitim lehetőség.¹⁸⁶ Lényegében ezt a szöveget építették be az SZJSZ 8. Cikkébe a nyilvános közvetítés szabályozására, azaz az interaktív „on-demand” digitális hálózati átvitel

¹⁸⁵ SZJSZ 6. Cikk (2) bekezdéséhez fűzött egyeztetett álláspont. Ugyancsak ilyen tartalmú egyeztetett álláspont található az EHSZ 8. és 12. Cikkeinél: „Ezen Cikk alkalmazásában a *másolatok és eredeti és másolat* kifejezések, amelyekre az SZJSZ 6. és 7. Cikkei szerint a terjesztés és a bérbeadás joga vonatkozik, kizárólag olyan másolatokra vonatkoznak, amelyek mint tapintható tárgyak forgalmazhatók.”

¹⁸⁶ „When literary and artistic works are made available to the public by wire or wireless means in such a way that members of public may access these works from a place and at a time individually chosen by them, so that copies of these works are available, Contracting States shall, under the conditions specified in Art 3 (3) of Berne Convention, consider such works to be published works.” Ezt a tervezetet nem fogadták el.

megfogalmazására. Ugyanis a művek a nyilvánosság számára bizonyos esetekben másolati formában tehetők hozzáférhetővé.

A bérbeadás joga

A bérbeadásról szóló szabályok részben a TRIPS-egyezmény 14. Cikk (4) bekezdésén, az SZJSZ 7. Cikkén (szerzők), az EHSZ 9. Cikkén (előadóművészek) és az EHSZ 13. Cikkén (hangfelvételkészítők) nyugszanak, és *kizárólagos bérbeadási jogot* biztosítanak a fent említett jogosultaknak. A bérbeadás lényegében a terjesztés egy fajtája. A BUE külön nem nevesíti a bérbeadás jogát. A szerző e *kizárólagos joga* a számítógépes program, filmalkotás és hanghordozókra rögzített művek vonatkozásában áll fenn. Az előadóművészeknél a hanghordozóra felvett előadások bérleténél és természetesen a hanganyag előállítói által megalkotott előadások bérleténél, valamint a hanganyag előállítói által megalkotott hanghordozók esetében is a bérbeadásnál alkalmazható a *kizárólagos jog*. A bérbeadás joga csak olyan mértékben érvényesül a nemzetközi egyezmények alapján, amilyen mértékben az adott, *nemzeti jogrend a hanghordozókra vonatkozóan a bérbeadást elismeri*. Ezt a megoldást követi a TRIPS-egyezmény.¹⁸⁷ Összevetve a TRIPS-egyezmény idevonatkozó rendelkezéseit az SZJSZ-szel és az EHSZ-szel, megállapítható, hogy utóbbiaknál *kifejezett utalás* (expressis verbis) található a szerző bérbeadásra vonatkozó *kizárólagos jogára*. Ugyanakkor az SZJSZ 7. Cikke csak ennyiben jelent előrelépést a TRIPS-egyezményhez képest, mivel a hangfelvételben rögzített mű tekintetében valójában itt sincs nemzetközi kötelezettségvállalás.¹⁸⁸ A bérbeadás „*kereskedelmi bérbeadásként*” került mind a TRIPS-egyezményben, mind a

¹⁸⁷ TRIPS Article 14. (4) „The provisions of Article 11 (Rental Rights) in respect of computer programs shall apply mutatis mutandis to producers of phonograms and any other right holders in phonograms as determined in a Member’s law. If on 15 April 1994 a Member has in force a system of equitable remuneration of right holders in respect of the rental of phonograms, it may maintain such system provided that the commercial rental of phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive rights of reproduction of right holders.

¹⁸⁸ A Szerzői jogi törvény magyarázata, Gyertyánfy: III. fejezet, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 133. p.

WIPO-egyezményekben meghatározásra.¹⁸⁹ A szűkítő értelmű megfogalmazás indoka, hogy az egyezményt megalkotó egyes országok számára bizonyos oktatási-kutatási szabad felhasználások megtartása miatt volt fontos az ilyen tartalmú szövegezés.

5.4.1.2. A jogok korlátai és kivételek

Elvek

A nemzetközi szabályozás alapvető célja a digitális környezetben érvényesítendő szerzői jogok kapcsán a *jogharmonizáció*. A WIPO-egyezmények a korlátok és kivételek kérdését *általánosságban* közelítik meg, lehetővé téve ezek széleskörű alkalmazását. E jogharmonizációt elősegítő szabályozás az Európai Unió kezdeményezésére jött létre¹⁹⁰, de végül is csak az országok döntésére és belátására bízva a kivételek és korlátozások bevezetését nemzeti jogukba.

Lényegében két módon lehet az idevonatkozó nemzeti rendelkezéseket kialakítani:

- általános megfogalmazások útján, széles diszkrecionális lehetőséget biztosítva a bíróságnak, vagy
- kimerítő felsorolást adni a kivételekről.

Az előbbi inkább az angol-szász, ún. „fair use” felfogásának, míg az utóbbi az európai országok jogfelfogásának felel meg. Mindezekre figyelemmel abban az alapkérdésben kell dönteni, hogy a fenti módozatok alkalmazásával *miképpen biztosítható a szerzői jogok tulajdonosai, a felhasználók és a köz érdekeinek egyensúlya?* Ezt az egyensúlyt kompromisszumok útján kell kialakítani, tekintettel az említett hármas érdekviszonyra. Ugyanakkor ezen egyensúlyt a hely és idő függvényében mindig változtatni kell. A jogrendszerek közti különbségek (angol-szász,

¹⁸⁹ commercial rental

¹⁹⁰ European Commission, Communication on the Follow-up of the Green Paper, Com. (96) 568 final, 1966. 11. 22., 11. p.

ill. kontinentális) alapvető problémákat vethetnek fel: pl. az USA a jogok tekintetében meglehetősen *zárt rendszerrel* rendelkezik, míg a kivételek vonatkozásában nyílt alkalmazást gyakorol, ami lényegében a felhasználó jogainak támogatását jelenti.¹⁹¹ Ezzel ellentétben a francia jog meglehetősen *szélesen határozza meg* a szerzői jogokat, miközben erősen behatárolja a kivételeket, ami a szerző jogainak alátámasztását erősíti a felhasználó jogaival szemben.

Úgy tűnik, a WIPO-egyezmények éppen a kivételek elősegítését vagy kiterjesztését szorgalmazzák, semmint ezek szűkítését. Ebből az következik, hogy *a felhasználók jogait szeretnék hangsúlyosabbá tenni.*

Tényként szögezendő le, hogy nem célravezető ugyanazon tartalmú szabályozást alkalmazni a gazdasági alapú problémákra, mint a személyes szabadságon vagy a közérdeken nyugvókra. *A gazdasági alapú kivételek ugyanis nagymértékben csökkenthetők, sőt teljesen ki is iktathatók, pl. azért, mert a jogosultnak okozott kár nem tolerálható és nincs összhangban a BUE-ban rögzített feltételekkel.*¹⁹² Másrészt azok a kivételek, amelyeket a szólásszabadság jogára, vagy a kutatás, oktatás szükségességére alapítanak, rendes körülmények között nem érintettek a digitális környezet által.

Különösen nem célszerű kiterjeszteni a kivételeket az információhoz jutás állítólagos jogára hivatkozva és erre alapítva.¹⁹³ Ez a hivatkozás összezavarja a mű fogalmát az információ fogalmával. *A szerzői jog a szerzői művekre vonatkozik, nem pedig általában az információkra.* Nem minden információ tekinthető szerzői műnek. Egy csomó adat, amely a

¹⁹¹ Strowel: Droit d' auteur et copyright, divergences. Étude de droit comparé, N° 112/13. Brussels/Paris, Bruylant, 1993. 2. p.

¹⁹² „feltéve, hogy az ilyen többszörösítés nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit”. BUE 9. Cikk (2) bek.

¹⁹³ pl. az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. Cikk (1) bekezdése: „Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers”.

világhálón elérhető, nem tekinthető szerzői műnek. Ilyen formán a szerzői jog nem állítható szembe az információáramlás szabadságával, és az is kétséges, hogy a digitális környezet, az információs társadalom itt megkívánná, hogy újfajta egyensúlyt alakítsanak ki.¹⁹⁴

A WIPO-egyezmények, a BUE és a RE részletes korlátozó szabályanyagával ellentétben, *általános korlátozó rendelkezéseket* tartalmaznak (SZJSZ 10. Cikk és EHSZ 16. Cikk). Az általános jellegére nézve példaként lehet megemlíteni a BUE 9. Cikk (2) bekezdését, amelyet a WIPO-egyezmények szerkesztői figyelembe vettek a megszövegezéskor. A BUE e generálklauzulájában lehetővé teszi, hogy a Berni Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy különleges esetekben lehetővé tegyék az adott művek többszörözését feltéve, hogy az ilyen többszörözés nem sérelmes a mű rendes felhasználásra és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit. Hasonlóképpen a TRIPS-egyezmény 13. Cikkére¹⁹⁵, a szerződő országok lehetőségei a WIPO-egyezmények alapján, a korlátozott kizárólagos jogok esetén nem csak a többszörözési jognál áll fenn, hanem *ez kiterjed a WIPO-egyezményekben említett valamennyi jogra.*

A WIPO-egyezményeket aláíró országok nemzeti jogalkotásukban bizonyos esetekben korlátozásokat és kivételeket vezethetnek be azokra a szerzői jogokra nézve, amelyeket a WIPO-egyezmények biztosítanak. Ezek a korlátozások és kivételek azonban nem kerülhetnek konfliktusba *a mű normális felhasználásával, ill. nem sérthetik minden célszerűség nélkül a szerző jogos érdekeit* [SZJSZ 10. Cikk (1) bek., ill. EHSZ 16. Cikk (2) bek.].

¹⁹⁴ Lucas: Intellectual property and global information infrastructure, Copyright Bulletin, 1998. Vol. 32. N° 18.

¹⁹⁵ „A kizárólagos jogokra való korlátozásokat és kivételeket a Tagok olyan különleges esetekre szorítják, amelyek nem állnak ellentétben a mű szokásos felhasználásával és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit”.

Látható tehát, hogy itt ugyanazt az *ún. háromfokozatú megközelítést alkalmazzák*, amelyet először a Berni Uniós Egyezmény 9. Cikk (2) bekezdésében rögzített:

- a) különleges esetekben,
- b) nem sérelmes a mű rendes felhasználására,
- c) indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.

Ez az a „küszöb”, amely alatt a WIPO-egyezmények államai nem hozhatnak korlátozó rendelkezéseket. Bár az SZJSZ 10. Cikk (1) bekezdésének megszövegezésekor, az előzetes tervezetben szerepelt, hogy „az országok *csak* akkor jogosultak nemzeti törvénykezésükben korlátozó és kivételes intézkedéseket hozni stb.”, – ezt később a véglegesített egyezmény szövegéből végül megegyezés hiánya miatt elhagyták –, az egyezményt aláíró országok nem hozhatnak olyan jogszabályt, amelynek tartalma nem felel meg az említett háromfokozatú kritériumnak. A WIPO-egyezmények említett cikkelyeihez fűződő *ún. közös egyetértésen alapuló nyilatkozatok* nem változtatnak az itt rögzített szabályokon, pusztán lehetővé teszik a szerződő feleknek, hogy az SZJSZ 10. Cikk (2) bekezdésében és az EHSZ 16. Cikk (2) bekezdésében foglaltakat, összhangban a BUE 9. Cikk (2) bekezdésével, az *ún. digitális területen* is alkalmazhatják, és az adott helyzetben, kellő mértékben kiterjeszthetik e szabályok hatályát. Ennek megfelelően egy szerződő állam nemcsak a BUE 10. Cikkében említett újságban vagy időszakos gyűjteményekben közzétett, már sugárzott művekkel kapcsolatosan alkalmazhat intézkedéseket, hanem hasonlóképpen az on-line adatátvitellel megjelent művek vonatkozásában is. Természetesen ebben az esetben is csak a háromfokozatú feltételeknek megfelelően.¹⁹⁶

Az SZJSZ pontosítja¹⁹⁷ a BUE korlátozó intézkedését arra az esetre, ha nem kifejezetten a többszörözéssel kapcsolatos

¹⁹⁶ Ricketson: Intellectual Property Quarterly, 1995. 56, 87. p.

¹⁹⁷ SZJSZ 10. Cikk (2) bek.

kivételekről vagy korlátozásokról van szó, ami egyébként egyértelműen a BUE 9. Cikk (2) bekezdésének hatálya alá esik. Ezeknél is a háromszintes eljárást kell alkalmazni. Ennek megfelelően az SZJSZ 10. Cikk (2) bekezdése, mint egy *biztonsági háló működik*, azaz azt kívánja megelőzni, hogy a BUE alapján alkalmazott korlátozó intézkedéseket *nehogy széles értelemben alkalmazzák*, ezzel veszélyeztetve éppen az újonnan meghonosított információs társadalom által biztosított szolgáltatások igénybevételét.

A RE előírása szerint¹⁹⁸ az országok az előadóművészek és hanghordozók előállítói számára olyan korlátozásokat valósíthatnak meg, mint amilyent nemzeti joguk a szerzők részére biztosít. Ugyanakkor a RE részben feladja a háromfokozatú, az EHSZ 16. Cikk (2) bekezdésében foglalt vizsgálat alkalmazását, hiszen megengedi, hogy bizonyos használati formáknál, mint pl. a *magánhasználatnál*, a jogvédelmet korlátozhassák.¹⁹⁹

Magáncélú másolás

A legtöbb országban, így Magyarországon is a magáncélú másolás kifejezetten ki van véve a szerző és a szomszédos jogok tulajdonosainak *kizárólagos jogosítványai* köréből.²⁰⁰ Az angol-szász jogrendszerű országokban; ha nem is található erről kifejezett rendelkezés, mégis az általános kivételeket megalapozó szabály a „fair use” alkalmazási körébe esik bizonyos előfeltételek fennállása esetén. A leglényegesebb kérdés, hogy a jövőben milyen kivételek képzelhetők el?

Minden esetre a művek manuális másolása (pl. hagyományos írógépeléssel) jelentéktelen veszélyt jelent a szerzőknek és a szomszédos jogok tulajdonosainak a gyakorlatban. Ez a helyzet

¹⁹⁸ RE 15. Cikk (2) bek. első mondata

¹⁹⁹ Von Lewinski/Gaster, ZUM 1997. 607, 618. p.

²⁰⁰ 1999. évi LXXVI. tv. 35. §.

merőben megváltozott a *digitális technológia* megjelenésével, amely lehetővé tette, hogy viszonylag könnyűszerrel és nagy mennyiségben hozzanak létre másolatokat az eredeti műről, nem beszélve annak az eredetivel szinte azonos minőségéről és olcsó terjesztéséről. A jogi szabályozással szemben felmerült az igény, hogy *alaposan és pontosan írja körül azokat az eseteket, amelyek magáncélú másolásnak minősülnek*, és így kivételes elbánást élveznek. Felmerült továbbá az is, hogy itt egy teljesen új szabályozást kellene létrehozni. Ezt az elképzelést azonban a szakemberek elvetették.²⁰¹

Végül is azt tartotta mindenki célszerűnek, hogy az általános szabályokhoz térjenek vissza, azaz a kizárólagos jogok hangsúlyozásához, azaz a szerzői jogok védelméhez. Ezt a felfogást éppen az támasztotta alá, hogy a magáncélú másolás a szerzőt megillető előnyöket csökkentheti vagy semmisítheti meg. Bár az információs társadalom egyes tagjai részéről egyre erősödnek azok a hangok, amelyek a magáncélú másolást, mint önállóan megjelenő jogot szeretnék szabályozni. A szerzőknek természetesen tolerálni kell a szerzői jog korlátjaként jelentkező magáncélú másolást, de nem lehet kötelezni őket arra, hogy az ilyen másolatok készítői számára teljesen liberalizált jogi környezetet biztosítsanak.²⁰²

Idézetek

Az idézetek szintén kivételeket jelentenek a szerzők kizárólagos joga alól számos nemzeti jogrendszerben (pl. USA-ban ez is a „fair use” általános kivételi szabálya alá tartozik). Ennek folytán célszerű ezt a korlátozást is fenntartani a digitális környezetben. *E kivétel kiszélesítése azonban nem kívánatos*, mint azt az információs társadalom egyes képviselői követelik. Ugyanakkor az idézetekkel kapcsolatos szabályok módosítása, a digitális

²⁰¹ Ficsor: The Home Taping of Protected Works: An Acid Test for Copyright, 1981. február, 59. p.

²⁰² Lucas: Intellectual property and global information infrastructure, Copyright Bulletin (UNESCO) 1998. Vol. 32, N° 19 p.

környezetre adaptálása elképzelhető. Például Franciaországban az irodalmi műveket illetően semmi probléma nincs a kivétel gyakorlásával, de a vizuális alkotásoknál ezt nem alkalmazzák.²⁰³ Az idézetek kivételes alkalmazásánál ez a diszkrimináció magában véve érthető lenne, de felmerül, hogy ezt a digitális környezetben is célszerű fenntartani. A magyar szabályozás indoklása szerint a digitális technika körülményei között nehezen lehetne elhatárolni a jogos idézési célt a gazdasági vagy öncélú felhasználástól.²⁰⁴ Fent kell tartani a világhálón forgalmazott művek idézésénél azt a követelményt, hogy *a szerzői jogilag védett művekből idézni csak műrészletet lehet, soha nem a mű egészét*. Más szóval, az idézetnek egy másik önálló mű részeként kell megjelennie. Az idézetnek csak kiegészítő, nem lényegi szerepe lehet. Ezúton lehet megakadályozni és megelőzni, hogy az on-line úton megjeleníthető részletek ne vezessenek az eredeti mű „kifosztásához”.

*Családi körben történő kommunikáció (magáncélú vagy zártkörű előadás)*²⁰⁵

Sok nemzeti szerzői jog kivételként kezeli a családi körben folytatott kommunikációt, és az ennek során megvalósuló, esetleg *a szerzői jog megsértésének felfogható tevékenységet*. Itt alapvetően a *nyilvános közvetítésről van szó*. Ennek a jelentősége a digitális környezetben merül fel, főképpen az elektronikus levelezés kapcsán. Az elektronikus levél elküldött tartalma a személyiségi jogok által védett (levéltitok). Ugyanakkor nem kizárt technikailag, hogy valaki több tízezer helyre küldjön el elektronikus levelet, amely adott esetben szerzői jogilag védett alkotást tartalmaz. Itt az hangsúlyozandó, hogy *ebben az esetben is érvényesíteni kell a szerző és a szomszédos jogok tulajdonosának érdekét, és az elektronikus úton való*

²⁰³ 1999. évi LXXVI. tv. 67. §. (5) bek. és 34. §. (1) bek.

²⁰⁴ A Szerzői jogi törvény magyarázata, Gyertyánfy: IV. rész, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 190. p.

²⁰⁵ 1999. évi LXXVI. törvény 38. §. (1) bek. f. pont

kommunikáció nem jelenthet magában kivételt az általános szabályok alól.

Könyvtárak

A könyvtárak, főleg nyilvános könyvtárak saját másolatok készítésére vonatkozó szerzői jogi kivételes szabályozása számos országban fellelhető és ezek a rendelkezések sokszor jelentős eltérést mutatnak egymástól.²⁰⁶ A nyilvános könyvtári ellátás céljára készített másolás természetesen ma már nem csak fénymásolás, de számítógépes, digitális másolás, tárolás útján is végbemehet. Ez sokkal nagyobb veszélyt jelenthet a szerzői jogok megsértésére, mint a hagyományos formában megvalósuló másolás. Egy digitális formában, saját használatra készített kópia könnyen letölthető, illetve könnyen közvetíthető a könyvtáron kívüli, akár széles nyilvánossághoz. Mégis *a kivételes szabály eltörlése a fenti veszély dacára sem volna célszerű.*

A könyvtárak esszenciális szerepe, hogy archiváljanak, megőrizzenek műveket, és ez a szerepük nehezen helyettesíthető más módon.

Itt külön problémaként jelentkezik, hogy az egyes nemzeti jogok általában könyvtárakról beszélnek, és nem tesznek különbséget nyilvános és magánjellegű könyvtárak között (pl. egy száz főt foglalkoztató ügyvédi iroda saját könyvtára). A fent vázolt, elektronikus területen fennálló veszély miatt felmerül annak célszerűsége, hogy csak a nyilvános könyvtárak készíthessenek saját belső célra elektronikus úton másolatot.

²⁰⁶ A magyar szabályozást az 1999. évi LXXVI. tv. 35. §. (4) bekezdése tartalmazza.

V.A szerzői jogok és a szomszédos jogok egyes vonatkozásainak az információs társadalomban történő harmonizálásáról szóló európai Irányelv²⁰⁷

1. Az Irányelv létrejöttének előzményei

Az Irányelv megszületésével az európai szerzői jogfejlődés egy fontos mérföldkőhöz érkezett. Már 1982-ben foglalkozott az Európai Bizottság a szerzői jogi jogharmonizáció kérdésével és hangsúlyozta annak kiemelkedő jelentőségét „A közösségi fellépés erősítése a kultúra terén” című jelentésében.²⁰⁸ Az itt javasolt célkitűzések között található a *szerzői jog harmonizációjára* vonatkozó elképzeléseket is. A Bizottság ebben a dokumentumban csupán felvázolta azokat a területeket, ahol az európai szabályok kialakítását elképzelte.

A jogharmonizációs munka fontos alapanyaga volt a *„Szerzői jog és a rokon védelmi jogok az információs társadalomban”* címmel közzétett Zöld Könyv.²⁰⁹ E dokumentum alapvető célja volt, hogy konkrét kérdéseket vessen fel, és azokra a lehetséges megoldásokat dolgozza ki. A Zöld Könyv második fejezete foglalkozik a jogi kérdésekkel.

A Bizottság itt a szerzői jogilag releváns értékesítési módozatokra a műholdas adásokról és a kábelen történő műsorszórásról szóló irányelvben²¹⁰ megfogalmazott megoldás alkalmazását javasolja.²¹¹ *Ez a sugárzott mű az „eredeti származási ország” alapelvéből indul ki.* Ezt az elvet az „egyik ponttól a másik pontig” típusú kommunikációra is lehet alkalmazni, és ezt eddig senki sem kérdőjelezte meg. Az „eredeti származási ország” alapelv alkalmazásánál is felmerülhet a műsorsugárzó székhelyének változtatásából, és ezáltal a védelem megszűnéséből előálló probléma. Ez jogegységesítéssel kiküszöbölhető. Ennek az alapelvnek a rögzítésével a Zöld

²⁰⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 201. május 22-i 2001/29/EK irányelve

²⁰⁸ „A közösségi fellépés erősítése a kultúra terén”. Az EK-Bizottság tájékoztatója az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, KOM 82 (590) 1982. november 24.

²⁰⁹ KOM (96) 382, 1995. július 19.

²¹⁰ 93/83. sz. EGK irányelv 1. Cikk 2. b) pont

²¹¹ Zöld Könyv 18. p. 39. bek.

Könyv elejét vette egy esetleg elhúzódó vitának, amely az alapelv kiválasztására, ill. meghatározására irányult volna.²¹²

A III. rész érinti a *többszörözés* kérdését, és arra keres választ, hogy a tradicionális többszörözésről szóló szabályok, milyen terjedelemben alkalmazhatók az információs társadalmi szolgáltatások kapcsán, azaz annak tisztázása, hogy egy mű pusztán digitalizálása vagy ennek időlegesen számítógépes tárolása is többszörözésnek tekinthető vagy sem? Kiemelt jelentőséget tulajdonított itt a Zöld Könyv annak a kérdésnek, hogy a magánjellegű többszörözés mennyiben megengedhető a közösség tagállamaiban, ezek milyen szerzői engedéllyel gyakorolhatók, illetve milyen mértékben van szükség e vonatkozásban az üres kazetták, lejátszó-készülékek árába beépített szerzői jogdíjak közösségi szintű jogegységesítésére.

A IV. rész foglalkozik a mű *nyilvánosság*hoz való közvetítés jogával. Először is megkísérli a nyilvánosság fogalmára vonatkozóan egy közösségi, harmonizált definíció megfogalmazását, amely alkalmazható az információs társadalmi szolgáltatásokra.

Az V. fejezet foglalkozik a *terjesztés és adatátvitel problémájával*, különös tekintettel a szerzői jogtulajdonosok idevonatkozó követeléseivel, illetve a digitális terjesztés és adatátvitelre vonatkozó új kizárólagos jogok bevezetésével. A szerzői jogok jogosultjai jelezték, hogy a digitális bérlet és kölcsönzés terén új szabályozást szeretnének látni. Ezt a Zöld Könyv e fejezetében lényegében elutasítja és utal arra, hogy az e téren már hatályos közösségi jogszabályok *kiterjesztő alkalmazása* kellő jogi megoldást kínál.

A VI. rész tárgya: a *digitális rádió-adás*. A legtöbb közösségi tagállamban ez idáig nincs kizárólagos közvetítési jog, a jogtulajdonosnak csupán az adásra vonatkozóan áll fenn díjazásra igénye.

Kizárólagos jog megalapítását a digitális rádiózásnál az indokolja, hogy a hanghordozók készítői felismerték azt a veszélyt, ami a digitális rádióadások által sugárzott zenei anyagok terjesztésében rejlik, azaz ezekről a zeneszámokról

²¹²A Tanács 1993. szeptember 27-i 93/83/EGK Irányelve a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra, valamint a szerzői joghoz kapcsolódó jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról. 1. Cikk 2. b. pont: „A nyilvánosságnak szánt műholdas közlés folyamata, egyedül abban a tagállamban mehet végbe, ahol a műsorszóró szervezet ellenőrzése és felelőssége mellett a műsorhordozó felek megszakítatlan közvetítést alkotnak, amely először a műholdhoz, majd a Föld felé vezet”.

technikailag tökéletes többszörözés hajtható végre, ami nagymértékben csökkenti a CD-k kereskedelmét, illetve az ebből származó bevételeket.

A VII. rész foglalkozik a *szervi jogi személyiségi jogokkal*,²¹³ amelyek a művek integritását és a szerző szerzői személyiségét biztosítják. Ez éppen azért aktuális az információs társadalom szolgáltatásainál, mivel e szolgáltatásoknál a szerző jogainak megsértésére különösen könnyen nyílik lehetőség.

A VIII. rész a *multimédiás termékek* alkotóinak problémájával foglalkozik, azaz a már megalkotott művek közös felhasználására, alkalmazására vonatkozik. Ezzel kapcsolatosan az Európai Bizottság elveti a kötelező engedélyezettetés bevezetését, ugyanakkor szorgalmazza az ún. „Clearing House”-ok felállítását, amelyek egyedi engedélyeket adnának ki multimédiás szellemi termékekre. A Zöld Könyv IX. Cikke a *technikai azonosító- és biztonsági rendszerek* jogi keretfeltételeivel és problémáival foglalkozik. Látszólag olyan jogterületről van itt szó, amely nem csatlakozik közvetlenül a közösségi szerzői joghoz, mégis az itt bevezetendő különböző nemzeti szabályok koordinációja hiányában nagymértékben gátolhatják a szerzők és a szerzői díjazásra jogosultak jogainak hatékony érvényesítését. Arra az esetre, ha az ipar az azonosításra, rendszámozásra, a művek és teljesítmények védelmére és automatikus ügykezelésre megfelelő rendszereket dolgozna ki, a Bizottság szükségesnek tartja megvizsgálni az ezzel kapcsolatosan esetleg felmerülő jogharmonizációs igényeket.

A Zöld Könyv igazán csak a problémákat foglalja össze, ilyen formán tézisek és viták alapjául szolgáló anyagnak tekinthető, mivel konkrét kérdéseket nem válaszol meg, és megoldási modelleket sem vázol fel.

Egyes szakértők ugyanakkor felhívják a figyelmet a Zöld Könyv egyes kitételeire, amelyek kétséget hagynak az alapvető irányok valódi célját illetően. Például a Zöld Könyv kiemeli a szerzői jog jelentőségét, mint alapvető *kultúrpolitikai eszközt*, és hivatkozik a kultúrára,²¹³ de nem világítja meg, hogy a szerzői jogi védelem a jobb kulturális kapcsolatok elterjedésének gátja, vagy éppen a nemzeti kulturális örökségek megóvását célozza.²¹⁴

²¹³ EKSZ 151. Cikk (4) bek.

²¹⁴ Von Lewinski, GRUR Int. 1995. 831. p.

Sajnos a *szubszidiaritás elvére* való utalás marginális helyet foglal el a Zöld Könyvben. Bár utalás található ezen elv alkalmazására, de azzal a megszorítással, hogy ilyen kezdeményezések csak akkor tanácsosak, ha azok „teljes mértékben szükségessé válnának”. Pl. az EKSZ keretszabályaira utal a Zöld Könyv az információs társadalom szolgáltatásainak szabályozása kapcsán, de ezek között nem tesz említést a „szubszidiaritás” elvéről.

A Zöld Könyv megjelenését követő egy évre a Bizottság egy újabb tájékoztató anyagot állított össze, most már egy közösségi jogszabályról, egy lehetséges irányelvről.²¹⁵ „A Zöld Könyv alapján tett kezdeményezések a szerzői és a szomszédos jogokkal kapcsolatosan az információs társadalomban” címmel jelent meg a dokumentum.²¹⁶

Ezt követte egy további, amelyben a Bizottság javaslatot tett a szerzői jogok és a szomszédos jogok egyes vonatkozásainak az információs társadalomban történő harmonizálásáról szóló irányelvre.²¹⁷ 1999. februárjában került az irányelv-javaslat első olvasatban az Európai Parlament elé. Ezzel párhuzamosan a Miniszterek Tanácsa és az Állandó Képviselők Bizottsága (Coreper) 2000. szeptemberében egy *közös álláspontot* hagyott jóvá, amellyel a Bizottság egyetértett és sor kerülhetett 2000. októberében az irányelv-javaslat második olvasatára is az Európai Parlamentben. Végül 2001. május 22-én fogadták el végérvényesen az Irányelvet, amit 2001. március 16-án megelőzött az EK bejelentése, hogy a Közösség csatlakozott a WIPO-egyezményekhez, melyek szabályanyaga irányadó az Irányelv rendelkezései által kitérített jogharmonizációra is.

Az Irányelv kapcsán született számos szakcikkből a szerzők egyetértettek abban, hogy a már korábban megalkotott, az információs társadalom szolgáltatásait szabályozó irányelvek sorában az új Irányelv az európai szerzői jogi „erődítmény” utolsó, fontos építőkövének tekinthető.²¹⁸

²¹⁵ Von Lewinski, GRUR Int. 1995. 831-832. p.

²¹⁶ 1996. november 20., KOM (06) 568

²¹⁷ Copyright and Related Rights in the Information Society-Proposal for a Directive on the Harmonization of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society (presented by the Commission) of 10 December 1997, COM (97) 628 final.

²¹⁸ Flechsing: Grundlagen des Europäischen Urheberrechts, ZUM, 2002/1, 2. p.

2. A szellemi tulajdonjog harmonizálására vonatkozó Irányelv jogi alapjai

Mint minden európai jogforrásról, itt is a *primer jogi* alapokat kell először feltárnunk. Erre vonatkozóan jó eligazítást ad az Irányelv preambuluma, amely az Európai Közösséget létrehozó szerződésnek (EKSZ) a szolgáltatások szabad mozgásáról szóló fejezetére utal, és ide helyezi el az Irányelv közösségi elsődleges jogi alapjait. Különösen kiemelendő az EKSZ 47. Cikk (2) bekezdése, amely lehetővé teszi, hogy a Tanács irányelveket bocsáthasson ki a tagállamok önálló vállalkozói tevékenység megkezdésére és folytatására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek összehangolására. Nyilvánvaló azonban, hogy az *EKSZ nem tartalmaz kifejezett utalást a szellemi tulajdonjogokra, illetve a szerzői jogra*, noha a 90-es években éppen e területen számos közösségi másodlagos jogi jogszabály látott napvilágot, illetve az Európai Bíróság több ítélete is gazdagította az idevonatkozó joganyagot.

Szükséges az Irányelv közösségi jogi alapjainak elemzésekor kiemelni az EKSZ XII. címét, amely a tagállamok *kultúrával kapcsolatos tevékenységéről, illetve a Közösségnél kapcsolatos céljairól, feladatairól rendelkezik.*

Az EKSZ előírásai²¹⁹ a kreativitás serkentő közegének, a nemzetenként eltérő, de ugyanakkor közösen európai kulturális identitásnak a kibontakoztatására irányul.²²⁰ Evégből „a Közösség tevékenysége a tagállamok közti együttműködés ösztönzésére, és ha szükséges, azok tevékenységének támogatására és kiegészítésére irányul”, többek között a művészeti és irodalmi tevékenységre nézve is, ideértve az audiovizuális terület produkcióit.

Az Irányelv a szerzői jogok és szomszédos jog megfelelő védelmét kulturális szempontból is jelentősnek tarja utalva kifejezetten az EKSZ 151. Cikkében foglaltakra. Kiemeli továbbá, hogy a 151. Cikk (4) bekezdése a Közösség számára előírja, hogy az EKSZ egyéb rendelkezései alá tartozó tevékenysége során, különösen a tagállamok kulturái sokszínűségének tiszteletben tartása és támogatása érdekében, vegye figyelembe a kulturális szempontokat is.²²¹ *A szerzői jogok és a szomszédos jogok szigorú és hatékony védelme olyan eszköz, amely nagyban hozzájárul ahhoz,*

²¹⁹ EKSZ 151. Cikk

²²⁰ Boytha: Iparjogvédelem és szerzői jog az Európai Közösség jogában, PPKE, Budapest, 2002. 4. p.

²²¹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 12. pontja

*hogy az európai alkotó gondolkodás és annak termékei hozzájussanak a szükséges forrásokhoz, illetve a művészi alkotások szerzőinek és előadóinak függetlensége és méltósága ne kerülhessen veszélybe.*²²²

3. Az Irányelv szabálytartalmának áttekintése

Az Irányelv tartalmilag 15 Cikkből és 61 ún. Értelmező rendelkezésből áll. 4 fejezetre osztható a cikkekben rögzített tételes joganyag: az I. fejezet határozza meg az Irányelv hatályát (1. Cikk); a II. fejezet szól az egyes szerzői jog által védett tevékenységek meghatározásáról, úgymint a többszörözésről, az alkotások nyilvánosságra hozatalának jogáról, a terjesztés jogáról, valamint az idevonatkozó kivétel és korlátozások felsorolásáról (2-5. cikkek); a III. fejezet a műszaki intézkedésekkel (6. Cikk) és a jogvédelmi információkkal kapcsolatos kötelezettségeket (7. Cikk) taglalja; míg végül a IV. fejezet ún. közös rendelkezéseket tartalmaz a szankciókról és jogorvoslatról, más jogszabályok hatályáról, az Irányelv időbeli hatályáról és technikai jellegű kiigazításokról (8-15. cikkek).

3.1. Célok és hatály

3.1.1. Az Irányelv által kitűzött célok

Az európai jogharmonizációs Irányelv elsősorban a belső piac keretei között biztosítja a szerzői jogok és a szomszédos jogok védelmét, különös hangsúlyt helyezve az információs társadalom szempontjaira.²²³

Az Irányelv mindenekelőtt leszögezi, hogy az EKSZ kötelező erővel deklarálta a Közös Belső Piac létrehozásának szükségességét, és e piac dinamizmusát biztosító zavartalan versenyt garantáló rendszer megteremtését. E célok eléréséhez elengedhetetlen az EU-tagállamok szerzői jogának harmonizálása²²⁴, ugyanis a szerzői jogok és a szomszédos jog e vonatkozásban kiemelendő szerepet töltenek be azáltal, hogy védik és ösztönzik az új termékek és szolgáltatások kifejlesztését, értékesítését, valamint azok újszerű tartalmának létrehozását és kiaknázását.²²⁵ A jogharmonizáció elősegíti a négy alapszabadság kiteljesedését a belső piacon. Az ezáltal megvalósuló

²²² Az Irányelv Értelmező rendelkezések 11. pontja

²²³ Irányelv 1. Cikk (1) bekezdés

²²⁴ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 1. pontja

²²⁵ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 2. pontja

jogbiztonság növekedésével, illetve a szellemi tulajdon magasfokú védelme mellett jelentős erőforrásokat mozgósít az alkotó és újító tevékenységek, a hálózati infrastruktúra fejlesztésére, ezáltal nagyban hozzájárul az *európai ipar versenyképességéhez és növekedéséhez*.²²⁶ Ez vonatkozik a tartalomszolgáltatásra és az informatikára úgy, mint általában az ipari és kulturális szektorra.

Figyelemmel arra a tényre, hogy a műszaki fejlődés lehetővé tette a szellemi alkotások és ezek értékesítésének sokféleségét, a *szerzői jogi és a szomszédos jogi rendelkezéseket Európaszerte, e változásokhoz kell igazítani és szigorú, egyben hatékony jogszabályokat kell kialakítani*.²²⁷ E szabályozáskor különösen tekintettel kell lenni a szellemi termékekre vonatkozó új értékesítési formákra (pl. elektronikus kereskedelem). Az Irányelv rámutat arra, hogy a közösségi jogharmonizáció hiányában az egyes tagállamok nemzeti jogalkotása oly mértékben eltérő módon alakulna ki, ami már a szellemi tulajdonon alapuló termékek és szolgáltatások szabad mozgásának korlátozásához, végső soron a Közös Belső Piac felaprózódásához, illetve jogi inkoherenciához vezetne.²²⁸ A szellemi termékek külkereskedelmi értékesítése miatt a jogi különbségek és bizonytalanságok az információs társadalom további fejlődése során csak erősödnének, a szerzői jogi és a szomszédos jogi normákat a közösségi kereteken belül nem igazítanák egymáshoz.²²⁹ Az Irányelv megalkotóinak elképzelése és szándéka szerint az Irányelv által garantált jogvédelemnek hozzá kell járulnia ahhoz, hogy biztosított legyen az alkotó tevékenység folyamatossága és fejlődése mind a szerzők, előadók, előállítók, fogyasztók, mind pedig a kultúra, az ipar és a nagyközönség érdekében.²³⁰ *Az információs társadalom társadalmi, szociális és kulturális vonatkozásainak sokrétűsége megköveteli a szellemi termékek és szolgáltatások sajátos tartalmi jellemzőinek*

²²⁶ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 4. pontja

²²⁷ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 11 és 22. pontjai

²²⁸ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 6. pontja

²²⁹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 7. pontja

²³⁰ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 9. pontja

*figyelembe vételét az idevonatkozó harmonizált joganyag kialakításakor.*²³¹

3.1.2. Az Irányelv hatálya

Az Irányelv hatályát az 1. Cikk (2) bekezdése rögzíti, amely szerint az Irányelv semmilyen módon nem érinti a már eddig az alábbi területeken érvényben lévő közösségi rendelkezéseket:

- a számítógépes programok jogi védelmét biztosító irányelv;
- a bérleti és kölcsönzési joggal, illetve a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokkal foglalkozó irányelv;
- a szerzői jogokkal és a szomszédos jogokkal a programok műholdas és kábelhálózaton történő terjesztésére vonatkozó irányelv;
- a szerzői jogok és egyes szomszédos jogok védelmének időtartamával foglalkozó irányelv;
- az adatbázisok jogi védelmére vonatkozó irányelv.

Tehát a fentiekben felsorolt irányelveket a jogharmonizációs Irányelv *nem derogálhatja*, hacsak maga az Irányelv ezzel ellentétes rendelkezést nem tartalmaz. Az Irányelv 11. Cikkében szereplő technikai jellegű kiigazítások kivételt képeznek ez alól. Így a Tanács 1992. november 19-i, 92/100/EGK számú, a bérleti és kölcsönzési jogról szóló irányelvnek 7. és 10. Cikke, a Tanács 1993. szeptember 27-i, 93/98/EGK számú, a műholdas és a kábelhálózaton történő műsorszórás tekintetében egyes szerzői jogra és a szomszédos jogokhoz kapcsolódó egyes jogokról szóló irányelv 3. Cikk (2) bekezdése vonatkozásában az Irányelv módosításokat tartalmaz 11. Cikkében. Az Irányelv további rendelkezéseiben, illetve az idevonatkozó kommentárokból is fellelhetők olyan tartalmú utalások, amelyek az Irányelv hatályát hivatottak világossá tenni az információs társadalom más kérdéseiben hatályban lévő jogszabályokban foglaltakhoz képest. Így megemlítendő

²³¹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 8. pontja

az Irányelvhez fűzött Értelmező rendelkezések 28. pontjának negyedik mondata²³², 40. és 50. pontja, illetve az Irányelv 4, 5 és 6. Cikke. Ezek a szabályok lényegében *mellérendelt viszonyba helyezik a harmonizációs Irányelvet a korábban hatályba lépett irányelvekhez* képest. Másrészt olyan kiegészítéseket tesznek lehetővé, amelyek biztosítják az összhangot az Irányelv és a korábbi jogszabályok között.²³³ Különösen vonatkozik ez azokra az alkotásokra és más jogtárgyakra, amelyeket szerződéses megállapodások alapján tesznek a nyilvánosság számára hozzáférhetővé oly módon, hogy ezeket a közönség tagjai egyénileg megválasztott helyről és időpontban elérhessék. Ilyen például az Interneten elérhető adatbázisok felhasználása.

Az Irányelv rendelkezéseinek viszonyát más anyagi értéket képviselő jogokat szabályozó jogforrásokhoz, az Irányelv 9. Cikke rendezi. *E szerint az Irányelv nem sértheti azokat a nemzeti jogszabályokat, amelyek az egyes szabadalmi jogokra, védjegyekre, tervekre, felhasználási modellekre, félévetők leírására, betűtípusokra, feltételes hozzáférésre, műsorközvetítő szolgáltatások kábelrendszereihez való hozzáférésre, a nemzeti kincsek védelmére, törvényes letételő írásokra, a korlátozó jellegű gyakorlatokkal és a tisztességtelen versennyel kapcsolatos törvényekre, az üzleti titokra, a biztonságra, a titkosságra, az adatvédelemre és a személyes adatok védelmére, a nyilvános okiratok elérésére, valamint a szerződések jogára vonatkoznak.*

Az Irányelv nem foglalkozik a szerzőt megillető személyiségi jogokkal és a szerzőnek a műve egységének megvédésével kapcsolatos jogigényével. Erre nézve kimondja, hogy a szerzők erkölcsi jogaikat saját országuk törvényeinek, valamint a BUE és a WIPO-egyezmények rendelkezéseinek megfelelően érvényesíthetik.²³⁴ „A szerzői jog és a szomszédos jogok kezelésével kapcsolatosan az Irányelv nem tartalmaz szabályozást. Az Irányelv nem sértheti a tagállamoknak a közös

²³² „Az ebben az Irányelvben szabályozott terjesztési jog nem sérti az említett irányelv (92/100/EGK irányelv a szerzők bérlési, valamint kölcsönzési jogairól) I. fejezetében szereplő bérlési és kölcsönzési jogokkal kapcsolatos rendelkezéseket.”

²³³ Irányelv 6. Cikk (4) bekezdése utolsó mondat: „Amennyiben ezt a cikket a 92/100/EGK, illetve a 96/6/EK irányelvet összefüggésében alkalmazzák, ez a bekezdés a megfelelő változtatásokkal érvényes.”

²³⁴ Az Irányelv értelmező rendelkezésének 19. pontja

felhasználási engedélyekre és hasonló jellegű jogok kezelésére vonatkozó rendelkezéseit.²³⁵ Érdekes, hogy ugyanakkor az Irányelv értelmező rendelkezésben utal arra: „a rádiós vagy televíziós műsorokat közvetítő szolgáltatók együttes felhasználási szerződéseinek megkötését elő kell segíteni.” Itt alapvetően a digitális úton sugárzott adások közös engedélyezésére vonatkozó megállapodásokra utal.²³⁶ Éppen erre vonatkozik az Európai Bizottság ún. „Simulcasting” döntése.²³⁷ Simulcasting alatt értendők az Interneten sugárzott hagyományos rádió- és tv adások. Ezek az egyéni felhasználó, az „internetező” által világszerte foghatók. A korábban hatályos szabályok szerint minden államban a médiumok (tv, rádió) kötelesek voltak a nemzeti közös jogkezelő szervezetektől engedélyt kérni a műsorsugárzásra. Ez a helyzet természetesen tarthatatlanná vált azáltal, hogy az adások a Világhálóra tevődtek át, és globálisan elérhetőkké váltak a nézők és hallgatók számára. A Bizottság döntése szerint az engedély bármely EU-tagállam közös jogkezelő szervezetétől beszerezhető („one-stop shop”) az Európai Unió, illetve az Európai Gazdasági Térség területére kiterjedő hatállyal. Ez az engedély lehetővé teszi az adások nemzetközi sugárzását, biztosítva azt, hogy a jogtulajdonosok hozzájuthassanak az őket megillető díjazáshoz, illetve, hogy a tagországok közös jogkezelő szervezetei között egyfajta versenyhelyzet alakuljon ki.”

Itt jegyzendő meg, hogy az Irányelv 5. Cikk (3) bekezdésében felfedezhetők utalások a szerző személyiségi jogainak tiszteletben tartására. Eszerint a tagállamok az Irányelvben szabályozott jogok vonatkozásában korlátozó intézkedéseket vezethetnek be. Például a szerző nevének feltüntetése szükséges az oktatás vagy tudományos kutatás területén való műfelhasználáskor. Ugyancsak hasonló követelmény esetén vezethető be korlátozás a sajtószemléknél, az idézési jognál és a politikai beszédeknél.²³⁸ A korlátozó intézkedések alkalmazása esetére ugyanakkor hiányolható a személyiségi jogokból

²³⁵ Az Irányelv értelmező rendelkezéseinek 18. pontja

²³⁶ Az Irányelv értelmező rendelkezéseinek 19. pontja

²³⁷ 2003/300/EK, bizottsági döntés, 2002. október 8. OJL 107.

²³⁸ Irányelv 5. Cikk (3) bek. a) c) d) és f) pontok

fakadó, a mű megváltoztatásának tilalmára vonatkozó rendelkezés, mint amilyen a magyar szerzői jogi törvény 13. §-ban található.²³⁹

4. A szerzői műveket megillető védelmi jogok harmonizációja

Az Irányelv II. fejezete megadja a többszörözési jog és a terjesztési jog definícióját, ugyancsak meghatározza a művek, valamint más jogtárgyak nyilvánosságra hozatalának jogát. Másrészt felsorolást ad a szerzői jogok védelme alóli kivételekről és korlátozásokról.

4.1. A többszörözési jog

Az Irányelv 2. Cikke előírja először is az EU tagállamainak, hogy biztosítsák *közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel, bármilyen formában, egészében vagy részben végzett többszörözés engedélyezésének, illetve tiltásának kizárólagos jogát:*

- (i) alkotásaik tekintetében a szerzők,
- (ii) előadásaik rögzítése tekintetében az előadók,
- (iii) hangfelvétel tekintetében a hangfelvétel-előállítók,
- (iv) alkotásaik eredeti és másolati példányai tekintetében a filmek első rögzítésének előállítói,
- (v) műsoraik rögzített változata tekintetében – akár vezetékes módon, akár közvetítés révén kerülnek e műsorok a közönséghez, beleértve a kábelhálózatokat és a műholdas műsorszórást is – a műsorszórási szervezetek számára.

Mindez azt jelenti, hogy úgy az on-line, mint az off-line műveletekre vonatkozó szabályokat fogalmaz meg a 2. Cikk, tekintet nélkül arra, hogy materiális vagy immateriális formában valósulnak meg ezek.

Az Irányelv ezen rendelkezése az egész EU területén *egységesen meghatározza a többszörözési jog alá eső tevékenységek körét és a különböző kedvezményezett személyeket.* Mindebből az is érthetővé válik, hogy miért volt szükség a bérleti és kölcsönzési jogról szóló 92/100/EK sz. irányelv 7.

²³⁹ Flechsig: Grundlage des Europäischen Urheberrechts, ZUM, 2002/1. 4. p.

Cikkének törlésére²⁴⁰, hiszen ez hasonló felsorolást tartalmazott. Ilyen formán elengedhetetlenül szükséges volt az irányelvek szabályainak egységesítése.

Mindezek után most már egyedül az Irányelv 2. Cikke alapján határozandó meg a többszörözési jog a tagállamokban.

Az Irányelv 2. Cikke ellentétben az EHSZ 3. Cikk 2. bekezdésével *védi az audiovizuális előadásokat előadó művészeket is*. Az Irányelv Értelmező rendelkezéseinek 21. pontja adja ennek indokát, amikor leszögezi: a belső piac jogbiztonságának megteremtéséhez a *többszörözési jog hatálya alá tartozó cselekmények általános értelmű meghatározására van szükség*. Ennek felel meg a 2. Cikk b) pontja, amely kellő általánossággal „előadásaik rögzítése tekintetében az előadókról” beszél, nem szűkítve ezek körét csupán bizonyos cselekményekre. Ezzel természetesen nem csak a jelenlegi előadói tevékenységek, így az audiovizuális, multimédiás előadásokat öleli fel, hanem nyitott a technológiai fejlődés következtében a jövőben előálló tevékenységi formákra nézve is. Döntő jelentőségű, hogy a 2. Cikk preambulumban „a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes és tartós... többszörözés” megfogalmazás szerepel.²⁴¹ A „közvetett” szó arra utal, hogy *többszörözésnek tekinthető egy közti stádiumban végrehajtott tevékenység is*. Ilyen formán a szerzői jogot nem érinti, nem befolyásolja az a „távolság”, ami az adott eredeti mű „feltöltésének” helye és az a hely között áll fenn, ahol a műről a többszörözött példány elkészül. Az Interneten forgalmazott anyagok szempontjából különösen döntő az „ideiglenes és tartós” tényállási elem kiemelése, mivel ezáltal megmagyarázhatóvá válik az a körülmény, hogy a világhálón egymástól nagyban különböző többszörözési formák fordulhatnak elő, amelyek az Irányelv rendelkezései alá esnek, azaz az Irányelv taxatív felsorolás nélkül is hatályos ezekre, és kiterjed minden digitális másolási cselekményre.²⁴² Ilyen formán *a számítógépen történő köztes tárolás is az Irányelv hatálya alá esik*. A köztes tárolás során ideiglenes sokszorosításra kerül sor, amikor az on-line szolgáltató (pl. tartalom-szolgáltató) és a

²⁴⁰ Irányelv 11. Cikk (1) bek. a) pont. 92/100/EK sz. irányelv 7. Cikke szerint kizárólagos többszörözési jog illeti meg az előadóművészeket előadásaik rögzítésének a hangfelvételek előállításait hangfelvételeik, filmek első rögzítésének készítőit a film példányainak, a műsorsugárzó szervezeteket sugárzásaik rögzítésének vonatkozásában. A többszörözési jog átruházható, illetve átadható vagy szerződéses engedélyhez köthető.

²⁴¹ Hasonló szöveget tartalmaz a bérbeadásról szóló EK irányelv 7. Cikke és a Római Szerződés 10. Cikke

²⁴² COM (1997) 628 final 33. pont

felhasználó közötti hálózati kapcsolatban történik az adatok időközi letöltése. (pl. e-mailek küldése, ahol a szerver merevlemezén rögzítik az üzenetet, ami a küldő és fogadó között van éppen „úton”.) Mindezeket alapul véve lényeges azt is kiemelni, hogy a csak „futólagosan” rögzített információk az Interneten (pl. Caching, hosting)²⁴³ tulajdonképpen irrelevánsak szerzői jogi szempontból. Ezek nem tekinthetők az Irányelv többszörözési jogról szóló rendelkezései alóli kivételeknek figyelemmel a 2. Cikkben felsorolt többszörözési tevékenységekre, hanem az Irányelv 5. Cikke alá eső mentességek körébe tartoznak.²⁴⁴

Az Irányelv Értelmező rendelkezések 33. pontja fejt ki azt, hogy a kizárólagos többszörözési jog esetében milyen kivételeket lehet engedélyezni. Itt alapvetően egyes, rövid időre korlátozott többszörözési cselekményekről esik szó, amelyek valamely technikai eljárás elválaszthatatlan és nélkülözhetetlen részeként átmeneti, illetve eseti többszörözést jelentenek, és amelyek kizárólag harmadik felek közötti, hálózaton történő, közvetítő által végzett hatékony továbbítás, illetve valamely alkotás vagy más tárgy törvényes felhasználása érdekében hajtanak végre. *Az ilyen tevékenységek nem rendelkezhetnek önálló gazdasági értékkel.* Fontos feltétel, hogy a közvetítő ne módosítsa az információt, és ne sértse meg a technológia felhasználásának az iparágban általában elfogadott és alkalmazott törvényi előírásait az információ felhasználására vonatkozó adatok megszerzése céljából. *A felhasználás akkor minősül jogszerűnek, ha azt a jogosult engedélyezte, illetve jogszabály nem korlátozza.*²⁴⁵

A fent leírt kivételes elbánás egyedüli célja, hogy az Interneten harmadik személyek között közvetítő segítségével lebonyolódó információátvitelt ne korlátozzák feleslegesen a szerzői jogi védelemmel, illetve ne akadályozzák a szerzői mű jogszerű felhasználását. A Tanács álláspontja idevonatkozóan az

²⁴³ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK sz. irányelve a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól, 12. és 14. cikkek.

²⁴⁴ Irányelv 5. Cikk (1) bek.

²⁴⁵ Irányelv Értelmező rendelkezések 33. pont utolsó mondat

volt, hogy a fent említett mindkét esetben a kivétel alkalmazásához más és más előfeltételeket kell teljesíteni.²⁴⁶

Annak kimondásával, hogy a többszörözésre irányuló, kivételes elbánásban részesíthető fenti cselekmények nem rendelkezhetnek önálló gazdasági értékkel, világossá vált, hogy a képernyőn való kijelzés, a RAM-tárolás, a böngészés, és minden egyéb művelet, amely az információáramlást teszi lehetővé, *nem igényelnek külön jóváhagyást a szerzőtől*, ha annak alkotása az információ közvetítésének, keresésének a tárgya. Ugyanakkor itt aláhúzandó az Irányelv értelmező rendelkezések 33. pontjának azon kitétele: „amennyiben a közvetítő nem módosítja az információt, és nem sérti meg a technológia felhasználásának az iparágban általában elfogadott és alkalmazott törvényi előírásait az információ felhasználására vonatkozó adatok megszerzése céljából”. Ez a szövegezés visszavezethető az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelvnek a *cachingre vonatkozó előírásaira*, ahol hasonló kötelezettségek találhatók.²⁴⁷ Ezek a szolgáltató felelősségét állapítják meg az információk közvetítésével kapcsolatosan. Kérdésként merül fel, hogy az ún. Streaming Technologie²⁴⁸, a felelősségi komponensek és a nem egyértelműen meghatározott jogi fogalmak sokaságának problémája mellett, vajon a többszörözési jog kizárólagossága alá esik-e, vagy éppen az 5. Cikkben rögzített mentesség alkalmazható-e ezen tevékenységre is? Ennek az átgondolása, esetleges szabályozása mindenképpen célszerű lenne a jövőben.

4.2. *Az alkotások, valamint más jogtárgyak nyilvánosságra hozatalának joga*

Az Irányelv 3. Cikke alapján a tagállamok *a szerzők számára biztosítják alkotásaik mindenfajta nyilvánosságra hozatala engedélyezésének, illetve tiltásának kizárólagos jogát; legyen a nyilvánosságra hozatal módja akár vezetékes, akár vezeték nélküli, beleértve műveik, alkotásaik oly módon történő nyilvánosságra hozatalát, amelynek révén ezen nyilvánosság tagjai egyénileg választott helyről és időpontban érhetik el azokat.*

²⁴⁶ Linnenborn: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K&R (Komputer und Recht) 2001. 8. sz. 394. p.

²⁴⁷ 2000/31/EK számú irányelv (2000. június 8.) 13. Cikk

²⁴⁸ Az információs adatok áramlását segítő technológia, adatmentő/visszatöltő rendszer

Általánosságban itt az ún. *on-demand* felhasználásról beszélhetünk, amelynek kapcsán az Értelmező rendelkezés leszögezi, hogy a hálózaton egyénileg megrendelhető alkotások védelmi szintjével kapcsolatos *jogbizonytalanság kiküszöbölése érdekében* van szükség a tagállamok idevonatkozó joganyagának harmonizálására. Egyértelművé kell tenni, hogy az Irányelvben elismert szerzői jogi jogosultaknak *kizárólagos joggal kell rendelkezniük* a szerzői jogvédelem alá tartozó alkotások, illetve a szomszédos jogok tárgyainak on-demand szolgáltatás alapján megvalósuló, a nyilvánosság tagjai részére való hozzáférés biztosítására. Az ilyen interaktív, on-demand nyilvánosságra hozatal jellegzetessége, hogy e szolgáltatások bárki által egyénileg megválasztott helyről, tetszőleges időpontban érhetők el.

A szerzők nyilvánosságra hozatalának jogát az Irányelv *tágan értelmezi*, hiszen minden olyan nyilvánosságra hozatalra is vonatkozik, amelynél a közönség nem tartózkodik a nyilvánosságra hozatal helyszínén. Ez a jog a művek mindenfajta, vezetékes vagy vezeték nélküli, akár közvetítés útján történő nyilvánosságra hozatalára, illetve újraközlésére vonatkozik.

Az Irányelv 3. Cikk (2) bekezdése határozza meg, hogy mely jogtulajdonosokat illeti meg az engedélyezés és a tiltás kizárólagos joga műveik on-demand nyilvánosságra hozatalakor. Az Irányelv ezen rendelkezése lényegét tekintve a bérleti és kölcsönzési jogról szóló irányelv 8. Cikkéből került átvételre. Az interaktív, on-demand jogvédelem megalapozottságára a 3. Cikk (1) bekezdésénél, illetve az Értelmező rendelkezések 24. pontjánál elmondottak vonatkoznak.

A vezetékes vagy vezeték nélküli, on-demand módon nyilvánosságra hozott műveket megillető védelmi jogok az alábbi jogosulti körre vonatkoznak:

- előadásaik rögzítése tekintetében az *előadók*;
- hangfelvételeik tekintetében a *hangfelvétel-előállítók*;
- alkotásaik eredeti és másolati példányai tekintetében a *filmek első rögzítésének előállítói*;
- műsoraik rögzített változata tekintetében – akár vezetékes módon, akár közvetítés révén kerülnek e műsorok a közönséghez, beleértve

a kábelhálózatokat és a műholdas műsorszórást is – a *műsorszóró szervezetek*.

Az Irányelv szövegezési munkálatai során, az első EP-olvasatban fellelhető volt egy olyan értelmezés az Irányelv 3. Cikkére vonatkozóan, hogy a nyilvánosság hozzáféréseinek lehetővé tételére irányuló jog nem terjed ki a *közvetlen előadásokra*, ill. nem beszélhetünk akkor ún. *magánjellegű előadásokról, ha a közvetítés két személy között megy végbe*. Ezeket a javaslatokat részben az Európai Bizottság, ill. a Tanács elvetette. E helyett rögzítették az Irányelv Értelmező rendelkezései 23. és 24. pontjában, hogy a 3. Cikkben szereplő jogokon túl nem terjeszthető ki az Irányelv hatálya.²⁴⁹

Az Irányelvből nem tűnik ki, hogy *mi és ki tekintendő nyilvánosságnak*. Az Interneten nyújtott szolgáltatások, a szolgáltató közreműködésével, bármikor elérhetők a nyilvánosság egyes tagjai számára, – tehát egyazon időpontban a nyilvánosság számos tagja hozzáférhet a kínálathoz. Ilyen módon a nyilvánosság meglétének, mint kritériumnak eleget tesz a szabályozás. Az Irányelv *egyértelműen az interaktív nyilvános hozzáférést látja el jogosítványokkal*, mint a mű nyilvánosságához való közvetítésének a esetét, ami *által új, on-demand használaton alapuló értékesítési forma jobbiztonságát igyekszik megalapozni*. Az Irányelv Értelmező rendelkezések 24. pontjából következik, hogy a „magánjellegű közvetítésre” nem terjed ki a hozzáférés jogának biztosítása. Ez az igen sok vitát kiváltó kérdés elsősorban technikai kételyeket vetett fel, mivel a hálózati technológia sajátossága éppen az, hogy a művek magánjellegű közvetítése, vétele úgy nem lehetséges, hogy ahhoz csak egyes magánszemélyek férhessenek hozzá, tekintettel arra, hogy a szerver által hozzáférhetővé tett információkat *bárki elérheti*, természetesen az Internet szolgáltatásról megkötött magánjogi szerződés feltételei alapján. A csak egyes magánszemély hozzáférése esetleg zárt hálózat esetén képzelhető el (pl. cégen belüli Intranet.)

Látható az Irányelv 3. Cikk (2) bekezdés felsorolásából, hogy az nem terjed ki az adatbankok alkotóira. Az még érthető, hogy az Irányelv imént ismertetett, a

²⁴⁹ „A 3. Cikk (2) bekezdésében említett tárgyak nyilvánosságra hozatalának jogán értendő minden olyan cselekmény, amely révén az adott tárgy eljut a nyilvánosságra hozatal helyszínén nem tartózkodó közönség tagjaihoz, más cselekmény pedig e körbe nem tartozik”.

többszörözésről szóló 2. Cikkéből kimaradt az adatbank készítőire való utalás, hiszen az adatbázisokról szóló irányelvben az idevonatkozó jogvédelem már részben harmonizáltan szabályozásra került.²⁵⁰ Viszont már kevésbé érthető, hogy miért nincs az Irányelv 3. Cikk 2. pontjában felsorolt alkotások között megemlítve az adatbázis készítői beruházásainak az on-demand felhasználásokkal szemben védelmet nyújtó kizárólagos jog?

Az Irányelv 3. Cikk (1) bekezdése a „szerzőkről” szól, így e szerzők közé sorolható az adatbázis megalkotója is. Éppen ezért furcsa, hogy miért maradt ki a 3. Cikk (2) bekezdés felsorolásából az adatbankokra vonatkozó védelem. A 96/9/EK irányelv fő célja az adattárak létrehozásába fektetett munka és pénz szerzői jogi szempontból való védelemének a megteremtése. Amennyiben ezt a célkitűzést komolyan vesszük, akkor az on-demand felhasználás esetén az *adattárak alkotóit is megilleti a kizárólagos védelmi jog*. A 96/9/EK irányelv 5. Cikk d) pontja kifejezetten utal az adattárak nyilvános közzététele, bemutatása esetén a *szerzőt megillető kizárólagos jogokra*, azaz az Irányelv Értelmező rendelkezései szerinti kizárólagos jog fontosságát támasztja alá az interaktív, egyénileg megrendelhető nyilvánosságra hozatal esetére.²⁵¹

Az adatbázisokról szóló irányelv sui generis jogi oltalomra vonatkozó rendelkezéseire²⁵² nem lehet egyértelműen kiterjeszteni az Irányelv hatályát. Különösen vonatkozik ez az újrafelhasználási tevékenységre. Noha az „on-line” nyilvánosság számára való hozzáférés az újrafelhasználás körébe vonható, kérdéses vajon felöleli-e azt a szerzőt megillető jogot is, amely *az adatbank egészének vagy egy minőségileg, ill. mennyiségileg számottevő részének az Internet útján történő másolását és/vagy újrafelhasználását megtilthatja*, tekintettel az interaktív felhasználásra vonatkozó, az Irányelv által szorgalmazott jogegységesítési törekvésekre. Ez akkor képzelhető el, ha az adatbázisokról szóló irányelv említett 7. Cikkébe foglalt megfogalmazás az adott adatbank tartalmának lehívás útján való átvitelét is magába foglalja.

²⁵⁰ 96/9/EK irányelv 5. Cikk a) pontja: „Az adatbank alkotóját megilleti a kizárólagos jog, hogy a következő szerzői jogilag releváns tevékenységet folytasson vagy ezt engedélyezze: a) ideiglenes vagy tartós többszörözés, teljesen vagy részlegesen, minden eszközzel és minden formában ...”.

²⁵¹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 25. pontja

²⁵² 96/9/EK irányelv 7. Cikk 2. b) pontja: Újrafelhasználás a tartalomnak vagy egy részének példányok terjesztése, bérbeadása, „on-line” vagy más átvitel útján történő nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételét jelenti, bármilyen formában történjék is. Az adatbázis valamely példányának első jogszerű eladása a példány további eladásának ellenőrzésére irányuló jogot kimeríti.

Az Irányelv 3. Cikke az 1996-os WIPO-egyezményekben található nyilvános hozzáférés biztosításának jogát veszi át.²⁵³ Szép példája ez annak, miképpen történik *egy globális szabályozás adaptálása regionális (közösségi) szintre*. Az Irányelv e cikke egyrészt a tradicionális jogot biztosítja a szerzőnek a nyilvánossághoz való közvetítésre, mindenfajta szerzeményt, alkotást illetően, legyen a nyilvánosságra hozatal módja akár vezetékes, akár vezeték nélküli, másrészt az *új kizárólagos, interaktív jogot teremt a nyilvánosság számára a hozzáféréshez*. Az SZJSZ 8. Cikkéből fakadó interaktivitás fejeződik ki az Irányelv 3. Cikk (1) bekezdésének utolsó fordulatában, miszerint „*a nyilvánosság tagjai egyénileg megválasztott helyről és időpontban érhetik el azokat*”. A nyilvánosság-hozzáférés lehetővé tételének joga a nyilvánosság felé közvetítésnek egyfajta a eseteként fogható fel, noha itt is fontos aláhúzni, hogy *a hangsúly az interaktivitáson van*.

A nyilvánosság számára biztosított hozzáférés közvetlenül az SZJSZ 8. Cikkéből eredeztethető, és ennek szövegezésével az interaktív átviteli formát (on-demand) önti itt az Irányelv jogszabályi formába. A nyilvánosság tagjai különböző helyszíneken tartózkodnak, nem feltétlenül a nyilvánosságra hozatal helyén. Az sem lényeges, hogy a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett információt (Interneten közzétett információk) a nyilvánosság tagjai ténylegesen le is hívják. Fontos az, hogy *az információ mindenkor rendelkezésre álljon*.

Az Irányelv nem tér ki, hogy milyen sugárzási formák útján kerül a közönség számára hozzáférhetővé az információ, pl. előfizetéses magán tv, ún. „pay-per-view” vagy „near-video-on-demand”, mivel ezen adásformáknál előre rögzített programok alapján valósul meg az információ-kínálat. Ebben az esetben ugyanis nincs lehetőség arra, hogy a nyilvánosság tagjai *egyéni*leg választhassák meg, milyen információhoz, milyen tartalomhoz akarnak jutni.

Egyes szerzők²⁵⁴ ugyanakkor aggályaikat fejezik ki az Irányelv 3. Cikk (2) bekezdésében az előadók és hangfelvétel-előállítók, illetve a filmek első rögzítésének előállítói tiltó és engedélyező jogosítványával kapcsolatosan.

²⁵³ SZJSZ 8. Cikk és EHSZ 14. Cikk, Right of making available

²⁵⁴ Flechsing: Grundlagen des Europäischen Urheberrechts, ZUM, 2002/1, 6-7. p.

Ezek a jogosítványok nagymértékben megnehezíthetik azoknak a rádiós és tv-szolgáltatók dolgát, akik a fent említett szerzők által létrehozott anyagokból összeállított műsorokat teszik on-demand felhasználásra a nyilvánosság tagjai számára elérhetővé.

Az interaktív on-demand felhasználása az előadásoknak, hangfelvételeknek és filmeknek lényegében azt jelenti, hogy az eredeti művek egyfajta „videó- és audiogramja” kerül a világhálón forgalmazásra.

A művek kereskedelmi forgalomban való értékesítése vonatkozásában a fent említett szerzők és alkotók kizárólagos joga a többszörözésre és a terjesztésre magától értetődő és biztosítandó. Viszont audiovizuális termékek on-line forgalmazása esetén (mint az előadások, hanganyagok és filmek kereskedelmi forgalmazásának egy modern formája) újabban *a szerzőknek biztosított ellenőrzés és engedélyezési jog már nehezen igazolható és fogadható el*. Úgy tűnik, hogy ennek kapcsán az Irányelv túl messzire megy el. Ugyan a szerzői jogokkal rendelkező művész és a hangfelvétel-előállítók sem *de lege lata*, sem *de lege ferenda* nem rendelkeznek általános nyilvánosságra hozatali joggal – mint az az Irányelv 3. Cikk (2) bekezdéséből kitűnik, – mégis a filmek első rögzítésének előállítóit megillető jogosítványok alapján *megakadályozhatják a termék további értékesítési formáinak és lehetőségeinek kialakítását*. Ezen értékesítés megakadályozása nincs semmilyen viszonyban a szerző teljesítményét, investícióit megillető jogvédelemmel. Fennáll az ilyen, nem teljesen megalapozott blokkoló magatartás folytán annak a veszélye, hogy a hanganyagok és filmek előállítói régóta készített és on-line forgalmazásra szánt alkotások felhasználását és értékesítését akadályozhatják meg. Így például a rádiós műsor szolgáltatójának archivált termékeit lehetetleníthetik el, vagy hasonló sorsra juttathatják a néma filmeket, oktató-, gazdasági-, kereskedelmi jellegű filmprodukciókat. *Tehát minden XX. század elején készült filmalkotás on-line forgalmazásához a közreműködő művészek előzetes jóváhagyását kellene kérni*.

Egy, a fentiekben felvázolt, a már jogszerűen előállított kereskedelmi képi- és hanghordozó felhasználása folytán előálló termékekre biztosított *átfogó ellenőrzési rendszer kialakítása* maguknak az előadóknak vagy a hangfelvétel-

előállítóknak sem igazán érdekük. A kontrollmechanizmus működtetésével szemben ez igazán akkor nem érdekük, ha az on-demand felhasználás esetére *arányos díjazásban részesülnek*. Ezt viszont törvényi úton kell biztosítani számukra. A tiltás kizárólagos joga gyakorlásának megengedése egyrészt akadályozza és megbénítja nem csak a hangfelvétel-előállítók és filmkészítők számára, hogy az általuk készített anyagok lehetőleg minél nagyobb számban alkalmazásra kerüljenek a nyilvánossághoz közvetítés keretében. Másrészt a szerzők engedélyezett és óhajtott értékesítési lehetőségeit is korlátozza és megnehezíti.²⁵⁵ Mindebből az következik, hogy az Irányelv jelenleg hatályos rendelkezéseit ki kellene egészíteni a 3. Cikk (2) bekezdése alól kivételt megengedő szabályokkal. Idevonatkozóan az Irányelv Értelmező rendelkezések 26. pontja tartalmaz kommentárt, miszerint „A kereskedelmi forgalomba hozott hangfelvételen rögzített zenét tartalmazó rádió vagy televízió-műsorok lehívásra történő hozzáférhetővé tétele tekintetében elő kell segíteni a közös jogkezelés körébe tartozó felhasználási szerződések megkötését annak érdekében, hogy a jogosultsági viszonyok egyértelműek legyenek”. Csak remélni lehet, hogy az Irányelv szerinti jogokba történő átültetésekor valóban figyelembe veszik a fenti kommentárt. Flechsig itt javasolja a bérleti és kölcsönzési joggal foglalkozó közösségi irányelv²⁵⁶ 8. Cikk (2) bekezdése mintájára az Irányelv 3. Cikkét egy (4) bekezdéssel kiegészíteni az alábbiak szerint: „Performers and phonogram producers shall have the right to share a single equitable remuneration where commercial phonograms are made available as an integrated part of radio or TV productions. Only where such use has the effect of making phonograms available in circumstances which conflict with the normal exploitation of the phonograms, shall the exclusive right for performers and phonogram producers in Article 3 (2) above apply”.

²⁵⁵ Schippan: Die Harmonisierung des Urheberrechts in Europa im Zeitalter von Internet und digitaler Technologie, Nomos, Baden-Baden 1999. 153. p.

²⁵⁶ 92/100/EGK irányelv, 1992.11.19. (31992LO100) 8. Cikk (2) bek.: „A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy egységesen méltányos díjazást fizessen a felhasználó, ha a hangfelvétel kereskedelmi céllal jelent meg, illetve ezen hangfelvétel másolatát kábel nélküli műsorszórásban használják vagy bármely módon közreadják és biztosítják, hogy ezt a díjat felosztják az előadóművészek és a hangfelvétel előállítói között. A tagállamok az előadóművészek és az előállítók közötti megállapodás hiányában meghatározhatják a feltételeket, amelyek alapján felosztják közöttük a díjat.

Mindezeket figyelembe véve és megfontolva hangsúlyozni kell, hogy ugyanakkor nagy szükség van éppen a digitális korszakban az egyes alkotók jogainak védelmére. A közismert Napster-ügy²⁵⁷ tanulságai intenek erre. Itt az MP3-technológia alkalmazásával lehetősége nyílt bárkinek, hogy ingyenes szoftverrel, tetszése szerint letölthessen az Internetről zeneműveket. Ezt a magatartást az amerikai bíróság éppen a szerzők jogai védelmében jogsértőnek ítélte meg.

4.2.1. Jogkimerülés

Az Irányelv 3. Cikk (1) és (2) bekezdésében szabályzott alkotásokkal kapcsolatos jogok a nyilvánosságra hozatali és nyilvánosság számára elérhetővé tételi módok egyike révén sem meríthetők ki. Ennek értelmében, *az Irányelvben szabályzott szerzői jogvédelem magába foglalja a konkrét fizikai árucikkekbe épített alkotások terjesztése ellenőrzésének kizárólagos jogát.* Az eredeti alkotásnak, illetve az arról készült másolatnak a jogosult vagy annak beleegyezésével más személy által végzett első közösségi értékesítése *kimeríti* az adott alkotás Közösségen belüli újraértékesítésének ellenőrzési jogát. Ez a jog nem szűnik meg az eredeti és a másolati példányoknak a jogosult, illetve ennek beleegyezésével más által a Közösségen kívüli értékesítése esetén. Itt jegyzendő meg, összhangban az Irányelv 1. Cikk (2) bekezdés b) pontjában²⁵⁸ foglaltakkal a szerzők bérlési, valamint kölcsönzési jogait a 92/100/EGK sz. irányelv szabályozza. Az Irányelv és a 92/100/EGK sz. irányelv bérlésre és kölcsönzésre vonatkozó rendelkezéseinek egymással összhangban kell lenniük.²⁵⁹

²⁵⁷ Napster egy ún. mp3 fájlok cseréjére, letöltésére specializálódott program, amely felhasználóinak száma 65 millióra emelkedett és óriási kárt okozott a könnyűzenei CD-ket forgalmazó cégeknek világszerte. A Napster ellen az amerikai lemezkiadók szövetsége (RIAA) indított és nyert pert az USA-ban, annak ellenére, hogy a Napster megalkotója, Shawn Fanning bizonygatta: nem volt szándéka a károkozás. Az ügyben a másodfokú bíróság 2001. március 5-én mondta ki, hogy a Napster köteles azonnal beszüntetni tevékenységét.

²⁵⁸ Irányelv 1. Cikk (2) bek. b) pont: „A 11. Cikkben említett esetektől eltekintve ez az irányelv semmilyen módon nem érinti: a bérlési és kölcsönzési joggal, illetve a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokkal kapcsolatos hatályos közösségi rendelkezéseket”.

²⁵⁹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 28. pontja

4.2.2. *A jogkimerülés az on-line szolgáltatásoknál*

A jogkimerülés kérdése nem merül fel általában a szolgáltatások esetében, így az on-line szolgáltatások esetében sem. Ugyanez vonatkozik azokra az anyagilag többszörözött művekre vagy egyéb védelmet élvező tárgyakra, amelyek az on-line szolgáltatások használója által lettek sokszorosítva, mégpedig a szerzői jog tulajdonosának beleegyezésével. Hasonlóan ez vonatkozik az eredeti szolgáltatás, illetve annak többszörözött példányának kölcsönzésére és bérletére. Ez más elbánást jelent, mint a CD-k vagy a CD-I-k esetében, ahol a szellemi tulajdon egy anyagi hordozóban, egy tárgyban testesül meg – ugyanis egy on-line szolgáltatás rendelkezésre bocsátása alapján véve olyan ügylet, amelyhez az egyetértés megszerzése szükséges, ha ezt a szerzői jog, vagy valamely szomszédos jog előírja.²⁶⁰

Az Internetről letöltött zenemű CD-re való átmásolása, majd ennek továbbadása nem jogszerű művelet. Itt nagy a jelentősége annak, hogy a felhasználó és a szerzői jog tulajdonosa miképpen állapodott meg. Abban az esetben, ha az Internetről való zeneletöltés CD-re szerződéses úton valósul meg, akkor ez az ügylet hasonló egy zeneműboltban való CD-vásárláshoz.²⁶¹

Az Értelmező rendelkezések fent említett 29. pontjának elemzése arra enged következtetni, hogy a szerző és a felhasználó közötti szerződéses kapcsolat ellenére sem lehet jogkimerülésről szó. Ez viszont azt támasztja alá, hogy mégsem ugyanaz a helyzet az internetes zeneanyag CD-re leégetésénél, mint a boltban vásárolt CD-nél. Ez utóbbinál ugyanis van jogkimerülés. Az adatbázisokról szóló EK-irányelv ezt a problémát ugyan felveti²⁶², de tanácstalan az idevonatkozó szabályanyag értelmezésénél.

²⁶⁰ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 29. pontja

²⁶¹ Reinbothe, Die Umsetzung der EU-Urheberrechtsrichtlinie in deutsches Recht, Diskussionsbericht, Zecher, ZUM 1/2002, 52. p.

²⁶² Értelmező rendelkezések 33. pontja

4.3. *A terjesztési jog*

Az Irányelv 4. Cikk (1) bekezdése értelmében a tagállamok a szerzők számára biztosítják eredeti alkotásaik, valamint azok másolatai értékesítése révén vagy más módon történő terjesztése engedélyezésének, illetve tiltásának kizárólagos jogát. Mindjárt kitűnik a fenti szövegezésből, hogy *a tiltás és engedélyezés kizárólagos joga csak a szerzőket illeti meg és nem terjed ki az előadásaik rögzítése tekintetében az előadókra, hangfelvételekire nézve a hangfelvétel-előállítókra, alkotásaik eredeti és másolati példányai vonatkozásában a filmek első rögzítésének előállítóira, és műsoraik rögzített változata kapcsán – akár vezetékes módon, akár közvetítés révén kerülnek e műsorok a közönséghez, beleértve a kábelhálózatokat és a műholdas, műsorszórást is – a műsorszóró szervezetekre.* Ezen utóbbiak részére a bérleti és kölcsönzési jogról szóló közösségi irányelv (92/100/EGK) harmonizálta az idevonatkozó jogokat.

Az Irányelv 4. Cikk (2) bekezdése a *bármilyen formában megtestesült mű terjesztésének kontrollját szövegezi meg.* E szerint a Közösségen belül a terjesztési jog az alkotás eredeti példánya vagy másolatai tekintetében nem meríthető ki, kivéve, ha az adott tárgyat első ízben maga a jogosult vagy beleegyezésével más személy értékesíti, illetve más módon idegeníti el. Mint arra már korábban, a jogkimerüléssel kapcsolatosan utaltam, ha első ízben maga a jogtulajdonos vagy beleegyezésével más értékesít, akkor a Közösségen kívüli értékesítés tekintetében még sem áll be a jogkimerülés.²⁶³

Az Irányelv terjesztési jogra vonatkozó rendelkezései *nem sérthetik* a számítógépes programok, az adatbázisok jogi védelmével, a bérleti és kölcsönzési joggal foglalkozó Közösségi irányelvek idevonatkozó szabályait.

Átfogó jogvédelem a terjesztési jog kapcsán csak akkor érhető el, ha ezen célok megvalósításához a kultúra terjesztését a tagállamok támogatják és a szerzői jogok megsértését szigorúan megtorolják, illetve a hamis és plagizált művek jogellenes terjesztését megakadályozzák.²⁶⁴

²⁶³ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 28. pont harmadik mondata

²⁶⁴ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 22. pontja

Az Irányelv 4. Cikkében foglalt terjesztési jogról szóló rendelkezések csak érintik a digitális technológia területét, amikor a szerző, pl. DVD formájában megtestesült digitalizált művét továbbértékesíti.²⁶⁵ Az Irányelv 4. Cikke jól szolgálja a WIPO SZJSZ 6. Cikkének átültetésével a közösségi jogharmonizáció ügyét, és ezáltal a Közös Belső Piacon a szerzői jogi jogbiztonság megszilárdítását. Itt jegyzendő meg, hogy e 4. Cikk (2) bekezdése lényegében az Európai Bíróság jogkimerülés kapcsán hozott ítéletein alapul.²⁶⁶

Egyes szerzők²⁶⁷ kritikai véleményeket fogalmaztak meg arra nézve, hogy sem az Európai Parlament, sem a Tanács nem mondta ki a *jogkimerítés lehetőségét* a művek Interneten való terjesztésével kapcsolatosan. Az Irányelv így kitart amellett, hogy a terjesztési jogot csak dologi műpéldányok terjesztési, felhasználási szerződés teljesítéseképpen történő tulajdonba adásával (ennek engedélyezésével) lehet kimeríteni, tehát pl. sugárzással vagy on-line nyilvánosságra közvetítéssel nem.²⁶⁸ Az európai jogalkotók ezen felfogása azért érthetetlen, mert egyáltalán nem adták meg annak magyarázatát, hogy az on-line vásárlás, miért nem tekinthető jogkimerülést eredményező műveletnek. Ennek kapcsán mindig arra hivatkoznak, hogy a mű on-line átvitele elvileg végtelen gyakorisággal megismételhető, így ez nem terjesztés, mert nem maga a dologi műpéldány kerül forgalomba (kerül át), hanem a jelátvitellel a küldő és fogadó között a rádiósugárzáshoz hasonló, nem anyagi (nem a hordozóval együtt mozgó) műkövetítés történik.²⁶⁹

A fentiekben vázolt probléma még érthetőbbé válik, ha meggondoljuk, hogy a szerzők és a szomszédos jogok tulajdonosai alkotásaikat, előadásaikat már csak on-line formában terjesztik, és ezek egyáltalán nem jelennek meg hagyományos (off-line) körülmények között. Ezen túlmenően itt nem valamiféle, majd a jövőben bekövetkező tevékenységről van szó (mint pl.

²⁶⁵ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 28. pontja: „szerzői jogvédelem magában foglalja a konkrét fizikai árucikkekbe épített alkotások terjesztése ellenőrzésének kizárólagos jogát.”

²⁶⁶ EuB – Ügyszám: 62/79, 1980, 881-Coditel I., Ügyszám: 262/81, 1982, 3381-Coditel II., Ügyszám: 158/86, 1988, 2605 – Warner Brothers

²⁶⁷ Linnenborn: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, Komputer & Recht, 2001. 8. sz. 395.

p.

²⁶⁸ A Szerzői jogi törvény magyarázata, Gyertyánfy: III. fejezet Vagyoni jogok, kommentár a 23. §-hoz, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 135. p.

²⁶⁹ Linnenborn: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, Komputer & Recht, 2001. 8. sz. 395. p.

elektronikusan publikált könyv), hanem a mindennapok gyakorlatáról. Az on-line forgalmazás nem tekinthető a szerzői alkotás forgalomba hozatalának többé? Az ilyen mű szerzőinek ezek után nincs meg az a lehetőségük, hogy alkotásaikat megfelelő áron bocsássák áruba? Senki sem fog ún. off-line árat fizetni egy on-line úton terjesztett termékért, ha tudja, hogy ezekre nézve szabad továbbértékesítési lehetősége nincs, csupán „bérlője” ezen produktumnak. Végre szakítani kell azzal az elképzeléssel, hogy az on-line úton történt áruszállítás végén materializálható termék nem ugyanannyira alkalmas jogkimerülés érvényesítésére, mint a nem számítógépes úton terjesztett mű. A végtelen megismételhetőség kritériuma ezért nem alkalmazható.

Egyébként a nem számítógépes (off-line) úton terjesztett szerzői jogilag védett mű is tetszés szerint másolható és továbbértékesíthető, vagy digitális formában visszatükrözhető bizonyos esetekben. A nyomkövető és a másolást megakadályozó rendszerek úgy az off-line, mint az on-line termékeknél meg tudják akadályozni a „másolási láz” terjedését. Végül el kellene döntenie a kínált termékek alapulvételével, hogy az on-line termékénél a jogkimerülés az első eladás után fennáll-e már vagy sem.²⁷⁰ *Ezen kérdések tisztázásának hiányában nem teljesíthetők az on-line úton történő kereskedelemmel kapcsolatosan támasztott elvárások.* A jogkimerülés elvének az on-line terjesztésre való alkalmazásával kielégítő védelmet élvezhetnének a szerzők és más jogtulajdonosok az Irányelv 3. Cikkében biztosítottak alapulvételével. Az adott termék „forgalomba hozatala” akkor valósul meg, ha azt a felhasználó megkapta. *A hálózaton való puszta ajánlás nem jelent magában forgalomba hozatalát.* Amennyiben az adott termékénél a nyilvános sugárzás válik szükségessé vagy a termék kizárólagos célja éppen ez; ebben az esetben licenciaszerződésre van szükség, és ennek megfelelő jogviszony jön létre az alkotó jogtulajdonos és a felhasználó között.

²⁷⁰ Hoeren: Entwurf einer EU-Richtlinie zum Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, 9/2000. 515 p, MMR 2000, 515, 516. p.

5. *Kivételek és korlátozások*

Az Irányelv 5. Cikkében felsorolt kivételek és korlátozások a jogszabály-előkészítő munkák során a *leginkább vitatott kérdések* közé tartoztak. Az Európai Bizottság eredeti szabályozási javaslatában csupán hat korlátozó szabályt ajánlott felvenni, és ezzel egy hatékony jogharmonizációt megvalósítani. Végül 22 korlátozó rendelkezés került az Irányelvben felsorolásra, ami arra volt visszavezethető, hogy *a tagállamok nemzeti joga e tekintetben rendkívül változatos képet mutat*. A jogalkotók így kénytelenek voltak szélesíteni a kivételek és korlátozások számát, hogy az információs társadalom országhatárokat átlépő szolgáltatásai megőrizze *funkcióképességüket*. Ezért volt indokolt a kivételek és korlátozások egységes katalógusának felállítása.

A kivételek és korlátozások felsorolása bár taxatív jellegű, de itt alapvetően *nem kötelező szabályokról* („muss”), hanem túlnyomóan a tagállamok belátása („kann”) alapján alkalmazott rendelkezésekről van szó. Az Irányelvben rögzített felsorolás figyelembe vette a tagállamok különböző jogalkotási tradícióit, ezzel biztosítva a Közös Belső Piac működőképességét. Az Európai Közösség elvárja a tagállamoktól, hogy ezeket a kivételeket és korlátozásokat koherens módon alkalmazzák – erre az Európai Bizottság a végrehajtásra vonatkozó felülvizsgálati munkája során figyelemmel lesz.²⁷¹ A többszörözési jogra, valamint a nyilvánosságra hozatal jogához kapcsolódó valamennyi kivétel és korlátozás tehát *kimerítő jellegű*²⁷², azaz az EU-tagállamok további kivételes szabályokat nem állapíthatnak meg.

Az Irányelv jogharmonizációs törekvései a kivételek és korlátozások vonatkozásában az SZJSZ 10. Cikkén, illetve az EHSZ 16. Cikkén alapul. Tehát itt is nyomon követhető, miképpen került regionálisan átültetésre egy globális nemzetközi egyezmény.

²⁷¹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 32. pont harmadik, negyedik mondat

²⁷² Az Irányelv Értelmező rendelkezések 32. pont első mondat

5.1. A többszörözési jog alóli kogens kivételes szabály

Az 5. Cikk (1) bekezdésében foglalt rendelkezések *egyfajta ellensúlyt* képeznek a 2. Cikkben meglehetősen „szélesen” megfogalmazott többszörözési jogra vonatkozó szabályokhoz képest. Másrészt az 5. Cikk (1) bekezdése az *egyetlen kogens szakasz* a kivételek és korlátozások között. A többszörözés olyan ideiglenes cselekményei, amelyek átmeneti vagy eseti jellegűek, továbbá valamely technológiai eljárás szerves és nélkülözhetetlen részei, valamint amelyek kizárólagos célja egy alkotás, illetve más jogtárgy:

- (i) közvetítő által hálózaton harmadik felek között történő továbbításának, vagy
- (ii) jogszerű felhasználásának elősegítése, továbbá amelyek önálló gazdasági jelentőséggel nem rendelkeznek, – az Irányelvben – szabályzott többszörözési jog alól mentességet élveznek.

Az imént felsorolt előfeltételek teljesülése esetén ezek a kivételek olyan cselekmények esetében is megengedhetők, amelyek *böngészést, illetve ideiglenes tárolást tesznek lehetővé*, beleértve az átviteli rendszerek hatékony működését szolgáló cselekményeket, amennyiben a közvetítő nem módosítja az információt, és nem sérti meg a technológia felhasználásának az iparágban általában elfogadott és alkalmazott törvényi előírásait az információ felhasználására vonatkozó adatok megszerzése céljából.

A felhasználás akkor minősül jogszerűnek, ha azt a jogosult engedélyezte, ill. jogszabály nem korlátozza.²⁷³ Az Irányelv eme kivételi szabályai alapvetően azon on-line felhasználókat privilegizálja, amelyek rövid időre töltik le a hálózatról az információkat. (Pl. az internetes böngészést elősegítő időszakos letöltések.) Az ilyen letöltések tárgya tipikusan azok a web-oldalak, amelyeket a szakirodalom multimédiás alkotásokként sorol be.²⁷⁴

²⁷³ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 33. pontja

²⁷⁴ Schack: Urheberrechtliche Gestaltung von Web Seite unter Einsatz von Links und Frames, MMR 2001.01., 9, 12; 2. §. p.: 102, 143.

5.1.1. Az ideiglenes átmeneti és eseti jellegű többszörözési cselekmények

a) Böngészés (browsing)

A böngésző program (pl. Internet Explorer) a web-oldalakon való lapozás, miközben a számítógép memóriájában (RAM) a felkeresett oldalak ideiglenes tárolásra kerülnek. Ez a művelet *többszörözésnek* tekintendő. Ezt támasztja alá az Irányelv Értelmező rendelkezések 33. pontja is. Ennek a tárolásnak átmeneti jellege van. Az átmenet itt azt jelenti, hogy a felkeresett és letöltött, így többszörözött web-oldal és az itt található tartalom legfeljebb a készülék kikapcsolásáig, provizórikusan lesz felhasználva, mivel a RAM kapacitása egyébként is korlátozott, így a számítógép kikapcsolásával az ilyen közti adatok kitörlésre kerülnek.²⁷⁵

b) Fizikai tárhely biztosítás (Caching)

Időlegesen tárolt adatokról van itt szó, amelyek szükség esetén felhasználásra újra lehívhatók. Ez a művelet is többszörözést eredményez. Ennek két formája különböztethető meg:

ba) Az ún. *client-caching*, amelynél a RAM-ból vagy a merevlemezezőről kerülnek az adatok közti tárolásra abból a célból, hogy szükség esetén letölthetők legyenek. A cache megnöveli a tárolási sebességet és automatikusan közti tárolást végez. Ha megtelik, akkor automatikusan megsemmisíti a már tárolt adatokat. Ez *eseti jellegű többszörözést jelent a végfelhasználó által*, és a fő feladata, hogy elősegítse a böngészést.

bb) Proxy-caching

Ez abban különbözik az előbbtől, hogy itt nem a végfelhasználó, hanem egy szolgáltató (provider) által kerül az adat tárolásra. A proxy-szerver egy helyi hálózatban (LAN: Local Area Network), mint azon Internet-oldalak közti tárolója

²⁷⁵ Wandtke/Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, C.H. Beck, München, 44. p.

szerepel, amelyeket éppen letöltöttek. Az újra lehívás esetén a proxy „megvizsgálja”, hogy az oldalt már felkeresték és aztán egyenesen a felhasználó böngésző oldalára küldi azt. Ezáltal csökken a hálózat terhelése, hiszen nem kell újra az eredeti adatforráshoz elmenni, ami által jelentősen csökken az az idő, amit a felhasználónak ki kell várnia. Hasonlóképpen működik közre az ún. mirror-szerver (tükör-szerver), amely mintegy változatlanul visszatükrözi az adatokat

5.1.2. *A technológiai eljárás szerves és nélkülözhetetlen részei*

Az 5. Cikk (1) bekezdésének megfelelően a többszörözési tevékenység akkor is mentességet élvez, ha az egy technológiai eljárás szerves és nélkülözhetetlen része. Itt nem lényeges, hogy a többszörözés *elengedhetetlenül* szükséges legyen. Elegendő már az is, hogy a többszörözés *az „eljárás” alatt megtörténjen*. Pl. ez az eset a caching és a browsing eljárásnál.

5.1.3. *A többszörözés célja*

Itt az Irányelv két célt követel meg:

- (i) a harmadik felek között, hálózaton keresztül történő továbbítás,
- (ii) a jogszerű felhasználás elősegítése.

Közvetítő általi továbbítás

A közvetítő élvezi a többszörözési jog alóli mentességet függetlenül attól, hogy az adatok felhasználása és továbbítása jogszerű vagy sem. A már idézett, Értelmező rendelkezések 33. pontja hangsúlyozza, hogy a *többszörözésnek lehetővé kell tennie a közvetítő által végrehajtott hatékony adattovábbítást*. A proxy-caching ezért alapvetően megengedett tevékenységként kezelendő (pl. e-mail-forgalom).

A változtatások elleni védelem

A mentesítés akkor illeti meg a közvetítő általi adatátvitelt, ha a közvetítő nem módosítja az információt, és nem sérti meg azokat a

technológiai előírásokat, amelyek az információk felhasználására vonatkoznak. Ez az elektronikus kereskedelemről szóló közösségi irányelv²⁷⁶ 13. Cikkében foglaltaknak felel meg. E szerint a műszaki működést biztosító hálózati szolgáltatók az automatikus, időlegesen behatárolt közti tárolásért nem vonhatók felelősségre, ha az adatok gyűjtéséhez szükséges technikai intézkedéseket nem sértik meg.

Az a másolat, amit a proxy készít, az ideiglenes tárolás miatt meg kell, hogy *egyezzen az eredeti információval*. Ezen nem lehet semmiféle változtatást eszközölni még arra hivatkozással sem, hogy a caching egy kivételes eljárás az Irányelv szerint. Amennyiben mégis a proxy változtat ezen, akkor ennek megítélése nem az Irányelv 5. Cikkében foglalt kivételek és korlátozások rendelkezései, hanem a szerzői jog megsértése alapján történik, pl. a magyar jogban a Szerzői jogi törvény 13. §, ill. 29. § szerint.

Külön problémát jelent az ún. *szűrő-szoftverek* (filtersoftware) alkalmazása. Ezekkel a web-oldalon lévő reklám szűrhető ki, távolítható el. Ez azt jelenti, hogy a web-oldal átdolgozásáról, átalakításáról lehet szó. A szakirodalomban egyesek²⁷⁷ szerint a reklámok kiszűrése tulajdonképpen az eredeti alkotás (web-oldalon) átdolgozását jelenti.²⁷⁸ Az átdolgozás fontos kritériuma, hogy a változtató, kiegészítő vonások önmagukban is olyannyira lényegiek, hogy megfelelnek az egyéni és az eredeti mű követelményének (alkotó jellegűek).²⁷⁹ Amennyiben ezt az alkotói szintet nem éri el, akkor többszörözésről, esetleg plágiumról lehet szó. Ebben az esetben nem a mű átdolgozásáról, hanem többszörözésről beszélünk. *A reklámrész eltávolítása ugyanakkor nem jelent olyan változtatást, amely e műveletet többszörözésnek engedné minősíteni.* A reklámanyag és a web-oldal kialakításától függ, hogy itt több szerző által készített közös alkotásról van szó vagy egy multimédiás lapról. Az, hogy a reklámanyag eltávolítása jogszerűen történt meg, az annak alapján ítéltető meg, hogy ily módon a web-lapon

²⁷⁶ 2000/31/EK sz. irányelv

²⁷⁷ Köhler és Arndt

²⁷⁸ Ahogy ez a Szerzői jogi törvény 16. §-ában szerepel.

²⁷⁹ A Szerzői jogi törvény magyarázata, Gyertyánfy: KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 164. p.

a szerző alkotásán végzett változtatás (torzítás, károsítás), milyen módon érinti személyes és szellemi érdekeit.²⁸⁰

Szankciók a közvetítővel szemben

Az Irányelv 8. Cikk (3) bekezdése előírja a tagállamoknak, hogy biztosítsák annak lehetőségét, hogy az arra jogosult szerzők, alkotók a bírósághoz fordulhassanak az olyan közvetítővel szembeni intézkedések foganatosítása végett, akiknek a szolgáltatásait harmadik fél szerzői jogok vagy szomszédos jog megsértése céljából veszi igénybe. A digitális környezetben különösen a *közvetítők (tárhelybiztosítók)* által nyújtott szolgáltatásokat használják fel fokozódó mértékben harmadik személyek jogsértő tevékenységéhez. Sok esetben e közvetítők vannak leginkább abban a helyzetben, hogy a jogsértő magatartásnak véget vethessenek. Más szankciók és jogorvoslati lehetőségek sérelme nélkül a jogosultnak meg kell adni a lehetőséget, hogy *bírósági intézkedést* kérelmezzen olyan közvetítővel szemben, akik valamely harmadik fél által megsértett, jogvédett alkotást vagy más tárgyat a hálózatban nyilvánosságra hoztak. Ezt a lehetőséget akkor is biztosítani kell, ha a közvetítő által végrehajtott cselekmények az Irányelv 5. Cikk értelmében mentességet élveznek. Az ilyen bírósági intézkedésekre vonatkozó eljárási feltételeket és módozatokat a tagállamok nemzeti joga határozza meg.²⁸¹ Ez a gyakorlatban a tárhelyet biztosító szolgáltató bírói végzés vagy ítélet útján való kényszerítését jelenti arra nézve, hogy tegyen meg mindent a jogsértő web-oldal azonnali eltávolítására.

Törvényes felhasználás

Az Irányelv Értelmező rendelkezések 33. pontja szerint a kizárólagos többszörözési cselekmények akkor jogszerűek, ha azt a jogosult engedélyezte, és nem ütközik jogszabályba.

²⁸⁰ V. Welsch, Kommentar zum UrhG §. 44. a), Wandtke/Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, C.H. Beck, München, 2003. 46. p.

²⁸¹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 59. pontja

(i) A jogosult engedélye

A jogosult által adott engedélynek elsősorban gyakorlati értelme van. Amennyiben hozzájárul ahhoz, hogy az adott alkotása az Interneten megjelenjen, akkor ez egyben egy konkludens akaratnyilatkozatot is magába foglal; azaz a felhasználó ahhoz, hogy a web-oldalhoz hozzájusson és a böngésző programban azt meg tudja tekinteni, ehhez szükséges a proxy ideiglenes tárolási tevékenysége. A jogosult egyben ehhez is hozzájárult, amikor engedélyezte a hálózatra való feltételt. Más szóval e magatartásával azt is kifejezte, hogy a böngészés vagy a *Proxy-szerver ellen nem kíván fellépni követelésekkel* az ideiglenes, technikailag szükséges többszörözések miatt. E konkludens akaratnyilatkozat esetén, dogmatikusan nézve egy „tényállást kizáró megegyezésről” van szó.²⁸² Egyébként a szakirodalom szerint a jogosultnak van arra lehetősége, hogy általánosan deklarálja, hogy lemond értékesítési jogairól. Ugyanakkor ismételt utalni kell arra, hogy a ráutaló magatartással jóváhagyott többszörözési tevékenység a *műszaki szükségszerűség* határáig terjedhet csak; tehát visszaélni ezzel a privilégiummal nem lehet. Amennyiben a felhasználó a felhasználásáért elmulaszt fizetni, vagy megsérti a védelmi mechanizmusokat, akkor nem illeti meg az Irányelv 5. Cikk (1) pontjában biztosított privilegizált elbánás.

Előfordulhat, hogy a jogosult az adott web-oldal tartalmi elemei kapcsán meghatározza, hogy azok milyen időpontig használhatók, tölthetők le (TTL: Time to live). Ezt a proxynak automatikusan tudomásul kell vennie. Amennyiben ezt az időpontot technikailag (ezt pl. a HTML, Hyper Text Markup Language teszi lehetővé) nem határozzák meg, abból kell kiindulni, hogy a jogosult egyetértett az időkorlátozás nélküli felhasználással.²⁸³

²⁸² von Welser: Tatbestandausschließendes Einverständnis – Wandtke /Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, C. H. Beck, München, 2003. 47. p.

²⁸³ Hugenholtz, EIPR 2000, 482, 490. p.

(ii) Nincs jogszabályi korlátozás

Ennek gyakorlati jelentősége nincs. A jogharmonizációs irányelvnek éppen az a feladata, hogy összhangba hozza az egyes tagállamok idevonatkozó szabályait.

Az önálló gazdasági érték hiánya

Az átmeneti és rövid ideig tartó többszörözési cselekmény nem rendelkezhet önálló gazdasági értékkel. A böngészés és az ezzel együttjáró, ún. *client cachingnek* rendszerint nincs semmilyen önálló gazdasági jelentősége.

A *proxy-caching* műveletnél már felmerülhet a *gazdasági érték* kérdése, hiszen a proxy által végzett ideiglenes adatkitárolás kétségtelenül költségmegtakarítást eredményez. Ez azonban nem jelent gyarapodást a tárhely-szolgáltatónál. Ez ugyanúgy kedvező a szolgáltatóra nézve, mint a felhasználó számára. A költségcsökkenés nem jelenti azt, hogy a szolgáltató egyben bevételi többletre, plusz nyereségre tenne szert. Ennek megfelelően az ilyen jellegű többszörözésnek nincs gazdaságilag értékelhető jelentősége.

5.2. *A többszörözés fakultatív korlátai*

Az Irányelv 5. Cikk (2) bekezdése tartalmazza a többszörözésre vonatkozó, fakultatívan alkalmazandó öt korlátozást, amelyek általában nem szerepeltek a tagállamok nemzeti jogszabályainak többségében.²⁸⁴

5.2.1. *Magáncélú többszörözés*

A tagállamok kivételeket és korlátozásokat vezethetnek be a többszörözési jogvédelemre vonatkozó jog alól a papíron vagy hasonló hordozóanyagon történő, valamely fényképezési technika vagy ahhoz

²⁸⁴ E kivételek és korlátozások Hoeren szerint a törvényes úton való engedélyezés „Magna Chartájának” tekinthetők. A szabályozás fontos célja, hogy biztosítsa a fejlett ipari társadalmakban az információkhoz és dokumentációkhoz a komplikációtól mentes hozzáférést. E szabályokkal a jogalkotó figyelembe vette azt a tényt, hogy a magánszférában a többszörözés tilalma nem lehetséges a gyakorlatban. A társadalmi érdekek és a szerzők érdekei közötti feszültség kiküszöbölése érdekében szükséges volt a megengedhető többszörözési cselekmények részletes szabályozása és a megfelelő helyeken egy díjazási mechanizmus kialakítása.

hasonló eredményt előállító eljárás révén végzett többszörözés tekintetében (kivéve a zenei kottákat). E szabály *nem tesz különbséget az analóg vagy digitális eszközök útján megvalósuló többszörözési eljárások között*, és ennek folytán úgy kell tekinteni, hogy mindkét formára alkalmazható. E pontra nézve széleskörű vita bontakozott ki az Irányelv előkészítése kapcsán egy oldalról az Európa Parlament és a Bizottság, más oldalról a Tanács között. Az előbbieket különbséget akartak tenni az analóg és digitális magánjellelű többszörözés között, de ezeket a javaslatokat a Tanács nem fogadta el. Ugyanakkor az Irányelv Értelmező rendelkezések 38. és 44. pontjaiban fogalmazza meg a két különböző technikával megvalósuló többszörözés közötti különbségeket. E szerint az analóg többszörözéssel szemben a digitális magáncélú többszörözés jóval elterjedtebb és gazdasági hatásában is jelentősebb. A digitális és az analóg többszörözés közötti *különbségekre tehát kellő figyelmet kell fordítani*, és egyes esetekben a két másolási formát meg kell különböztetni.

Szintén megfogalmazhatnak kivételes és korlátozó rendelkezéseket a tagállamok akkor²⁸⁵, ha a természetes személy bármilyen hordozón, saját céljaira többszörözést végez. Fontos, hogy ennek a többszörözésnek sem közvetve, sem közvetlenül ne legyen kereskedelmi vonatkozása. Feltétel az is továbbá, hogy az így elvégzett többszörözés tekintetében a jogosult méltányos ellenértékhez jusson. Hasonló előírás szerepel az előbb említett ún. reprográfiai többszörözések esetén is (Irányelv 5. Cikk (2) bek. a) pont). Az ellenérték mértékének meghatározásakor figyelembe kell venni, hogy az érintett alkotásokra vagy más jogtárggyal kapcsolatosan alkalmaztak-e a többszörözést megakadályozó műszaki védintézkedéseket (Irányelv 6. Cikk). *A méltányos ellenérték fogalmába tartozik a jogosult kárának ellentételezéseként alkalmazott díjazási rendszer bevezetése, illetve működtetése is.*²⁸⁶ A méltányos ellenérték (fair compensation, gerechter Ausgleich) voltaképpen azt jelenti, hogy a jogosultat ért hátrányt

²⁸⁵ Irányelv 5. Cikk (2) bek. b) pont

²⁸⁶ Irányelv Értelmező rendelkezések 38. pont második mondat

egyenlítsék ki. Ennek formája, pontos megvalósításának és lehetséges mértékének meghatározása során figyelembe kell venni az adott eset sajátos körülményeit.²⁸⁷ Ezzel *különböző ellentételezési szabályok érvényesülhetnek a Közösségen belül*, ami viszont azzal a veszéllyel járhat, hogy a Közös Belső Piac működését negatívan befolyásolhatják. Az Irányelv alkotói azon a véleményen voltak, hogy ezek a különbségek – amennyiben a magánjellegű és analóg többszörözésre vonatkoznak – az információs társadalom fejlődését csak jelentéktelen mértékben korlátozhatják. Ugyanakkor viszont jóval nagyobb figyelmet kell fordítani, mondhatni *megkülönböztetett figyelemben kell részesíteni, a digitális úton megvalósuló magánjellegű többszörözési tevékenységeket*.²⁸⁸

Az Irányelv 5. Cikk (2) bekezdése b) pontjában a többszörözést megakadályozó technológiai intézkedések megkerülésére történő utalás lényege, hogy a méltányos ellenérték meghatározásakor a tagállamoknak figyelembe kell venniük a kivételek és korlátozások alkalmazásakor a műszaki és gazdasági környezet változásait, amennyiben időközben hatékony technológiai intézkedéseket vezetnek be. Az ilyen kivételek és korlátozások a műszaki védintézkedések alkalmazását, illetve ezen intézkedéseknek a szabályok megkerülése ellenében történő érvényesítését nem akadályozhatják.²⁸⁹

Mint arra már korábban utaltam, a Tanács nem tartotta szükségesnek, hogy különbséget tegyenek a digitális és analóg másolatok között. Az Irányelv 5. Cikk (2) bek. b) pontjába ezért vették fel a „*bármely hordozó*” kitétel. Ilyen formán a korlátozás alkalmazása nemcsak az audiovizuális hordozókra szűkült le. A többszörözés „személyes használat céljából” vihető végbe egy természetes személy által és „sem közvetlenül, sem közvetve nem kereskedelmi célú felhasználás

²⁸⁷ Irányelv Értelmező rendelkezések 35. pont második mondat

²⁸⁸ Irányelv Értelmező rendelkezések 38. pont negyedik mondat

²⁸⁹ Irányelv Értelmező rendelkezések 39. pontja: „When applying the exception or limitation on private copying, Member States should take due account of technological and economic developments, in particular with respect to digital private copying and remuneration schemes, when effective technological protection measures are available. Such exceptions or limitations should not inhibit the use of technological measures or their enforcement against circumvention”.

keretében” gyakorolható. Ezzel a megszővegezéssel a Tanács azt akarta kifejezni, hogy a magánszemély megrendelésére készített másolatok is az Irányelv 5. Cikk (2) bek. b) pontjának hatálya alá esnek.²⁹⁰ Az Európai Parlament nem változtatott ezen, úgyhogy a természetes személy által magáncélra készített másolat sem direkt, sem indirekt módon nem követhet kereskedelmi célkitűzéseket.

Az Irányelv 5. Cikk (2) bek. b) pont második fordulatának²⁹¹ elemzésekor felmerül a kérdés, vajon miért nem fogadta el a Tanács az Európa Parlament által előterjesztett különbségételt az analóg magáncélú és a digitális többszőrözés között, hiszen a megszővegezés eleve magába rejti a különbségételt.²⁹² Így végül a Tanács által érvényre juttatott szöveget erős kritika érte azzal, hogy nem hangsúlyozta kellőképpen a digitális és az analóg többszőrözés között fennálló különbség jelentőségét. Egyesek azt követelték, hogy ne legyen semmiféle korlátozás az Irányelv 2. Cikkében felsorolt alkotások kapcsán végrehajtott magánjellegű digitális többszőrözésre nézve.²⁹³ Nyilvánvaló, hogy e követelés túlzó, hiszen egyből felborítaná azt a kényes társadalmi egyensúlyt, amely a jogosultak és felhasználók érdekei között kialakult.

A digitális magántöbbszőrözés jogi szabályozása lényegében az információs társadalomban kínált, azokhoz a szolgáltatásokhoz biztosít *differenciált hozzáférést*, amelyeket nem lehet nélkülözni (pl. böngészés – többszőrözés). Azokat a tendenciákat, magatartásokat, amelyek arra irányulnak, hogy a jogosultak érdekeit védő hatékony műszaki védőrendszereket a magáncélú használat érve alatt lehetetlenné tegyék, határozottan meg kell törni, mert különben a kalózmásolatok egyre fokozódó terjesztésének nyitnánk szabad utat. Ilyen módon az Irányelv 5. Cikk (2) bek. b) pontjában a 6. Cikkre történő hivatkozás mindenképpen célszerű és indokolt. Az ilyen jogot biztosító, átfogó és a

²⁹⁰ A Tanács Indoklása 24. sz. 17. p.

²⁹¹ „amennyiben a jogosultak méltányos ellenértékhez jutnak, vagy más jogtárggyal kapcsolatban a 6. Cikkben említett technológiai intézkedéseket alkalmazták-e;”

²⁹² Linneborn, *Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, Komputer & Recht*, 2001. 8. szám 396. p.

²⁹³ Schippan: *ZUM* 2001, 116, 120. p.

digitálisan megjelenő szerzői műveket lefedő rendszerek bevezetése – természetesen megfizethető árak mellett –, mindenféleképpen kívánatos. Ugyanakkor az átalányfizetések rendszerét meg kell szüntetni. Ez garantálja a legjobban az érdekek kiegyensúlyozottságát minden társadalmi réteg számára.²⁹⁴ Más szerzők megjegyzik, hogy jelenleg nincs olyan technikai védelmi rendszer, amely átfogó biztonságot nyújtana a jogosulatlan magántöbbszörözéssel szemben. Így nehezen állapítható meg a többszörözést elősegítő eszközök gyártóinak az ellentételezési követelésekkel kapcsolatos felelőssége. Az Irányelv egyébként nem szól ennek kapcsán a közös jogkezelő szervezetek alapításának szükségszerűségéről vagy ilyenek alapításának lehetőségéről.

5.2.2. Közintézmények

Az Irányelv 5. Cikk (2) bekezdése lehetővé teszi a műsorszórási szervezetek által alkotásokról átmeneti (efemer) céllal, saját felszerelésükkel és saját műsoraik számára felvételek készítését. E felvételek hivatalos archívumokban történő megőrzése, kivételes dokumentumértékükre tekintettel megengedhető. Ez a szabályhely az Európai Parlament javaslatára került az Irányelv 5. Cikkébe beépítésre:

A műsorszórási szervezet olyan vállalkozás, amely műsorszórást rendez, szervez, azaz saját számlájára hajtja ezt végre; tehát ellenőrzi, és felelősséget vállal a sugárzásért. Annak nincs jelentősége itt, hogy a műsorszórási kábel útján, szatellita vagy földi adók útján valósul meg. *A műsorszórási szervezetnek rendelkeznie kell sugárzási joggal ahhoz, hogy az általa sugárzott alkotásokról átmeneti céllal másolatokat készíthessen.* Mivel az Irányelv kimondja, hogy a többszörözési tevékenység *saját felszereléssel és eszközökkel történhet*, csakis a saját személyzettel, és tároló médiumokkal (pl. kamera) készített anyagról

²⁹⁴ Linneborn, Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, *Komputer & Recht*, 2001. 8. sz. 396. p.

lehet ideiglenes kópiát rögzíteni. Tehát a többszörözési cselekménynél *kívülálló, „független” harmadik személy nem működhet közre.*²⁹⁵

A képi hangfelvétel sokszorosítására akkor vonatkozatható az 5. Cikk (2) bek. d) pontjában foglalt előírás, ha az sugárzott adáson keresztül történik, függetlenül attól, hogy milyen módon. Az on-line szolgáltatás segítségével történő műsorlehívás (pl. adott rádióprogram lehívása) már nem igazán esik az Irányelv e rendelkezésének hatálya alá.

A jogszerűen, átmeneti céllal készített másolat bizonyos esetekben, és csak egyszer vihető adásba. Pl. olyan rádióadók esetében, amely csak bizonyos területre irányítják műsoraikat (pl. Szabad Európa Rádió).

Az Irányelv 5. Cikk (2) bek. d) pontjának második fordulata szerint a fent említett felvételek hivatalos archívumokban történő megőrzése, kivételes dokumentumértékükre való tekintettel, megengedhető.

A tudományos tevékenységek és kutatások a „közoktatási intézmények” fogalmába értendők. Így az Irányelv 5. Cikk (2) bekezdés c) pontja hatálya alá esnek. E szerint a *közkönyvtárak, oktatási intézmények, múzeumok vagy levéltárak által végzett, sem közvetlen, sem közvetett gazdasági vagy kereskedelmi előnnyel nem járó, egyes többszörözési cselekmények tekintetében a többszörözési jog alól kivételek és korlátozások engedhetők meg.* A felhasználás oktatási és tudományos tevékenységre irányul (távoktatás is) és fontos, hogy ne legyen kereskedelmi jellegű. Ez az intézmény által folytatott tevékenység természete alapján határozandó meg. A tevékenységet folytató intézmény, egység szervezeti felépítése, illetve finanszírozási formája e tekintetben nem döntő jelentőségű.²⁹⁶ A könyvtárak esetében a kivételek vagy korlátozások alkalmazásának lehetősége bizonyos sajátos hasznosítási cselekményekre szűkül le. Az ilyen kivételek, illetve korlátozások nem vonatkozhatnak a jogvédett alkotások és más

²⁹⁵ Lüft: Vervielfältigung durch Sendeunternehmen: In: Wandtke/Bullinger: UrhR Praxiskommentar zum Urheberrecht, C. H. Beck, München 2002, 576. p. 3. sz. oldaljegyzet. Megjegyzendő itt még, hogy amennyiben a kivételeket, illetve korlátozásokat a műsorszolgáltatók által készített ideiglenes felvételek tekintetében alkalmazzák, abból kell kiindulni, hogy a műsorszolgáltató szervezet nevében és annak felelősségével eljáró személy eszköze is a műsorszolgáltató saját eszközének tekintendő. (Irányelv Értelmező rendelkezések 41. pont.)

²⁹⁶ Irányelv Értelmező rendelkezések 42. pontja

jogtárgyak on-line szolgáltatás keretében megvalósuló felhasználásra.²⁹⁷ Az Irányelv fentiekben említett 5. Cikk (2) bek. c) pontja nem írja elő méltányos juttatás kiszabását a jogosultaknak a kivételes és korlátozó felhasználások alkalmazása esetén. Ez összhangban van a bérleti és kölcsönzési joggal kapcsolatos közösségi Irányelv²⁹⁸ rendelkezéseivel, mely szerint a tagállamok eltérően szabályozhatják a nyilvános haszonkölcsönzésre szóló kizárólagos jogot, amennyiben legalább a szerzők díjazásban részesülnek az ilyen kölcsönzésért. A tagállamoknak megadja e jogszabályhely a lehetőséget, hogy eltekintsenek a díjazás kikötésétől, míg az Irányelv nem követeli meg az ellenszolgáltatás kikötését. Következésképpen a tagállamok elősegítik ezáltal olyan konkrét szerződések, illetve engedélyek kiadását, amelyek – anélkül, hogy egyenlőtlen séget teremtenének – a közintézményeknek, valamint az általuk szolgált terjesztési céloknak kedveznek.²⁹⁹

Az Irányelv 2. Cikkében szabályozott szerzői jogok vonatkozásában kivételek és korlátozások állapíthatók meg olyan közintézmények, mint a nem kereskedelmi céllal működő szociális intézmények (pl. kórházak, börtönök) által műsorokról készített többszörözésre nézve, amennyiben a jogosultak méltányos díjazáshoz jutnak. Itt is érvényes, hogy a *méltányos ellenérték* formájának pontos megvalósításának és lehetséges mértékének meghatározása során figyelembe kell venni az adott eset sajátos körülményeit. Az ilyen körülmények értékelésénél fel kell mérni a jogosultnak okozott tényleges kár mértékét. Amikor a jogosult érdekeinek sérelme elhanyagolható, fizetési követelés nem támasztható.³⁰⁰

²⁹⁷ Irányelv Értelmező rendelkezések 40. pont 2. mondata

²⁹⁸ 92/100/EK számú Irányelv 5. Cikk (3) bek.

²⁹⁹ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 40. pont utolsó mondat

³⁰⁰ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 35. pont

5.2.3. *A többszörözéssel az alkotások, valamint más jogtárgyak nyilvánosságra hozatalának jogával kapcsolatos kivételek*

Az Irányelv 2. és 3. Cikkében foglalt jogokkal kapcsolatos kivételek és korlátozások az 5. Cikk (3) bekezdésében találhatók. Itt 15 ilyen esetet soroltak fel:

- a) *Kizárólag szemléltetés céljából végzett felhasználás az oktatás vagy a tudományos kutatás területén.* Fontos előfeltétel a kivételek és korlátozások alkalmazhatóságához a forrás megjelölése, ideértve a szerző nevét, kivéve azt az esetet, ha ez nem lehetséges. A kivételes elbánást az elérni kívánt nem kereskedelmi cél indokolt mértékéig kell megállapítani.

Itt alapvetően az adott szerzői mű kisebb részei, ún. *szemelvények, illetve újságok vagy folyóiratok egyes cikkei tehetők a nyilvánosság számára hozzáférhetővé*, ha ezek célja, az iskolai, főiskolai oktatásban, a nem kereskedelmi célú alap- és továbbképzésben a szakképzési intézményekben résztvevők meghatározott (kizárólagos) köre számára a tanítás, tanulás elősegítése. Végeredményben hasonló cél elérése érdekében, és ezáltal a fentiekkel megegyező feltételek alapján tehetők a nyilvánosság számára elérhetővé *tudományos kutatások eredményei.*

Más szóval tanárok, egyetemi oktatók közzétehetnek szerzői jogilag védett műveket bizonyos terjedelemben, digitális úton hallgatóik, tanítványaik számára; továbbá kutatók, szintén bizonyos korlátozásokkal, bizonyos alkotásokat vagy azok egyes részeit az adott egyetem Intranet hálózatán közzé tehetnek. Egyes országokban további részleges korlátozása lelhető fel a fenti privilégiumoknak. Például az iskolai tankönyvek *csak a szerző beleegyezésével* hozhatók a fent leírt módon nyilvánosságra. A filmművek csak moziban történt levetítésük után, 2 év elteltével tehetők a nyilvánosság számára hozzáférhetővé.³⁰¹

³⁰¹ Schippan: Urheberrecht goes digital, ZUM, 2003. 5. 381. p. (UrhG 52. a.§ (2) bekezdés)

A nem kereskedelmi célú felhasználás kapcsán megjegyzendő, hogy itt nem csak a kutatóintézetek és tudósok, hanem minden olyan személy, aki nem feltétlenül tudományos területen tevékenykedik a többszörözött műveket használhatja, ha ez azért szükséges számára, hogy a *tudomány eredményeiről tájékozódjon*, vagy pl. éppen szakcikket akar megjelentetni egy tudományos témáról.³⁰²

Túlságosan leszűkítenénk az adott művek körét, ha azt mondanánk, hogy itt csak olyan alkotások jöhetnek számításba, amelyek az egyetemi tananyag részét képezik. Egyedül az a döntő, hogy *a többszörözés a módszertanilag-rendszertanilag rendezett ismeretek elsajátítását szolgálja*. Amennyiben olyan kísérletekről van szó, amelyek *a magángazdaság kereskedelmi kísérleti projektjei* körébe tartoznak, már nem alkalmazható az *Irányelv 5. Cikk (3) bek. a) pontjában biztosított kivételes eljárás*. Másrészt e kivétel „megengedésének” mértékét meghatározza az a szükségszerűség, amely a saját célú tudományos felhasználás alapjául szolgál. Itt lényeges szempont, hogy a többszörözött példányhoz való hozzájutás megkönnyítése legyen jogilag a kivételes elbánás mozgatórugója. Tehát csak akkor kell törekedni a többszörözött mű hozzáféréseinek biztosítására, ha az *más módon nehezen érhető el*, vagy viszonylag jelentős anyagi ráfordítással szerezhető be. Amennyiben ez olcsón, vagy pl. könyvtárból könnyűszerrel elérhető, akkor már a fent kifejtett *szükségszerűségről* aligha beszélhetünk. Az, hogy a többszörözött mű a tudományos tevékenység szempontjából szükséges-e, ezt a tudományos tevékenységet folytató személy belátására kell bízni. Könyvek vagy folyóiratok teljes lemásolása nem vonható alapvetően az Irányelv által szándékolt korlátozások és kivételek sorába.³⁰³

- b) A hátrányos helyzetű emberek számára is megteremthetők a korlátozott és kivételes alkalmazás jogi feltételei, ha indokolt

³⁰² Lüft: Vervielfältigung zum privaten Gebrauch, Wandtke/Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, C. H. Beck, 2003, 83. p. 22. széljegyzetszám

³⁰³ Lüft: Vervielfältigung zum privaten Gebrauch, Wandtke/Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, C. H. Beck, 2003. 83. p. 23. széljegyzetszám

mértékű a hátrányos helyzethez közvetlenül kapcsolódó, nem kereskedelmi jellegű felhasználás. [Irányelv 5. Cikk (3) b) pont.] Az Irányelv ezzel a rendelkezésével új nemzeti szabályozást próbál a tagállamokban bevezettetni, hiszen itt *nem kogens* előírásokról van szó. A tagállamok jelentős részében ilyen szabályanyag nem található. Pl. nem nagyon ismert, hogy különösebb korlátozások lennének arra nézve, hogy adott művek vakírás formájában kerüljenek többszörözésre. Az Irányelv megalkotói felhívják a tagállamok figyelmét, hogy hozzanak olyan szükséges intézkedést, amely elősegíti, hogy az alkotások eljussanak azokhoz a hátrányos helyzetű emberekhez, akiknek fogyatékosága akadályt jelent az adott alkotások önálló felhasználásában, továbbá, hogy kiemelt figyelmet fordítsanak a könnyen elérhető formátumokra.³⁰⁴

*Az Irányelv gyakorlatilag a vakok és gyengén látók szempontjából bír nagy jelentőséggel azon művek vonatkozásában, amelyeket hanghordozóra vettek, vagy vakírásra „fordítottak” le. Mint azt az időközben megszületett német jogszabály kommentárja leszögezi:³⁰⁵ a szociális vonatkozású, szellemi tulajdonjogra vonatkozó korlátozó rendelkezéseket *szűken* kell értelmezni. Ez azon alapszik, hogy a szerzőnek műve gazdasági hasznosításában méltányos részt kell juttatni, és érvényesíteni kell az értékesítésben kizárólagos jogait, azaz ezeket *aránytalanul korlátozni nem lehet* még a szociálisan rászorulókra való hivatkozással sem. A jogosult érdekei mellett a korlátozó rendelkezés által védett személyek érdekeit is figyelembe kell venni, és súlyuknak megfelelően kell tekintettel lenni rájuk a jogszabály értelmezésekor. Érdekes, hogy az Irányelvet végrehajtó német szabályozás előírja: ha nem csupán egyes, tehát korlátozott számú többszörözés történik az adott szerzői műről, akkor a szerző jogosult méltányos díjazásra. Itt is alkalmazni kell az *ún. háromlépcsős tesztet*, amely szerint az Irányelv 5. Cikk (3) bek. b) pontjában alkalmazott korlátozás és kivétel kizárólag olyan egyedi*

³⁰⁴ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 43. pontja

³⁰⁵ UrhG 45. a.) §

esetekben alkalmazható, amely nem kerül összeütközésbe az alkotás vagy más jogtárgy rendes felhasználásával, és nem sérti indokolatlanul a jogosult törvényes érdekeit.³⁰⁶

A vakok mellett a siketek, mozgáskorlátozottak szempontjából jelentős az olyan szerzői műhöz való hozzájutás, mint a fénykép, multimédiás alkotás, film, amelyeknél a többszörözést és a többszörözött példányok terjesztését kell kivételes elbánás útján megkönnyíteni. Ismét fontos rámutatni, hogy ez csak a szükséges arányos mértékig történhet meg.

A többszörözés és terjesztés nem szolgálhat jövedelemszerzést. Amennyiben egy könyvet ún. „hangos könyvvé” alakítanak át vakoknak, vagy vakírás formájában jelentetnek meg, akkor ezek sem közvetve, sem közvetlenül nem jelenthetik a vakok üzleti vagy ipari érdekeinek előmozdítását. Amennyiben a kivételes többszörözés mégis ilyen célokat támogatna, azonnal megszüntetendő a kivételes elbánás.

- c) Az Irányelv 5. Cikk (3) bekezdés c) pontja szerint kivételek, illetve korlátozások alkalmazhatók *aktuális gazdasági, politikai vagy vallási témájú, már publikált újságcikkeknek, illetve műsoroknak vagy más hasonló jellegű jogtárgyaknak a sajtó által végzett többszörözése, nyilvánosságra hozatala, illetve más módon a közönség számára történő elérhetővé tétele vonatkozásában* olyan esetekben, amikor az ilyen felhasználás nem kifejezetten tiltott. Fel kell tüntetni a forrást, beleértve a szerző nevét is. Kivételek és korlátozások érvényesíthetők továbbá az alkotásoknak és más jogtárgyaknak a tájékoztatási célok által indokolt mértékű, aktuális eseményekről készült riportokban történő felhasználása esetén is a forrás – beleértve a szerző nevét is – feltüntetésével. Ettől el lehet tekinteni, ha ez a forrás, ill. a szerző nevének feltüntetése nem kivitelezhető. E szabály kapcsán megjegyzendő, hogy a kivételek és korlátozások *horizontális harmonizációjának* mind a digitális, mind

³⁰⁶ Irányelv 5. Cikk (5) bekezdés

a hagyományos többszörözésnél és nyilvánossághoz közvetítésnél meg kell valósulnia.

Az Irányelv e c) pont alatti szabályai az ún. *sajtószemelvényekre* vonatkoznak elsősorban. Az itt biztosított privilegizált elbánás nemcsak a hagyományos sajtószemelvényekre vonatkozik, hanem az elektronikus úton megjelenőkre is. Az Irányelv ezen pontja szintén a WIPO-egyezményeket³⁰⁷ „hajtja végre” regionális szinten.

A sajtószemelvényekre akkor vonatkoznak a szerzői jogot korlátozó szabályok, ha azokat meghatározott keretek között terjesztették, pl. üzemi, hatósági ún. „in house” körben. Ez az elektronikus úton készült sajtószemlénél, az adott sajtócikkek fakszimile grafikus megjelenítését jelenti. Nem lehet viszont a cikkeket teljes terjedelmükben az adatbázisba felvenni. Ez már nincs összhangban a kivételes intézkedés szűken vett célkitűzésével.

Az Irányelv 5. Cikk (3) bek. c) pontjának második része foglalkozik az ún. *napi tudósításokkal*. A tudósítás célja: aktuális eseményekről riportokat készíteni, amelyekben alapvetően képi- és hanganyagok felhasználásával készül a közönség számára alkotás. Lényeges változás a korábbi helyzethez képest, hogy itt is az on-line médiumokon keresztül jelenik meg a napi tudósítás. Fontos elhatárolni tehát, hogy az Irányelv 5. Cikkében kidolgozott privilégiumok, milyen esetben illetik meg a riportokat, amelyek alapvető célja a nyilvánosság támogatása. Az ilyen riportokban megjelenő alkotások szerzőinek jogait csak akkor célszerű korlátozni, és ezek alól kivételeket képezni, ha a tudósítások *a közönség, a lakosság napi eseményekről történő tájékoztatását szolgálják elsősorban*. Ez azt jelenti, hogy a tisztán kommentárokat, véleményeket tartalmazó műsorok nem tartoznak e körbe, hacsak nem az eseményekről való tudósítás arányában kisebb részben áll kommentárból, nagyobb részben pedig objektív tájékoztatásból. Fontos, hogy a tudósítás aktuális, napi eseményről szóljon,

³⁰⁷ SZJSZ, EHSZ 1996.12.20.

függetlenül attól, hogy ez politikai, gazdasági, sport vagy művészeti témákra terjed ki. A tudósítás által megcélzott kör: a közönség, vagy az emberek nagyobb csoportja, akik érdekeltek a tájékoztatásban. Az, hogy az esemény, amelyről a tájékoztatás szól, jelentősnek vagy banálisnak értékelhető – semmilyen szerepet nem játszik jogi szempontból. Az aktualitás megítélésében lényeges, hogy az adott médium milyen időközökben jelenik meg. Például egy havonta megjelenő színházi szaklap esetében a megjelenést megelőző hónapban megtartott színházi premierről szóló tudósítás aktuálisnak tekinthető. Ugyanez egy hasonló tartalmú rádióműsor esetén már két-három nap után teljesen elveszíti időszerűségét.³⁰⁸

Az Irányelv alapján a tudósításhoz olyan alkotások többszörözhetők, terjeszthetők és a nyilvánossághoz közvetíthetők, amelyek az adott tudósítás „valóságát”, illetve érzékelhetőségét támasztják alá, azaz teszik hallhatóvá, láthatóvá (pl. zeneműről hanganyag, egy képtárlat vagy szoborkiállítás egyik alkotásának képi megjelenítése). A kiállításokról, tárlatokról vagy műkincsgyűjteményekről szóló tudósítások esetén fontos, hogy az adott mű közzétételre, kiállításra, a közönség számára elérhetővé váljék. Például egy műgyűjtemény ajándékozásáról szóló riport esetén nem használható fel a gyűjtemény egyik műtárgyáról készült fotó vagy filmfelvétel, ha a tárgy még nem került a közönség számára kiállításra.³⁰⁹

- d) Az Irányelv 5. Cikk (3) bekezdés d) pontja a BUE 10. Cikkére³¹⁰ vezethető vissza, és kivételek alkalmazását teszi lehetővé *a kritikai*

³⁰⁸ Lüft: Öffentliche Wiedergabe, Wandtke/Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft C. H. Beck, München 65. p.

³⁰⁹ Lüft: Bild- und Tonberichterstattung, Wandtke-Bullinger: UrhR, Praxiskommentar zum Urheberrecht, C.H. Beck, 530. p. 6. oldalszámjegyzet

³¹⁰ BUE 10. Cikk: (1) A közönség számára már jogszerűen hozzáférhetővé tett műből történő idézés az elérni kívánt cél által indokolt mértékben megengedett, ha az a bevett szokásoknak megfelel; ideértendő az újságcikkekből és időszakos gyűjteményekből sajtószemle formájában történő idézés is.

(2) Oktatás illusztrálására az irodalmi vagy művészeti művek kiadás, rádióadás, hang- vagy képi rögzítés útján, az elérni kívánt cél által indokolt mértékben történő szabad felhasználásának szabályozása az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szerveinek hatáskörébe, és az említett országok között már fennálló vagy a jövőben létesítendő külön megállapodásokra tartozik azzal a feltétellel, hogy az ilyen felhasználás a bevett szokásoknak megfelel.

(3) Az előző bekezdésekben említett idézés és felhasználás esetén a forrást és a szerző nevét meg kell jelölni, ha ez a név a forrásban szerepel.

vagy szemlézési céllal történő idézésre, amennyiben korábban már jogszerűen nyilvánosságra hozott alkotásra, illetve más jogtárgyra vonatkozik a forrás – beleértve a szerző nevét is – feltüntetésével, kivéve, ha ez kivitelezhetetlennek bizonyul. További feltétel még, hogy a felhasználás a méltányos gyakorlattal összhangban álljon az adott cél szempontjából szükséges mértékben. Köztudott, hogy az idézésnek legnagyobb szerepe az irodalmi műfajnál van. A nemzeti törvények az alkotótevékenység megkönnyítése céljából és közművelődési érdek okán teszik szabad felhasználássá az idézést.³¹¹ Az idézést, pl. a német jog terjedelme szerint nagyobb és kisebb mérvű kategóriákra osztja, ami a különböző szerzői művek fajtájától is függ. (Pl. irodalmi műnél egy A/4 oldal idézet már nagy idézetnek számít, míg például egy festmény idézésekénti megjelenítése már a mű 100 %-os idézését jelenti.) Zenei művek, sőt multimédiás alkotásoknál is lehetséges az idézés alkalmazása.

- e) Szintén privilégiumok adhatók a többszörözés és a nyilvános közlés kapcsán *közbiztonsági célú, illetve igazgatási, törvényhozási vagy igazságszolgáltatási eljárások megfelelő végrehajtását, valamint ezekről megfelelő beszámoló készítését szolgáló felhasználás esetén.*³¹²
- f) A tagállamok az Irányelvben szabályozott jogok vonatkozásában a *politikai beszédek, valamint nyilvános előadások és hasonló jellegű alkotások, illetve más jogtárgyak kivonatainak felhasználása a tájékoztatási cél által indokolt mértékig* a forrás – a szerző nevét is beleértve – feltüntetésével (kivéve, ha ez kivitelezhetetlennek bizonyul) kivételekről és korlátozásokról hozhatnak rendelkezéseket.³¹³

³¹¹ Gyertyánfy: A szabad felhasználás és a szerzői jog más korlátai, A Szerzői jogi törvény magyarázata, IV. fejezet, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 189. p.

³¹² Irányelv 5. Cikk (2) bek. e) pont

³¹³ Irányelv 5. Cikk (3) bek. f) pont

A szabály azokat a tevékenységeket érinti, amelyeket a BUE 2bis Cikke is tartalmaz.³¹⁴ Célja a korlátozást megengedő szabálynak *a tájékoztatás szabadságának* biztosítása a többszörözés, a terjesztés és a nyilvánossághoz közvetítés ingyenességének kimondásával. Itt is azonban a szerző javára *szűken kell értelmezni* az Irányelv eme rendelkezéseit. A rendelkezés a tényleges nyilvánosság előtt megtartott beszédekre vonatkozik. A politikai beszédek tartalmi szempontból meghatározottak, és valóban a *nyilvánosságot érdeklő politikai kérdésekről* kell szólniuk. Ez azt jelenti, hogy tudományos vagy művészi tartalmú beszédek nem sorolhatók ide.

A nyilvános előadások esetén a tartalom már irreleváns. Ezeknél az előadásoknál viszont lényeges, hogy azok általánosan *mindenki számára nyilvánosak legyenek*. Ez a helyzet akkor is, ha a nyilvános gyűlésre, pl. a hely, terem vagy belépőjegyek által korlátozott a belépés. Viszont nem sorolható ide, ha taggyűlésről, vagy pl. társasági közgyűlésről (részvényesek) van szó. A nyilvános előadások tv, vagy rádióadás útján is létrejöhetnek. Ezek lehetnek hagyományos, kábel vagy műholdas adások. *Külön problémát jelent az on-line hálózaton elérhető ilyen előadások kérdése*. Amennyiben az előadás csak on-line érhető el, és a fent említett más módon nem, akkor nem beszélhetünk az Irányelv e szabálya szempontjából *releváns* tevékenységről. Tehát pl., ha az adott előadás hallható a Kossuth Rádión és egyben annak on-line adásán is, akkor az on-line adás útján is megvalósul a jogszabály által megkívánt nyilvánosság. Viszont ha az előadás csak on-line érhető el, akkor nem lehet szó az Irányelv 5. Cikk (3) bek. f) pontjának hatályosulásáról.³¹⁵

³¹⁴ BUE 2bis Cikk: (1) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy az előző cikkben biztosított védelemből egészben vagy részben kizárják a politikai, valamint a bírósági tárgyalások során elhangzott beszédeket.

(2) Ugyancsak jogosultak az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei, hogy meghatározzák azokat az előfeltételeket, melyek megléte esetén előadások, szónoki beszédek és más nyilvánosan elhangzott azonos jellegű művek a sajtóban közölhetők, a rádióban sugározhatók, vezeték által közvetíthetők a közönség részére és az ezen Egyezmény 11bis Cikke (1) bekezdésében meghatározott esetekben a nyilvánossággal közölhetők, ha az ilyen felhasználást a tájékoztatás elérni kívánt célja indokolja.

(3) Mindazonáltal a szerzőt megilleti az a kizárólagos jog, hogy az előző bekezdésekben említett műveit gyűjteményekben egybefoglalja.

³¹⁵ Lüft: Öffentliche Rede, UrhR Praxiskommentar zum Urheberrecht, C. H. Beck, 2002. 520. p. 3. oldaljegyzetszám

g) Ugyancsak korlátozhatók a szerzői jogok a *vallási ünnepek alkalmával, illetve valamely közhatalmi szerv által szervezett hivatalos ünnepség során történő felhasználáskor*.³¹⁶ A vallási ünnepek megítélésénél a nemzeti szabályok nem tesznek különbséget felekezetek, gyülekezetek és egyházak szerint, tehát minden vallási ünnep idesorolandó. Nemcsak hagyományos, de az on-line úton történő ünneplés is hasonló jelentőségű az Irányelv ezen rendelkezése szempontjából. Ilyen vallási ünnep lehet az istentisztelet, keresztelés, házasság, temetés, körmenetek stb. E szabály kapcsán felvetődik különösen az egyházi zenével kapcsolatosan, hogy milyen kivétel és korlátozás képzelhető el az ilyen zeneművek szerzőit megillető kizárólagos joggal kapcsolatosan. Különösen vitatható az istentiszteleteken közösen énekelt egyházi zeneművek helyzete. Kérdés, hogy ez nyilvános bemutatott előadásnak tekinthető-e, és így a szerzőt díjazás illeti-e meg. Ezt az álláspontot általában azzal utasítják vissza, hogy itt nincs az előadó által szándékolt előadóművészi produkcióról szó, hiszen az istentisztelet résztvevői egyfajta „passzív” szerepet betöltve, inkább hallgatói minőségű résztvevőnek tekinthetők, semmint előadóknak. Itt az orgonajáték és az orgonakíséret sem jelenti, hogy előadásról lenne szó, hiszen ez csak támogatja a hallgatóságot az istentiszteletben, a liturgiában való részvételben. Ugyanakkor többen úgy vélik, hogy a miséző pap irányítja (karmestere) a résztvevők „énekkórusát”. Érdekes ez ügyben a német Alkotmánybíróság idevonatkozó ítélete, amelyben kifejti az egyházi zeneművek közös éneklése a vallási rendezvény fontos része, és a szerzőt megilleti az arányos díjazás, ha műveit éneklük.³¹⁷ Itt jegyzendő meg, hogy az Irányelv jogalkotói nem irányoztak elő erre az esetre méltányos juttatást a szerzők, ill. az alkotók részére. Ilyen formán a tagállamoknak az Irányelv Értelmező rendelkezések 36. pontjában foglaltakra kell figyelemmel lenni, azaz rendelkezhetnek a jogosultaknak juttatott méltányos ellenértékről az

³¹⁶ Irányelv 5. Cikk (3) bek. g) pont

³¹⁷ BVerfGE 49, 382 p.

ilyenre nem jogosító kivételekről, ill. korlátozásokról szóló választható szabályanyag alkalmazása során.

- h) *Tartós köztéri kiállításra készült alkotások* – pl. építészeti vagy szobrászati alkotás – felhasználása esetén lehetőség van a kivételek alkalmazására.³¹⁸
- i) *Valamely alkotás, illetve más jogtárgy feltüntetése más anyagokban* szintén kivételként szabályozható.³¹⁹ Ennek legtipikusabb példája, amikor egy játékfilmben olyan szobában történt a filmfelvétel, ahol a falon egy festmény is lóg, így ez óhatatlanul is többszörözésre kerül a mozifilmben. Ebben az esetben valóban véletlenszerűen történt meg az adott mű „lemásolása”. A festő ezt túrni köteles és nem számíthat méltányos díjazásra sem. Természetesen e szabályt *szűken* kell értelmezni. Az adott fenti példából kitűnően fontos, hogy az esetileg feltüntetett alkotás „lényegtelen” szerepet töltsön be a főalkotásban, azaz az eseti módon feltüntetett alkotás kicserélhető és nélkülözhető legyen. Például a filmben felvett festmény más festménnyel kicserélhető lehessen és ez a főalkotás szempontjából érdektelen. (Tehát a lefilmezett szobát a benne zajló jelenet miatt filmezik, nem pedig a tárgyakról vagy kifejezetten az ott függő festményekről készítenek felvételeket.)
- j) Ugyancsak korlátozó szabályozás tárgya lehet a *művészeti alkotások nyilvános kiállításának vagy értékesítésének reklámozása* céljából történő felhasználás az esemény népszerűsítéséhez szükséges mértékben, minden más kereskedelmi célú felhasználás kizárásával.³²⁰
- k) Az Irányelv 5. Cikk (3) bekezdés k) pontja a karikatúra, paródia, vagy műfajok egyvelegének felhasználása esetén is lehetővé teszi a privilegizált elbánást.

³¹⁸ Irányelv 5. Cikk (3) h) pont

³¹⁹ Irányelv 5. Cikk (3) i) pont

³²⁰ Irányelv 5. Cikk (3) j) pont

- l) Ugyancsak privilegizált kezelést enged az Irányelv *berendezések működésének bemutatásával, illetve azok javításával* kapcsolatos felhasználás esetében.³²¹ Egyébként a szerzői jogilag védett alkotások többszörözése, terjesztése és a nyilvánosság felé közvetítése éppen a használat elősegítése és javítása érdekében ingyenes, és nem szükséges hozzá a szerző külön engedélye. Itt is hangsúlyozni kell a szűk értelmezés követelményét a szerzőt megillető, kizárólagos jogok biztosítása érdekében.
- m) Az előbbi pontban foglaltakhoz hasonlóan szintén szerzői jogot érintő kivételek és korlátozások alkalmazhatók *épület vagy épületterv formájában megjelenő művészeti alkotásnak az épület rekonstrukciója céljából történő felhasználásra*.³²²
- n) Az Irányelv 5. Cikk (3) bekezdés n) pontja szerint a tagállamok alkothatnak olyan kivételeket a szerzői jog alól, amelyek a *gyűjteményekben feltüntetett vásárlási és engedélyezési feltételekben nem érintett alkotásoknak, illetve más jogtárgyaknak nyilvánosságra hozatal, illetve elérhetővé tétel révén, kutatás vagy egyéni tanulmányok céljából történő felhasználására irányulnak a nyilvánosság számára közkönyvtárak, oktatási intézmények, múzeumok vagy levéltárak helyszínén kijelölt számítógépes munkahelyeken.*
- o) Végül az Irányelv 5. Cikk (3) bekezdésében szereplő felsorolás befejező témájaként említendő meg, hogy kivételeket és korlátozásokat lehet alkalmazni *más kevésbé jelentős esetekben történő felhasználásra, amennyiben a nemzeti jogban már szerepelnek kivételek, illetve korlátozások, amennyiben azok kizárólag analóg felhasználására vonatkoznak, és nem akadályozzák az áruknak és szolgáltatásoknak a Közösségen belüli szabad forgalmát az Irányelv 5. Cikkében szereplő más kivételek és korlátozások sérelme nélkül.*

³²¹ Irányelv 5. Cikk (3) l) pont

³²² Irányelv 5. Cikk (3) m) pont

Az Irányelv ezen rendelkezését számos kritika érte. A szövegből kiindulva az állapítható meg, hogy kivétel nélkül minden írott feltételnek meg kell lenni ahhoz, hogy a szerzői jogok korlátozására sor kerülhessen. Az, hogy a korábbi 9 kivételről 22-re növelték meg a kivételek és korlátok számát, első látásra arra enged következtetni, hogy a jogharmonizációhoz elengedhetetlenül szükséges volt a tagállamok kulturális sokszínűségének figyelembevételével párhuzamosan a nemzeti jogi megoldások Irányelvbeni respektálása. Érdeemes azonban megjegyezni ismételten, hogy az Irányelv imént ismertetett 5. Cikk (3) bek. o) pontjából valamint az Irányelv értelmező rendelkezések 32. pontjából az olvasható ki, hogy további új, *a digitális használattal kapcsolatos kivétel alkalmazása kizárt*. Tehát csak azok jöhetnek számításba, amelyeket az Irányelv katalogizált.³²³

Az Irányelv e rendelkezése szerint viszont minden tagállamnak joga van *saját korlátozó rendelkezéseit* fenntartani, ami nem szolgálja a jogharmonizáció általánosan elfogadott célkitűzését. Bár ezen rendelkezések az analóg, a hagyományos felhasználásra vonatkoznak, ami arra utal, hogy a közösségi jogalkotók a digitális felhasználásoknál sokkal inkább törekedtek a harmonizációs célok megvalósítására. Ugyanakkor az analóg és digitális korlátozások közötti különbségtétel nincs egyértelműen kimondva. Az információáramlás szabadsága szempontjából a használati formák alapvetően nem játszanak semmilyen szerepet. Például egyes tagállamok kivételes szabályokat tartanak fenn a *hivatalos dokumentumok* kapcsán. Az analóg és digitális különbségtétel a használati formákra nézve olyan eredményre vezethet, hogy az állampolgár nem lesz feljogosítva arra, hogy az őt érdeklő jogszabályokhoz szabadon hozzáférhessen, ha azok digitális úton érhetők el (Interneten vagy CD-n).³²⁴

³²³ Flechsig: Grundlagen des Europäischen Urheberrechts, ZUM, 2002. 1. 12. p.

³²⁴ Kröger: Die Urheberrechtsrichtlinie für Informationsgesellschaften, Computer und Recht, 2001. 5. szám 321. p.

Az Irányelv szerint a korlátozó szabályok kevésbé jelentős esetekben alkalmazhatók³²⁵, amennyiben a nemzeti jogban már szerepelnek. Meglehetősen problematikus arról magyarázatot, értékelést adni, hogy milyen felhasználás értelmezhető *kevésbé jelentősnek*. Itt sajnos a kívánt és a Tanács által célul kitűzött harmonizációról egyáltalán nem beszélhetünk.³²⁶ Tehát inkább arra a szempontra érdemes koncentrálni, hogy a már hatályos nemzeti kivételes rendelkezések *ne akadályozzák az áruknak és szolgáltatásoknak a Közösségen belüli szabad forgalmát*. Ennek megfelelően az összes ilyen nemzeti szabályt a határokat átlépő hatása szempontjából kell vizsgálni.

Hoeren, neves német jogtudós legalább 130 különböző nemzeti korlátozó szabályt sorol fel a „spanyol börtönkórústól a spanyol iskolai oktatásig”. Egyébként az Irányelv ezen szabályát ún. „Persil-Schein”³²⁷, azaz önigazoló szabálynak tartja, amely a szerzők rovására „tisztára mossa” a korlátozó előírásokat.³²⁸

6. Kivételek a terjesztési jog alól

Amennyiben a tagállamok a többszörözési joggal kapcsolatosan a fentiekben felsorolt kivételeket, illetve korlátozásokat írhatnak elő, hasonlóképpen kivételeket és korlátozásokat megfogalmazó rendelkezéseket hozhatnak a terjesztési jog vonatkozásában, ha az ilyen kivétel az engedélyezett többszörözés célja által indokolt.³²⁹ A terjesztésnek magának a többszörözéssel létrehozni kívánt eredménynek, illetve következménynek kell lennie.³³⁰

6.1. A korlátozó rendelkezések alkalmazásának általános feltétele: 3 lépcsős teszt

Az Irányelvben szabályzott kivételek és korlátozások kizárólag olyan egyedi esetekben alkalmazhatók, amelyek nem kerülnek összeütközésbe az alkotás vagy más jogtárgy rendes felhasználásával, és nem sértik indokolatlanul a

³²⁵ 5. Cikk (3) bek. o) első mondat

³²⁶ Hoeren, MMR, 2000, 515, 517. p.

³²⁷ „Persil-Schein” alatt értik Németországban azt a dokumentumot, amely igazolta, hogy az adott személy nem követett el náci bűnöket és nem vett részt a náci párt tevékenységében.

³²⁸ Linneborn, *Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft*, K & R, 2001/8, 396. p.

³²⁹ Irányelv 5. Cikk (4) bek.

³³⁰ Reinbothe, *GRUR Int.* 2001. 740. r. Sp.

jogosult törvényes érdekeit.³³¹ Az Irányelv e rendelkezésével egy olyan elvi álláspontot foglal el, hogy a kivételek és korlátozások alkalmazása *különleges elbírálást érdemlő eset*. Ennek megfelelően alkalmazásukkor figyelemmel kell lenni a nemzetközi kötelezettségvállalásokra és a BUE 9. Cikk (2) bekezdésében³³² rögzített 3 lépcsős teszt követelményeire.³³³ A kivételek és korlátozások semmi esetre sem érvényesíthetők, ha

- 1) a szerző érdekeit sértik,
- 2) művének rendes értékesítését megkérdőjelezzik,
- 3) más jogtárgyakra nézve jelentenek hátrányt.

Az ilyen kivételek és korlátozások tagállamok általi szabályozásának különösen tükröznie kell azt a fokozott gazdasági hatást, amelyet e kivételek és korlátozások *az új elektronikus környezet keretei között előidézhetnek*. Ezért bizonyos kivételek és korlátozások köre a jogvédett alkotások egyes újszerű felhasználási módozatai tekintetében akár még korlátozottabb is lehet.³³⁴

6.2. *Ami kimaradt a kivételek közül*

Az Európai Adók Uniója javasolta, hogy az adók saját tulajdonát képező archivált anyagok kiterjedt használatát biztosíthassák az újonnan belépő tv- és rádióadóknak, valamint az on-demand szolgáltatásoknak.³³⁵ Itt alapvetően az adó saját maga által előállított, vagy az általa megrendelt és kontrollált, valamint archivált termékeiről van szó. Mindkét termék esetében a tv- és rádióadók archivált anyagaihoz akkor lehet hozzájutni és azokat használni, ha az ezekkel kapcsolatos jogok megszerzésével szemben nem támasztanak

³³¹ Irányelv 5. Cikk. (5) bek.

³³² BUE 9. Cikk (2) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy különleges esetekben lehetővé tegyék az említett művek többszörösítését, feltéve, hogy az ilyen többszörösítés nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit. (1975. évi 4. törvényerejű rendelet)

³³³ Hasonlóképpen más szerzői jogi uniós irányelvhez, mint pl. az adatbázisok jogvédelméről szóló irányelv 6. Cikk (3) bekezdése; a számítógépes programokról szóló irányelv szintén 6. Cikk (3) bekezdésében foglaltakra.

³³⁴ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 44. pontja

³³⁵ UER Art 5 (3b) – Broadcasters' use of their own archive productions: „Member States may provide by appropriate legal means that broadcasting organizations are entitled to use, and authorize others to use, their own past archive productions – produced or commissioned and financed by them under their own editorial control – for (a) new broadcasting services, when the renegotiation of an appropriate level of remuneration is either impossible or would be disproportionate to the intended use, and (b) on-demand services, when the clearance of the new exclusive right of making available is either impossible or would be disproportionate to the intended use.”

nehezen teljesíthető feltételeket. A szerzőt megillető, a Javaslat Értelmező rendelkezések 35. pont első mondatán alapuló díjazás kérdése végül is nem került be a javasolt szabályok közé, habár erre kidolgoztak egy szövegtervezetet.³³⁶ Sajnos e célszerű és hasznos kivételes eljárásra irányuló javaslat nem lett része az Irányelv korlátozásokat megengedő szabályainak.³³⁷ Valóban furcsa, hogy az adók saját termékeiket új szolgáltatásokra és on-line terjesztésre nem tudják használni anélkül, hogy külön és körülményes úton ne szereznék be minden egyes szerzőtől az ehhez szükséges engedélyeket. Ez nyilván ellentmond az Irányelv alapcélkitűzésének, hogy az európai információs társadalom szolgáltatásai terjesztését a közösségi jog harmonizációja révén segítse elő.

Az Irányelv kivételeket és korlátozásokat tartalmazó fejezetét bíráló szakemberek felvetik, hogy hiányzik az európai harmonizációs jogszabályból egy olyan tartalmú rendelkezés, amely *megengedné újabb kivételek és korlátozások felvételét*, illetve a meglévő, ilyen előírások megváltoztatását, módosítását, kiegészítését, ami lehetővé tenné a valós folyamatokhoz történő rugalmasabb alkalmazkodást. Ezt különösen az információs társadalmi szolgáltatások dinamikus változása indokolná.

Egy ilyen „rugalmas” záradék adna lehetőséget a technológiai kihívások által megkívánt korlátozások bevezetésére anélkül, hogy EU szinten újabb és újabb jogszabály-alkotási procedúrákat kellene beindítani. Az e fejezetben vázolt „korlátozó rendszer” nem nyújt ésszerű megoldást, mivel alapvetően az analóg kivételes eljárásokra épül, azokból indul ki. Kívánatos lenne tehát egy olyan záradék, amely biztosítaná, hogy szükség esetén a *kivételek harmonizált továbbfejlesztése* minden tagállamban megvalósíthatóvá váljék.

³³⁶ Javaslat az 5. Cikk (3b) ponthoz: „Such use shall be subject to payment of equitable remuneration, as appropriate, to authors, performers or other right owners who contributed to the production”.

³³⁷ Flechsig: Grundlage des Europäischen Urheberrechts, ZUM, 2002. 1. 12. p.

Az SZJSZ 10. Cikkében³³⁸ foglaltak éppen ezt a lehetőséget hivatottak biztosítani. E szerint az egyre kiszélesedő digitális úton való műterjesztés- és felhasználás miatt lehetővé váljon újabb korlátozások bevezetése, ha ezt a körülmények szükségessé teszik. Erről szól különösen az SZJSZ 10. Cikke (2) bekezdéséhez fűzött értelmező rendelkezés³³⁹, amely kihangsúlyozza, hogy a szerződő felek kiszélesíthetik a korlátozások körét olyan mértékben, hogy ez a BUE idevonatkozó szabályai alapján elfogadható legyen.

Az SZJSZ 10. Cikke és az ahhoz fűzött értelmezés éppen azt hangsúlyozza, hogy az új technológia által a szerzői jogok érvényesítése terén olyan új helyzetek jöhetnek létre, amelyek *ésszerűen megkövetelik a szerzői jogok korlátozását*. Egy ilyen tartalmú záradékot az Irányelv nem tartalmaz, noha éppen a WIPO-egyezmények végrehajtása, illetve e szabályok európai szintű érvényesítése kívánná azt meg. A WIPO-egyezményeket aláíró országok (nagyraoszt EU-tagállamok) által vállalt kötelezettségéből adódna ilyen jellegű szabályanyag meghonosítása a harmonizációs közösségi jogszabályok sorában. Ennek kapcsán az Európai Bizottság azt az álláspontot képviselte, hogy az SZJSZ 10. Cikke pusztán *általános utalásokat* tartalmaz a kivételek és korlátozások bevezetésére és alkalmazására. Ezeknek az egyes országok által saját nemzeti jogalkotásukba való *egyenkénti* beépítése a közösségi harmonizációs célkitűzések ellen hatna. Az Irányelv zárórendelkezései³⁴⁰ egy ún. „Kapcsolattartó Bizottságot” jelölnek ki, amely a tagállamok hatáskörrel rendelkező szerveinek képviselőiből áll. Feladata e bizottságnak, hogy

³³⁸ SZJSZ 10. Cikk: „Limitation and Exceptions (1) Contracting Parties may, in their national legislation, provide for limitations of or exceptions to the rights granted to authors of literary and artistic works under this Treaty in certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.

(2) Contracting Parties may, in their national legislation, provide for limitations of or exceptions to the rights granted to authors of literary and artistic works under this Treaty in certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.

(3) Contracting Parties shall, when applying the Berne Convention, confine any limitations of or exceptions to rights provided for therein to certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.

³³⁹ Agreed statement concerning Article 10: It is understood that the provisions of Article 10 permit Contracting Parties to carry forward and appropriately extend into the digital environment limitations and exceptions in their national laws which have been considered acceptable under the Berne Convention. Similarly, these provisions should be understood to permit Contracting Parties to devise new exceptions and limitations that are appropriate in the digital network environment. It is also understood that Article 10 (2) neither reduces nor extends the scope of applicability of the limitations and exceptions permitted by the Berne Convention.

³⁴⁰ Irányelv 12. Cikk (3) i (4) bekezdése

- a) az Irányelv Belső Közös Piacra gyakorolt hatásait vizsgálja, és a nehézségeket azonosítsa;
- b) bármely problematikus kérdés kapcsán konzultációt szervezzen;
- c) a jogszabályokban és a joggyakorlatban végbement releváns változásokról, valamint a vonatkozó gazdasági, társadalmi, kulturális és technikai fejleményekről folyó információcserét elősegítse;
- d) olyan fórumként működjön, amely felméri az alkotások és más cikkek elektronikus piacát, beleértve magáncélú többszörözést és a technológiai intézkedések alkalmazását is. Úgy tűnik azonban, hogy a *„Kapcsolattartó Bizottság” tevékenysége pusztán szignalizációs tevékenység*, amely folytán a szükséges változtatások, így pl. éppen a kivételes elbánások bevezetésének ésszerűsége nyilvánvalóvá válhat, de hiányzik az a jogi mechanizmus, amely ezt az ésszerű változtatási, módosítási igényt simán a helyére tudja tenni. Amennyiben ilyen mechanizmus nincs, marad a körülményes és időrabló előkészítés és egyeztetés, újabb közösségi, harmonizációs jogszabályok kialakítására.

Az SZJSZ, mint nemzetközi egyezmény a közösségi jogrendbe másodlagos jogforrásokon keresztül épülhet be, azaz pl. az Irányelven keresztül. Az SZJSZ 10. Cikke, illetve az idecsatlakozó lábjegyzet végül is diszpozitív szabály, tehát csak lehetővé, de nem kötelezővé teszi az aláíró országoknak, hogy kivételes és korlátozó intézkedéseket vegyenek fel nemzeti jogukba. Az Irányelv nem teszi lehetővé, hogy az egyes tagállamok kötelező szabályokat építsenek be nemzeti jogrendszerükbe az SZJSZ fent említett rendelkezései alapján. Más szóval az Irányelv lényegében a globálisan kialakított jogokat derogálja regionális szinten.³⁴¹

7. Műszaki védintézkedések

7.1. A technológiai intézkedésekkel kapcsolatos kötelezettségek

Az SZJSZ és EHSZ WIPO-szerződéseket aláíró EU-tagállamok kötelezettséget vállaltak arra, hogy megfelelő és hatékony szabályokat alkotnak az olyan technológiai intézkedések ellen, melyeknek célja a szerző jogainak hathatós

³⁴¹ Linnenborn: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R, Heft 8/2001. 397. p.

védelmé.³⁴² Az Irányelv ezen a meglehetősen általánosan fogalmazott szabályon túlmegegy és konkrét védintézkedéseket határoz meg a szerző, ill. más, védelmet élvező jogtárgy tulajdonosának védelmére. Az Irányelv

- a) kötelezettségeket ír elő a technológiai intézkedéseket megsértő személyek ellen;
- b) védintézkedéseket fogalmaz meg bizonyos jogsértő előkészületi cselekményekkel szemben;
- c) megadja a kérdéses technológiai intézkedések definícióját;
- d) utal azokra a következményekre, amelyek akkor állnak be, mint állami intézkedések, ha a technológiai védintézkedés és a kivételes eljárások között felmerülő vitatott kérdésekben a jogosult és más érintett felek nem tudnak megegyezni.

E szabályozás deklarált célja, amelyet a Közösségben gyakran hangsúlyoznak, hogy elkerülhetőek legyenek a Közös Belső Piac működését zavaró, akadályozó, nem harmonizált jogi lépések.³⁴³ A hatékony technológiai védelem kijátszása elleni fellépés és ilyen célú eszközök fejlesztése, értékesítése, ill. szolgáltatások nyújtása ellen *a tagállamoknak fel kell lépniük*, tehát az Irányelv idevonatkozóan kogens rendelkezéseket tartalmaz.³⁴⁴ A műszaki védintézkedésekre vonatkozó egyes tagállami jogszabályok, amelyek a technológiai intézkedés megkerülésére alkalmas magántulajdonban lévő eszközök, berendezések, tárgyak birtoklását tiltják, illetve a számítógépes irányelv³⁴⁵ részletesen felsorolt védintézkedései, mint *lex specialis* kezelendő az Irányelv hasonló rendelkezéseivel képest.³⁴⁶

³⁴² Art. 11. „Obligations concerning Technological Measures: Contracting Parties shall provide adequate legal protection and effective legal remedies against the circumvention of effective technological measures that are used by authors in connection with the exercise of their rights under this treaty or the Berne Convention and that restrict acts, in respect of their works, which are not authorized by the authors concerned or permitted by law.

³⁴³ Flechsig, Grundlagen des Europäischen Urheberrechts, ZUM, 2002. 1, 14. p.

³⁴⁴ Irányelv Értelmező rendelkezések 47. pontja

³⁴⁵ 91/250/EGK számú irányelv, 7. Cikk

³⁴⁶ Irányelv Értelmező rendelkezések 49. pont: A technológiai intézkedések jogi védelme nem sérti a technológiai intézkedések kijátszását szolgáló eszközök, termékek, ill. alkatrészek magáncélú birtoklását tiltó nemzeti intézkedések alkalmazását 50. pont: Az ilyen harmonizált jogi védelem nem érinti a 91/250/EGK számú irányelvben szereplő, a védelemről szóló rendelkezéseket. Különösen nem vonatkozik a számítógépes programokkal kapcsolatban alkalmazott technológiai intézkedések védelmére, amellyel kizárólag az említett irányelv foglalkozik.

A technológiai azonosító- és védelmi-megelőző eszközök célja, hogy csökkentse a szerzői jogi védelmet élvező termékekkel kapcsolatos visszaéléseket.³⁴⁷ E rendszerek képesek a korlátozások figyelembevételével megengedett felhasználási lehetőségeket, különösen a kalózmásolatokat megakadályozni. Probléma ezekkel kapcsolatosan az, hogy az ipar e műszaki védrendszereken keresztül „saját szerzői jogot” alakít ki.³⁴⁸

Az Irányelv 6. Cikkéről általánosságban el lehet mondani, hogy annak összes rendelkezései közül a legkomplikáltabb és szerzői jogi szempontból a legproblematikusabb szabályokat tartalmazza. Egyébként az Irányelv e cikkére vonatkozó eredeti javaslat és a végleges szöveg között a tárgyalások folyamán jelentős változások mentek végbe.³⁴⁹

7.2. *Műszaki intézkedések*

Az Szjt. 95. §. (2) bekezdése szerint *műszaki intézkedésnek minősül minden eszköz, termék, alkatrész, eljárás, illetve módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog megsértését megelőzze vagy megakadályozza*. A törvény kommentárja rámutat arra, hogy „A technikai fejlődéssel egyre több és több lehetőség nyílik meg arra, hogy a jogosultak megelőzzék a jogsértéseket. Ennek lényege, hogy olyan megoldást alkalmaz a jogosult, amellyel képes meggátolni a műhöz való hozzáférést, illetve a mű felhasználását. E megoldásokat együtt nevezi az Szjt. műszaki intézkedéseknek. A megoldás termék, eljárás, számítógépi program, eszköz, módszer egyaránt lehet, ha rendeltetészerű működésének, használatának az a célja, hogy gátolja a mű felhasználását, illetve a műhöz való hozzáférést”.

A műszaki intézkedések egyes esetei:

- *másolás ellen rezisztens anyagok*: kékpapír, „CD-égető”, amelynél az „égetés” ideje behatárolt. Ezek a védőeszközök már a gyártáskor „beépíthetők” az adathordozóba. Hatékonyságuk már-már elenyészőnek mondható;

³⁴⁷ Ilyen, pl. az ipar által használt SMCS szisztéma, az ún. Hardware-Dongles vagy bizonyos kódolási eljárások.

³⁴⁸ Hoeren: MMR 2000, 515, (520)

³⁴⁹ Linnenborn: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R, Heft 8/2001, 397. p.

- *rejtjeles eljárás*: a digitális tartalmat úgy módosítják, hogy csak azok férjenek hozzá, akik rendelkeznek a titkosított anyaghoz „kulccsal”. Hátránya, hogy a rejtjel „kinyitását” követően tetszés szerinti számú másolat készíthető. (Internetes szimmetrikus és aszimmetrikus rejtjelezés, pl. PGP-Pretty Good Privacy).
- *a különböző digitális eszköz védőrendszerekkel való ellátása*, pl. Digital Transmission Content Protection – HTCP-rendszer; High – bandwidth Digital Content Protection – HDCP-rendszer. Itt a végfelhasználó berendezéseket egy azonosító jellel látják el. (Pl. DVD, MP3-lejátszó, Set-Top-Box, számítógép).
- *digitális vízjel*: ez az eredeti anyag származását teszi felismerhetővé. Ezek lehetnek betűk, szavak, számok, képek. Ismert az ún. labeling, ahol a vízjel viszonylag kicsiny fáradtsággal eltávolítható. A tatooing bár integrálja „magát” az elektronikus adattárba, de könnyen eltávolítható, és az adattár minőségileg csökkent értékűvé válik ezáltal. A digitális újlennyomatnál egy szériaszám kerül az elektronikus adattárba beépítésre. Előfordul, hogy a vízjel olyan fontos információkat tartalmaz, hogy eltávolítása esetén az egész anyag válik használhatatlanná (Spread-Spectrum eljárás).
Ismert ilyen rendszerek, pl. Musiccode, Sys Cop Digimarc.
- *digitális aláírások* (Traitor Tracing): a művek egyéni „kulcsokkal” láthatók el, így az illegális másolatok jól nyomon követhetők.
- *Digital Video Broadcasting Project* (DVB), ezt az ún. Pay-TV-éknél használják. A tv-program rejtjelezve van, csak az fér hozzá, aki rendelkezik a térítésköteles decoderrel. Mivel itt a hozzáférést, tehát a programba való belépést ellenőrzik, ezáltal a szerzői jogok megsértését meg tudják hiúsítani.
- *a másolás, ill. másolatok számának korlátozása*. Ez akkor fontos, ha a jogellenesen eljáró felhasználó már hozzájutott az eredeti példányhoz. Digital Audio Tape (DAT) ez egy kazetta a digitális

audio-eszközökön, amelyet egy ún. Serial Copyright Management System – SCMS-szel láttak el. Ez csak azt engedi, hogy a másolat mindig az eredetiről legyen, de nem engedi meg a másolat továbbmásolását. Az első generációs másolatot ugyanis két bittel megjelöli, amelyet észlel a DAT-készülék, és nem engedi a további másolást. Az Automatic Gain Control-t (AGC) a VHS-kazettáknál használják, és másolás esetén „képzavart” idéz elő. A DVD-nél ezt Trigger Bits-nek hívják.

- *Content Protection for Recordable and Pre-recorded Media (CPRM/CPM)*: audió- és videóadatokat fizikailag cserélhető adathordozókon rögzítik, tárolják.
- *a hardver bevonása a másolat ellen védő mechanizmusba*: ilyen eszköz a Dongle, amelyet egy komputer-interfészbe helyeznek el, miközben lekérdezik a programot. Ez a rendszer azonban feltételezi, hogy a hardvergyártó és az internetes tartalomszolgáltató együttműködjön.
- *Smart Cards*: ezt a mobiltelefonoknál használják. Ellenőrzi a készülékhez való hozzáférést és a használatot.
- *DVD – CSS (Control Scrambling System)*: itt a DVD és a lejátszókészülék is egy kóddal van ellátva, amelyek illeszkednek egymáshoz. Ez ugyan az egy az egyben másolatot nem tudja megakadályozni, csupán ennek a másolatnak a lejátszását egy nem engedélyezett lejátszón. Feltehetően idő kérdése, hogy a kódot (DeCSS) mikor törlik fel.
- *Electronic Copyright Management System – ECMS*: egy módszer, amely úgy mond „individuálisan” megszakítja a védett mű használatát, így a többszörözését. Utóbbi időben a Digital Object Identifier (DOI) nemzetközileg működő rendszert fejlesztették ki.
- *MP3-adatkezelő védelmére* ez idáig nem fejlesztettek ki még védrendszert. Kísérletek folynak arra, hogy a hordozható MP3-készülékeken hardver védőrendszert, illetve a MP3 adatkezelőn megjelölt rendszert alkalmazzanak.

- *e-Book-nál* egy rejtjeltechnika lett kidolgozva, ahol egy szimmetrikus titkos kulcs és egy aszimmetrikus kulcspár kombinációját alkalmazza a kiadó és az e-Book olvasókészüléket, valamint egy DOI azonosítót is használnak.
- *jelszavak (PIN)*: ezek nem nagyon biztosak, mivel a számokat gyakran felírják, vagy más módon válnak hozzáférhetővé. A PIN-code a hozzáférést és a használatot teszi lehetővé.
- A különböző felhasználó-helyek egy specifikus keverőgép által (clearing) regisztrálhatók az Interneten. Itt nincs arról szó, mint az előző műszaki biztonsági rendszereknél, hogy megakadályozható a hozzáférés vagy a használat, hanem a jogosult számára lehetővé válik a felhasználói hely azonosítása és így az is, hogy követelhesse a használatért őt megillető díjazást a fogyasztótól.³⁵⁰

7.3. *A védőintézkedést megsértő személy felelőssége*

Az Irányelv 6. Cikk (1) bekezdése értelmében a tagállamok megfelelő jogi védelemről gondoskodnak olyan hatékony technológiai intézkedések kijátszása ellen, amelyeket az érintett személy hajt végre abban a tudatban, illetve tudhat arról, hogy cselekményének a technológiai védelem kijátszása a célja. A védelmet biztosító ezen szabály a technológiai védintézkedés integritásának megőrzésére irányul, ahogy ezt az Irányelv 6. Cikk (3) bekezdésében meghatározták. A jogsértést minden olyan személy elköveti, akinek a cselekménye szándékosan a védelmi rendszerek valamelyikének eltávolítására irányul. Az is elköveti a jogsértést, aki ugyan nem szándékosan távolítja el a védelmi rendszert, de kellő gondossággal tudomást szerezhetett volna arról, hogy a védelmi rendszert sérti meg cselekményével. Nem fejtett ki kellő gondosságot, hogy tudomást szerezzen a védintézkedés létezéséről. (Pl. egy szoftver használatánál figyelmen kívül hagyja, nem olvassa el azt a figyelmeztetést, amely a szoftver szerzői jogi helyzetét írja le, illetve e szerző jogait tartalmazza, és egyben int ezek megsértésének következményeire.)

³⁵⁰ Wandtke/Ohst: Schutz technischer Maßnahmen, Wandtke/Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, C. H. Beck, München 2003. 170-174 p.

Megjegyzendő, hogy a védelem igénye csak a hatékony technológiai védintézkedésekre vonatkozik az Irányelv szerint. A hatékony védintézkedésről az Irányelv alább bemutatandó 6. Cikk (3) bekezdése szól.

A hatásos műszaki intézkedésekkel kapcsolatosan olyan cselekményeket, amelyek ennek kijátszását célozzák, mindig alaposan meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy az ezt megvalósító személy *ismerte-e azokat a körülményeket, amelyekből egyértelműen tudhatta vagy tudnia kellett, hogy milyen jogsértő magatartást valósít meg.*

Az Irányelv műszaki (technológiai) intézkedéseken ért minden olyan technológiát, eszközt és alkotórészt magába foglaló megoldást, amelyet alapvetően arra terveztek, hogy az alkotások tekintetében korlátozza a szerzői jog vagy a szomszédos jogok, ill. a 96/9. EK sz. adatbázis irányelv III. fejezetében szabályozott, sui generis jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket. Ugyancsak definiálja az Irányelv, hogy mit jelent a műszaki intézkedés hatékonysága. *Az intézkedés akkor hatékony, ha a jogvédett mű vagy más ilyen tárgy felhasználását a jogosult a hozzáférés valamilyen szabályozásával vagy védelmi eljárással (pl. titkosítással, kódolással, illetve az alkotás vagy a más védett jogtárgy átalakításával, a többszörözés ellenőrző eljárással) ellenőrzi.*³⁵¹

A hatékonyság³⁵² kitétel azonban bizonytalanságot jelenthet az értelmezésekor. Mit jelent ténylegesen a hatékonyság? Melyik műszaki védelmi rendszer valóban hatékony? Amennyiben ezt a kérdést vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy tapasztalt szakemberek számára könnyen feltörhetőek sok esetben ezek a technológiák. Ebben az esetben a rendszer már nem nevezhető hatékonynak, és így az Irányelv rendelkezéseiből kiindulva az ilyen védelmi rendszer „megkerülése”, kijátszása már nem minősíthető jogellenes cselekménynek. Célszerű lenne tehát itt olyan értelmező rendelkezés kidolgozása, amely szerint a védelmi rendszer hatékonyságát előzetesen vagy utólagosan kellene értékelni, és az ún. „átlag felhasználó” szempontjából megítélni. Tehát *hatékony a védelem, ha azt egy átlag felhasználó nem tudja kijátszani,*

³⁵¹ Irányelv 6. Cikk 3. bek. utolsó mondat

³⁵² Csak akkor lehet szó hatékony, műszaki intézkedésről, ha annak célja a hozzáférés és a felhasználás korlátozása. SZJSZ 11. Cikk EHSZ 18. Cikk: restrict acts

*feltörni.*³⁵³ Más szóval az nem alapkövetelmény, hogy a műszaki védelem megkerülése *lehetetlen* legyen, hanem a megelőző intézkedések megfeleljenek egy meghatározott minimumszabványnak a hozzáférés ellenőrzésére és a többszörözés nyomon követésére. Az előzetes vizsgálat lehet irányadó a hatékonyság megállapítása szempontjából, míg az utólagos értékeléssel arra a következtetésre lehet rendszerint jutni, hogy a védelem hatástalan. A szabályozás természetéből következik, hogy a műszaki védelem alapvetően akkor hatékony, ha a feltörése lehetséges, különben nem lenne a jogi előírásra magára szükség. Tehát a szabályozás maga abból indul ki hallgatólag, hogy minden műszaki védelem kijátszható. Lényeges, hogy a hatékonyság megállapíthatóságának az az előfeltétele, hogy a védelmi cél elérhető és biztosítható legyen. Itt lényegében azt kell meghatározni és felmérni, hogy egy potenciális jogsértést elkövető személynek mennyire van lehetősége arra, hogy a technológiai védelem dacára és a jogosult beleegyezése nélkül – aki ezt a védelmi intézkedést alkalmazza – a védelmi intézkedés megkerüléséhez szükséges eszközöket megszerezze, vagy azokat értékesítse. Annak a kérdésnek a megválaszolását, hogy egy műszaki védelmi mechanizmus konkrétan hatékony vagy sem, ezt a bírói gyakorlatnak kell átengedni, hiszen éppen a technológia gyors fejlődése teszi lehetetlenné, hogy e téren viszonylag statikus szabály- és értelmezési anyagot fogadjanak el.³⁵⁴ Ebből következik, hogy ugyan a „hatékonyság” kritériumai kialakulhatnak, de nem lehetséges egy védelmi rendszer hatékonyságát huzamos időre meghatározni. *A jogosult kötelezettsége ugyanakkor azt kimutatni, hogy műszaki védelmi rendszere hatékony.*

Itt jegyzendő meg, hogy a Bizottság az Irányelv előkészítése alatt javaslatot terjesztett elő arra nézve, hogy a jogosultak a hozzáférés ellenőrzési mechanizmus működtetésén keresztül ellenőrizhetik hatékonyan műveik felhasználását. E szerint akkor tekinthető a műszaki védelem hatékonnak, ha a műhöz való hozzáférés vagy annak használata egy kód vagy más védelmi mechanizmus által ellenőrzött. Ebben az esetben a szerzőnek lehetősége van a művéhez való hozzáférést és nem csak annak felhasználását ellenőrizni. Mégis

³⁵³ Hoeren, MMR 2000. 515, 520 p.

³⁵⁴ Solmecke: TKMR 2002, 372, 373. p.

a Tanács a Bizottság javaslatát és a hozzáférés ellenőrzését arra hivatkozással nem fogadta el, hogy a védett tartalomhoz történő hozzáférés kérdése nem a szerzői jog területére tartozik.³⁵⁵ Az Irányelv 6. Cikk (3) bekezdése szerint a *műszaki intézkedés akkor hatékony*, ha a *jogosult* valamely hozzáférés-szabályozási vagy védelmi eljárással *a jogvédett alkotást ellenőrzi*. Ugyanakkor a 6. Cikk (3) bekezdéséből mégis az következtethető ki, hogy a *jogosult a felhasználáshoz való hozzájutást is ellenőrizheti*. Aki pedig a felhasználáshoz való hozzáférést ellenőrizni tudja, annak rendelkeznie kell a megfelelő ellenőrző eszközzel. A hozzáférés nemcsak azt a lehetőséget jelenti, hogy a legelső „belépést” kontrollálja, hanem az ezt követő specifikus hozzáféréseket is. Mindezekből az következik, hogy *a használat ellenőrzése egyben a hozzáférés ellenőrzését is jelenti*.³⁵⁶ Az adott mű tehát egyrészt a szerzői jog és a műszaki intézkedések által élvez védelmet, másrészt az alkalmazott műszaki védelmi intézkedések maguk védettek a törvény által. Úgy tűnik, hogy jobb lett volna a szövegből a „hozzáférés-szabályozási” szót teljesen elhagyni, mivel a most hatályos szöveg felveti a kérdést, hogy létezik-e egy külön kezelendő hozzáférést ellenőrző jogosítvány?³⁵⁷

7.4. *A hozzáférés ellenőrzése a közösségi irányelvekben*

A hozzáférés ellenőrzésének Irányelvben rögzített szabályozása felveti azt a kérdést, hogy itt milyen viszony áll fenn e szabályanyag és az EP/Tanács 98/84/EK számú, feltételes hozzáféréseken alapuló, vagy abból álló szolgáltatások jogi védelméről szóló irányelv rendelkezései között.³⁵⁸

Az Irányelv 9. Cikke leszögezi, hogy az Irányelv rendelkezései nem sérthetik a feltételes hozzáférésre, műsorközvetítő szolgáltatások kábelrendszereihez való hozzáférésre vonatkozó nemzeti és/vagy közösségi előírásokat. Ilyen formán az Irányelv nem érinti a hozzáférés ellenőrzésére vonatkozó más szabályozásokat. A 98/84/EK. sz. irányelv viszont kiegészíti és alátámasztja az

³⁵⁵ A Tanács indoklása 45. pont

³⁵⁶ Wand: Technische Schutzmaßnahmen und Urheberrecht, München, 2001. 108. p.

³⁵⁷ Linneborn: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R, Heft 8/2001. 398. p.

³⁵⁸ Az Európai Bizottság „Kódolt szolgáltatások jogi védelme a belső piacon” Zöld Könyvére alapozott az irányelv. Az irányelv célja, hogy jogi védelmet biztosítson minden olyan szolgáltatásnak, amely esetében a díjazás feltételes hozzáféréseken alapul. Az irányelv tartalmazza azokat az információs társadalmi szolgáltatásokat, amelyek nagy távolságra elektronikus úton és a szolgáltatás címzettjének egyéni kérésére küldhetők el; valamint a műsorszóró szolgáltatásokat.

Irányelv tartalmát. Ezáltal közvetett módon, mint az információs társadalom szolgáltatásait, azokat a szolgáltatásokat is átfogja, amelyek szellemi tulajdonjogot tartalmaznak.

A 98/84/EK. sz. irányelv 21. Értelmező rendelkezésében³⁵⁹ kimondja a *szellemi tulajdonjog védelméről szóló európai szabályozás sérthetlenségét*. Ebből az általános megfogalmazásból azonban nem állapítható meg egyértelműen, hogy csak a szerzői jogokra vagy az ezekre alkalmazható korlátozó és kivételes eljárásokra is vonatkozik-e a sérthetlenség követelménye. Azt is meg kell említeni, hogy a 98/84/EK sz. irányelv ezen rendelkezését nem az irányelv cikkeiben szövegezték meg, hanem a kommentár részben, ami köztudomásúan nem rendelkezik jogilag kötelező erővel.³⁶⁰

Az itt vizsgálandó leglényegesebb kérdés, hogy a szerzői jogi *hozzáférés ellenőrzése miképpen viszonyul a 98/84/EK számú irányelvben szabályozott hozzáférés ellenőrzéséhez?* Ez utóbbi irányelv és az Irányelv tehát lényegében „összefonódik” egymással, és így abban az esetben, ha a szerzői jogi hozzáférés ellenőrzésének jogát adott esetben tagadnánk is, felmerülne a 98/84/EK sz. irányelv alapján fennálló ilyen jogosultság létezése. Például az ún. Electronic Copyright Management System ellenőrzi a rendszerhez, úgymint a szerzői mű használatához való hozzáférést. Mindkét esetben térítés ellenében nyújtott szolgáltatásról van szó. Ezt azt jelenti, hogy a 98/84/EK sz. irányelvben megfogalmazott díjazás ellenében történő szolgáltatásra való utalás nem ad eligazító kritériumot a kétféle hozzáférés ellenőrzési tevékenység elhatárolására.³⁶¹ A szerzői jogi jogtulajdonos, aki a saját maga készítette adatbázisba saját alkotását építi be, és az ún. *service provider*en

³⁵⁹ 21. pont: „mivel ez az irányelv nem érinti a jogellenes eszközök birtoklását tiltó nemzeti rendelkezések, a közösségi versenyszabályok, valamint a szellemi tulajdonjogokkal közösségi jogszabályok alkalmazását;” (EP és Tanács 98/84/EK. számú, a feltételes hozzáféréseken alapuló, vagy abból álló szolgáltatások jogi védelméről szóló irányelv).

³⁶⁰ Heide, B. T. L. I. (2000), Vol. 15, N° 3. 993. p. (www.law.berkeley.edu/journals/Btlj/articles/15.3/heide)

³⁶¹ 98/84/EK sz. irányelv 2. Cikk a) pont harmadik francia bekezdés: „Védett szolgáltatásnak minősül az alábbi szolgáltatások bármelyike, ahol díjazás ellenében és feltételes hozzáférés alapján nyújtják: – az információs társadalomhoz fűződő szolgáltatások az Európa Parlament és a Tanács 98/34/EK sz. irányelvével 1. Cikk (2) bekezdésében meghatározottak szerint, amely irányelv a műszaki szabályok és előírások terén történő információ-szolgáltatási eljárást és az információs társadalmi szolgáltatásokra vonatkozó szabályokkal kapcsolatos eljárást szabályozza, vagy ahol a fenti szolgáltatáshoz való feltételes hozzáférést saját jogú szolgáltatásként biztosítják”.

keresztül, vagy saját maga kínálja használatra az Interneten, egyben ellenőrzi a szolgáltatáshoz mint ilyenhez a hozzáférést is.³⁶²

Végül megjegyzendő, hogy minden interaktív szolgáltatásként lehívható alkotás, valamint más jogtárgyak, mint az információs társadalom szolgáltatásai³⁶³ a 98/84/EK irányelv alapján védelemben részesülnek, ha visszterhesen kerülnek forgalomba és e szolgáltatás a hozzáférést ellenőrző szisztémával van ellátva.³⁶⁴ Azokban az esetekben, amikor a hozzáférés ellenőrzéséről szóló jogszabályok egymást átfedő intézkedéseket tartalmaznak, a jogtulajdonos jogsértés esetén a számára kedvezőbb védelmet nyújtó előírást választhatja ki. A 98/84/EK számú irányelv egyébként csak szabálysértési és büntetőjogi szankciókat ismer.³⁶⁵

7.5. *A műszaki intézkedések megkerülését megakadályozó jogvédelmi intézkedések*

Tipikus jogsértő magatartások a szellemi termékekkel kapcsolatosan: *a többszörözött termékek legyártásának különböző formái, behozataluk és terjesztésük, különösen eladásuk, bérbe adásuk és az ennek kapcsán kifejtett reklámtevékenységek.* Az ezen tevékenységeket megakadályozni hivatott védintézkedések megkerülése is magától értetődően jogsértő. A jogsértő magatartásra való felkészülés, a magatartás elkövetésének quasi „előszobája” a műszaki védelmi rendszer feltörésére alkalmas eszközök, berendezések, szerszámok tartós birtoklása, illetve ezek kereskedelmi forgalmazása, raktározása. Másrészt vannak olyan tevékenységek, amelyek direkt azt a célt szolgálják, hogy a többszörözött példányokat terjesszék, ennek érdekében reklámtevékenységet folytassanak, illetve a hatékony technológiai védrendszerek megkerüléséhez szükséges eljárások know-how-ját piacra dobják. Sokszor ezek az eljárások, szolgáltatások csak korlátozott gazdasági céllal és haszonnal járnak, mégis ezekkel szemben egy *arányosan felépített jogi védelemre van szükség.* Az ilyen jogsértő szolgáltatások viszont sok

³⁶² Helberger/Hugenholtz/Koelman/Seignette/Stuyt/Visser: Protection of technical measures and access right, Dutch Report to ALAI 2001, 11. p. (www.law.columbia.edu/conferences/2001/index_en.html)

³⁶³ A 98/34/EK sz. irányelv 1. Cikk 2. pontja szerint az információs társadalom szolgáltatásának minősül minden, ellenszolgáltatás fejében, elektronikus távközlés és a fogadó fél saját lehívása útján forgalomba hozott szolgáltatás.

³⁶⁴ 98/84/EK irányelv 2. Cikk b) pont: „feltételes hozzáférés ellenőrzésének minősül bármilyen műszaki intézkedés és/vagy berendezés, amelynél a védett szolgáltatáshoz érhető formában való hozzáférés előzetes egyedi engedélytől függ”.

³⁶⁵ Linnenborn: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & H, Heft 8/2001, 399. p.

esetben csakis arra irányulnak, hogy a hatékony műszaki védintézkedések megkerülését lehetővé tegyék, vagy megkönnyítsék. Az Irányelv 6. Cikk (2) bekezdés³⁶⁶ hivatott e tekintetben a szerzők és más jogosultak részére védelmet biztosítani, és ezáltal az Európai Közös Belső Piac zavarmentes működését elősegíteni.

Az Irányelv 6. Cikk (1) és (2) bekezdése szerint „*megfelelő jogi védelemről*” kell az országoknak gondoskodniuk, ami magába foglalja, hogy a jogsérelmet elszenvedő jogosultak *peres úton is érvényesíthessék az őket ért kárt, sőt kivételes intézkedések útján lehetőségük legyen ezt megelőzni*. Az Irányelv 8. Cikk (2) bekezdés konkretizálja a 6. Cikk (2) bekezdésében foglalt általános jellegű, a jogállamok felé címzett kötelezettséget. E szerint a szerző vagy más jogosult kártérítési eljárást indíthat és/vagy ideiglenes intézkedést kérhet a bíróságtól, vagy kérheti szükség esetén a jogsértő anyagok, eszközök, berendezések vagy ezek alkatrészeinek az elkobzását is. Az e téren életbe léptetendő *szankcióknak hatékonynak, arányosnak és elriasztó jellegűnek kell lenniük*.³⁶⁷

Az Irányelv 6. Cikk (2) bekezdésében felsorolt tevékenységek *taxatív* jellegűek. Itt azokat a műszaki intézkedéseket megsértő szolgáltatásokat és termékeket rögzítették, amelyek egyben kereskedelmi hasznot vagy célt is szolgálnak. Ezáltal biztosított, hogy a jogsértést nem előidéző készülékek nem esnek a szankciók alá, még akkor sem, ha ezeket műszaki védelmi rendszerek kiiktatására használják.

7.6. *A védintézkedések és a kivételes, valamint korlátozó intézkedésekről szóló szabályok viszonya*³⁶⁸

Itt arról van szó, hogy bizonyos műszaki védrendszereket megkerülő magatartások, valamint a kivételek és korlátozások között jelentős „feszültség”

³⁶⁶ 6. Cikk (2) A tagállamok megfelelő jogi védelemről gondoskodnak: a) a hatékony technológiai intézkedés kijátszása céljából hirdettet, reklámozott, ill. értékesített vagy b) a hatékony technológiai intézkedés kijátszásán túl kereskedelmileg korlátozott jelentőséggel rendelkező célú vagy felhasználású, vagy c) elsősorban a hatékony technológiai intézkedés kijátszásának lehetővé tétele, ill. megkönnyítése céljából tervezett, előállított, módosított vagy végrehajtott eszközök, termékek vagy összetevők, illetve szolgáltatások előállítása, behozatala, terjesztése, értékesítése, bérbeadása, értékesítési vagy bérbeadási célú reklámozása, valamint kereskedelmi célú birtoklása ellen.

³⁶⁷ az Irányelv Értelmező rendelkezések 58. pontja

³⁶⁸ Irányelv 6. Cikk (4) bekezdés

alakul ki.³⁶⁹ Tekintet nélkül arra, hogy a tagállamok milyen jogi védelemről gondoskodnak a hatékony műszaki intézkedések kijátszása ellen a jogosultak önszántú fellépésének elmaradása esetén,³⁷⁰ a tagállamok kellő intézkedést hoznak annak biztosítására, hogy a jogosultak a nemzeti jogban az Irányelv rendelkezéseinek³⁷¹ megfelelően szabályzott kivétel vagy korlátozás kedvezményezettjei számára az adott kivétel, illetve korlátozás kihasználásához szükséges mértékben elérhetővé teszik az adott kivétel vagy korlátozás „kihasználásának” eszközeit, amennyiben a kedvezményezett a kérdéses jogvédelem megteremtéséhez, illetve más jogtárgyhoz jogszerűen hozzáférhet. Ez a kivételesnek tekinthető elbánás nem csökkenthető az Irányelv 6. Cikk (1) bekezdésében meghatározott meglehetősen rugalmatlan jogvédelmi szabályai által.

Az Irányelv Értelmező rendelkezések 51. pontja leszögezi, hogy *a műszaki védintézkedések nem sérthetik a közérdeket, közbiztonságot*. A tagállamoknak viszont elő kell mozdítaniuk a jogosultak által önként végrehajtott intézkedéseket, ideértve a jogosultak és más érdekelt felek között megkötendő *megállapodásokat*, illetve ezek végrehajtását, amelynek célja a nemzeti jogrendszerben az Irányelvvvel összhangban elrendelt egyes kivételek, illetve korlátozások célkitűzéseinek megvalósítása. Amennyiben *ésszerű időn* belül nem születnek ilyen önkéntes intézkedések vagy megállapodások, a *tagállamok kötelesek megfelelő intézkedésekkel* (valamely műszaki védintézkedés módosításával vagy más módon) gondoskodni arról, hogy a jogosultak a kivételek és korlátozások kedvezményezettjei részére biztosítsák a kedvezmények kihasználásához a megfelelő eszközöket. A jogosultnak vagy valamely tagállam által hozott intézkedésekkel való visszaélés megakadályozása érdekében azonban bármely műszaki intézkedésnek, amelyet ilyen intézkedések végrehajtása során alkalmaznak, *jogi védelmet kell élveznie*.

7.6.1. Az állami beavatkozás előfeltétele

Az állami beavatkozás előfeltétele, hogy a szerzői jogi jogosult ne kezdeményezzen önkéntes intézkedést, vagy ne kerüljön sor szerződés

³⁶⁹ Irányelv 5. Cikk (2) bek. a), c), d) e) és az 5. Cikk (3) bek. a), b), e) pontjai

³⁷⁰ Ideértve a jogosultak és más érintett felek közötti szerződéskötést is

³⁷¹ Irányelv 5. Cikk (2) bek. a), c), d), e) és az 5. Cikk (3) bek. a), b), e) pontjai

megkötésére. Az Irányelv megalkotói nem definiálták, és nem is értelmezték, hogy mit jelent az „önkéntes intézkedések, beleértve a jogosultak és más érintett felek közötti szerződéskötést is” kitétel. Ez természetesen az Irányelvet a nemzeti jog részévé tevő tagállamok mozgásterét növeli meg. Az Irányelv csupán arra buzdítja a tagállamokat, hogy az önkéntes intézkedéseket és a szerződések megkötését támogassák. Ez a támogatásra felszólítás meglehetősen erőtlenné, különösen azért, mert nem tartalmaz időbeli korlátokat arra nézve, hogy a megengedett felhasználás biztosítására a tagállam milyen lépéseket köteles tenni. Itt pusztán „mértányos” határidőről („ésszerű időn belül”) esik szó, nem egy pontosan meghatározható időperiódusról.

Ugyancsak nem teljesen világos, hogy milyen „kedvezmények kihasználásához szükséges eszközöket” kell a jogosultnak az önkéntes intézkedés elmaradása esetén állami kényszer hatására rendelkezésre bocsátani? Minden esetre ezen eszközöknek alkalmasnak kell lenniük arra, hogy lehetővé tegyék ténylegesen a felhasználást.³⁷² Az „eszköz” szó lényegében a műszaki védrendszerek megkerülését lehetővé tevő eszközökre való leszűkítést vonja maga után, amit az Irányelv 6. Cikk (4) bekezdés harmadik fordulata vissza is igazol. Ez a megfogalmazás viszont túlságosan szűknek tűnik, hiszen az államnak „vészhelyzetben” az egész kivételi és korlátozási rendszert teljes terjedelmében a műszaki védintézkedések alá kellene vonnia, ha a jogosult sem önkéntesen, sem pedig kényszer hatására a szükséges műszaki védelmet megkerülő intézkedéseket nem vezet be.

A jogosult tehát adott szükséghelyzetben kényszeríthető is arra, hogy a műszaki védintézkedések megkerülését egyes esetekben vagy általánosságban lehetővé tegye. Egy ilyen eljárási rendszer biztosításának gyakorlati megvalósítása meglehetősen kicsiny sikerrel kecsegtet, mivel a technika nehezen tesz különbséget a jogszerű és a jogellenes használat között. Figyelemmel a tagállamok e téren fennálló választási szabadságára, előállhat a jogosult és a felhasználó számára az

³⁷² Az Irányelv Értelmező rendelkezések 51. pont 3. mondata

a helyzet, hogy tagállamokként változó és nehezen áttekinthető rendszere alakul ki a megengedett és tiltott felhasználásokra.³⁷³

7.6.2. A jogszerű hozzáférés

További feltétele az államilag biztosított felhasználási lehetőségnek az az eset, amikor a kedvezményezett személynek jogszerű hozzáférése van a védett műhöz vagy más tárgyhoz. A tradicionális (off-line) területeken ez azt jelenti, hogy amikor megvásárolom az adott szerzői védelem szempontjából releváns tárgyat (pl. CD), akkor egyben az ahhoz való hozzáférés jogát is megvásároltam. Ez érvényes lehet az on-line területen is (Internet). Akkor merül fel probléma, ha az on-line szolgáltatás a hozzáférést ellenőrző rendszeren keresztül érhető csak el. Ebben az esetben jogszerűen nem csak a védett szolgáltatás elérése engedélyezendő előzetesen a jogtulajdonos által, hanem a hozzáférés is. Itt nem világos, hogy mi történik akkor, ha a jogtulajdonos (szerző) ugyan meggátolja a hozzáférést, de maga a szolgáltatás vagy termék használata éppen a kivételek és korlátozások miatt megengedett, illetve az államilag garantált is. Nincs olyan szabályozás, amely az államnak ebben az esetben lehetővé tenné a beavatkozást. Az erre jogosult személy, ha egy műszaki védintézkedést azért kerül meg, hogy éljen a számára biztosított kivételes eljárás adata lehetőségekkel, akkor lehet, hogy jogsértést követ el (a hozzáférési jogot sérti meg), de nem mondható el, hogy egyben szerzői jogi jogsértést is elkövet. Mindez nem tűnik valami ésszerűnek.³⁷⁴ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 51. pont utolsó mondata ad némi eligazítást a fent felvetett problémára, amikor kimondja, hogy „a jogosultak által – akár megállapodás keretében is –, illetve a tagállamok által alkalmazott intézkedésekkel való visszaélés megakadályozása érdekében azonban az ilyen intézkedések végrehajtása során alkalmazott műszaki intézkedések jogi védelmet kell, hogy élvezzenek”. Ezzel legalább a műszaki intézkedéseknek a jogellenes kijátszása lett szankcionálva. *Ezek a*

³⁷³ Linnenborn, Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R, Heft 8/2001. 400. p.

³⁷⁴ Linnenborn, Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R, Heft 8/2001. 400. p.

szankciók azonban csak a használatra vonatkoznak és nem a hozzáférésre.

7.6.3. Többszörözés magánfelhasználásra

Az Irányelv a kivételek és korlátozások felsorolása között említi meg, hogy a tagállamok a többszörözési jog alóli kivételekről, illetve e jog korlátozásáról rendelkezhetnek bármely hordozón természetes személy által személyes használat céljából, sem közvetlenül, sem közvetve nem kereskedelmi célú felhasználás keretében végzett többszörözés tekintetében, amennyiben a jogosultak méltányos ellenértékhez jutnak, amely mértékének meghatározásánál figyelembe veszik, hogy az érintett alkotással vagy más jogtárggyal kapcsolatban az Irányelv 6. Cikkében említett műszaki intézkedéseket alkalmazták-e. A tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak a fent említett kivételek vagy korlátozások kedvezményezettjeinek anélkül, hogy mindez a jogosultat akadályozná abban, hogy az elkészíthető másolatok számát alkalmas intézkedéssel e rendelkezésnek megfelelően meghatározza. *Az Irányelv tehát itt a magáncélú többszörözést külön elbánásban részesíti.* A rendelkezés csupán lehetőséget ad az államoknak az eljárásra, azaz nem kötelező jellegű és csak azzal a feltétellel alkalmazható, ha a jogtulajdonos az ésszerű határidőn belül önállóan nem hoz intézkedéseket.³⁷⁵ A jogosultnak lehetősége van arra, hogy meghatározza a többszörözhető példányok számát. Itt megjegyzendő, hogy nincs utalás az Irányelvben a példányok minimumára, illetve a jogszerű hozzáférés előfeltételeire. Magától értetődik viszont, hogy az interaktív on-line kapcsolatot szabályzó szerződés megkötése esetén a hozzáférés automatikusan jogszerű, hacsak maga a szerződés nem állít fel ezzel kapcsolatosan korlátokat. Ugyanez vonatkozik azokra a felhasználók által lehívható szolgáltatásokra, amelyekhez a hozzáférés korlátozásmentes. Itt is utalni

³⁷⁵ Irányelv Értelmező rendelkezések 52. pontja

kell a joggal való visszaélés elkerülése érdekében arra, hogy minden, a jogosult által önkéntesen alkalmazott intézkedés jogi védelmet élvez.³⁷⁶

7.6.3.1. A szerződéses megállapodás előnye az interaktívan leihívható szolgáltatásoknál (on-demand)

Az Irányelv 6. Cikkének eddig áttekintett rendelkezései közül a (4) bekezdés első és második albekezdése nem vonatkozik a kialakított szerződéses feltételekkel oly módon nyilvánosságra hozott alkotásokra, illetve más jogtárgyakra, amelyeket a nyilvánosság tagjai egyénileg megválasztott helyről és időpontban érhetnek el. Hasonlóképpen kivételt képeznek a számítógépes jogi védelemről és a bérleti, ill. kölcsönzési jogokkal kapcsolatos közösségi irányelvekben³⁷⁷ meghatározott műszaki védelmi intézkedések az Irányelv 6. Cikk rendelkezései alól. Az említett irányelvek esetében az Irányelv 6. Cikkét megfelelő változtatásokkal lehet csak alkalmazni érvényesen.³⁷⁸ Ezáltal különösen a *digitális magántöbbszörözés* lehetősége szűkül be, hiszen az on-line szolgáltatások jelentős részben, mint adatbázisok jelennek meg az Interneten. Az Európai Parlament az Irányelv megalkotásakor leszögezte, hogy műszaki intézkedések védelmének biztonságos környezetet kell teremteni az egyénileg megrendelhető szolgáltatások nyújtása számára oly módon, hogy a nyilvánosság tagjai az alkotásokat és más tárgyakat az általuk megválasztott helyről és időben érhesék el. Amennyiben e szolgáltatásokat szerződéses jogviszony szabályozza, akkor erre nem alkalmazhatók a már említett Irányelv 6. Cikk (4) bekezdésének első és második albekezdésében a szerzők önkéntes intézkedésére, ill. a tagállamok által teendő intézkedésekre

³⁷⁶ Irányelv 6. Cikk (4) bekezdés harmadik albekezdése, ill. Értelmező rendelkezések 52. pontja: Az ilyen intézkedéssel való visszaélés elkerülése érdekében a végrehajtás kapcsán alkalmazott minden technológiai intézkedés jogi védelmet élvez.

³⁷⁷ 96/9/EK és 92/100/EK sz. irányelvek

³⁷⁸ Irányelv 6. Cikk (4) bekezdés ötödik albekezdése.

vonatkozó szabályok. Az on-line felhasználás nem interaktív formára azonban továbbra is ezek az előírások érvényesek.³⁷⁹

Mint ez a fent leírtakból kitűnik, itt elviekben a *kivételek kivételéről* van szó. Elsődlegesen a szerződésben meghatározott felhasználási módozatok. Mint arra a fentiekben már utalás történt, a nem interaktív formákra továbbra is érvényes a 6. Cikk (4) bekezdés első két albekezdése. Nem interaktív on-line felhasználás a tartalom pusztá sugárzása, pl. rádióadások Interneten való hallgatása, azaz az ún. web-rádió.³⁸⁰ Viszont az interaktív leihívásnál a felhasználó egyénileg választja meg a sugárzás helyét és idejét. Ezt nevezzük az „egyik ponttól a másikhoz” megvalósuló kommunikációnak.³⁸¹ Ide sorolandók az információs társadalom (internetes) szolgáltatásai, a leihívható ingyenes és visszterhes szolgáltatások.

Az Irányelv 6. Cikk (4) bekezdése lényegében egy négylépcsős korlátozó rendszert tartalmaz a műszaki védelmi intézkedésekre nézve:

- (i) Korlátozások, amelyek a műszaki intézkedések alkalmazása folytán teljes mértékben védettek és ezáltal kiemelhetők – Irányelv 5. Cikk (2) bek. e) és (3) bek. c) d) illetve f)-től o) pontok.
- (ii) Korlátozások, amelyek esetén a tagállamnak állami biztonsági intézkedéseket kell fogyanatosítaniuk anélkül, hogy ezzel egy időben a hozzáférést is biztosítania kellene (a jogszerű hozzáférés koncepciója) – Irányelv 5. Cikk (2) bek. a) c) d) e) és (3) bek. a) b) e) pontok.
- (iii) Korlátozások, amelyekkel kapcsolatosan az állam biztosító intézkedéseket tehet – Irányelv 5. Cikk (2) bek. b).
- (iv) Az (i) és (ii) pontok korlátozása az Irányelv 6. Cikk (4) bek. negyedik albekezdésével, a szerződéses alapú interaktív

³⁷⁹ Irányelv Értelmező rendelkezések 53. pontja

³⁸⁰ Multicast, pl. pay-per-view, near-video-on-demand, webcasting

³⁸¹ unicast

letöltéses szolgáltatásokkal kapcsolatosan. Minden korlátozás fakultatív és csak a hatékony műszaki intézkedések élveznek védelmet.

7.6.3.2. Egyes megoldási javaslatok a műszaki védelmi intézkedések kapcsán

A műszaki védintézkedések és ezek törvényi védelme csorbíthatják a korlátozások és kivételek rendszerét.

- a) A műszaki védintézkedések egy a szomszédos jogok védelmi rendszeréhez hasonló jogi struktúrához vezethet, amely a szerzői jogok alkalmazását általában kérdésessé teheti. Ezért szükséges lenne egy *biztonsági záradék* bevezetésére, melynek következtében a *kivételek és korlátozások rendszerét a műszaki védintézkedések és ezek törvényi védelme nem érinti*. Az Irányelv 12. Cikke kimondja, hogy a szerzői jogokkal szomszédos jogoknak az Irányelv szerint biztosított védelme semmi módon nem érinti a szerzői jogok védelmét. Amennyiben a műszaki védintézkedéseket, mint a szerzői jogot támogató védelemnek fogjuk fel, akkor a műszaki védintézkedéseket, és ezekkel együtt a hozzáférés ellenőrzés jogát, mint szomszédos jogokat védő intézkedéseket vehetjük számba, így ezek a szerzői jogi rendelkezéseket – ideértve a korlátozó előírásokat is – nem érinthetik, nem csorbíthatják (Heide tézise).
- b) Olyan javaslat is felmerült, hogy egy általánosan ható megoldás helyett *specifikusan* kellene külön szabályozni az egyes, a műszaki védintézkedésekkel kapcsolatos korlátozásokat (Wand tézise).
- c) További elképzelés szerint a műszaki védintézkedés használóját kell törvényileg kötelezni arra, hogy garantálja a nem védett anyaghoz való hozzáférést vagy tegye

lehetővé a kivétel- és korlátozásszerűen megengedett használatot (Dreier tézise). Itt tehát a „kivétel- és korlátozásszerűsége” az Irányelv 5. Cikkében felsorolt privilegizált esetek alapulvétele értendő.

Az a) és b) pont alatti javaslatoknak az lenne az előnye, hogy elkerülhetővé válna egy kettős korlátozó rendszer létrejötte és a szerzői jogi specifikus, valamint speciális műszaki korlátozások összemosódása. A műszaki védelmi intézkedéseknek a szerzői jogokat kell védeniük. Ezért az lenne a célszerű, ha ezeket ugyanolyan korlátozásoknak kellene alárendelni, mint az értékesítési jogokat.

A b) pont alatti javaslata Wandnak nem tartható, hiszen az Irányelv megalkotói az Irányelvben szereplő korlátozásokat és kivételeket fakultatívan rendelik alkalmazni. A kötelező alkalmazásuk a tagállamok kötelezettségvállalását sértené. A tagországok az Irányelv 5. Cikk (2) és (3) bekezdésében meghatározott kivételeket és korlátozásokat átültethetik nemzeti jogukba, de erre nézve kötelezettséget nem vállaltak. Amennyiben a tagállamok mégis átültetik nemzeti jogukba e privilegizált elbánásokat, akkor biztosítaniuk kell „szerződéses szilárdságát”, egyébként a korlátozó rendszernek és az Irányelv Értelmező rendelkezésnek nem sok értelme van. Az Irányelv Értelmező rendelkezések 45. pontja szerint a kivételek és korlátozások nem zárják ki azokat a szerződéseket, amelyek alapján a jogosultak a nemzeti szabályok által megengedett mértékben méltányos ellenértékhez jussanak. Az Értelmező rendelkezések 35. pontja szerint a *méltányos ellenérték megállapításánál figyelembe kell venni a műszaki védintézkedések alkalmazásának mértékét is*. A méltányos ellenértéket biztosító szerződéses kapcsolatok azonban koncepcionálisan mást jelentenek, mint az adott korlátozás vagy kivétel alkalmazásának szerződéses behatárolása.

Abban az esetben, ha az Irányelv 6. Cikk (4) bek. negyedik albekezdését alkalmazzák, akkor az Irányelv 6. Cikk (4) bek. első és második albekezdésében felsorolt korlátozások, mint szerződéssel bekorlátozottaknak minősülnek.

A Dreier által javasolt c) pont alatti megoldás azzal az előnnyel járhat, hogy a műszaki intézkedések felhasználója kötelezve lenne arra, hogy bizonyos felhasználásokat elérhetővé tegyen, a hozzáférés ellenőrzése dacára. Nem kellene ebben az esetben a jogosult önkéntes intézkedésére várni. Mégis felmerül az a praktikus kérdés, hogy a felhasználó miképpen tudna szembeszállni törvényes használati jogainak a jogosult általi megsértésével szemben. A felhasználót pusztán arra kárhóztatni, hogy jogainak bíróság előtt szerezzen érvényt, gyakorlatilag egyenlő lenne a felhasználás megtiltásával, hiszen nem éri meg rendszerint neki, hogy költséges és időigényes bírósági perlekedésbe bocsátkozzon.³⁸²

A szakirodalomban fellelhető véleményekből kitűnik, hogy a műszaki intézkedések hatékonysága az államokon és a szerzői művek digitális felhasználásában érdekelt feleken múlik. A jogosultak hatékony műszaki védintézkedéseinek hatékonyabbnak kell lenniük, mint a jogsértők által alkalmazott technológiának. Általánosságban elmondható, hogy az egyes közösségi tagállamok minden különösebb ellenállás nélkül építették be nemzeti jogrendszereikbe az Irányelv által meghatározott rendelkezéseket. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy az Irányelv szabályainak gyakorlati alkalmazhatóságát a tagállamok fogják visszaigazolni. Egyébként az Irányelv első revíziójára 2004 végén kerül sor.³⁸³

³⁸² Linnenborn, *Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft*, K & R, Heft 8/2001. 401. p.

³⁸³ Tattay: *Az információs társadalom és az Európai Unió szerzői joga*, MTA Tudományos Kutatások Jog- és Igazgatási Kérdéseinek Kutató Csoportja Budapest, 2003. 34. p.

8. A jogkezelési adatok védelmével kapcsolatos kötelezettségek

A hálózati technológia fejlődése szükségessé teszi, hogy a szerzők hatékonyabban azonosítsák alkotásaikat és más jogvédett tárgyaikat, a szerzőt magát, más jogosultakat stb. A jogosultakat érdekeltté kell tenni olyan megjelölések alkalmazásában, amelyek alkotásaik és más jogvédett tárgyaik hálózati nyilvánosságra hozatalakor a fenti információon túl, egyebek között tartalmazzák *hozzájárulásukat is a felhasználáshoz*.³⁸⁴

Az Irányelv 7. Cikke szolgálja a jogkezelési adatok védelmét. Erre azért van szükség, mert a digitális technológia a képeket, hangokat és a kísérő információkat is (színpadi műnél, filmnél a jogosultak és „alkotó közreműködők” listáját eredet-nek hívják) a bináris adatok egyenruhájába bújtatja. Ez igen egyszerűvé teszi a műhöz, más teljesítményhez fűződő, a mű jogosultjára és a felhasználás engedélyezésére vonatkozó adat eltávolítását vagy megváltoztatását.³⁸⁵

A jogkezelési adat funkciója, hogy

- a) egyrészt azonosítja a személyhez fűződő névjogi védelemben, amúgy is részesülő szerzőt;
- b) másrészt védi a közös jogkezelő egyesületeket.

A jogkezelési adatok körébe tartozik a név feltüntetésén kívül az az információ is, hogy milyen feltételekkel lehet a mű felhasználására jogot szerezni. Mivel felhasználási jogot továbbengedés vagy alfelhasználási jog útján is lehet szerezni, így a *felhasználót azonosító adat* is jogkezelési adatnak minősül. Fontos, hogy *a mű és a jogkezelési adat fizikailag összekapcsolódjon*. Tehát a műpéldányon, illetve másolaton kerüljön rögzítésre. Az internetes web-oldal a honlap tartalmának jogosultjáról tartalmaz adatokat.³⁸⁶

Az Irányelv előírásai az SZJSZ 12. és EHSZ 19. Cikkeiben foglalt szabályokat követik, amelyekben a WIPO-egyezményeket aláíró államok vállalták, hogy *kellően hatékony jogi lépéseket tesznek azon személyekkel szemben, akik tudják, vagy kellő gondosság kifejtésével tudniuk kell, vagy jogsértő magatartást fejtenek ki az*

³⁸⁴ Irányelv Értelmező rendelkezések 55. pont

³⁸⁵ Rights-Management-System

³⁸⁶ Faludi: A szerzői jog megsértésének következményei. A Szerzői jogi törvény magyarázata, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000. 456. p.

egyezmények vagy a BUE alapján a jogkezelési adatok védelmével kapcsolatos rendelkezésekre nézve.³⁸⁷

Az Irányelv kötelezi a tagállamokat arra, hogy gondoskodjanak megfelelő jogi védelemről azon elkövetőkkel szemben, akik tudatosan engedély nélkül távolítanak el, vagy módosítanak elektronikus jogkezelési információkat. A tagállamoknak ugyancsak fel kell lépni azokkal szemben, akik az Irányelv vagy az adatbázisokról szóló irányelv ún. sui generis jogvédelem alá eső alkotások, illetve más jogtárgyak terjesztése, terjesztési célú behozatala közvetítése, nyilvánosságra hozatala, ill. a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele kapcsán feltüntetett elektronikus jogkezelési adatot engedély nélkül eltávolítanak, illetve módosítanak. A jogellenesség megállapításánál fontos az, hogy az ezt elkövető személy tudja vagy megalapozottan feltételezhesse, hogy cselekményével a jogszabályok által szabályzott szerzői jog vagy szomszédos jogok, illetve az adatbázisokról szóló 96/9/EK sz. irányelv III. fejezetében szabályzott sui generis jog megsértését valósítja meg, teszi lehetővé, segíti elő, vagy leplezi el.³⁸⁸

Az Irányelv 7. Cikke (1) bekezdésének fent ismertetett szövege megegyezik lényegében a WIPO-egyezmények Electronic-Rights-Management-Systeme-re vonatkozó szabályával azzal az eltéréssel, hogy a WIPO-egyezmények nem tartalmazzak az adatbázis sui generis jogvédelmére utalást. *A jogellenes magatartás tehát szándékosan, rosszhiszeműen, illetve nagyfokú gondatlansággal követhető el.* Rosszhiszeműségről akkor beszélhetünk, ha az adott cselekmény elkövetőjének tudata átfogja, illetve az adott helyzetben elvárható gondosság mellett előre látnia kellett, hogy a cselekménye lehetővé teszi, vagy megkönnyíti a jogsértést, vagy mást ennek elkövetésére indít.

Az Irányelv a jogkezelési adatok definícióját is megadja. Eszerint jogkezelési adatoknak tekintendők a jogosultak által rendelkezésre bocsátott, az Irányelvben említett jog, illetve az adatbázisokról szóló közösségi irányelv III. fejezetében szabályzott sui generis jog által védett alkotások és más jogtárgyak felhasználásának feltételeiről tájékoztató információk, továbbá az ilyen információt hordozó számok és

³⁸⁷ WIPO WCT Article 12 (1): „Contracting Parties shall provide adequate and effective legal remedies against any person knowingly performing any of the following acts knowing, or with respect to civil remedies having reasonable grounds to know, that it will induce, enable, facilitate or conceal an infringement of any right covered by this Treaty or the Berne Convention.”

³⁸⁸ Irányelv 7. Cikk (1) bek.

kódok.³⁸⁹ Amennyiben az ilyen információelemek a fent említett jogok által védett alkotások vagy más jogtárgyak másolatához kapcsolva jelennek meg, akkor is e Cikkben foglalt rendelkezések alkalmazandók.

9. Az Irányelv általános rendelkezései

9.1. Szankciók és jogorvoslat

Az Irányelv 8. Cikke foglalkozik a szankciók és jogorvoslatok közösségi jogharmonizációjával. Ez azért vált szükségessé, mert a tagállamokban e téren eltérő szabályok vannak hatályban. A tagállamok kötelezettsége, hogy az Irányelvben foglalt jogok és kötelezettségek megsértése esetén megfelelő szankciókról és jogorvoslati lehetőségekről rendelkezzenek és biztosítsák ezek végrehajtását. *Az elrendelt szankcióknak hatékonyaknak, arányosaknak és elhárító jellegűeknek kell lenniük, és magukban kell foglalniuk a kártérítési és/vagy a jogsértő tevékenységtől történő bírósági eltiltás iránti igény érvényesítésének, valamint megfelelő esetben a jogsértő anyagok elkobzása kérelmezésének lehetőségét.*³⁹⁰ Az Irányelv idevonatkozó előírásai átfogó, inkább általános jellegű megfogalmazások, hasonlóképpen az adatbázisok védelméről szóló irányelv ilyen szabályaihoz, – de eltérnek a számítógépes programokról szóló irányelv³⁹¹ hasonló tartalmú rendelkezéseitől –, amelyek részletesen felsorolják az egyes szankcionálandó tényállásokat.

A 8. Cikk szabályai közül ki kell emelnünk a (3) bekezdésben foglaltakat, melyek szerint a tagállamok biztosítják, hogy a jogosultak *bírósági eltiltó végzést kérelmezhessenek* olyan közvetítőkkal szemben, akiknek a szolgáltatásait harmadik fél szerzői jogok vagy szomszédos jogok megsértése céljából veszi igénybe. Az Irányelv itt a tagállamoknak kötelezővé teszi olyan szabályanyag kialakítását és hatályba léptetését, amely fellépést biztosít és jogérvényesítést tesz lehetővé az internetes szolgáltatókkal, szerverekkel szemben (access-, service-, hostprovider). A jogosultak közvetítőkkal szemben bírósági úton is felléphetnek, ha harmadik személy a közvetítők által működtetett világhálón a szerzői jogot vagy azzal szomszédos jogokat sértő

³⁸⁹ Irányelv 7. Cikk (2) bek.

³⁹⁰ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 58. pontja

³⁹¹ 91/250/EGK sz. irányelv 7. Cikke

tevékenységet végez. Ez abban az esetben is érvényes, ha a közvetítő a jogsértésben közvetlenül nem vesz részt, vagy az Irányelv kivételes szabályai alapján jár el. Mégis a közvetítő van abban a helyzetben, hogy a leghatékonyabban megakadályozza a jogsértő tevékenységet.

9.2. *Az Irányelv viszonya az elektronikus kereskedelemről szóló irányelvhez*³⁹²

Az Irányelv nem tartalmaz rendelkezéseket az Internet-szolgáltatók felelősségének megalapozására. Ugyanis a hálózati környezetben folytatott tevékenységek nem csupán szerzői jogok és a szomszédos jogok védelmét érintik, hanem más területeket is, beleértve a rágalmazást, a megtévesztő reklámozást és a védjegyjog megsértését, amelyekre az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv tér ki, számos jogi kérdést tisztázva és harmonizálva. Az Irányelv nem sértheti az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv jogi felelősséggel kapcsolatos előírásait.³⁹³ Még 2000-ben, az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv rendelkezéseit értelmező kommentárban írták: „Fontos, hogy a szerzői jog és szomszédos jogok bizonyos vonatkozásainak az információs társadalomban történő harmonizációjáról szóló tervezett irányelv, és ez az irányelv hasonló időszakban lépjen hatályba annak érdekében, hogy a közvetítőknek a szerzői jog és szomszédos jogok megsértésével kapcsolatos felelősségre vonatkozóan közösségi szinten világos szabályozási keret jöjjön létre”.³⁹⁴

Lényegében az Irányelv megfelel ennek az elvárásnak, noha úgy tűnik, hogy ezen a területen a jövőben *további közösségi jogalkotások* várhatók.

9.3. *A közvetítők felelőssége*

A Napster ügyre³⁹⁵ nézve merül fel a kérdés, hogy itt lehet-e érvényesíteni az irányelv 8. Cikk (3) bekezdésében a közvetítők felelősségét szabályozó rendelkezéseket? A Napsterrel mint „közvetítővel” szemben vajon fel lehet-e

³⁹² 2000/31/EK sz. irányelv az elektronikus kereskedelemről

³⁹³ Az Irányelv Értelmező rendelkezések 16. pontja

³⁹⁴ Az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK sz. irányelv értelmező rendelkezések 50. pontja

³⁹⁵ Napster egy ún. mp3 fájlok cseréjére, letöltésére specializálódott program, amely felhasználóinak száma 65 millióra emelkedett és óriási kárt okozott a könnyűzenei CD-ket forgalmazó cégeknek világszerte. A Napster ellen az amerikai lemezkiadók szövetsége (RIAA) indított és nyert pert az USA-ban, annak ellenére, hogy a Napster megalkotója, Shawn Fanning bizonygatta: nem volt szándéka a károkozás. Az ügyben a másodfokú bíróság 2001. március 5-én mondta ki, hogy a Napster köteles azonnal beszüntetni tevékenységét.

lépni a szerzői jogok védelmében? A Napster ebben az esetben az Irányelv 8. Cikk (3) bekezdésére vonatkozó Értelmező rendelkezés 59. pontjára hivatkozhat, amely szerint *a bírósági eltiltó végzést olyan közvetítőkkal szemben lehet kérelmezni, akik valamely harmadik fél által megsértett jogvédett alkotást vagy más tárgyat hálózatban nyilvánosságra hoztak.* A jogsértő zenei adatokat azonban a Napster *használói cserélték ki egymás között.* A zenei fájlok nem egy közvetítő szerveren, hanem a Napsteren keresztül kerültek forgalomba. Ennek következtében kétséges, hogy a Napster-t felelősségre lehetett volna vonni az Irányelvre alapozva. Egyébként ennek az álláspontnak felel meg az USA-beli bíróság döntése, amely az US Copyright Law 512. § a) pont (1)³⁹⁶ bekezdésére alapozva megtagadta az Internet service Provider felelősségének megállapítását a Napster zenei fájlok forgalmazása kapcsán. Végül a Napster felelősségét szekunder jelleggel, a DMCA³⁹⁷ alapján állapította meg a bíróság. Mindenesetre az Irányelv 8. Cikk (3) bekezdése értelmezésével nem lehetett volna hasonlóképpen a Napster felelősségét kimondani.

Az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv³⁹⁸ 12-14. Cikkei *horizontális felelősségi szabályokat tartalmaznak a közvetítőre nézve,* amelyek a szerzői jogok megsértése esetén is alkalmazhatók. Ezen irányelv 12. Cikke az Internet-szolgáltató számára széles körben ad mentesítést a továbbított információért való felelősség alól. A tagállamok biztosítják, hogy a szolgáltatót ne terhelje felelősség a továbbított információért, ha olyan szolgáltatásról van szó, amely a szolgáltatás felhasználója által küldött információnak hírközlő hálózaton keresztül történő továbbításából, vagy a hírközlő hálózathoz való hozzáférés biztosításából áll. Ugyanakkor az „e-commerce” irányelv e privilegizált elbánás feltételül megköveteli, hogy ne a szolgáltató

- a) kezdeményezze az adatátvitelt,
- b) ne ő válassza ki az adatátvitel címzettjét, valamint
- c) ne válassza meg, vagy módosítsa a továbbítandó információt,

³⁹⁶ 512. § a) pont (1) bek.: „A service provider shall not be liable for ..., if the transmission of the material was initiated by or at the direction of a person other than the service provider,”

³⁹⁷ Digital Millennium Copyright Act-USA

³⁹⁸ 2000/31/EK sz. Irányelv

tehát csak postásként működjön közre. Az Irányelv 12. Cikk (1) bekezdéséhez fűzött kommentár leszögezi, hogy a szolgáltató akkor részesülhet az „egyszerű csatorna” és a „gyorsítótárazás” (caching) eljárásokra vonatkozó mentességekben, ha a továbbított adat őt semmilyen módon nem érinti. Ez azt is jelenti, hogy ne módosítsa a továbbítandó adatot a szolgáltató. Ez a követelmény nem vonatkozik az olyan technikai jellegű változtatásokra, amelyekre a továbbítás folyamán kerül sor, mivel azok nem érintik a továbbított adat integritását.³⁹⁹

A zenei fájlok cseréje közvetlenül a felhasználók között történt, amire a bírósági eljárásban a Napster gyakran hivatkozott, mondván azokra nem volt semmilyen ráhatása. Ugyanakkor azt is meg kell itt jegyezni, hogy éppen a Napster szisztémája tette lehetővé a szerzői jogilag védett zeneművek tömeges cseréjét. Az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv 44. számú értelmező rendelkezése erre az esetre is gondolván kifejti, hogy amennyiben a szolgáltató a felhasználókkal *jogellenesen szándékosan együttműködik, nem élvezheti a fent leírt felelősség alóli mentességet*. Mindaddig amíg a Napsterrel szemben bizonyítható, hogy a zenei fájlok cseréjét szándékosan a szerzői jogot sértő módon segíti elő, nem hivatkozhat a 12. Cikk (1) bekezdésében biztosított privilegizált elbánásra. Mindennek következtében a polgári jogi rendelkezések alapján bármely EU-tagállam bírósága előtt perelhető a felhasználás által elkövetett szerzői jogi jogsértésekért.⁴⁰⁰

10. Közösségi irányelvtervezet a szellemi tulajdonjog védelmét szolgáló intézkedésekről és eljárásokról⁴⁰¹

Az egyre szaporodó kalózmásolatok nagymértékben okoznak kárt mind a tagállamoknak, mind a Közös Belső Piacnak. Már a „Szerzői jog és rokon védelmi jogok az információs társadalomban” címmel az Európai Bizottság által közzétett Zöld Könyv⁴⁰² is hangsúlyozta, hogy fel kell venni a harcot ezen egyre károsabb jelenséggel szemben.

³⁹⁹ Az irányelvhez fűzött értelmező rendelkezések 43. pontja

⁴⁰⁰ Frey: Peer-To-Peer File-Sharing, das Urheberrecht und die Verantwortlichkeit von Dienstbietern, ZUM 6/2001, 476-477. p.

⁴⁰¹ Az Európai Parlament és a Tanács javaslata a szellemi tulajdonjog védelmét szolgáló intézkedésekről és eljárásról (COM (2003) 46–C5-0055/2003–2003/0024 COD)

⁴⁰² COM 95/382

Az európai vámhatóságok által elkobzott kalózkópiák 2000 és 2001 között 39 %-kal emelkedtek. Pl. a szoftvertermékek terén 35 %-os növekedést mutatnak a hamisítványtermékek, míg az audiovizuális termékeknél 25 % ebben az időszakban. CD és más hanghordozók esetében ez a növekedés 40 %-ot ért el.

A javaslat célja: erősen harmonizált anyagi jogszabályok kidolgozása a szellemi tulajdonjogok védelmét szolgáló előírások érvényesítésére, ill. rögzíteni a tagországok illetékes hatóságai információ-szolgáltatási kötelezettségeinek általános kereteit.

A javaslat kiterjed a szellemi tulajdonjogok széles spektrumának szabályozására (szerzői jog, iparjogvédelem, minta, védjegy, ipari minták, formák stb.), amelyekre nézve már eddig is született közösségi szinten jogalkotás.

Az új irányelvvel a Bizottság a szellemi tulajdonjogok jogosultjainak az EU területén egységes jogi feltételeket kíván teremteni, valamint olyan intézkedéseket hozni, amelyek határozottabb fellépést biztosítanak az e téren elkövetett jogsértésekkel szemben, illetve elrettentik a jogellenesen eljáró személyeket a kalózmásolatok készítésétől.

A javaslat egyékként figyelembe veszi azon országok joggyakorlatát, ahol már eredményesen vették fel a harcot a hamisítványtermékek jogellenes forgalmazása ellen. Az irányelvjavaslat különösen az alábbi kérdések szabályozására tér ki:

- ideiglenes intézkedések a jogellenesen készített áruk forgalmazásának megakadályozására;
- szintén ideiglenes intézkedések révén olyan bíróságok megkeresése, amelyek a jogosult érdekeit, kárának megtérítését a leghatékonyabban tudják elérni;
- a tagállamoknak előírni, hogy gondoskodjanak büntetőjogi szabályok bevezetéséről a szellemi tulajdonjogok biztosítása érdekében;
- a Bizottság javaslata a nagy kárt okozó és kereskedelmi jellegű jogsértések elleni fellépésre kíván koncentrálni;
- a javaslat figyelembe veszi a TRIPS-egyezmény idevonatkozó szabályait. Ezek minimum-kötelezettséget írnak elő, amelyeket a tagállamoknak

nemzeti szabályozások kialakításakor maradéktalanul figyelembe kell venniük.

Összességében az Irányelvről elmondható, hogy a szerzői jog közösségi jogharmonizációjának nagyjelentőségű kezdő lépéseit megtette. Az Irányelv az egész EU-ra kiterjedően meghatározza a szerzői és szomszédos jogok jogosultjainak kizárólagos jogai alóli korlátozásokat és kivételeket. Ezen kívül jelentős a hatása a felhasználás egyes fajtáira vonatkozó jogharmonizáció tekintetében, így különösen a többszörözés, a nyilvánosságra hozatal és a terjesztés jogának ismérveire nézve.⁴⁰³ Azonban számos kritikai megjegyzés is elhangzott az Irányelvvel kapcsolatosan. Az egyik lényeges harmonizációs cél volt a kivételek és korlátozó intézkedések közelítése, ami egyes szakemberek szerint nem sikerült.⁴⁰⁴ Az adatvédelem szempontjai az információs és védelmi rendszerek vonatkozásában figyelmen kívül lettek hagyva. Ugyancsak kimaradtak az Irányelv szabályai közül olyan óvintézkedések, amelyek a közérdeket lettek volna hivatottak védeni a műszaki védelmi rendszerek gyártóinak „túlkapásaival” szemben, akik a felhasználói közönség kárára szélesítik ki indokolatlan mértékben a szerzői jogi védelmet. A digitalizáció folytán előálló technológiai lehetőségek az értékesítési jogokat fenyegethetik. Ebből a szempontból nézve az Irányelv kapcsán az a benyomás keletkezik, hogy a gazdasági értékesítési érdekek előnyt élveznek a kulturális vonatkozások és az információ szabad áramlása (free flow of information) alapelveivel szemben. Úgy tűnik, hogy a szerzői személyiségi jogok sem lettek kellőképpen a szabályok kialakításánál figyelembe véve, noha éppen a digitális többszörözési lehetőségek azok, amelyek ezen alapvető jog megsértését megkönnyítik.⁴⁰⁵ A „műszaki azonosító- és védrendszer” az Irányelvben alapvetően azáltal vált sikertelenné, hogy az Irányelv 5. Cikkében szereplő kivételekkel kapcsolatosan egy új szelekciót valósított meg. A műszaki védintézkedésre alkotott szabályok alapján fennáll annak a lehetősége, hogy a korlátozó intézkedések körét leszűkíthessék. Például az Irányelv műszaki védintézkedésekről szóló 6. Cikke figyelmen kívül hagyja az 5. Cikk (3) bekezdés c) pontjában foglalt napi sajtóhírek és sajtószolgálat aktuális gazdasági, politikai és vallási témájú cikkeit. Ezzel az

⁴⁰³ Tattay: Az információs társadalom és az Európai Unió szerzői joga, MTA Tudományos Kutatások Jogi- és Igazgatási Kérdéseinek Kutató Csoportja Budapest, 2003. 37. p.

⁴⁰⁴ Kröger: Die Urheberrechtsrichtlinie für die Informationsgesellschaft, Computer und Recht, 5/2001.

⁴⁰⁵ Hoeren-Sieber: Multimedia-Recht, Decker, Kap. 7. 6.

információs szabadság lényegi részét érinti, amelyet a demokratikus berendezkedésű államok különösen a szívükön viselnek. Ez úgy tűnik, nincs összhangban az Irányelv eredeti célkitűzésével, hogy az információs társadalmi szolgáltatásokkal jogellenesen visszaélőket korlátozza ezirányú tevékenységükben. Ennek következtében a fenti sajtószolgáltatásokhoz való hozzáférés szabadsága az Irányelv 6. és 7. Cikkében nem biztosított, tehát a technológiai védintézkedésekkel az korlátozható.

Az Irányelv hatályba lépését követően a fent említett összhang hiányát egy, az információk szabad áramlásán és a kulturális értékek megőrzésén alapuló primer jogilag konform értelmezés pótolhatná. Természetesen az egyes tagállamok a nemzeti joguk kialakításánál megtehetik, hogy nem veszik át az Irányelv gyengeségeit.⁴⁰⁶

VI. Összegzések, javaslatok

Egyértelműen leszögezhető, hogy az Internet területén a legnagyobb jogi problémát a *területiség elve* jelenti. Egyébként éppen ez az elv miatt merült fel a nemzetközi szerződések szükségessége a szerzői jog egységesítésére. Mégis ez az egységesítés globális méretekben utópiának bizonyult és csupán egy minimum-védelemben jött létre nemzetközi megállapodás útján, amely a nemzeti elbánást, a reciprocitást és a minimális jogokat tartalmazta.

Az on-line területen a nemzetközi vonatkozású szerzői jogi ügyletek nem képviselnek külön kategóriát. Itt inkább a *nemzetköziség* jelenti az általános problémát. Ennek következtében növekszik annak a lehetősége, hogy a szolgáltatók a gyors és egyszerű információ-közvetítés miatt egyre inkább kihasználják a szerzői jogi joghézagokat, és keresik azokat az országokat, ahol a jogrendszerek nem rendelkeznek kiterjedt jogszabályanyaggal a szellemi tulajdonjogokra nézve. Az Interneten szolgáltatásokat kínáló és a felhasználók érdekeinek összehangolása végül odavezet, hogy a szerzői és más jogok tulajdonosainak rovására és az értékesítők javára tolódnak el az üzleti viszonyok. Az információk cseréjénél senki sem tartja magára nézve kötelezőnek egy adott jogrendszer rendelkezéseit, illetve ezt nem tartja szükségesnek. A territorialitás elve melletti kemény kitartás tulajdonképpen éppen megakadályozza az egyes nemzeti szerzői

⁴⁰⁶ Kröger: Die Urheberrechtsrichtlinie für die Informationsgesellschaft, Computer und Recht, 5/2001.

jogok közelítését, hiszen teljesen öncélúvá, azaz egyetlen céljává válhat a szerzői jogok világszerte megvalósuló elismerése.⁴⁰⁷

Az eddigi megoldások a nemzetközi szerzői jogi problémákat a területiség elve alapján közelítik meg. Ezért igazán nem nyújtanak megoldást, különösen az on-line területen felmerülő kérdések megválaszolására.

1. A WIPO-egyezmények hatása a jelenlegi jogi helyzetre

Mint az a WIPO-egyezmények részletes ismertetéséből kitűnt, határozott törekvés látszott a kilencvenes években arra nézve, hogy nemzetközi szinten az on-line szolgáltatással kapcsolatosan egy harmonizált joganyag jöjjön létre. Ugyanakkor egy szó sem található a WIPO-egyezményekben az on-line információátvitelre alkalmazandó jogról. Ez nem véletlen, hiszen a szerzői jog nemzetközi viszonyai a *lex loci protectionis* elvén alapulnak, így az újdonsült nemzetközi jogalkotás is automatikusan ezt veszi át, ill. ezt kell átvennie. Az mindenképpen pozitív tendencia, hogy nemzetközi szintű, anyagi jogi szabályozás jön létre a szerzői jog terén, ugyanakkor ennek nem sok értelme van, ha ezek a szabályok nem akadályozzák meg a szerzői jogviszonyok zavarát előidéző tevékenységeket. Nevezetesen nem gátolják meg a világhálón szolgáltatásokat kínáló szervert abban, hogy megkerülje a jogvédelmet biztosító ország jogrendjét. Ilyenformán a szerző addig nem tudja igazán élvezni az SZJSZ által biztosított jogvédelmet, ameddig minden állam nem biztosítja az ezen nemzetközi egyezmény által rögzített minimum-jogokat.

2. Alkalmazandó jog a nemzetközi szerzői jogi kapcsolatokban

A szerzői jog tehát alapvetően a territorialitás nemzetközi magánjogi elvén nyugszik. A külföldi szellemi alkotáson fennálló jogokat csak a fórum országa nemzetközi magánjogának részévé vált (kollíziós és anyagi normát is tartalmazó) nemzetközi szerzői jogi egyezmények előírásai biztosítják. Ezek szerint a belföldiekkel azonos elbánásban részesítik a külföldi szerzőket.⁴⁰⁸ A kollíziós magánjogi kapcsolóelv itt a *lex loci protectionis*, azaz a szellemi tulajdonjog keletkezése, tartalma, módosítása, átruházása és megszűnése vonatkozásában annak az államnak a joga alkalmazandó,

⁴⁰⁷ Schack: „der das eigentlich Ziel des internationalen Urheberrechtsschutzes verbaut: die weltweite Anerkennung des Urheberrechts”, Zur Anknüpfung des Urheberrechts im internationalen Privatrecht, Berlin 1979.

⁴⁰⁸ Boytha: Some private international law aspects of the protection of authors rights. Copyright, 1988. October, 399-414. p.

ahol a jogi védelmet igényelték. Pl., ha Magyarországon fordultak bírósághoz az idegen szellemi tulajdon kapcsán, akkor a magyar anyagi és kollíziós jog alkalmazására kerül sor. E kapcsolóelv alapján a szerző a nemzeti jogok védelmével és nem egy világszerte érvényes joggal számolhat.

A territorialitás alapelve két szempontból is vizsgálendő:

- a) anyagi jogi szempontból,
- b) kollíziós jogi szempontból.

Az anyagi jogi megközelítés lényege, hogy a jogi konfliktust az adott nemzeti jogra korlátozva, az itt hatályos szabályokat alapul véve tudjuk csak megítélni. A kollíziós jogi szabályok is a *lex loci protectionis* elvében gyökereznek, és nem követelik meg a külföldi szerzői jog alkalmazását, vagyis mintegy kiegészítik a territorialitás elvén az anyagi jog alkalmazását.⁴⁰⁹

Általánosságban elmondható, hogy a területiség elvének alkalmazása a nem anyagi értéket képviselő jogok kapcsán csupán a szerzői jog területén jelentettek, illetve jelentenek problémát. Több neves jogtudós⁴¹⁰ a *lex originis kapcsolóelve* mellett tört lándzsát a szerzői jog keletkezésére, az első jog tulajdonlására és átruházására nézve. Tehát pl., ha egy könyv először Portugáliában jelenik meg, akkor erre a portugál jog irányadó, ha ugyanez a mű először Németországban jelenik meg, akkor a német jog alkalmazandó. A *lex originis*-elv előnye, hogy a szerzői jog keletkezése, első tulajdonlása és átruházása a jogosultak számára előre jól kiszámítható és egységes joganyag hatálya alá kerül, ami a nemzetközi jogbiztonság szempontjánál jelentős tényező.

A *lex loci protectionis* elvének alkalmazásával szemben azzal érveltek, hogy ez a szerzői jog „szétszóródásához” vezet és valójában éppen a szerzői jogot megsértőnek nyújt segítséget, hiszen lényegében ő határozza meg azt a jogot, amely alapján a jogvita lezajlik. A *lex loci protectionis* ebben az összefüggésben nem más, mint a *lex loci delicti* „megszépített” változata.⁴¹¹ Itt meg kell jegyezni, hogy a *lex originis* elvével szemben is felhozhatók kritikai megjegyzések. Több állam szerzői joga csak

⁴⁰⁹ Pl. az 1979- évi 13. sz. tvr. 19. §-a kimondja a szerzői jogokat annak az államnak a joga szerint kell elbírálni, amelynek területén a védelmet igénylik.

⁴¹⁰ Drobnig, Schack, Soergel-Kegel, Neuhaus és Siehr

⁴¹¹ Schack: GRUR Int. 1985. 523, 524. p.

saját állama területén alkalmazható. Tehát, pl. az osztrák szerzői jog szerint maga az anyagi jog Ausztria területére korlátozott. Másrészt tényként állapítható meg, hogy a lex originis sem a jogirodalomban, sem a bírói ítélezési gyakorlatban nem terjedt el. Az ezt a kapcsolóelvet javasló, már előbb említett szerzők hangsúlyozzák, hogy általánossá kellene tenni a szerzői jog lex originis kapcsolóelvét és csak bizonyos rész kérdésekben kellene teret engedni a territorialitás elvének. A lex originis alapján tehát annak az országnak a joga irányadó, ahol a művet először nyilvánosságra hozták. Amennyiben a mű nem kerül nyilvánosságra, akkor a szerző személyes joga⁴¹² (állampolgársága) lesz az irányadó a jogválasztásra. Ennek a szerzői jogi státusnak a szerzői jog keletkezésére, a jogtulajdonlásra és a jog átruházásra, illetve a szerzői jog átruházhatóságára kell irányadónak lenni, hasonlóképpen az értékesítési jogosítványokra és a szerző személyes jogaira. A lex loci protectionis alkalmazása lenne célszerű a szerzői jog tartalmára, korlátaira, védelmi idejére és az idegeneket megillető nemzeti elbánás feltételei tekintetében. Ugyanakkor szerződésen kívüli károkozás esetén a lex loci delicti, a károkozás helyét javasolják az általános territorialitást ellenző jogtudósok. A származási ország teóriáját támogatók a BUE 5. Cikk (2) bek. második mondatát⁴¹³ lex fori-ként értelmezik, miszerint „*a védelem terjedelme*” alatt polgári- és/vagy büntetőjogi védelmet értenek, és a jogvédelmi eszköz kifejezéssel a polgári perindítást, illetve a bünvádi eljárást írják körül. Természetesen a BUE fent említett cikkében nem a lex loci protectionis kapcsolóelvet, hanem a lex forit vélik felfedezni.⁴¹⁴ Mindenesetre a BUE nem tartalmaz arra rendelkezést, hogy a szerzői jogra nézve milyen kapcsolóelvet kell alkalmazni.

A fenti értelmezést látszik alátámasztani a BUE 37. Cikk (1) bek. c) pontja alapján⁴¹⁵ elemzett, az 5. Cikk (2) bek. második mondatában foglalt szövegrész. Ez ugyanis különbséget tesz jogvédelmi eszközök (les moyen de recours) és az anyagi jogok között (droits). Továbbá érdemes itt megjegyezni, hogy olyan BUE-tagországok, mint az USA és Franciaország az első jogtulajdonost a származási ország szerint ítéli

⁴¹² Ennek hiányában az a hely, ahol az első nyilvánosságra hozatal megtörtént (Schack)

⁴¹³ „Ennélfogva – az ezen Egyezményben foglalt kikötéseken kívül – a védelem terjedelme, valamint a szerző jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik”.

⁴¹⁴ Schack: ZUM 1989, 267. 277. p.

⁴¹⁵ „Különböző szövegek értelmezésére vonatkozó vita esetén a francia szöveg irányadó”.

*meg.*⁴¹⁶ A német bírói gyakorlatban is fellelhetők egyedi esetek, amelyekben a szerzői jog fennforgása és átruházhatósága éppen a származási ország joga alapján lett értékelve.⁴¹⁷ A származási ország elvén alapul az 1889. január 11-én hatályba lépett Montevideói Szerződés is – amelyhez Magyarország is csatlakozott⁴¹⁸ – de azzal, hogy valamennyi részes állama az ellentétes elven alapuló Berni Unió Egyezményéhez „pártolt át”, – lényegében hatályon kívül helyezett konvenciónak tekinthető.

Az az elképzelés viszont, hogy a szerzői jog korlátai és kivételei vonatkozásában továbbra is a területiség elvét alkalmazzák, gyakorlatilag *megvalósíthatatlan*. A szerzői jog tartalma és a korlátozások egymást „feltételezik”, egymástól függenek, így nehezen elképzelhető, hogy különböző elvek alapján kerüljenek megítélésre. Végül a *lex loci originis* támogatói erre a kapcsolóelvre kívánták alapítani a szerzői jogot teljes terjedelmében.⁴¹⁹ Ez a javaslat azonban ignorálja a felhasználók széles táborának érdekeit. Egy egyszerű, hazai felhasználótól nem követelhető meg, hogy pl. egy magánhasználatra készített másolat kapcsán adott esetben egy külföldi jog korlátozó szabályai szerint járjon el. A felhasználó feltehetően egyáltalán nem ismeri azt a helyet, ahol az adott alkotást először nyilvánosságra hozták, amelynek a joga irányadó a mű felhasználására. Például, ha az Interneten közzétett alkotásnál a szerver székhelye szerint kerülne mindig meghatározásra, hogy a felhasználóknak milyen korlátozásokhoz kell magukat tartani, ennek minden bizonnyal a *jogbizonytalanság* lenne a következménye. Ugyanannak a szerzőnek különböző művei a korlátozó intézkedések kapcsán különböző jogrendszerek hatálya alá kerülne. Minden egyes mű egy külön jogrend alá lenne rendelve. Ez csak tovább növelné azt a jogi partikularizmust, amelyet a területi elv alkalmazása feltételez.

3. Javaslatok a megoldásra

3.1. *A BUE utalása a territorialitás elvére*

A már fent leírt BUE 5. Cikk (2) bekezdés második mondata alapján „annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik”, azaz ahol a jogsértés miatt peres eljárást indítottak. Magának a peres eljárásnak a

⁴¹⁶ CA Paris GRUR Int. 1989, 937-John Huston; US Court of Appeals GRUR Int. 1999, 639-ITAR-TASS

⁴¹⁷ OLG München, Schulze OLGZ 8,7- Papaveri e Papere; OLG Frankfurt FUR 1984, 263, 264 -Fototapeten

⁴¹⁸ 1931. évi XXXI. tv.

⁴¹⁹ Intveen: Internationales Urheberrecht und Internet, Nomos, Baden-Baden, UFITA 171, 85. p.

megindítása, abban az országban, ahol a jogsértés történt, még nem jár automatikusan olyan következménnyel, hogy éles különbséget tudjunk tenni az eljáró fórum joga (lex fori) és a területiség elvén alapuló (lex loci protectionis) ország joga között. A lex fori és a lex loci protectionis persze adott esetben egybe eshet, mivel a belföldi bíróság nemzetközi vonatkozású ügyekben is eljárhat. A BUE 5. Cikk (2) bekezdés második mondatának értelmezése során elsősorban azt kell tisztázni, hogy

- a) az eljáró bíróság székhelye szerinti jog,
- b) a jogsértő magatartás elkövetésének helye szerinti jog (lex loci delicti) vagy
- c) annak az országnak a joga irányadó, ahol a védelmet igénylik (lex loci protectionis).

Ezzel összefüggésben továbbá azt is egyértelművé kell tenni, hogy az irányadó jog alatt csak az *adott ország anyagi jogi rendelkezéseit, vagy a kollíziós jogát is figyelembe kell venni.*⁴²⁰ A bíróság helyére való utalás nem kötelezően jelenti, hogy a jogsértéssel kapcsolatban áll a bíróság székhelyének joga. Amennyiben a BUE 5. Cikk (2) bek. második mondatát úgy fogjuk fel, hogy az a lex fori kollíziós jogi kapcsolóelvére tartalmaz utalást, akkor előtérbe kerül a származási ország korábban már kifejtett teóriája. Ebben az esetben a BUE 5. Cikke ezen előírása felesleges lenne, mivel csak azt az általános elvet kellene kimondani, hogy az eljáró bíróságoknak a lex fori kapcsolóelvet kell követniük. A BUE 5. Cikk (2) bek. második mondatának szövegét úgy kell felfogni, mint amely a jogvédelmet nyújtó ország anyagi joga alá rendeli az adott jogvitát. A „védelmi eszközök” alatt a szerző anyagi jogi kereseti követelése értendő.⁴²¹ Mint azt már láttuk, a BUE irányadó francia szövege „moyen de recours”, azaz a szerző jogainak védelmét biztosító eszközökről szól a bíróság székhelye szerinti jog kapcsán. Ez azonban feltehetően azért történt így, mert a BUE megalkotói abból indultak ki, hogy a lex fori és a lex loci protectionis lényegében egybeesnek, ami ugyan nem kizárt, de azt sem lehet állítani, hogy minden esetben fennáll. Ha viszont a „védelem terjedelmén” a büntető- vagy polgári jogi védelmet értjük, akkor felmerül a

⁴²⁰ Spöndlin: Der internationale Schutz des Urhebers, UFITA 107 (1988) 11. p.

⁴²¹ Spöndlin: Der internationale Schutz des Urhebers, UFITA 107 (1988) 19. p.

kérdés: ez a megfogalmazás miatt hiányzik a BUE 6bis Cikk (3) bekezdéséből⁴²², ahol csak a *jogvédelmi eszközökről* van szó. Ennek az az oka, hogy a szerzői személyiségi jogok terjedelme a BUE 6bis Cikkében *önálló* jelleggel került szabályozásra. Itt lényegében az anyagi jog kialakításáról szól a rendelkezés, nem csupán arról, hogy miképpen biztosított a büntető- vagy polgári jogi védelem. A védelmet nyújtó állam anyagi jogára történő utalás olvasható ki különösen a BUE 7. Cikk (8) bekezdéséből.⁴²³ Az itt érintett védelmi idő az anyagi jog része, és a fórum joga alapján (lex fori) nem lehet egyértelműen megítélni. Ugyanez vonatkozik a BUE 14bis Cikk (2c) bekezdés második fordulatára is⁴²⁴, amely szerint a jogvédelmet nyújtó joga, hogy a filmekre vonatkozó szerződéseknél írásbeliséget írjon elő. Végül a BUE 18. Cikk (2) bekezdése szerint, ha valamely mű abban az országban, ahol a védelmet igénylik, az erre a műre nézve addig irányadó védelmi időtartam lejárt miatt már szabaddá vált, ugyanabban az országban újból nem részesülhet védelemben. Mindezek az utalások semmiképpen *nem értelmezhetők úgy*, hogy ezek a *bírói fórum jogának alkalmazására irányulnának*. A megfogalmazás, hogy „az az ország, ahol a védelmet igénylik” a jogvédelmet biztosító országra (lex loci protectionis) utal. Ez a BUE fent említett rendelkezései kapcsán aligha értelmezhető másképp. Ezek az utalások azonban csak *a jogvédelem terjedelmére és a jogvédelmi eszközökre* korlátozódnak. A védelem terjedelme lényegében egyenlő a szerzői jog tartalmával.⁴²⁵

3.2. *A szerzői jog első tulajdonlása, keletkezése és átruházása*

A BUE 5. Cikk (2) bek. második mondatában foglalt jogvédelmet biztosító országra való utalásból még nem lehet következtetni egyértelműen arra, hogy ki a szerzői jog első tulajdonosa. Az első tulajdonlás ugyanis alapvetően a

⁴²² BUE 6bis (3) bek.: „Az e cikkben elismert jogok védelmére szolgáló jogi eszközöket annak az országnak a törvényei szabályozzák, amelyben a védelmet igénylik”.

⁴²³ BUE 7. Cikk (8) bek.: „A védelmi időt minden esetben annak az országnak a törvénye szabályozza, ahol a védelmet igénylik, ez azonban – kivéve, ha ennek az országnak a törvényhozása másképpen nem rendelkezik – nem haladja meg a mű származási országában meghatározott védelmi időt”.

⁴²⁴ BUE 14bis (2c) bek. második mondat: „Az Unióhoz tartozó azon ország törvényhozó szerveinek azonban, ahol a védelmet igénylik, joga lesz, hogy előírja: e kötelezettség-vállalásnak írásbeli szerződés, vagy ezzel egyenértékű írásbeli okirat formáját kell öltenie.”

⁴²⁵ v. Welsler: Anwendungsbereich des Gesetzes, Wandtke/Bullinger: Praxiskommentar zum Urheberrecht, C. H. Beck, München 2002, 1248. p.

származási ország jogára vezethető vissza. A jogtulajdonosnak belföldön és külföldön ugyanannak a személynek kell lennie. Ez alól kivételt fogalmaz meg a BUE 14bis Cikk (2a) bekezdése, amely szerint a filmalkotásra vonatkozó szerzői jog jogosultjának meghatározása azon ország törvényhozó szerveinek hatáskörébe tartozik, ahol a védelmet igénylik. E szabály igazi jelentése, hogy a védelmet biztosító országnak megengedi, hogy eltérő kollíziós norma alkalmazásával lehetővé tegye más jogrendszer alkalmazását.⁴²⁶ Itt lényegében egy ún. „összegezõ utalásról” van szó. A származási ország meghatározására a nyilvánosságra hozatalig a jogtulajdonos állampolgársága ad alapot. A nyilvánosságra hozatal után pedig az a hely, ahol ez megtörtént. Természetesen sajátos a helyzet az Interneten, mert itt először nyilvánosságra hozott műveknél az a hely ajánlott a származás helyének, ahol a *tartalom-szolgáltató szervere található*. A szerver a székhelyét persze változtathatja, és ez gyakran műszaki szempontok szerint kerül megválasztásra. A kapcsolóelv meghatározását nem lehet a véletlenre hagyni. A jogi szakemberek egy része ezért azt javasolja, hogy az Interneten való közzététel esetén a kollíziós jogi kapcsolóelvet az internetes közzétételre való előkészítés után az *állampolgársághoz* kell kötni. Hasonló megfontolás fedezhető fel a filmalkotásokkal kapcsolatban, amelyeknél a filmet előállító (producer) székhelye lenne döntő a kapcsolóelv megállapítása szempontjából, hiszen mozifilmeket gyakran egyszerre több országban mutatnak be, azaz hoznak először nyilvánosságra.⁴²⁷ A szerzői jog keletkezése és átruházása is leginkább a származás országának a joga alapján kezelhető a legjobban. A jogátruházás egységes megítélése révén kerülhető csak el az egységes „életszerű” tényállások teljes szétforgácsolódása.⁴²⁸

3.3. *Tartalom, korlátozások és jogsértések*

A BUE 5. Cikk (2) bekezdése második mondata csak a szerzői jog tartalma kapcsán utal a védelmet nyújtó ország jogára. A tartalomhoz igazodnak a korlátozások is. Aligha várható el az alkotás felhasználójától, hogy a számára szabaddá tett felhasználás terjedelmét esetről esetre a származási ország

⁴²⁶ Drobniġ: Originärer Erwerb und Übertragung von Immaterialgüterrechten im Kollisionsrecht, *Rabel Zeitschrift* 40 (1976) 195. p.

⁴²⁷ Schack: Der Vergütungsanspruch der in- und ausländischen Filmhersteller, *ZUM* 1989, 267, 279. p.

⁴²⁸ v. Welser: Anwendungsbereich des Gesetzes, *Wandtke/Bullinger: Praxiskommentar zum Urheberrecht*, C. H. Beck, München 2002, 1249. p.

jogának alapulvételével megvizsgálja. Szükségtelen tehát a szerzői jog tartalmát és korlátait külön-külön tisztázni, hiszen az egyik feltételezi a másikat. Ugyanakkor nem ritka a különböző kapcsolás előfordulása. Például a személy neve annak az államnak a joga szerint kerül elbírálásra, amelynek polgára, míg a névhez fűződő jogvédelem annak a helynek a jogához kapcsolódik, ahol a jogilag releváns cselekmény történt. Végül a jogsértések megítélése szempontjából annak a helynek a joga irányadó, ahol ezt a magatartást elkövették. Ettől független „elkövetési” helyről nem beszélhetünk. Itt tehát a *lex loci delicti commissi* a kapcsolóelv.

4. Minősítés kérdése

A minősítésnél meg kell a jogviszony természetét határozni, hogy a kollíziós tényállás rendszertani besorolását elvégezhessek, majd ezt követően a konkrétan alkalmazandó kollíziós szabályt, illetve ez alapján az alkalmazandó jogrendszert kiválaszthatjuk.⁴²⁹ Az adott jogviszony minősítése, mint szerzői jogi jogviszony általában nem vet fel problémát. A kollíziós norma utalása révén meghatározott jogrendszer a *lex causae*. Itt arról a jogrendszerről van szó, amelyet a *lex fori* kollíziós szabályának utalása folytán az adott tényállásra kell alkalmazni. Az a kérdés, hogy vajon egy cselekmény szerzői jogi jogsértésnek minősíthető-e, a hivatkozott jog (*lex causae*) alapján tudjuk megállapítani. Itt meg kell különböztetnünk az anyagi és eljárásjogi igényeket. Míg az anyagi jogi igényeket a védelmet biztosító ország jogrendszere alapján tudjuk megítélni, addig az eljárásjogi igények a fórum, a bíróság székhelye szerint értékelendő. Az adott igény minősítéséről, legyen akár anyagi jogi vagy eljárásjogi, a fórum joga alapján kell döntést hozni.

5. A határon átnyúló felhasználás

A határon átnyúló felhasználásnál az a kérdés tisztázandó: melyik állam jogát kell alkalmazni jogsértés esetén? Ahol a jogsértést elkövették, vagy ahol a jogsértő cselekmény következményeként a kár keletkezett? A *lex loci protectionis* elve szerint annak az országnak a joga alapján dönthető el a fenti kérdés, amelynek területén a jogvédelmet igénylik. Ez rendszerint attól függ, hogy hol követték el a jogellenes cselekményt. Irányadó tehát az a hely, ahol állítólag a jogsértést elkövették. A határon

⁴²⁹ Burián-Kecskés-Vörös: Magyar nemzetközi kollíziós magánjog, Logod Bt., Budapest, 2002, 113. p.

átnyúló felhasználásnál éppen a jogellenes beavatkozás helyének pontos megállapítása, és ez alapján a jogvédelem igénylése a problematikus. A jogellenes magatartás elkövetésének helye éppen azon anyagi jog alapján állapítható meg, amelyet az elkövetés helye szerint akarunk meghatározni.⁴³⁰ Itt a megoldás a felperes által választott jog alkalmazása lehetne.

5.1. *Műsorsugárzás*

A rádiós és televíziós műsorsugárzásnál az alapkérdés, hogy a sugárzó szervezetnek a sugárzási engedélyt csak abban az országban kell beszereznie, ahonnan a műsorsugárzás megtörténik („kiindul”), vagy pedig azoktól az országoktól is, ahova a műsorsugárzás irányul. Itt döntő szempont, hogy a szerzői jogilag releváns műsorsugárzás melyik országban meg végbe. Ez a problémafelvetés nem kollíziós jogi természetű, hanem anyagi jogi. A már említett Bogsch⁴³¹-elmélet szerint nemcsak az az ország érintett ebben a dilemmában, ahonnan a sugárzás történik, hanem az is, ahol az adást fogják. Tehát minden besugárzott ország esetén külön engedélyt kell kérni.

5.1.1. *Terresztrikus műsorsugárzás*

A földi műsorsugárzásoknál általában az adó helye szerinti ország joga alkalmazandó. Ezt támasztja alá a szakirodalom többsége is. Az Osztrák Legfelső Bíróság egyik ítéletében ugyanakkor elvi érveléssel leszögezte, hogy a célzott adásoknál a fogadó állam területének joga is érintett.⁴³² Viszont abban is egységes a szakirodalom, hogy a szándékos, joggal való visszaélést eredményező, célzott műsorsugárzások esetén a „besugárzott” ország joga is alkalmazandó.⁴³³

5.1.2. *Műholdas műsorsugárzás*

Ellentétben a földi műsorsugárzással, a műholdas adásnál a szerzői jogi szempontból releváns felhasználási cselekmény, azaz a nyilvánosság felé történő műsorszórás a világűrben valósul meg. Mivel a világűr

⁴³⁰ Hoeren: Kollisionsrechtliche Anknüpfung in internationalen Datenbanken, in Hoeren/Sieber: Handbuch Multimedia-Recht, München, 1999, Teil 7. 10Rn. 14.

⁴³¹ Bogsch Árpád, a WIPO egykori magyar származású főigazgatója

⁴³² OGH GRUR Int. 1991, 920, 923 –TELE UNO II.

⁴³³ v. Welser: Anwendungsbereich des Gesetzes, Wandtke/Bullinger: UrhR Praxiskommentar zum Urheberrecht, C. H. Beck, München 2002. 1250. p.

egyik állam felségterületéhez sem tartozik, itt más szabályok irányadóak, mint a teresztrikus formánál.⁴³⁴ A műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra, valamint a szerzői joghoz kapcsolódó jogokra vonatkozó, egyes szabályok összehangolásáról szóló 93/83/EGK számú irányelv 1. Cikk 2a) pontja szerint „a műhold által nyilvánosság számára történő közlés olyan cselekményt jelent, amely a műsorszóró szervezet ellenőrzése és felelőssége mellett bevezeti azokat a műsorhordozó jeleket, amelyeket a nyilvánosság számára továbbítani terveznek, olyan módon, hogy ezek a jelek egy megszakítatlan távközlési láncot alkotnak, amely először a műholdhoz, majd a föld felé vezet”.

A 93/83/EGK számú irányelv a tagállamok *anyagi jogát* és nem kollíziós szabályait hivatott harmonizálni. Csupán azt rögzíti, hogy milyen aktusokat lehet műsorsugárzásnak minősíteni. Szabályozatlan marad ugyanakkor, hogy *mely ország joga az alkalmazandó* a lokalizált műsorsugárzásra. A nyilvános műholdas átvitelben álló felhasználás kizárólag abban a tagállamban megy végbe, amelyben a műsorszolgáltató szervezet felelősségére és ellenőrzésével a műsorhordozó jeleket a műholdra sugározták. Az irányadó jog tehát – a jogbizonytalanság elkerülése végett és gyakorlati megfontolásokból *egyedül ennek az államnak a joga*, és a műholdas sugárzás kollektív jogkezelés alá eső elemeinek jogosítására kizárólag az ebben a tagállamban illetékes szervezetek hivatottak. Ez a Bogsch-elmélet mellőzését jelenti. Hogy ne lehessen az irányelv alkalmazását a felelős műsorszolgáltató Európai Unión kívülre telepedésével kijátszani, a műholdas sugárzást úgy kell tekinteni, hogy az a sugárzás ún. felmenő ágát (uplink) kibocsátó állomás országában történt, és az érintett jogok a *kibocsátó állomás működtetőjével szemben érvényesíthetők*. Viszont ha a felmenő ágat kibocsátó állomás működik az Európai Unión kívül – ám a nyilvános műholdas átvitelre valamely tagállamhoz tartozó műsorsugárzó szervezet adott megbízást – a nyilvános műholdas

⁴³⁴ v. Ungern–Sternberg: Das anwendbare Urheberrecht bei grenzüberschreitenden Rundfunksendungen, in: J. Schwarze; Rechtsschutz gegen Urheberrechtsverletzungen und Wettbewerbsverstöße in grenzüberschreitenden Medien, Baden-Baden 2000, 109, 119. p.

sugárzást a megbízó fő telephelye szerinti államból eredőnek kell tekinteni és a jogok vele szemben érvényesíthetők.⁴³⁵ Természetesen a 93/83/EGK számú irányelv *csak az európai sugárzásokra* korlátozódik. Az ezen kívül eső területek vonatkozásában a Bogsch-elmélet továbbra is érvényes. A szakirodalom⁴³⁶ úgy véli, hogy *annak az országnak a joga legyen irányadó, amelyikben az a műsorszóró székel, amely közvetlenül felelős a műsorszórásért.*

5.1.3. On-line adatátvitel

A nyilvánosságnak közvetített műalkotások lokalizálásának problémája különösen az Internetnél kirívó. A szerző igényli azon a területen a jogvédelmet, ahol a műve nyilvánosságra kerül. Ilyenformán a felhasználási hely meghatározása egyben a védelmet garantáló ország meghatározását is szolgálja. Döntő tehát, hogy az információ-átvitel még hol valósul meg. A határokat átlépő on-line átvitel esetén is a Bogsch-elméletből indulhatunk ki, ami azt jelenti, hogy az adott mű értékesítője köteles a terjesztés jogát az összes olyan ország vonatkozásában beszerezni, ahol a mű a nyilvánosság számára letölthetővé válik az Interneten. Viszont az Internet világháló, tehát gyakorlatilag minden állam számításba jön. A szakirodalomban ezért javasolják azt a megoldást, hogy annak az országnak a joga legyen irányadó, *amelynek a területén az internetes szerver található.* Ebben az esetben csak annak az államnak a joga jöhet számításba, ahol a szolgáltató letelepedett. Ez viszont felveti a manipuláció veszélyét, tehát a szolgáltató olyan országot választ ki, amelynek jogrendszere az ő szempontjából kedvező szabályozást tartalmaz. A műholdas műsorsugárzásról szóló irányelvnél úgy tűnik az Európai Bizottság nem akarta a *lex loci originis*-t alkalmazni, és az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv származási ország princípiuma sem fogja át a szellemi termékek kereskedelmét.

⁴³⁵ Boytha: Iparjogvédelem és szerzői jog az Európai Közösség jogában, PPKE-JÁK, Budapest, 2002. 89. p.

⁴³⁶ Ungern, Sternberg, Hartmann

6. Javaslat az alkalmazandó jogra az Internettel kapcsolatos jogvitákban

Mint láthattuk, a területiség elve az on-line területen több problémát vet fel. Elsősorban az Interneten megjelenő digitalizált művek gyakorlatilag ingyenes és minőségi csökkenés nélkül többszörözhetők. Azt is lehetne mondani, hogy az ilyen módon közzétett művek lényegében „köztulajdonnak” számítanak. A területiség elve, amely per definitionem a védelmi jogok területi felosztottságából indul ki, aligha ad kellő megoldási alapot egy globális médium kapcsán, ha a szerző számára a nehézségek éppen az idevonatkozó jogok szekularizációjára vezethetők vissza. Úgy tűnik tehát, hogy ez a nemzetközi magánjogi elv elvesztette jelentőségét a digitális világban.

A fő cél ma, hogy feloldjuk az ellentmondást az Internet globális volta és a szerzőnek nemzetközi védelmet nyújtó területiség elve között. Carsten Intveen idevonatkozó művében⁴³⁷ megoldásként az *ún. univerzalitás elvét, azaz a származási ország elvét ajánlja* a szerzői jogok egységes meghatározására az on-line szolgáltatások esetén. Eszerint annak a jognak az alapján élveznek a szerzői művek védelmet, ahol *a mű nyilvánosságra lett hozva*, illetve ahol az első közzététele megtörtént. A még nem nyilvánosságra hozott műnél a szerző személyes joga az irányadó. Ez a rend könnyen áttekinthető és a szerző által előre kiszámítható. Más szempontból az értékesítés helye tovább nem játszik semmilyen szerepet sem. Ezzel a fentiekben kifejtett lokalizáció problémája, illetve a szerverek manipulációs lehetősége jelentéktelenné válik a szerző számára.

Az univerzalitás elve ellen az hozható fel, hogy ez a felhasználó számára mindig azt a kérdést veti fel, miképpen alakul a szerzői mű továbbértékesítése az eredet szerinti ország joga alapján? Ez ugyan az információs társadalom szolgáltatásai fogyasztóinak széles rétegét érinti, de ennyi negatívumtűrés elvárható tőlük azért, hogy az Internet globális hatásainak hátrányos következményeit ne csak a szerzők viseljék egyedül.

A felhasználók amennyiben nem ismernék az adott jog előírásait, és ezért letöltenének nem szándékosan, ill. súlyos gondatlansággal olyan műveket, amelyek például kalózkópiák, akkor rendszerint csak azzal a szankcióval kell számolniuk, hogy *a bíróság figyelmezteti őket az ilyen magatartás megszüntetésére*. Az ennek

⁴³⁷ Intveen: Internationales Urheberrecht und Internet, Nomos, Baden-Baden, UFITA 171

dacára továbbfolytatott, vagy szándékosan kifejtett tevékenység természetesen már kártérítési következményeket is vonhat maga után. Ez azonban már a nemzetközi magánjog által is előírt következmény.⁴³⁸ A felhasználó egyébként abból nem indulhat ki, hogy egy általa, az Internetről letöltött információ a szerző engedélye nélkül adható tovább, pusztán azért, mert *ténylegesen fennállott a felhasználás lehetősége*. Ez még nem jelenti, hogy nincs semmiféle jogi kötöttség a felhasználásra nézve.

Intveen megkérdőjelezi azt az uralkodónak mondott nézetet is (herrschende Meinung), hogy a kereskedelmi forgalom érdekei sérülnek az univerzalitás elvének elterjedésével. Általánosságban elmondható, hogy a felhasználókat nem érdekli, hogy az Interneten megjelenő másolat akár hazai, akár egy külföldi ország jogát sérti-e. A szerző érdekeihez képest elhanyagolható annak a felhasználónak az érdeke, aki nem sokat törődik azzal, hogy a külföldi jog létezik-e vagy sem. Ilyenformán a kereskedelmi forgalom érdekeinek sérelméről aligha lehet beszélni.

Mindezek alapján Intveen *a származási ország elvének* alkalmazását javasolja, mint olyan megoldásért, amely a digitális műkövetítés terén nemzetközi dimenziókban is *jogbiztonságot* teremtene.

7. Az Irányelv és az irányadó jog

Az Irányelv előkészítése során az Európai Bizottság a területiség elve mellett döntött.⁴³⁹ Ezzel elvetette a származási ország elvét és az EK a Műhold-irányelv megoldását követte, amely szerint az EU-tagállamból más tagállamba való műholdas sugárzásnál a felhasználás helye csakis a betáplálás helye (adott esetben a jeleket betápláló szervezet székhelye) szerinti ország, nem pedig a besugárzott országok.⁴⁴⁰ Ugyanez az álláspont a jelenleg hatályos nemzetközi egyezményekkel összhangban van, mégis nem oldotta meg a területiség és a globalitás ellentmondásának kezelését. Így továbbra sem született az internetes „on-line” közönséghez közvetítés esetében egy egységesen alkalmazandó jog.⁴⁴¹ Valójában a területiség elve éppen ellentmond az Internet globális karakterének. *Az alkalmazandó jog kérdése nem korlátozható le*

⁴³⁸ TRIPS-egyezmény 41. és 45. cikkek

⁴³⁹ COM (1997) 628 final, Ch 2, 8.

⁴⁴⁰ 93/83. EK Irányelv 1. Cikk 2. pont

⁴⁴¹ Gyertyánfy: A szerzői jogi jogharmonizáció eredménye az EU-ban, Jogtudományi Közlöny, 2002. június. 283. p.

az EU jogterületére, mivel ez a régió területén kívül eső gyakorlati következményeket von maga után.⁴⁴²

„Nagyhorderejű, új fejleményként fontos kiemelni a Kanadai Legfelsőbb Bíróság (Canadian Supreme Court) 2004. június 29-én hozott ítéletét, amelyben leszögezi, hogy az Interneten keresztül külföldről Kanadába sugárzott zenei művek esetén a kanadai szerzői jog alapján biztosítható a szerzők számára jogvédelem. A pert az IFPI (International Federation of the Phonographic Industry) és a CRIA (Canadian Recording Industry Association) indította annak megállapítására, hogy a Kanada határait átlépő, külföldről Interneten sugárzott adások jogsértés esetén a kanadai szerzői jog hatálya alá esnek-e? Az ítéletnek megfelelően, a hangfelvételt előállító jogtulajdonosok (jelen esetben a Society of Canadian Composers, Authors and Music Publishers) a kanadai szerzői jogi törvény (Canadian Copyright Act) alapján védelmet élveznek a külföldről jogellenesen sugárzott zenei adásokkal szemben, függetlenül attól, hogy azok melyik országból erednek. Kétségtelen, hogy az ítélet precedens értékű. A jövő mutatja meg, miképpen veszik majd figyelembe e kanadai jogesetet az európai jogalkotásban, jogalkalmazásban.”

8. A magyar nemzetközi magánjogi kódex rendelkezései

Végül megemlítenéd az 1979. évi 13. tvr. a szerződésen kívüli károkozásért való felelősségre vonatkozó szabálya. E szerint a károkozó tevékenység vagy mulasztás helyén irányadó jogot kell alkalmazni, de ha ez kedvezőbb a károsult, akkor annak az országnak a jogát, ahol a kár bekövetkezett. A Kódex eme 32. §-a kellően rugalmas kollíziós szabályt kínál a szerzői jogok internetes megsértése esetére. Ugyanakkor nem ad minden esetre megoldást a Kódex sem. *A bíróság választhatja a szolgáltató ország jogát, de a letöltések minden országának szerzői jogát is.* A tevékenység helye alatt a szolgáltató országára és a letöltések országára is gondolhatunk. A letöltések országainak a figyelembe vétele inkább elméleti, semmint gyakorlati megoldás. Az országonként bekövetkezett kár ugyan megtéríthető lehet (mértéke az adott országban engedélyezett értéke a felhasználásnak), ám ennek bizonyítása és a károsult nézve kedvezőbb jog megállapítása meglehetősen problematikus, és a károsult számára aránytalanul nagy terhet jelent.

⁴⁴² Intveen: Internationales Urheberrecht und Internet, Baden-Baden, Nomos, 1999, UFITA, 171. sz. 64. p.

Problémát jelenthet, hogy a Kódex 34. § (1) bekezdése szerint a magyar bíróság nem állapíthat meg felelősséget olyan magatartásért, amely a magyar jog szerint nem jogellenes, például, ha az alkalmazott külföldi jog a szolgáltató székhelyének a joga. Amennyiben a hazai szabad felhasználások kiterjedtebbek, mint a szolgáltató székhelye államának joga, ekkor a jogtulajdonos nem kaphat a magyar bíróságtól védelmet.

A fenti helyzetben hasonlóképpen gondot jelenthet, ha a külföldi jog miatt olyan jogkövetkezményt kellene a magyar bíróságnak alkalmaznia, amelyet a magyar jog nem ismer. Ebben az esetben is kétségesse válna a jogvédelem biztosítása.⁴⁴³

⁴⁴³ Gyertyánfy: Az alkalmazandó jog kérdése az Internettel kapcsolatos jogvitákban, Magyar Jog, 2000. 8. szám 494. p.

Záró gondolatok

Az információs társadalom kihívásai ma már közismertek. Egy új technológia, a digitális hálózati szolgáltatások elterjedésével, fokozódó gazdasági jelentőségével együtt jelentkeztek a jogi szabályozás iránti igények. Különösen erősen vetődött fel a jogi rendezés igénye azon szerzők és más jogtulajdonosok részéről, akiknek alkotásai a digitális hálózat révén globális méretekben terjeszthetővé és többszörözhetővé váltak.

A fejlett piacgazdasággal rendelkező államokban a szerzői jogok mindig is prioritást jelentettek a gazdasági és kereskedelmi életben. A digitális szolgáltatások világában pedig a fejlődés meghatározó tényezőjévé léptek elő.

A jogalkotó feladata e téren nem könnyű, hiszen egy érdekkonfliktust kell megoldania. Egyik oldalon áll a szabad információáramlást szorgalmazó társadalmi érdek, míg a másik oldalon a szerzői jogok tulajdonosainak szellemi termékeik megvédésére irányuló érdeke.

A Berni Uniós Egyezményeken alapuló WIPO-egyezmények 1996-ban megteremtették az internetes szerzői jogok szabályozásának nemzetközi alapjait. E konvenciók érdeme, hogy nem vetették el azokat az eredményeket, amelyeket a nemzetközi közösség e téren elért, hanem szélesre nyitották az ezen egyezményekre alapító nemzeti, illetve regionális jogharmonizáció felett a globális jogi „ernyőt”.

Ennek szép példája az Európai Unió 2001/29/EK sz. Irányelve a szerzői jogok és a szomszédos jogok egyes vonatkozásainak az információs társadalomban történő harmonizálásáról. Az Irányelv tehát a globális szabályozás átültetése a regionális joganyagba, és ezen keresztül valósul meg a nemzeti jogok, itt a tagállamok szerzői jogainak harmonizációja.

Abban egyetértenek az Irányelvben megjelent szakcikk szerzői, hogy az Irányelv fontos lépés az európai szerzői jogok harmonizációjában, különösen a kizárólagos jogok, a műszaki védintézkedések és a jogkezelési adatok védelme vonatkozásában. Ugyanakkor a kivételek és korlátozások nagy száma éppen nem a jogharmonizációs célokat szolgálja. Az Irányelv 5. Cikk (1) bekezdésén kívül eső kivételeket és korlátozásokat a tagállamoknak nem kötelező beépíteni nemzeti jogukba. Ez mintegy 20 korlátozó intézkedést jelent. Viszont ha mégis ezen korlátozások valamelyikét szabályozni kívánják, kötve vannak az Irányelv idevonatkozó

előírásaihoz. Ezzel a „korlátozások-shopping” előtt ajtó, kapu nyitva van. Így aligha lehet jogharmonizációról beszélni.⁴⁴⁴ A kivételeket részletesen kellett volna szabályozni.

Az Irányelv követelményeket tartalmaz a művek használatának engedélyezésére és fizetésekre, a méltányos kompenzációs igények kielégítésére. Célszerű lett volna ennek kapcsán sokkal részletesebb előírások kidolgozása, hogy ez ne a tagállamok feladata legyen a jövőben.⁴⁴⁵ A tagállamokban a magáncélú többszörözéssel, a műszaki védelmi intézkedésekkel és a szerzői jogdíjakkal kapcsolatosan kaotikus viszonyok uralkodnak. A számítógépekre és más készülékekre kivetendő illetékek aligha vezethetők be, ha ezeket nem előzi meg egy pán-európai értelmezés az Irányelvben rögzített méltányos kompenzáció elvére nézve. Az Irányelv a hatékony műszaki védelmi intézkedések és a szabad, valamint a tömeges szabad felhasználások által okozott károkat kiegyenlítő díjigények kényes viszonyát nem szabályozza – ezt néhány útmutatás mellett a tagállamokra hagyja.⁴⁴⁶ Ma már gyakran hangoztatott vélemény, hogy a sok szempontból problematikus magántöbbszörözés kapcsán kívánatos lenne egy világos és kötelező rendelkezéseket tartalmazó jogi norma kidolgozása, amely megengedi a különbségtételt a mindenkori többszörözési technikák és módzatok között. A kivételeket és a korlátokat érintő szabályok szétesése a Belső Közös Piac működését gátolná és sem a szerző, sem az ipar, sem pedig a magánszemély számára nem lenne előnyös. A műszaki védintézkedések a szerzői jogi korlátok alkalmazására veszélyt jelenthetnek. E veszély lehetőségét az Irányelv nem iktatta ki teljesen. A jövőben az a cél, hogy a műszaki intézkedések ne uralkodhassanak a jog felett, és minél világosabb jogi normák lássanak napvilágot annak megakadályozására, hogy a jogtulajdonosok vagy a tagállamok kényük-kedvük szerint alkalmazzák ezeket az intézkedéseket. Mindezek további jogpolitikai viták lefolytatására adnak alapot.⁴⁴⁷

Egyes szerzők szerint az Irányelv ugyan a szerzők jogait biztosítja, de valójában a nagy kereskedelmi szervezeteknek kedvez inkább, különösen a „zeneipar” területén. Ebben a helyzetben a társadalom nagy részének érdeke nincs kellően figyelembe véve, nevezetesen, hogy hozzáférjenek széles körben az általuk jogszerűen igényelt információkhoz. Úgy tűnik, hogy az Irányelv előírásai korlátozóbb jellegűek, mint pl. az eddig hatályos brit joganyag. Az

⁴⁴⁴ Von Linnenborn: Update: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R Heft 8/2001, 402. p.

⁴⁴⁵ Hart: The Copyright in the Information Society Directive, E. I. P. R. 2002. issue 2, Sweet & Maxwell, 63. p.

⁴⁴⁶ Gyertyánfy: A szerzői jogi jogharmonizáció eredménye az EU-ban, Jogtudományi Közlöny, 2002. június, 283. p.

⁴⁴⁷ Von Linnenborn: Update: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R, Heft 8/2001, 402. p.

Irányelv kitárgyalása során több érdekcsoport jelezte, hogy hozzáférési jogait vegyék figyelembe a jogalkotók. Ezt sajnos nagyrészt figyelmen kívül hagyták, és a jogtulajdonosok számára biztosították, hogy az embereket megsarcolhassák.⁴⁴⁸

Az Irányelv láthatóan sok kérdést nyitva hagyott a szerzői jog digitális hálózatokban érvényesülő fontos területein. Nagyon valószínű tehát, hogy az Irányelv 12. Cikkében meghatározott felülvizsgálati és javaslattevési mechanizmus keretében az Európai Bizottság 2004. decemberét követően számos kérdést vet majd fel az európai jogalkotóknak.

Az EU jogharmonizáció során az is világossá vált, hogy választ kell adni a szerzői jog elvi kérdéseire nemcsak európai regionális szinten, de globális viszonylatokban is. Ezek közül az egyik legfontosabb probléma az egyidejű és egyszerre több állam területét átfogó digitális felhasználások helyének, a felhasználási cselekményre irányadó jognak nemzetközi magánjogi kérdése. Átfogó általános nemzetközi egyezményre lenne szükség a szerződésen kívül okozott károkra alkalmazandó jogról is. Ezek hangsúlyozottan nemcsak regionális jogalkotási feladatok.

A WIPO-egyezmények az európai jogegységesítés alapjaivá váltak. Az egységes jog kialakítására fékezően hathat a szerzői jogoknak az egyes tagországok nemzeti kultúrájába való beágyazottsága, az elvek szintjén a szubszidiaritás elve.⁴⁴⁹

Úgy hiszem, sikerült áttekintést adnom azokról a legfontosabb szabályokról, illetve az idekapcsolódó szakmai nézetekről, amelyek a modern európai digitális szerzői jog fejlődését érintik. Látható ugyanakkor, hogy egy dinamikusan mozgó területről van szó, ahol már a közeljövőben is változások várhatók a közösségi szabályozásban.

A magyar jogalkotás és szakirodalom eddig is jól követte a nemzetközi szerzői jogi változásokat. Az uniós csatlakozásunk okán is a „digitális” szerzői jognak prioritást kell élveznie hazai jogalkotásunkban. Hazánk lehetőségei jók ahhoz, hogy az információs társadalom kihívásainak magas szinten megfeleljenek, és a hálózaton kínált szolgáltatásokból a magyar gazdaság is jelentős haszonra tegyen szert.

⁴⁴⁸ Doherty and Griffiths: Harmonisation of EU Copyright Law for the Digital Age, E. I. P. R. 2000. issue 1, Sweet & Maxwell, 21. p.

⁴⁴⁹ Gyertyánfy: A szerzői jogi jogharmonizáció eredményei az EU-ban, Jogtudományi Közlöny, 2002. június, 283. p.

Zusammenfassung

Diese Doktorarbeit konzentriert sich auf die neuen Entwicklungen des europäischen Urheberrechts, insbesondere im Bereich des s.g. Computerrechts. Sie bietet einen Überblick über die globale und regionale Rechtsharmonisierung bezüglich des Urheberschutzes im Internet.

Die digitale Technologie und die weltweite Vernetzung von Computern bieten sowohl Urhebern und ausübenden Künstlern als auch den Verwertern und nicht zuletzt den Konsumenten von urheberrechtlich geschützten Werken vielfältige Nutzungsmöglichkeiten, die noch vor wenigen Jahren unvorstellbar waren. Gleichzeitig verschärft sich der traditionelle Konflikt zwischen den Urhebern (ausübenden Künstler) und den Verwertern urheberrechtlich geschützter Werke im digitalen Zeitalter.

Diese Rechtslage und Entwicklungen wird der Harmonisierungsbedarf auf dem Gebiet des Urheberrechts in Europa besonders deutlich. Da die Verwertung urheberrechtlich geschützter Werke zunehmend grenzenüberschreitend erfolgt und weder vor nationalen Grenzen noch vor den Außengrenzen der Europäischen Union Halt macht, kann die Harmonisierung des Urheberrechts in Europa nur in Abstimmung mit den bereits existierenden internationalen Abkommen und deren Weiterentwicklung vorgenommen werden. In diesem Zusammenhang spielen insbesondere die beiden auf der Diplomatischen Konferenz der WIPO am 20. Dezember 1996 in Genf verabschiedeten Verträge eine Rolle.

Die Doktorarbeit beschäftigt sich im I. Teil mit der technische Betrachtung, Geschichte und Bedeutung von Internet. Das Internet hat sich zu einem „körperlosen Sozialraum“ mit weitreichender Bedeutung entwickelt, in dem soziale Kontakte, wirtschaftlicher Austausch und rechtlicher Verkehr stattfinden, Interessen verfolgt, Konflikte ausgetragen und Macht ausgeübt wird..

Im II. Teil enthält die Doktorarbeit Analyse über die wichtigsten Grundgedanke des Urheberrechts: Der Begriff Urheberrecht und die historische Entwicklung dieses Rechtsgebietes.

Der III. Teil besteht aus der Übersicht der wichtiger internationaler Rechtsentwicklungen: Revidierte Berner Übereinkunft, Welturheberrechtsabkommen, TRIPS – Abkommen.

Der IV. Teil beschäftigt sich mit der wichtigsten internationalen privatrechtlichen Prinzipien des Urheberrechts in Hinblick auf die Aktualitäten des Internet. Das eigenartige Rechtsgebiet „Internationales Urheberrecht“ spielt im Internationalen Privatrecht eine Sonderrolle, die sich nur mit der historischen Entstehung der Immaterialgüterrechte erklären läßt. Grundsätzlich gilt für Immaterialgüterrechte, daß sie national begrenzt sind und keine universale Geltung beanspruchen. (Territorialitätsprinzip) Das Problem mit dem Territorialitätsprinzip in On-line Bereich liegt daran, daß sich aufgrund der weltweiten Verbreitungsmöglichkeit Anbieter in urheberrechtsfreie Länder zurückziehen können, wo nur geringer urheberrechtlicher Schutzstandard ist, also dem Urheber wenig oder gar keinen Schutz gewährt. Für die Urheber ergibt sich gerade im On-line Bereich das Problem, daß Verwerter bewußt für Server wählen können, von denen aus sie rechtswidrige Verwertungshandlungen vornehmen.

Auf globaler Ebene wurde die Problematik des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft durch zwei neue WIPO – Verträge aufgegriffen:

- a.) die WIPO-Verträge zum Urheberrecht und zu den verwandten Schutzrechten von Dezember 1996, und
- b.) Vorschlag für eine Richtlinie des Europäischen Parlaments und des Rates zur Harmonisierung bestimmter Aspekte des Urheberrechts und der verwandten Schutzrechte in der Informationsgesellschaft.

Die beiden WIPO – Verträge stellen den ersten, bedeutenden Schritt auf dem Weg zu einem internationalen Gefüge des Urheberrechts und der verwandten Schutzrechte dar, welches den Herausforderungen der digitalen Netzwerke in umfassender Weise Rechnung tragen muss. Der Richtlinienvorschlag der Europäischen Kommission begegnet den Herausforderungen und Chancen des digitalen Umfelds in eingehender Weise und leistet zugleich einen wichtigen Beitrag zur Rechtsvergleichung auf internationaler Ebene, indem er der zügigen Umsetzung der WIPO- Verträge dient.

Der V. Teil der Doktorarbeit konzentriert sich auf die Richtlinie zur Harmonisierung des Urheberrechtsschutzes in Europa und die Anforderungen an ihre Umsetzung in die verschiedenen nationale Rechte. Mit der s.g. Info-Richtlinie sollen die europäischen Rechtsvorschriften zum Urheberrecht an das digitale Zeitalter angepasst werden. Im Rahmen

der Richtlinienerstellung wurden jedoch nicht nur spezifische Probleme des digitalen Umfelds der Informationsgesellschaft erfasst, sondern es gibt auch grundlegende Regelungen, die Auswirkungen auf klassische urheberrechtlich relevante Handlung haben können. Motive der Vereinheitlichung des Urheberrechts in der EU mit dieser Richtlinie sind Förderung von Kreativität, Investitionssicherheit der Urheber, Rechtssicherheit der Benutzer und die Förderung der grenzüberschreitenden Verwertung. Um eventuellen nationalen Schwierigkeiten bei der Umsetzung sowie Tendenzen, die der Harmonisierung innerhalb der EU zuwiderlaufen und das Funktionieren des Binnenmarkts gefährden, anhaltend zu korrigieren, etabliert die Info-RL ein Kontrollsystem (alle drei Jahre Bericht von der Kommission).

Der VI. Teil enthält Lösungsvorschläge und die Zusammenfassung. Für die Frage nach der Haftung für Urheberrechtsverletzungen bei Verwertungshandlungen im Internet ergibt sich nach der hier vorgeschlagenen Lösung, dass sich auch diese Frage nach dem Recht des Staates richtet, in dem das Werk seinen Ursprung hat. Denn nach dieser Lösung bestimmen sich auch Inhalt und Schranken und damit die Frage, ob eine Verletzung des Urheberrechts vorliegt, nach dieser Rechtsordnung.

Irodalomjegyzék

Kézikönyvek:

- Arndt, Hans-Wolfgang – Fisher, Kristian: Europarecht (20 jogeset megoldásokkal) Heidelberg C.F. Müller Verlag 1996
- Bensoussan, Alain: Internet aspects juridiques Paris Hermes 1998
- Boytha György: Iparjogvédelem és szerzői jog az Európai Közösség jogában, PPKE, Budapest, 2002
- Csécsey György: A szellemi alkotások joga. Novotni Kiadó Miskolc, 1998
- Ficsor Mihály-Papp István: Szerzői Jogi Törvény Budapest VIVA 1999
- Götting, Horst-Peter: Multimedia, Internet und Urheberrecht Drezda Dresden University Press 1998
- Grewlich, Klaus W.: Governance in „Cyberspace” Hága, Kluwer Law International, 1999.
- Guinchard, Serge – Michéle Harichaux-Renaud de Tourdonnet: Internet pour le Droit Connexion-Recherche-Droit, Paris Montchrestien E.J.A., 1999
- Gutman, Daniel: Urheberrecht in Internet in Österreich, Deutschland und der EU, NWV-BWV, Wien-Graz, 2003 (Wolf Theiss Award)
- Hegyi Gabor: Rechtsschutz und Verwertung von Computerprogrammen in Ungarn München Verlag V. Florentz GmbH 1999
- Hoffmann, Michael – Odendahl, Guido: Europarecht-Fälle mit Lösungen Berlin Luchterhand Verlag GmbH 1996
- Hornung, Oliver: Die EU-Datenbank-Richtlinie und ihre Umsetzung in das deutsche Recht Baden-Baden Nomos Verlagsgesellschaft 1998
- Idris, Kamil: Intellectual Property Reading Material Genf WIPO 1998
- Implications of the TRIPS Agreement on Treaties Administered by WIPO Genf World Intellectual Property Organization 1997
- Intveen, Carsten: Internationales Urheberrecht und Internet, Nomos, UFITA 171, Baden-Baden, 1999
- Ius privatum ius commune europae Tanulmányok Budapest ELTE ÁJK Nemzetközi Magánjogi Tanszék 2001
- Kabel, Jan J.C. – Mom, Gerard j.H.M.: Information law Series – Intellectual Property and Information Law – Essays in Honour of Herman Cohen Jehoram Boston Kluwer Law International 1998
- Kelleher-Karen Murray, Denis: IT Law in the European Union London Sweet & Maxwell 1999
- Köstler, Thomas: Urheberkollisionsrecht im Internet, Multimedia, Internet und Urheberrecht, szerk: Horst-Peter Götting, Dresden Univesity Press, Dresda, 1998

- Kröger, Detlef – Gimmy, Marc A.: Handbuch zum Internetrecht, Berlin, Springer – Verlag 2000
- Le Gouëff, Stéphan: Vers un cadre commun – UAE – Droit des télécommunication, des technologies de l'information et du multimédia Bruxelles Bruylant 1999
- Lee, Lewis C. – Davidson, Scott J.: Intellectual Property for the Internet New York, Wiley Law Publications, 1997
- Lontai endre: Szellemi alkotások joga, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001
- Petrik Ferenc: A szerzői jog Budapest Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1990
- Phillips, Jeremy: Intellectual Property Law Handbook Third Edition London Butterworths 1997
- Pollaud-Dulian, Frédéric: Perspectives on Intellectual Property Series – The Internet and Authors 'Rights London Sweet & Maxwell 1999
- Schippan, Martin: Die Harmonisierung des Urheberrechts in Europa im Zeitalter von Internet und digitaler Technologie Baden Baden Nomos Verlagsgesellschaft 1999
- Sieber, Ulrich: Verantwortlichkeit im Internet, München, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1999.
- Smith, Graham J.H.: Internet Law and Regulation London FT Law & Tax 1998
- Stecher, Matthias W.: Webvertising – Unfair Copetition and Trademarks on the Internet, London, Kluwer Law International, 1999
- Wandtke/Bullinger: Praxiskommentar zum Urheberrecht, C. H. Beck, München, 2002
- Wandte/Bullinger: Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, C. H. Beck, München, 2003
- WIPO Copyright Treaty (WCT) (1996) with the agreed statements of the Diplomatic Conference that adopted the Treaty and the provisions of the Berne Convention (1971) referred to in the Treaty Genf World Intellectual Property Organization 1997

Cikkek, tanulmányok

- Bechtold, Stefan: Der Schutz des Anbieters von Information-Urheberrecht und Gewerblicher Rechtsschutz im Internet/ZUM 06/1997
- Bonifacio, Marc: The Information Society and the Harmonisation of Copyright and Related Rights: (over) Stretching the Legal Basis of Article 95(100a)/Legal issues of European integration, Vol. 26, Issues N^o ½ Kluwer Law International 1999 1-2
- Bortloff, Nils: Neue Urteile in Europa betreffend die Frage der Verantwortlichkeit von Online-Diensten/ZUM 03/1997
- Bourges, Hervé: The Regulatory framework and regulatory bodies European audiovisual conference (előadás) Birmingham, 1998. április 6.
http://www.europa.eu.int/eac/speeches/bourges_en.html
- Boytha György: Protection of Interests Related to the Creation and Use of Coputer Programs/Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae, Tomus 21 (3-4), 337-367 (1979)

- Bradley, Clive: Die Nutzung urheberrechtlich geschützter Werke in digitaler Form und die Rolle der Bibliotheken/ZUM 07/1997
- Budai Judit: Az elektronikus kereskedelmi jog kérdései, Gazdaság és Jog, 2000. 9-10. szám
- Bygrave, Lee: The Technologisation of Copyright: Implications for Privacy and Related Interests, E. I. P. R. Vol 24, issue 2, 2002
- Cameron, Euan – Hegarty, Caitriona: Never Mind the Quality, Feel the Width/International Review of Law, Computer and Technology Vol. 10. N° 1, 1996
- Chalton, Simon: The Copyright and Rights in Databases Regulations 1997: Some Outstanding Issues on Implementation of the Database Directive/E.I.P.R. 1997 (178-182. o)
- Cichon, Carolin: Urheberrecht an Webseiten/ZUM 11/1998
- Clarke, Roger: Freedom of Information? The Internet as Harbinger of the New Dark Ages/<http://firstmonday.org/issues/issue4%5F11/clarke/index.html>
- Coates, Kevin: Competing for the Internet
[/http://europa.eu.int/comm/dg04/speech/eight/en/sp98006.htm](http://europa.eu.int/comm/dg04/speech/eight/en/sp98006.htm)
- Cohen Jehoram, Herman: Prohibition of Parallel Imports Through Intellectual Property Rights/International Review of Industrial Property and Copyright Law (IIC) 5/1999
- Cohen, Shlomo: Jurisdiction Over Cross Border Internet Infringements/European Intellectual Property Review 1998 (294-297. o.) London Sweet & Maxwell
- Dan Thu Thi Phan: Will Fair Use Function on the Internet?/Columbia Law Review, vol. 98, No 169, 1998
- Degenhart, Christoph: Rundfunk und Internet/ZUM 05/1998
- Del Gallo, Rinaldo, III: Who Owns the Web Site? The Ultimate Question When a Hiring Party Has a Falling – Out with the Web Site Designer/The John Marshall Journal of Computer& Information Law, vol. XVI, No. 4, Summer 1998
- Derclaye, Estelle: Software Copyright Protection: Can Case Law?/European Intellectual Property Review, vol. 22. 2000. január 1.
- Dillenz, Walter: Nemzetközi szerzői jog az Európai Unió korszakában/Juristische Blätter 1995. évi 7. szám, ismertette a Magyar Jogban Dr. Ujlaki László
- Doherty, Michael – Griffiths, Ivor: The Harmonisation of European Union Copyright Law for the Digital Age/European Intellectual Property Review, vol. 22. No.1, 2000. január
- Downing, Robbie: Online Services the EU Database Directive/International Review Law, Computers and Technology, Vol. 10. No. 1, 1996
- EBLIDA Position Paper on the proposed Directive on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society www.eblida.org/posharmo.htm
- Faludi Gábor: A szerzői jogsértés következményeinek nemzetközi alapjai; az ideiglenes intézkedés. Tanulmány. Ius privatum ius commune europae ELTE ÁJK Nemzetközi Magánjogi Tanszék – Budapest, 2001-03-05.
- Faludi Gábor: Az Internet szolgáltatók felelőssége, www.szecskay.hu
- Flehsig, Norbert P.: Der rechtliche Rahmen der europäischen Richtlinie zum Schutz von Datenbanken/ZUM 08/09/1997

- Flehsig, Norbert P.: Eu-Harmonisierung des Urheberrechts und der verwandten Schutzrechte in der Informationsgesellschaft/ZUM 1998 02/1998
- Flehsig, Norbert: Grundlagen des Europäischen Urheberrechts, ZUM 1/2002
- Foged, Terese: U.S. V. E. U. Anti-Circumvention Legislation: Preserving the Public's Privileges in the Digital Age?, E. I. P. R. (European Intellectual Property Review) Vol 24 issue 11, 2002
- Frey, Dieter: Peer-To-Peer File-Sharing, das Urheberrecht und die Verantwortlichkeit von Diensteanbietern am Beispiel Napster, Inc. im Lichte des US-amerikanischen und EG-Rechts, ZUM 6/2001
- Gaster Jens: Die draft U.S. database legislation und die EU-Datenbankrichtlinie-ein Vergleich/Computerrecht 11/1999
- Geis, Ivo: Die Europäische Perspektive der Haftung von Informationsanbietern und Zertifizierungsstellen/Computer und Recht, 1999/12.
- Gyertyánfy Péter: A szerzői és azzal szomszédos jogok közös kezelése I. – II./Magyar Jog 1997. 3. sz. és 1997. 5. sz.
- Gyertyánfy Péter: Az alkalmazandó jog kérdése az internettel kapcsolatos jogvitákban/Magyar Jog 2000. 8. szám
- Gyertyánfy Peter: On the Evolution of Copyright Legislation in Central and Eastern Europe up to January 1999/Review Internationale du Droit D'auteur 1999. No 182
- Gyertyánfy Péter: Szerzői jogunk és az európai integráció I-II./Magyar Jog, 1991. 9-10. szám
- Gyertyánfy Péter: A szerzői jogi jogharmonizáció eredménye az EU-ban, Jogtudományi Közlöny, 2002. június
- Gyertyánfy Péter: Meddig terjedjen még a szerzői jog? Jogtudományi Közlöny 9. szám 2001
- Hart, Michael: The Copyright in the Information Society Directive: An Overview, E. I. P. R., Issue 2, 2002
- Horton, Kenneth L.: The Software Copyright Directive and the Internet: Collision on the Information Superhighway?/Cambridge Harvard Law School Harvard Jean Monnet Working Paper 8/96
- Jaksity György: Néhány sajátos szellemi termék jogi oltalma/Magyar Jog 1997. 2. szám
- Kappes, Florian: Die EG – Datenbank – Richtlinie und ihre Umsetzung in das deutsche Urheberrechtsgesetz/ZeuP, 1997, 654-696. o.
- Kelleher, Denis: Generic Domain Names on the Internet/E.I.P.R. 1998. 62-64. o.
- Kennedy, Gabriella: Copyright in the Information Society: A World of More Copies and Rights ?/Copyright World, No. 92, 1999
- Koenig, Christian – Röder, Ernst: Regulation of Telecommunication in the EU: a challenge for the Countries acceding to the European Union/European Business Law Review július/augusztus 1999
- Köhler, Klaus – Burmeister, Kai: Copyright Liability on the Internet Today in Europe/E.I.P.R. 1999. 485-499. o.
- Kreile, Johannes – Wallner, Christoph: Schutz der Urheberpersönlichkeiten im Multimediazeitalter/ZUM 08/09/1997

- Kröger, Detlef: Die Urheberrechtsrichtlinie für die Informationsgesellschaft-Bestandsaufnahme und kritische Bewertung, Computer und Recht, 5/2001.
- Lauktien, Annette-Tabea – Varadinek, Brigitta: Der Vertragsabschluss im Internet/ZUM 6/2000
- Lewinski, Silke von: Die Umsetzung der Richtlinie zum Vermiet-und Verleihrecht, ZUM 1995. 442.
- Lewinski, Silke von: Multimedia und Urheberrecht, Das Europäische Urheberrecht und neue Technologien, GRUR Int. 1995.
- Linder, Brigitte: News on the Internet: Legal Implications of Union Syndicale des Journalistes Français CFDT v. Sté Plurimédia/European Intellectual Property Review 1998 (410-412. o.) London Sweet & Maxwell
- Linnenborn, Oliver, Update: Europäisches Urheberrecht in der Informationsgesellschaft, K & R, Heft 8/2001
- Lucas, André: Intellectual property and global information infrastructure/Copyright Bulletin vol. XXXII, No 1 1998. január-március
- Macmillan, Fiona – Blakeney, Michael: The Internet and Communications Carriers' Copyright Liability
- Muraközi Gergely: A szerzői jog és az Intenet, www.jogiforum.hu/publikaciok
- Myard, Jacques: L'harmonisation européenne de certains aspects du droit d'auteur et des droits voisins dans la société de l'information/Rapport d'information Assemblée nationale 1998. október 8.
- Pedley, Paul: Copyright for Library and Information Service Professionals/The Aslib Know How Series, The Association for Information Management Staple Hall, Stone House Court, London EC3a7PB, 1998
- Pilny, Karl H. – Eagle, Brett R.: The Significance of Intellectual Property at the Community Level vis-à-vis Non-E.U. Trading Nations/E.I.P.R. 1998. (4-9. o.)
- Ralph Oman: The need for shared liability on the Internet/Copyright Bulletin vol. 32, no 2. 1998
- Schippan, Martin: Urheberrecht goes digital – Das Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, ZUM 5/2003
- Schricker, Gerhard: Urheberrecht auf dem Weg zur Informationsgesellschaft, Baden-Baden, 1997
- Schurtz-Taylor, Jane: An overview of some of the present and future problems in the digital information society – The Internet Experience and Authors Rights/International Journal of Legal Information Vol. 24, No 2 .1996
- Sieber, Ulrich: Die Verantwortlichkeit von Internet-Providern im Rechtsvergleich/ZUM 3/1999 Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden 43. Jahrgang
- Stahelin, Alesch: Wettbewerbs – und Kartellrecht im TRIPs – Abkommen der WTO/Schweizerische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 69. évfolyam, 1997. 3. sz.
- SzecsKay András: Internet tartománynév (Domain név) bejegyzés és vitarendezés nemzetközi és hazai szabályai jogesetek az alakuló gyakorlatból/<http://www.szecsKay.hu/eloadas3.html>

Tattay: Az információs társadalom és az Európai Unió szerzői joga, MTA Tudományos utatások Jogi- és Igazgatási Kérdéseinek Kutató Csoportja Budapest, 2003

Taylor, Simon – McGhie, Rachel: Copyright and the Internet/Copyright World, 82. 1998. augusztus – www.ipwordonline.com

The Management of Internet Names and Addresses: Intellectual Property Issues WIPO jelentés 1999. április 30. <http://www.wipo2.wipo.int>

Thomas, Anna: MP3 – devil or angel: an analysis of compression/Entertainment Law Review, vol. 10, No 7. 1999

Ullmann, Eike: Überblick über neuere Entwicklungen des Europäischen Urheberrechts, insbesondere im Bereich Coputerrechts, über den Schutz von Datenbanken, rechtliche Rahmenbedingungen des Multimediabereichs, Urheberrechtsschutz im Internet/Budapest 1996. október 3-án megtartott előadás anyaga.

Urheber-und Leistungsschutzrecht in der Informationsgesellschaft/A Német Kulturális Tanács (Detscher Kulturrat) állásfoglalása/ZUM 12/1998

Vandoren, Paul: The Implementation of the TRIPS Agreement/The Journal of World Intellectual Property 1998. október

Vanovermeire, Vinciane: The Concept of the Lawful User in the Database Directive/IIC, vol. 31, No. 1/2000.

Vogel, Martin: Die Umsetzung der Richtlinie 96/9 über den rechtlichen Schutz von Datenbanken in Art. 7 des Regierungsentwurfs eines Informations – und Kommunikationsdienstgesetzes/ZUM 08/09/1997

Weber, Rolf H.: Informatikrecht im europäischen Umfeld/tanulmányok/Schulthess Polygraphischer Verlag Zürich 1996

Rövidítések

AOL	= America On-line
BUE	= Berni Uniós Egyezmény
COM	= az Európai Bizottság jogszabályban alkalmazott rövidítése (angol)
CR	= Computer und Recht (német szakfolyóirat)
DMCA	= Digital Millenium Copyright Act (USA szerzői jogi törvény)
DNS	= Domain Name System
EGK	= Európai Gazdasági Közösség
EHSZ	= Az előadásokról és a hangfelvételekről szóló szerződés
EK	= Európai Közösség
EKSZ	= az Európai Közösség Alapító Szerződése
EP	= Európai Parlament
EUB	= Európai Bíróság
GATT	= General Agreement on Tariffs and Trade (Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény)
GRUR	= Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht (német szakfolyóirat)
ICANN	= International Corporation for Assigned Names and Numbers
IPRax	= Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (német szakfolyóirat)
ISO	= International Organization for Standardization (Nemzetközi Szabványügyi Szervezet)
KOM	= az Európai Bizottság jogszabályban alkalmazott rövidítése (német)
MMR	= Multimedia und Recht (német szakfolyóirat)
NEMAX	= Aktienindex des Frankfurter Neuen Marktes (tőzsdeindex)
NJW	= Neue Juristische Wochenschrift (német szakfolyóirat)
PUE	= Párizsi Uniós Egyezmény
RE	= Római Egyezmény (1961)
RIDA	= Revue Internationale du Droit d' Auteur
RMT	= Rights Management Information
SZJSZ	= Szerzői Jogi Szerződés
Szjt	= a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény
TLD	= Top Level Domain (Legfelsőbb Szintű Tartománynév)
TRIPS	= Agreement on Trade- Related Aspects of Intellectual Property Rigts (Szellemi Tulajdon Kereskedelmi Vonatkozásairól Szóló Egyezmény)
UER	= Európai Adók Uniója
UFITA	= Archiv für Urheber-, Film-, Funk- und Theaterrecht (német szerzői film-, tv-, rádió- és színházi archívum)
UrhG	= Urheberrechtsgesetz (német szerzői jogi törvény)
WBL	= (österreichische) Wirtschaftsblätter (osztrák szakfolyóirat)
WIPO	= Szellemi Tulajdon Világszervezete, World Intellectual Property Organization
WTO	= World Trade Organization, Világkereskedelmi Szervezet
ZEUP	= Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (német szakfolyóirat)
ZUM	= Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht, früher: Film und Recht (német szakfolyóirat)

Függelék

WIPO Copyright Treaty and Agreed statements Concerning the WIPO Copyright Treaty

WIPO Copyright Treaty* (adopted in Geneva on December 20, 1996)

Preamble

The Contracting Parties,

Desiring to develop and maintain the protection of the rights of authors in their literary and artistic works in a manner as effective and uniform as possible,

Recognizing the need to introduce new international rules and clarify the interpretation of certain existing rules in order to provide adequate solutions to the questions raised by new economic, social, cultural and technological developments,

Recognizing the profound impact of the development and convergence of information and communication technologies on the creation and use of literary and artistic works,

Emphasizing the outstanding significance of copyright protection as an incentive for literary and artistic creation,

Recognizing the need to maintain a balance between the rights of authors and the larger public interest, particularly [education](#), research and access to information, as reflected in the Berne Convention,

Have agreed as follows:

Article 1 Relation to the Berne Convention

(1) This Treaty is a special agreement within the meaning of [Article 20 of the Berne Convention](#) for the Protection of Literary and Artistic Works, as regards Contracting Parties that are countries of the Union established by that Convention. This Treaty shall not have any connection with treaties other than the Berne Convention, nor shall it prejudice any rights and obligations under any other treaties.

(2) Nothing in this Treaty shall derogate from existing obligations that Contracting Parties have to each other under the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works.

(3) Hereinafter, "Berne Convention" shall refer to the [Paris](#) Act of July 24, 1971 of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works.

(4) Contracting Parties shall comply with [Articles 1](#) to [21](#) and the [Appendix of the Berne Convention](#).¹

Article 2 Scope of Copyright Protection

Copyright protection extends to expressions and not to ideas, procedures, methods of operation or mathematical concepts as such.

Article 3
Application of [Articles 2 to 6](#)
of the Berne Convention

Contracting Parties shall apply *mutatis mutandis* the provisions of [Articles 2 to 6 of the Berne Convention](#) in respect of the protection provided for in this Treaty.²

Article 4
[Computer](#) Programs

[Computer](#) programs are protected as literary works within the meaning of [Article 2 of the Berne Convention](#). Such protection applies to [computer](#) programs, whatever may be the mode or form of their expression.³

Article 5
Compilations of Data (Databases)

Compilations of data or other material, in any form, which by reason of the selection or arrangement of their contents constitute intellectual creations, are protected as such. This protection does not extend to the data or the material itself and is without prejudice to any copyright subsisting in the data or material contained in the compilation.⁴

Article 6
Right of [Distribution](#)

(1) Authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of the original and copies of their works through sale or other transfer of ownership.

(2) Nothing in this Treaty shall affect the freedom of Contracting Parties to determine the conditions, if any, under which the exhaustion of the right in [paragraph \(1\)](#) applies after the first sale or other transfer of ownership of the original or a copy of the work with the authorization of the author.⁵

Article 7
Right of Rental

(1) Authors of

- (i) [computer](#) programs;
- (ii) cinematographic works; and
- (iii) works embodied in phonograms, as determined in the national [law](#) of Contracting Parties,

shall enjoy the exclusive right of authorizing commercial rental to the public of the originals or copies of their works.

(2) [Paragraph \(1\)](#) shall not apply

- (i) in the case of [computer](#) programs, where the program itself is not the essential object of the rental; and
- (ii) in the case of cinematographic works, unless such commercial rental has led to widespread copying of such works materially impairing the exclusive right of reproduction.

(3) Notwithstanding the provisions of [paragraph \(1\)](#), a Contracting Party that, on April 15, 1994, had and continues to have in force a system of equitable remuneration of authors for the rental of copies of their works embodied in phonograms may maintain that system provided that the commercial rental of works embodied in phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive right of reproduction of authors.⁶⁷

Article 8 **Right of Communication to the Public**

Without prejudice to the provisions of [Articles 11\(1\)\(ii\)](#), [11bis\(1\)\(i\)](#) and [\(ii\)](#), [11ter\(1\)\(ii\)](#), [14\(1\)\(ii\)](#) and [14bis\(1\) of the Berne Convention](#), authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing any communication to the public of their works, by wire or [wireless](#) means, including the making available to the public of their works in such a way that members of the public may access these works from a place and at a [time](#) individually chosen by them.⁸

Article 9 **Duration of the Protection** **of Photographic Works**

In respect of photographic works, the Contracting Parties shall not apply the provisions of [Article 7\(4\) of the Berne Convention](#).

Article 10 **Limitations and Exceptions**

(1) Contracting Parties may, in their national legislation, provide for limitations of or exceptions to the rights granted to authors of literary and artistic works under this Treaty in certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.

(2) Contracting Parties shall, when applying the Berne Convention, confine any limitations of or exceptions to rights provided for therein to certain special cases that do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the author.⁹

Article 11 **Obligations concerning** **Technological Measures**

Contracting Parties shall provide adequate [legal](#) protection and effective [legal](#) remedies against the circumvention of effective technological measures that are used by authors in connection with the exercise of their rights under this Treaty or the Berne Convention and that restrict acts, in respect of their works, which are not authorized by the authors concerned or permitted by [law](#).

Article 12 **Obligations concerning Rights** **[Management](#) Information**

(1) Contracting Parties shall provide adequate and effective [legal](#) remedies against any person knowingly performing any of the following acts knowing, or with respect to civil remedies having reasonable grounds to know, that it will induce, enable, facilitate or conceal an infringement of any right covered by this Treaty or the Berne Convention:

(i) to remove or alter any electronic rights [management](#) information without authority;

(ii) to distribute, import for [distribution](#), broadcast or communicate to the public, without authority, works or copies of works knowing that electronic rights [management](#) information has been removed or altered without authority.

(2) As used in this Article, "rights [management](#) information" means information which identifies the work, the author of the work, the owner of any right in the work, or information about the terms and conditions of use of the work, and any numbers or codes that represent such information, when any of these items of information is attached to a copy of a work or appears in connection with the communication of a work to the public.¹⁰

Article 13 **Application in Time**

Contracting Parties shall apply the provisions of [Article 18 of the Berne Convention](#) to all protection provided for in this Treaty.

Article 14 **Provisions on Enforcement of Rights**

(1) Contracting Parties undertake to adopt, in accordance with their [legal](#) systems, the measures necessary to ensure the application of this Treaty.

(2) Contracting Parties shall ensure that enforcement procedures are available under their [law](#) so as to permit effective action against any act of infringement of rights covered by this Treaty, including expeditious remedies to prevent infringements and remedies which constitute a deterrent to further infringements.

Article 15 **Assembly**

(1)

(a) The Contracting Parties shall have an Assembly.

(b) Each Contracting Party shall be represented by one delegate who may be assisted by alternate delegates, advisors and experts.

(c) The expenses of each delegation shall be borne by the Contracting Party that has appointed the delegation. The Assembly may ask the World Intellectual [Property](#) Organization (hereinafter referred to as "WIPO") to grant financial assistance to facilitate the participation of delegations of Contracting Parties that are regarded as developing countries in conformity with the established practice of the General Assembly of the United Nations or that are countries in transition to a market economy.

(2)

(a) The Assembly shall deal with matters concerning the maintenance and development of this Treaty and the application and operation of this Treaty.

(b) The Assembly shall perform the function allocated to it under [Article 17\(2\)](#) in respect of the admission of certain intergovernmental organizations to become party to this Treaty.

(c) The Assembly shall decide the convocation of any diplomatic conference for the revision of this Treaty and give the necessary instructions to the Director General of WIPO for the preparation of such diplomatic conference.

(3)

(a) Each Contracting Party that is a State shall have one vote and shall vote only in its own name.

(b) Any Contracting Party that is an intergovernmental organization may participate in the vote, in place of its Member States, with a number of votes equal to the number of its Member States which are party to this Treaty. No such intergovernmental organization shall participate in the vote if any one of its Member States exercises its right to vote and *vice versa*.

(4) The Assembly shall meet in ordinary session once every two years upon convocation by the Director General of WIPO.

(5) The Assembly shall establish its own rules of procedure, including the convocation of extraordinary sessions, the requirements of a quorum and, subject to the provisions of this Treaty, the required majority for various kinds of decisions.

Article 16
International Bureau

The International Bureau of WIPO shall perform the administrative tasks concerning the Treaty.

Article 17
Eligibility for Becoming Party to the Treaty

(1) Any Member State of WIPO may become party to this Treaty.

(2) The Assembly may decide to admit any intergovernmental organization to become party to this Treaty which declares that it is competent in respect of, and has its own legislation binding on all its Member States on, matters covered by this Treaty and that it has been duly authorized, in accordance with its internal procedures, to become party to this Treaty.

(3) The European Community, having made the declaration referred to in the preceding paragraph in the Diplomatic Conference that has adopted this Treaty, may become party to this Treaty.

Article 18
Rights and Obligations under the Treaty

Subject to any specific provisions to the contrary in this Treaty, each Contracting Party shall enjoy all of the rights and assume all of the obligations under this Treaty.

Article 19
Signature of the Treaty

This Treaty shall be open for signature until December 31, 1997, by any Member State of WIPO and by the European Community.

Article 20
Entry into Force of the Treaty

This Treaty shall enter into force three months after 30 instruments of ratification or accession by States have been deposited with the Director General of WIPO.

Article 21
**Effective Date of Becoming
Party to the Treaty**

This Treaty shall bind

- (i) the 30 States referred to in [Article 20](#), from the date on which this Treaty has entered into force;
- (ii) each other State from the expiration of three months from the date on which the State has deposited its instrument with the Director General of WIPO;
- (iii) the European Community, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of ratification or accession if such instrument has been deposited after the entry into force of this Treaty

according to [Article 20](#), or, three months after the entry into force of this Treaty if such instrument has been deposited before the entry into force of this Treaty;

(iv) any other intergovernmental organization that is admitted to become party to this Treaty, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of accession.

Article 22 **No Reservations to the Treaty**

No reservation to this Treaty shall be admitted.

Article 23 **Denunciation of the Treaty**

This Treaty may be denounced by any Contracting Party by notification addressed to the Director General of WIPO. Any denunciation shall take effect one year from the date on which the Director General of WIPO received the notification.

Article 24 **Languages of the Treaty**

(1) This Treaty is signed in a [single](#) original in English, Arabic, Chinese, French, Russian and Spanish languages, the versions in all these languages being equally authentic.

(2) An official text in any language other than those referred to in [paragraph \(1\)](#) shall be established by the Director General of WIPO on the request of an interested party, after consultation with all the interested parties. For the purposes of this paragraph, "interested party" means any Member State of WIPO whose official language, or one of whose official languages, is involved and the European Community, and any other intergovernmental organization that may become party to this Treaty, if one of its official languages is involved.

Article 25 **Depositary**

The Director General of WIPO is the depositary of this Treaty.

1 Agreed statement concerning Article 1(4)

The reproduction right, as set out in Article 9 of the Berne Convention, and the exceptions permitted thereunder, fully apply in the digital environment, in particular to the use of works in digital form. It is understood that the [storage](#) of a protected work in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of Article 9 of the Berne Convention.

2 Agreed statement concerning Article 3

It is understood that in applying Article 3 of this Treaty, the expression "country of the Union" in Articles 2 to 6 of the Berne Convention will be read as if it were a reference to a Contracting Party to this Treaty, in the application of those Berne Articles in respect of protection provided for in this Treaty. It is also understood that the expression "country outside the Union" in those Articles in the Berne Convention will, in the same circumstances, be read as if it were a reference to a country that is not a Contracting Party to this Treaty, and that "this Convention" in Articles 2(8), *2bis*(2), 3, 4 and 5 of the Berne Convention will be read as if it were a reference to the Berne Convention and this Treaty. Finally, it is understood that a reference in Articles 3 to 6 of the Berne Convention to a "national of one of the countries of the Union" will, when these Articles are applied to this Treaty, mean, in regard to an intergovernmental organization that is a Contracting Party to this Treaty, a national of one of the countries that is member of that organization.

3 Agreed statement concerning Article 4

The scope of protection for [computer](#) programs under Article 4 of this Treaty, read with Article 2, is consistent with Article 2 of the Berne Convention and on a par with the relevant provisions of the TRIPS Agreement.

4 Agreed statement concerning Article 5

The scope of protection for compilations of data (databases) under Article 5 of this Treaty, read with Article 2, is consistent with Article 2 of the Berne Convention and on a par with the relevant provisions of the TRIPS Agreement.

5 Agreed statement concerning Articles 6 and 7

As used in these Articles, the expressions "copies" and "original and copies," being subject to the right of [distribution](#) and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

6.7 Agreed statement concerning Article 7

It is understood that the obligation under Article 7(1) does not require a Contracting Party to provide an exclusive right of commercial rental to authors who, under that Contracting Party's [law](#), are not granted rights in respect of phonograms. It is understood that this obligation is consistent with Article 14(4) of the TRIPS Agreement.

8 Agreed statement concerning Article 8

It is understood that the mere provision of physical facilities for enabling or making a communication does not in itself amount to communication within the meaning of this Treaty or the Berne Convention. It is further understood that nothing in Article 8 precludes a Contracting Party from applying Article 11*bis*(2).

9 Agreed statement concerning Article 10

It is understood that the provisions of Article 10 permit Contracting Parties to carry forward and appropriately extend into the digital environment limitations and exceptions in their national laws which have been considered acceptable under the Berne Convention. Similarly, these provisions should be understood to permit Contracting Parties to devise new exceptions and limitations that are appropriate in the digital [network](#) environment.

It is also understood that Article 10(2) neither reduces nor extends the scope of applicability of the limitations and exceptions permitted by the Berne Convention.

10 Agreed statement concerning Article 12

It is understood that the reference to "infringement of any right covered by this Treaty or the Berne Convention" includes both exclusive rights and rights of remuneration.

It is further understood that Contracting Parties will not rely on this Article to devise or implement rights [management](#) systems that would have the effect of imposing formalities which are not permitted under the Berne Convention or this Treaty, prohibiting the [free](#) movement of goods or impeding the enjoyment of rights under this Treaty.

**WIPO Performances and Phonograms Treaty
and
Agreed Statements Concerning
the WIPO Performances and Phonograms Treaty
WIPO Performances and Phonograms Treaty*
(adopted in Geneva on December 20, 1996)**

Preamble

The Contracting Parties,

Desiring to develop and maintain the protection of the rights of performers and producers of phonograms in a manner as effective and uniform as possible,

Recognizing the need to introduce new international rules in order to provide adequate solutions to the questions raised by economic, social, cultural and technological developments,

Recognizing the profound impact of the development and convergence of information and communication technologies on the production and use of performances and phonograms,

Recognizing the need to maintain a balance between the rights of performers and producers of phonograms and the larger public interest, particularly [education](#), research and access to information,

Have agreed as follows:

**CHAPTER I
GENERAL PROVISIONS**

**Article 1
Relation to Other Conventions**

(1) Nothing in this Treaty shall derogate from existing obligations that Contracting Parties have to each other under the International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations done in Rome, October 26, 1961 (hereinafter the "Rome Convention").

(2) Protection granted under this Treaty shall leave intact and shall in no way affect the protection of copyright in literary and artistic works. Consequently, no provision of this Treaty may be interpreted as prejudicing such protection.¹

(3) This Treaty shall not have any connection with, nor shall it prejudice any rights and obligations under, any other treaties.

**Article 2
Definitions**

For the purposes of this Treaty:

(a) "performers" are actors, singers, musicians, dancers, and other persons who act, sing, deliver, declaim, play in, interpret, or otherwise perform literary or artistic works or expressions of folklore;

(b) "phonogram" means the fixation of the sounds of a performance or of other sounds, or of a representation of sounds, other than in the form of a fixation incorporated in a cinematographic or other audiovisual work;²

(c) "fixation" means the embodiment of sounds, or of the representations thereof, from which they can be perceived, reproduced or communicated through a device;

(d) "producer of a phonogram" means the person, or the [legal](#) entity, who or which takes the initiative and has the responsibility for the first fixation of the sounds of a performance or other sounds, or the representations of sounds;

(e) "publication" of a fixed performance or a phonogram means the offering of copies of the fixed performance or the phonogram to the public, with the consent of the rightholder, and provided that copies are offered to the public in reasonable quantity;³

(f) "broadcasting" means the transmission by [wireless](#) means for public reception of sounds or of images and sounds or of the representations thereof; such transmission by [satellite](#) is also "broadcasting"; transmission of encrypted signals is "broadcasting" where the means for decrypting are provided to the public by the broadcasting organization or with its consent;

(g) "communication to the public" of a performance or a phonogram means the transmission to the public by any medium, otherwise than by broadcasting, of sounds of a performance or the sounds or the representations of sounds fixed in a phonogram. For the purposes of [Article 15](#), "communication to the public" includes making the sounds or representations of sounds fixed in a phonogram audible to the public.

Article 3

Beneficiaries of Protection under this Treaty

(1) Contracting Parties shall accord the protection provided under this Treaty to the performers and producers of phonograms who are nationals of other Contracting Parties.

(2) The nationals of other Contracting Parties shall be understood to be those performers or producers of phonograms who would meet the criteria for eligibility for protection provided under the Rome Convention, were all the Contracting Parties to this Treaty Contracting States of that Convention. In respect of these criteria of eligibility, Contracting Parties shall apply the relevant definitions in [Article 2](#) of this Treaty.⁴

(3) Any Contracting Party availing itself of the possibilities provided in [Article 5\(3\) of the Rome Convention](#) or, for the purposes of [Article 5](#) of the same Convention, [Article 17](#) thereof shall make a notification as foreseen in those provisions to the Director General of the World Intellectual [Property](#) Organization (WIPO).⁵

Article 4

National Treatment

(1) Each Contracting Party shall accord to nationals of other Contracting Parties, as defined in [Article 3\(2\)](#), the treatment it accords to its own nationals with regard to the exclusive rights specifically granted in this Treaty, and to the right to equitable remuneration provided for in [Article 15](#) of this Treaty.

(2) The obligation provided for in [paragraph \(1\)](#) does not apply to the extent that another Contracting Party makes use of the reservations permitted by [Article 15\(3\)](#) of this Treaty.

CHAPTER II RIGHTS OF PERFORMERS

Article 5

Moral Rights of Performers

(1) Independently of a performer's economic rights, and even after the transfer of those rights, the performer shall, as regards his live aural performances or performances fixed in phonograms, have the

right to claim to be identified as the performer of his performances, except where omission is dictated by the manner of the use of the performance, and to object to any distortion, mutilation or other modification of his performances that would be prejudicial to his reputation.

(2) The rights granted to a performer in accordance with [paragraph \(1\)](#) shall, after his death, be maintained, at least until the expiry of the economic rights, and shall be exercisable by the persons or institutions authorized by the legislation of the Contracting Party where protection is claimed. However, those Contracting Parties whose legislation, at the moment of their ratification of or accession to this Treaty, does not provide for protection after the death of the performer of all rights set out in the preceding paragraph may provide that some of these rights will, after his death, cease to be maintained.

(3) The means of redress for safeguarding the rights granted under this Article shall be governed by the legislation of the Contracting Party where protection is claimed.

Article 6 **Economic Rights of Performers in their Unfixed Performances**

Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing, as regards their performances:

- (i) the broadcasting and communication to the public of their unfixed performances except where the performance is already a broadcast performance; and
- (ii) the fixation of their unfixed performances.

Article 7 **Right of Reproduction**

Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the direct or indirect reproduction of their performances fixed in phonograms, in any manner or form.⁶

Article 8 **Right of [Distribution](#)**

(1) Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of the original and copies of their performances fixed in phonograms through sale or other transfer of ownership.

(2) Nothing in this Treaty shall affect the freedom of Contracting Parties to determine the conditions, if any, under which the exhaustion of the right in [paragraph \(1\)](#) applies after the first sale or other transfer of ownership of the original or a copy of the fixed performance with the authorization of the performer.⁷

Article 9 **Right of Rental**

(1) Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the commercial rental to the public of the original and copies of their performances fixed in phonograms as determined in the national [law](#) of Contracting Parties, even after [distribution](#) of them by, or pursuant to, authorization by the performer.

(2) Notwithstanding the provisions of [paragraph \(1\)](#), a Contracting Party that, on April 15, 1994, had and continues to have in force a system of equitable remuneration of performers for the rental of copies of their performances fixed in phonograms, may maintain that system provided that the commercial rental of phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive right of reproduction of performers.⁸

Article 10
Right of Making Available of Fixed Performances

Performers shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of their performances fixed in phonograms, by wire or [wireless](#) means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a [time](#) individually chosen by them.

CHAPTER III
RIGHTS OF PRODUCERS OF PHONOGRAMS

Article 11
Right of Reproduction

Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the direct or indirect reproduction of their phonograms, in any manner or form.⁹

Article 12
Right of [Distribution](#)

(1) Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of the original and copies of their phonograms through sale or other transfer of ownership.

(2) Nothing in this Treaty shall affect the freedom of Contracting Parties to determine the conditions, if any, under which the exhaustion of the right in [paragraph \(1\)](#) applies after the first sale or other transfer of ownership of the original or a copy of the phonogram with the authorization of the producer of the phonogram.¹⁰

Article 13
Right of Rental

(1) Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the commercial rental to the public of the original and copies of their phonograms, even after [distribution](#) of them by or pursuant to authorization by the producer.

(2) Notwithstanding the provisions of [paragraph \(1\)](#), a Contracting Party that, on April 15, 1994, had and continues to have in force a system of equitable remuneration of producers of phonograms for the rental of copies of their phonograms, may maintain that system provided that the commercial rental of phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive right of reproduction of producers of phonograms.¹¹

Article 14
Right of Making Available of Phonograms

Producers of phonograms shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of their phonograms, by wire or [wireless](#) means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a [time](#) individually chosen by them.

CHAPTER IV COMMON PROVISIONS

Article 15

Right to Remuneration for Broadcasting and Communication to the Public

(1) Performers and producers of phonograms shall enjoy the right to a [single](#) equitable remuneration for the direct or indirect use of phonograms published for commercial purposes for broadcasting or for any communication to the public.

(2) Contracting Parties may establish in their national legislation that the [single](#) equitable remuneration shall be claimed from the user by the performer or by the producer of a phonogram or by both. Contracting Parties may enact national legislation that, in the absence of an agreement between the performer and the producer of a phonogram, sets the terms according to which performers and producers of phonograms shall share the [single](#) equitable remuneration.

(3) Any Contracting Party may in a notification deposited with the Director General of WIPO, declare that it will apply the provisions of [paragraph \(1\)](#) only in respect of certain uses, or that it will limit their application in some other way, or that it will not apply these provisions at all.

(4) For the purposes of this Article, phonograms made available to the public by wire or [wireless](#) means in such a way that members of the public may access them from a place and at a [time](#) individually chosen by them shall be considered as if they had been published for commercial purposes.¹²¹³

Article 16

Limitations and Exceptions

(1) Contracting Parties may, in their national legislation, provide for the same kinds of limitations or exceptions with regard to the protection of performers and producers of phonograms as they provide for, in their national legislation, in connection with the protection of copyright in literary and artistic works.

(2) Contracting Parties shall confine any limitations of or exceptions to rights provided for in this Treaty to certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the performance or phonogram and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the performer or of the producer of the phonogram.¹⁴¹⁵

Article 17

Term of Protection

(1) The term of protection to be granted to performers under this Treaty shall last, at least, until the end of a period of 50 years computed from the end of the year in which the performance was fixed in a phonogram.

(2) The term of protection to be granted to producers of phonograms under this Treaty shall last, at least, until the end of a period of 50 years computed from the end of the year in which the phonogram was published, or failing such publication within 50 years from fixation of the phonogram, 50 years from the end of the year in which the fixation was made.

Article 18

Obligations concerning Technological Measures

Contracting Parties shall provide adequate [legal](#) protection and effective [legal](#) remedies against the circumvention of effective technological measures that are used by performers or producers of phonograms in connection with the exercise of their rights under this Treaty and that restrict acts, in respect of their

performances or phonograms, which are not authorized by the performers or the producers of phonograms concerned or permitted by [law](#).

Article 19
Obligations concerning Rights [Management](#) Information

(1) Contracting Parties shall provide adequate and effective [legal](#) remedies against any person knowingly performing any of the following acts knowing, or with respect to civil remedies having reasonable grounds to know, that it will induce, enable, facilitate or conceal an infringement of any right covered by this Treaty:

(i) to remove or alter any electronic rights [management](#) information without authority;

(ii) to distribute, import for [distribution](#), broadcast, communicate or make available to the public, without authority, performances, copies of fixed performances or phonograms knowing that electronic rights [management](#) information has been removed or altered without authority.

(2) As used in this Article, "rights [management](#) information" means information which identifies the performer, the performance of the performer, the producer of the phonogram, the phonogram, the owner of any right in the performance or phonogram, or information about the terms and conditions of use of the performance or phonogram, and any numbers or codes that represent such information, when any of these items of information is attached to a copy of a fixed performance or a phonogram or appears in connection with the communication or making available of a fixed performance or a phonogram to the public.¹⁶

Article 20
Formalities

The enjoyment and exercise of the rights provided for in this Treaty shall not be subject to any formality.

Article 21
Reservations

Subject to the provisions of [Article 15\(3\)](#), no reservations to this Treaty shall be permitted.

Article 22
Application in Time

(1) Contracting Parties shall apply the provisions of [Article 18 of the Berne Convention](#), *mutatis mutandis*, to the rights of performers and producers of phonograms provided for in this Treaty.

(2) Notwithstanding [paragraph \(1\)](#), a Contracting Party may limit the application of [Article 5](#) of this Treaty to performances which occurred after the entry into force of this Treaty for that Party.

Article 23
Provisions on Enforcement of Rights

(1) Contracting Parties undertake to adopt, in accordance with their [legal](#) systems, the measures necessary to ensure the application of this Treaty.

(2) Contracting Parties shall ensure that enforcement procedures are available under their [law](#) so as to permit effective action against any act of infringement of rights covered by this Treaty, including expeditious remedies to prevent infringements and remedies which constitute a deterrent to further infringements.

CHAPTER V ADMINISTRATIVE AND FINAL CLAUSES

Article 24 Assembly

(1)

(a) The Contracting Parties shall have an Assembly.

(b) Each Contracting Party shall be represented by one delegate who may be assisted by alternate delegates, advisors and experts.

(c) The expenses of each delegation shall be borne by the Contracting Party that has appointed the delegation. The Assembly may ask WIPO to grant financial assistance to facilitate the participation of delegations of Contracting Parties that are regarded as developing countries in conformity with the established practice of the General Assembly of the United Nations or that are countries in transition to a market economy.

(2)

(a) The Assembly shall deal with matters concerning the maintenance and development of this Treaty and the application and operation of this Treaty.

(b) The Assembly shall perform the function allocated to it under [Article 26\(2\)](#) in respect of the admission of certain intergovernmental organizations to become party to this Treaty.

(c) The Assembly shall decide the convocation of any diplomatic conference for the revision of this Treaty and give the necessary instructions to the Director General of WIPO for the preparation of such diplomatic conference.

(3)

(a) Each Contracting Party that is a State shall have one vote and shall vote only in its own name.

(b) Any Contracting Party that is an intergovernmental organization may participate in the vote, in place of its Member States, with a number of votes equal to the number of its Member States which are party to this Treaty. No such intergovernmental organization shall participate in the vote if any one of its Member States exercises its right to vote and vice versa.

(4) The Assembly shall meet in ordinary session once every two years upon convocation by the Director General of WIPO.

(5) The Assembly shall establish its own rules of procedure, including the convocation of extraordinary sessions, the requirements of a quorum and, subject to the provisions of this Treaty, the required majority for various kinds of decisions.

Article 25 International Bureau

The International Bureau of WIPO shall perform the administrative tasks concerning the Treaty.

Article 26
Eligibility for Becoming Party to the Treaty

- (1) Any Member State of WIPO may become party to this Treaty.
- (2) The Assembly may decide to admit any intergovernmental organization to become party to this Treaty which declares that it is competent in respect of, and has its own legislation binding on all its Member States on, matters covered by this Treaty and that it has been duly authorized, in accordance with its internal procedures, to become party to this Treaty.
- (3) The European Community, having made the declaration referred to in the preceding paragraph in the Diplomatic Conference that has adopted this Treaty, may become party to this Treaty.

Article 27
Rights and Obligations under the Treaty

Subject to any specific provisions to the contrary in this Treaty, each Contracting Party shall enjoy all of the rights and assume all of the obligations under this Treaty.

Article 28
Signature of the Treaty

This Treaty shall be open for signature until December 31, 1997, by any Member State of WIPO and by the European Community.

Article 29
Entry into Force of the Treaty

This Treaty shall enter into force three months after 30 instruments of ratification or accession by States have been deposited with the Director General of WIPO.

Article 30
Effective Date of Becoming Party to the Treaty

This Treaty shall bind

- (i) the 30 States referred to in [Article 29](#), from the date on which this Treaty has entered into force;
- (ii) each other State from the expiration of three months from the date on which the State has deposited its instrument with the Director General of WIPO;
- (iii) the European Community, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of ratification or accession if such instrument has been deposited after the entry into force of this Treaty according to [Article 29](#), or, three months after the entry into force of this Treaty if such instrument has been deposited before the entry into force of this Treaty;
- (iv) any other intergovernmental organization that is admitted to become party to this Treaty, from the expiration of three months after the deposit of its instrument of accession.

Article 31 Denunciation of the Treaty

This Treaty may be denounced by any Contracting Party by notification addressed to the Director General of WIPO. Any denunciation shall take effect one year from the date on which the Director General of WIPO received the notification.

Article 32 Languages of the Treaty

(1) This Treaty is signed in a [single](#) original in English, Arabic, Chinese, French, Russian and Spanish languages, the versions in all these languages being equally authentic.

(2) An official text in any language other than those referred to in [paragraph \(1\)](#) shall be established by the Director General of WIPO on the request of an interested party, after consultation with all the interested parties. For the purposes of this paragraph, "interested party" means any Member State of WIPO whose official language, or one of whose official languages, is involved and the European Community, and any other intergovernmental organization that may become party to this Treaty, if one of its official languages is involved.

Article 33 Depositary

The Director General of WIPO is the depositary of this Treaty.

¹ **Agreed statement concerning Article 1(2):** *It is understood that Article 1(2) clarifies the relationship between rights in phonograms under this Treaty and copyright in works embodied in the phonograms. In cases where authorization is needed from both the author of a work embodied in the phonogram and a performer or producer owning rights in the phonogram, the need for the authorization of the author does not cease to exist because the authorization of the performer or producer is also required, and vice versa.*

It is further understood that nothing in Article 1(2) precludes a Contracting Party from providing exclusive rights to a performer or producer of phonograms beyond those required to be provided under this Treaty.

² **Agreed statement concerning Article 2(b):** *It is understood that the definition of phonogram provided in Article 2(b) does not suggest that rights in the phonogram are in any way affected through their incorporation into a cinematographic or other audiovisual work.*

³ **Agreed statement concerning Articles 2(e), 8, 9, 12, and 13:** *As used in these Articles, the expressions "copies" and "original and copies," being subject to the right of [distribution](#) and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.*

⁴ **Agreed statement concerning Article 3(2):** *For the application of Article 3(2), it is understood that fixation means the finalization of the master tape ("bande-mère").*

⁵ **Agreed statement concerning Article 3:** *It is understood that the reference in Articles 5(a) and 16(a)(iv) of the Rome Convention to "national of another Contracting State" will, when applied to this Treaty, mean, in regard to an intergovernmental organization that is a Contracting Party to this Treaty, a national of one of the countries that is a member of that organization.*

⁶ **Agreed statement concerning Articles 7, 11 and 16:** *The reproduction right, as set out in Articles 7 and 11, and the exceptions permitted thereunder through Article 16, fully apply in the digital environment, in particular to the use of performances and phonograms in digital form. It is understood that the [storage](#) of a protected performance or phonogram in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of these Articles.*

⁷ **Agreed statement concerning Articles 2(e), 8, 9, 12, and 13:** *As used in these Articles, the expressions "copies" and "original and copies," being subject to the right of [distribution](#) and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.*

⁸ **Agreed statement concerning Articles 2(e), 8, 9, 12, and 13:** As used in these Articles, the expressions "copies" and "original and copies," being subject to the right of [distribution](#) and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

⁹ **Agreed statement concerning Articles 7, 11 and 16:** The reproduction right, as set out in Articles 7 and 11, and the exceptions permitted thereunder through Article 16, fully apply in the digital environment, in particular to the use of performances and phonograms in digital form. It is understood that the [storage](#) of a protected performance or phonogram in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of these Articles.

¹⁰ **Agreed statement concerning Articles 2(e), 8, 9, 12, and 13:** As used in these Articles, the expressions "copies" and "original and copies," being subject to the right of [distribution](#) and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

¹¹ **Agreed statement concerning Articles 2(e), 8, 9, 12, and 13:** As used in these Articles, the expressions "copies" and "original and copies," being subject to the right of [distribution](#) and the right of rental under the said Articles, refer exclusively to fixed copies that can be put into circulation as tangible objects.

¹² **Agreed statement concerning Article 15:** It is understood that Article 15 does not represent a complete resolution of the level of rights of broadcasting and communication to the public that should be enjoyed by performers and phonogram producers in the digital age. Delegations were unable to achieve consensus on differing proposals for aspects of exclusivity to be provided in certain circumstances or for rights to be provided without the possibility of reservations, and have therefore left the issue to future resolution.

¹³ **Agreed statement concerning Article 15:** It is understood that Article 15 does not prevent the granting of the right conferred by this Article to performers of folklore and producers of phonograms recording folklore where such phonograms have not been published for commercial gain.

¹⁴ **Agreed statement concerning Articles 7, 11 and 16:** The reproduction right, as set out in Articles 7 and 11, and the exceptions permitted thereunder through Article 16, fully apply in the digital environment, in particular to the use of performances and phonograms in digital form. It is understood that the [storage](#) of a protected performance or phonogram in digital form in an electronic medium constitutes a reproduction within the meaning of these Articles.

¹⁵ **Agreed statement concerning Article 16:** The agreed statement concerning Article 10 (on Limitations and Exceptions) of the WIPO Copyright Treaty is applicable mutatis mutandis also to Article 16 (on Limitations and Exceptions) of the WIPO Performances and Phonograms Treaty. [The text of the agreed statement concerning Article 10 of the WCT reads as follows: "It is understood that the provisions of Article 10 permit Contracting Parties to carry forward and appropriately extend into the digital environment limitations and exceptions in their national laws which have been considered acceptable under the Berne Convention. Similarly, these provisions should be understood to permit Contracting Parties to devise new exceptions and limitations that are appropriate in the digital [network](#) environment.

"It is also understood that Article 10(2) neither reduces nor extends the scope of applicability of the limitations and exceptions permitted by the Berne Convention."]

¹⁶ **Agreed statement concerning Article 19:** The agreed statement concerning Article 12 (on Obligations concerning Rights [Management](#) Information) of the WIPO Copyright Treaty is applicable mutatis mutandis also to Article 19 (on Obligations concerning Rights [Management](#) Information) of the WIPO Performances and Phonograms Treaty. [The text of the agreed statement concerning Article 12 of the WCT reads as follows: "It is understood that the reference to 'infringement of any right covered by this Treaty or the Berne Convention' includes both exclusive rights and rights of remuneration.

"It is further understood that Contracting Parties will not rely on this Article to devise or implement rights

1975. évi 4. törvényerejű rendelet

az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről

(A Berni Egyezmény 1971. évi párizsi szövege megerősítő okiratának letétbe helyezése Genfben - a Szellemi Tulajdon Világszervezetének Vezérigazgatójánál - az 1972. évi szeptember hó 11. napján megtörtént és az Egyezmény a Magyar Népköztársaság vonatkozásában - a 28. Cikk (3) bekezdése, illetőleg (2) bekezdése szerint - a 22-38. Cikkekre kiterjedően az 1972. évi december hó 15. napján, az 1-21. Cikkekre és a Függelékre kiterjedően pedig az 1974. évi október hó 10. napján hatályba lépett.)

1. § A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény Párizsban, 1971. július 24-én felülvizsgált és aláírt szövegét e törvényerejű rendelettel kihirdeti.

2. § Az egyezmény hivatalos magyar fordítása a következő:

"Párizsi szerződés

Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény

melyet Párizsban 1896. május 4-én kiegészítettek, Berlinben 1908. november 13-án felülvizsgáltak, Bernben 1914. március 20-án kiegészítettek, Rómában 1928. június 2-án, Brüsszelben 1948. június 26-án, Stockholmban 1967. július 14-én, majd Párizsban 1971. július 24-én felülvizsgáltak.

Az Unióhoz tartozó országok, amelyeket egyképpen vezérel az a vágy, hogy az irodalmi és művészeti művekre vonatkozó szerzői jogokat a lehető leghatékonyabban és legegységesebben védelmezzék, elismerve a Stockholmban, 1967-ben tartott felülvizsgálati konferencia munkálatainak fontosságát, elhatározták, hogy a stockholmi konferencia által elfogadott Szerződést felülvizsgálják, anélkül azonban, hogy e szerződés 1-20. és 22-26. Cikkein változtatásokat eszközölnének.

Ennek folytán alulírott tejhatalmú megbízottak - jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik bemutatása után - a következőkben állapodtak meg:

1. Cikk

Azok az országok, amelyekre ez az Egyezmény alkalmazást nyer, az irodalmi és művészeti művekre vonatkozó szerzői jogok védelme végett Unióban egyesülnek.

2. Cikk

(1) Az "irodalmi és művészeti művek" kifejezés felöleli az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotását, tekintet nélkül a mű létrehozatalának módjára vagy alakjára, tehát lehet könyv, szövegkönyv vagy más írásmű; előadás, szónoki beszéd, szentbeszéd vagy ugyanilyen jellegű egyéb mű; színmű vagy zenés színmű; táncmű vagy némajáték; szöveges vagy szöveg nélkül zenemű; film, ideértve azokat a műveket is, amelyeket a filmhez hasonló eljárással hoznak létre; rajz, festmény, építészeti mű, szobor, metszet, könyvomat; fényképeszeti mű, ideértve azokat a műveket is, amelyeket a fényképeszeti művekhez hasonló eljárással hoznak létre; az alkalmazott művészet terméke; illusztráció és térkép; földrajzi, tereprajzi, építészeti vagy tudományos vonatkozású tervek, vázlat vagy plasztikai mű.

(2) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szerveinek azonban joguk van úgy rendelkezni, hogy az irodalmi és művészeti művek, illetőleg ezek egy vagy több csoportja csak akkor részesül védelemben, ha rögzítve van.

(3) Az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül az eredeti művel azonos védelemben részesül a fordítás, az adaptálás, a zenei átírás és irodalmi vagy művészeti műnek másfajta átdolgozása.

(4) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak annak meghatározására, hogy milyen védelemben részesülnek a törvényhozási, az államigazgatási és az igazságszolgáltatási jellegű hivatalos iratok, valamint ezeknek hivatalos fordításai.

(5) Irodalmi vagy művészeti műveknek az anyag kiválasztása vagy elrendezése folytán szellemi alkotásnak minősülő gyűjteményei, mint például enciklopédiák és antológiák, a gyűjtemény részét alkotó egyes művek szerzőit megillető jogok sérelme nélkül e jellegüknek fogva részesülnek védelemben.

(6) A fent említett művek az Unióhoz tartozó valamennyi országban védelemben részesülnek. Ez a védelem a szerző vagy más jogosult javára áll fenn.

(7) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak az alkalmazott művészet termékeire, a műszaki rajzokra és az ipari mintákra vonatkozó törvények alkalmazási területeinek szabályozására, továbbá hogy - az ezen Egyezmény 7. Cikke (4) bekezdésében foglalt rendelkezések figyelembevételével - rendezzék e termékek, rajzok és minták védelmének előfeltételeit. Azon művek számára, amelyek a származási országban csupán mint rajzok és minták esnek védelem alá, az Unió másik országában is csak az ebben az országban a rajzok és minták számára fennálló különleges védelmet lehet igényelni; ha azonban ebben az országban ilyen különleges védelem nem létezik, ezeket a műveket mint művészeti műveket kell védeni.

(8) Az ezen Egyezményben biztosított védelem nem áll fenn az egyszerű sajtóközlemény jellegű napi hírekre.

2bis Cikk

(1) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy az előző cikkben biztosított védelemből egészben vagy részben kizárják a politikai, valamint a bírósági tárgyalások során elhangzott beszédeket.

(2) Ugyancsak jogosultak az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei, hogy meghatározzák azokat az előfeltételeket, melyek megléte esetén előadások, szónoki beszédek és más nyilvánosan elhangzott azonos jellegű művek a sajtóban közölhetők, a rádióban sugározhatók, vezeték által közvetíthetők a közönség részére és az ezen Egyezmény 11bis Cikke (1) bekezdésében meghatározott esetekben a nyilvánossággal közölhetők, ha az ilyen felhasználást a tájékoztatás elérni kívánt célja indokolja.

(3) Mindazonáltal a szerzőt megilleti az a kizárólagos jog, hogy az előző bekezdésekben említett műveit gyűjteményekben egybefoglalja.

3. Cikk

(1) Ezen Egyezmény alapján védettek:

a) azok a szerzők, akik az Unió egyik országának állampolgárai, megjelent vagy meg nem jelent műveikre nézve;

b) azok a szerzők, akik az Unió egyik országának sem állampolgárai, azon műveikre nézve, melyeket első ízben az Unió egyik országának valamelyikében adnak ki, vagy egyidejűleg adnak ki egy Unió kívüli és egy Unióhoz tartozó országban.

(2) Azok a szerzők, akik az Unió egyik országának sem állampolgárai, de állandó lakóhelyük az Unió egyik országában van, ezen Egyezmény alkalmazása szempontjából ugyanolyan elbírálásban részesülnek, mint ennek az országnak állampolgárai.

(3) "Megjelent művek" alatt a szerző hozzájárulásával kiadott művek értendők, bármi legyen is a műpéldányok előállításának módja, feltéve, hogy ezeket - a mű jellegének figyelembevételével - oly módon bocsátották a közönség rendelkezésére, hogy kielégítsék annak ésszerű szükségleteit. Nem tekintendő megjelenésnek valamely színmű, zenés színmű, film vagy zenemű bemutatása, irodalmi mű nyilvános előadása, az irodalmi vagy művészeti művek közvetítése vagy sugárzása, valamely művészeti mű kiállítása és építészeti mű megépítése.

(4) Több országban egyidejűleg megjelentnek tekintendő az a mű, amelyet az első megjelenéstől számított harminc napon belül két vagy több országban kiadnak.

4. Cikk

A 3. Cikkben meghatározott feltételek hiányában is ezen Egyezmény alapján védettek

a) az olyan filmek szerzői, amelyek gyártójának székhelye vagy állandó lakóhelye az Unió egyik országában van,

b) az olyan építőművészeti művek szerzői, amelyeket az Unió egyik államában építettek, továbbá az olyan grafikai és plasztikai művek szerzői, amelyek alkotórészei az Unió egyik országában fekvő ingatlanok.

5. Cikk

(1) Az ezen Egyezmény által védett műveik tekintetében a szerzők - a mű származási országa kivételével - az Unió valamennyi országában azokat a jogokat élvezik, amelyeket a vonatkozó törvények a belföldieknek most vagy a jövőben biztosítanak, valamint azokat a jogokat is, amelyeket ez az Egyezmény külön megad.

(2) E jogok élvezete és gyakorlása nincs kötve semmiféle alakszerűséghez és független attól, hogy a mű a származásának országában védelem alatt áll-e. Ennélfogva - az ezen Egyezményben foglalt kikötéseken kívül - a védelem terjedelme, valamint a szerzői jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik.

(3) A származási országban a védelemre a belföldi törvények irányadók. De, ha a szerző nem állampolgára azon mű származási országának, amelyre nézve ezen Egyezmény alapján védelmet élvez, ebben az országban ugyanolyan jogok illetik meg, mint a belföldi szerzőket.

(4) Származási országnak kell tekinteni

a) azokra a művekre nézve, amelyek először az Unió valamelyik országában jelentek meg, ezt az országot; ha pedig a mű az Unió több országában egyidejűleg jelent meg, és ezekben az országokban eltérő tartalmú védelmi idő van érvényben, akkor ezek közül az országok közül azt, amelynek törvényei a legrövidebb tartalmú védelmet biztosítják;

b) azokra a művekre nézve, amelyek egyidejűleg jelentek meg egy Unión kívüli és az Unióhoz tartozó valamelyik országban, az utóbbi országot;

c) a meg nem jelent vagy az először az Unión kívüli országban megjelent olyan művekre nézve, amelyek Unióhoz tartozó országban egyidejűleg nem jelentek meg, az Uniónak azt az országát, amelynek a szerző állampolgára; mégis

i) az ilyen filmeknek, ha gyártójuk székhelye vagy állandó lakóhelye az Unióhoz tartozó országban van, ez lesz a származási országa,

ii) az ilyen építőművészeti műveknek pedig, ha az Unió egyik országában építették fel, vagy az ilyen grafikai és plasztikai műveknek, ha az Unió egyik országában fekvő ingatlanok alkotórészei, ez lesz a származási országa.

6. Cikk

(1) Ha valamely Unión kívüli ország nem védi kielégítő módon azoknak a szerzőknek a műveit, akik valamely Unióhoz tartozó ország állampolgárai, ez utóbbi korlátozhatja azoknak a műveknek a védelmét, amelyeknek a szerzői - e művek első megjelenésének időpontjában - a másik ország állampolgárai és állandó lakóhelyük nincs valamely Unióhoz tartozó országban. Ha az az ország, ahol a mű először megjelent, él ezzel a lehetőséggel, az Unióhoz tartozó többi ország az ily módon különleges elbírálás alá eső műveknek nem köteles nagyobb védelmet biztosítani annál, mint amelyet a mű abban az országban élvezett, ahol először jelent meg.

(2) Az előző bekezdés alapján megállapított korlátozások nem érinthetik azokat a jogokat, amelyeket valamely szerző olyan mű tekintetében szerzett meg, amely az Unió egyik országában e korlátozás hatálybalépése előtt jelent meg.

(3) Az Uniónak azok az országai, amelyek e cikk alapján a szerzők jogi védelmét korlátozzák, erről a Szellemi Tulajdon Világszervezetének Vezérigazgatóját (a továbbiakban: "Vezérigazgató") írásbeli nyilatkozatban értesítik; ebben meg kell jelölni azokat az országokat, amelyekkel szemben a védelmet korlátozzák, úgyszintén azokat a korlátozásokat, amelyeknek az ezen országokhoz tartozó szerzők alá vannak vetve. A Vezérigazgató haladéktalanul közli mindezt az Unió valamennyi országával.

6bis Cikk

(1) Függetlenül a szerző vagyoni jogaitól, sőt még azok átruházása után is, a szerző megtartja azt a jogát, hogy magának követelhesse a mű szerzőségét, és hogy tiltakozzék a mű mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása, illetve csorbítása ellen, amely a becsületére vagy hírnevére sérelmes.

(2) A szerzőt a fenti (1) bekezdés alapján megillető jogok a szerző halála után legalább a vagyoni jogok megszűntéig fennmaradnak; e jogokat azok a személyek és intézmények gyakorolják, amelyek annak az országnak a törvényei szerint, ahol a védelmet igénylik, erre illetékesek. Mindazonáltal azok az országok, amelyeknek a törvényei az Egyezmény e szövegének ratifikálása vagy az ehhez való csatlakozás időpontjában nem tartalmaznak rendelkezéseket a szerző halála után a fenti (1) bekezdésben biztosított összes jogok védelmére, jogosultak akként rendelkezni, hogy e jogok közül egyesek a szerző halála után nem maradnak fenn.

(3) Az e cikkben elismert jogok védelmére szolgáló jogi eszközöket annak az országnak a törvényei szabályozzák, amelyben a védelmet igénylik.

7. Cikk

(1) Az ezen Egyezményben biztosított védelem időtartama a szerző életére és halála után ötven évre terjed.

(2) Az Unióhoz tartozó országok azonban jogosultak akként rendelkezni, hogy a filmek védelmi ideje attól az időponttól számított ötven év elteltével jár le, amikor a művet a szerző engedélyével a közönség számára

hozzáférhetővé tették, ha pedig ez a mű előállításától számított ötven éven belül nem következik be, a védelmi idő az előállítástól számított ötven év múlva jár le.

(3) A név nélkül vagy álnéven közzétett művek ezen Egyezmény alapján biztosított védelmének ideje attól az időponttól számított ötven év elteltével jár le, amikor a művet jogszerűen a közönség számára hozzáférhetővé tették. Abban az esetben azonban, ha a szerző által felvett álnév semmi kétséget nem enged személyazonosságát illetően, a védelem időtartamára az (1) bekezdés irányadó. Ha valamely név nélkül vagy álnéven közzétett mű szerzője a fent meghatározott időtartamon belül felfedi a személyét, a védelmi idő tartamára ugyancsak az (1) bekezdés az irányadó. Az Unió országai nem tartoznak védelmet biztosítani a név nélkül vagy álnéven megjelent olyan művek számára, amelyek szerzőiről teljes joggal vélelmezhető, hogy már ötven évvel ezelőtt meghaltak.

(4) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy szabályozzák a fényképeseti művek, valamint az alkalmazott művészet körében létrejövő és művészeti művekként védett művek védelmi idejét, ez azonban nem lehet kevesebb a mű előállításától számított huszonöt évnél.

(5) A szerző halála utáni védelmi idő és a fenti (2), (3) és (4) bekezdésekben meghatározott határidők a halál vagy az ezen bekezdésekben meghatározott esemény bekövetkeztekor kezdődnek, e határidők tartamát azonban a halál vagy az említett esemény bekövetkeztét követő év január első napjától kell számítani.

(6) Az Unióhoz tartozó országok jogosultak az előző bekezdésekben meghatározottnál hosszabb védelmi időt biztosítani.

(7) Az Uniónak azok az országai, amelyeket a Római Szerződés köt ehhez az Egyezményhez, és amelyeknek az ezen Szerződés aláírásának időpontjában hatályban levő törvényei az előző bekezdésekben meghatározottnál rövidebb védelmi időket állapítanak meg, az ehhez a Szerződéshez való csatlakozás vagy annak ratifikálása esetén fenntarthatják e védelmi időket.

(8) A védelmi időt minden esetben annak az országnak a törvénye szabályozza, ahol a védelmet igénylik, ez azonban - kivéve ha ennek az országnak a törvényhozása másképpen nem rendelkezik - nem haladja meg a mű származási országában meghatározott védelmi időt.

7bis Cikk

Az előző cikk rendelkezéseit kell alkalmazni akkor is, ha a szerzői jog valamely mű társszerzőit közösen illeti meg; ebben az esetben a szerző halálát követő határidőket a legtovább élő társszerző halálának időpontjától kell számítani.

8. Cikk

Az ezen Egyezmény alapján védett irodalmi és művészeti művek szerzőit - az eredeti művel kapcsolatban őket megillető jogok egész tartama alatt - megilleti az a kizárólagos jog, hogy műveikről fordítást készítsenek, illetőleg, hogy műveikről fordítás csak az ő engedélyükkel készüljön.

9. Cikk

(1) Az ezen Egyezmény alapján védett irodalmi és művészeti művek szerzőit megilleti az a kizárólagos jog, hogy műveikről bármely módon és formában többszörösítés csak az ő engedélyükkel készüljön.

(2) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy különleges esetekben lehetővé tegyék az említett művek többszörösítését, feltéve, hogy az ilyen többszörösítés nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.

(3) Ezen Egyezmény alkalmazásában minden hang- és képi rögzítést többszörösítésnek kell tekinteni.

10. Cikk

(1) A közönség számára már jogszerűen hozzáférhetővé tett műből történő idézés az elérni kívánt cél által indokolt mértékben megengedett, ha az a bevett szokásoknak megfelel; ideértendő az újságcikkekből és időszakos gyűjteményekből sajtószemle formájában történő idézés is.

(2) Oktatás illusztrálására az irodalmi vagy művészeti művek kiadás, rádióadás, hang- vagy képi rögzítés útján, az elérni kívánt cél által indokolt mértékben történő szabad felhasználásának szabályozása az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szerveinek hatáskörébe, és az említett országok között már fennálló vagy a jövőben létesítendő külön megállapodásokra tartozik azzal a feltétellel, hogy az ilyen felhasználás a bevett szokásoknak megfelel.

(3) Az előző bekezdésekben említett idézés és felhasználás esetén a forrást és a szerző nevét meg kell jelölni, ha ez a név a forrásban szerepel.

10bis Cikk

(1) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy engedélyezzék újságban, vagy időszakos gyűjteményben közzétett időszerű gazdasági, politikai vagy vallási tárgyú vitacikkeknek, vagy ugyanilyen tárgyú, már sugárzott műveknek a sajtó által történő átvételét, sugárzását, vagy vezeték által történő közvetítését a közönség részére, ha az átvételt, sugárzást vagy az említett közvetítést kifejezetten nem tiltották meg. A forrást azonban mindig világosan meg kell jelölni; e kötelezettség megszegésének következményeit annak az országnak a törvényei határozzák meg, melyben a védelmet igénylik.

(2) Ugyancsak az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szervei jogosultak arra, hogy meghatározzák, mely feltételek mellett lehet a fényképészet, vagy a film eszközzel vagy sugárzás, illetőleg a közönség részére vezeték által történő közvetítés útján adott beszámolókból az események során látott, vagy hallott irodalmi vagy művészeti műveket az elérni kívánt tájékoztatási cél által indokolt mértékben bemutatni és a közönség számára hozzáférhetővé tenni.

11. Cikk

(1) Színművek, zenés színművek és zeneművek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak: 1. műveik bemutatására és nyilvános előadására, ideértve a bármely módon és eljárással történő bemutatást, előadást; 2. műveik bemutatásának és előadásának bármely eszközzel történő nyilvános közvetítésére.

(2) A színművek és zenés színművek szerzőit - az eredeti művel kapcsolatos jogaik egész tartama alatt - ugyanez a jog illeti meg műveik fordítását illetően.

11bis Cikk

(1) Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak: 1. műveik sugárzására vagy minden más, jel, hang vagy kép vezeték nélküli közvetítésére alkalmas eszközzel történő nyilvános átvitelére; 2. sugárzott mű mindenfajta, akár vezeték útján történő, akár vezeték nélküli nyilvános átvitelére, ha ezt az átvételt az eredetihez képest más szervezet végzi; 3. a sugárzott mű hangszóró vagy egyéb, annak megfelelő jel-, hang- vagy képközvetítő eszközzel történő nyilvános átvitelére.

(2) Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szerveinek hatáskörébe tartozik, hogy a fenti (1) bekezdésben említett jogok gyakorlásának feltételeit megszabja, de e feltételek joghatálya szigorúan azokra az országokra korlátozódik, melyek azokat megszabták. E feltételek semmiképpen nem sérthetik a szerző személyiségi jogát, sem pedig azt a jogát, hogy - békés megegyezés hiányában - az illetékes hatóság által megállapított méltányos díjazásban részesüljön.

(3) Ellenkező kikötés hiányában a jelen cikk (1) bekezdése alapján megadott engedély nem terjed ki a sugárzott mű hang vagy kép rögzítésére alkalmas eszköz útján történő felvételére. Az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szerveinek hatáskörébe tartozik a rádiótársaságok által saját eszközeikkel végzett és saját adásaik céljait szolgáló, rövid időre szóló rögzítés rendszerének szabályozása. E törvények keretében engedélyezni lehet az ilyenfajta felvételeknek a hivatalos levéltárakban való megőrzését akkor, ha a felvételek különleges dokumentációs jellegűek.

11ter Cikk

(1) Irodalmi művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak: 1. műveik nyilvános előadására, ideértve a bármely módon és eljárással történő előadást; 2. műveik előadásának bármely eszközzel történő nyilvános közvetítésére.

(2) Az irodalmi művek szerzőit - az eredeti művel kapcsolatos jogaik egész tartama alatt - ugyanez a jog illeti meg műveik fordítását illetően.

12. Cikk

Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyezzék műveik adaptálását, zenei átírását és egyéb átdolgozását.

13. Cikk

(1) Zenemű szerzőjének és szövegírójának a zenemű - adott esetben szöveggel történő - hangfelvételének engedélyezésére vonatkozó kizárólagos jogával kapcsolatban az Unióhoz tartozó országok mindegyike az adott

országot illetően fenntartásokkal élhet és feltételeket szabhat, ha a szövegíró már engedélyezte a szövegnek a zeneművel történő felvételét; de minden ilyen természetű fenntartás és feltétel szigorúan azokra az országokra korlátozódik, amelyek azokat megszabták, és semmiképpen sem sérthetik a szerzőnek azt a jogát, hogy - békés megegyezés hiányában - az illetékes hatóság által megállapított méltányos díjazásban részesüljön.

(2) Zeneművek felvételeiről, ha azok a Rómában 1928. június 2-án és Brüsszelben 1948. június 26-án aláírt Egyezmények 13. Cikke (3) bekezdésének megfelelően az Unióhoz tartozó valamelyik országban készültek, az Unióhoz tartozó ebben az országban a zenemű szerzőjének hozzájárulása nélkül többszörösítések készíthetők attól az időponttól számított két esztendőszaki időszakra eltelteig, amelytől kezdve az említett országot ezen Szerződés köti.

(3) Az ezen cikk (1) és (2) bekezdése alapján készült, és az érdekelt felek hozzájárulása nélkül olyan országba importált felvételeket, ahol ezek nem tekinthetők jogszerűeknek, le lehet foglalni.

14. Cikk

(1) Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyezzék: 1. műveik adaptálását, műveikről filmreprodukció készítését, valamint az ilyen módon adaptált és többszörösített mű forgalomba hozatalát; 2. az ilyen módon adaptált és többszörösített művek bemutatását és nyilvános előadását, valamint a közönség részére vezeték útján történő közvetítését.

(2) Irodalmi vagy művészeti műből merített filmalkotás minden más formában történő adaptálása a szerző engedélyezési jogának sérelme nélkül csak az eredeti mű szerzőinek hozzájárulásával történhet.

(3) A 13. Cikk (1) bekezdésének rendelkezéseit nem lehet alkalmazni.

14bis Cikk

(1) A filmalkotás, mindazon művek szerzői jogainak sérelme nélkül, melyek adaptáció vagy reprodukció alapjául szolgálhatnak, mint eredeti mű részesül oltalomban. A filmalkotást megillető szerzői jog jogosultja ugyanazokat a jogokat élvezi, mint amelyek valamely eredeti mű szerzőjét megilletik; ide kell érteni az előző cikkben említett jogokat is.

(2) *a)* A filmalkotásra vonatkozó szerzői jog jogosultjának meghatározása azon ország törvényhozó szerveinek hatáskörébe tartozik, ahol a védelmet igénylik.

b) Az Unióhoz tartozó olyan országokban azonban, melynek törvénye jogosultként ismeri el a filmalkotás létrehozásához való közreműködői hozzájárulás szerzőit is, e szerzők, ha a közreműködői hozzájárulást kötelezettségvállalás alapján teljesítették, ellenkező vagy különleges kikötés hiányában nem ellenezhetik a filmalkotás többszörösítését, a filmalkotás forgalombahozatalát, bemutatását és nyilvános előadását, a közönség részére vezeték útján történő közvetítését, sugárzását, a nyilvánosság számára történő átvitelét, felirattal ellátását és a szöveg szinkronizálását.

c) Azt a kérdést, hogy a fent említett kötelezettségvállalásnak írásbeli szerződés, vagy ezzel egyenértékű írásbeli okirat formáját kell-e öltenie ahhoz, hogy az előző *b)* alpont alkalmazást nyerjen, annak az Unióhoz tartozó országnak a törvénye szabályozza, ahol a film gyártójának székhelye vagy állandó lakóhelye van. Az Unióhoz tartozó azon ország törvényhozó szerveinek azonban, ahol a védelmet igénylik, joga lesz, hogy előírja: e kötelezettségvállalásnak írásbeli szerződés, vagy ezzel egyenértékű írásbeli okirat formáját kell öltenie. Azok az országok, melyek élnek ezzel a joggal, kötelesek erről a Vezérigazgatót írásbeli nyilatkozatban értesíteni: a Vezérigazgató e nyilatkozatot haladéktalanul közli az Unió valamennyi országával.

d) "Ellenkező vagy különleges kikötés" alatt mindazt a megszorító feltételt érteni kell, amely az említett kötelezettségvállalás részét képezi.

(3) Hacsak az ország törvénye nem rendelkezik másként, a fenti (2) *b)* bekezdés rendelkezéseit sem a film megvalósítása céljából készült forgatókönyvek, párbeszédes jelenetek, zeneművek szerzőire, sem a film főrendezőjére nem lehet alkalmazni. De az Unióhoz tartozó azok az országok, amelyeknek törvénye nem tartalmaz olyan rendelkezést, amelynek értelmében az előbb idézett (2) *b)* bekezdést a rendezőre alkalmazni kell, erről a Vezérigazgatót írásbeli nyilatkozatban kötelesek értesíteni, aki e nyilatkozatot haladéktalanul közli az Unió valamennyi többi országával.

14ter Cikk

(1) Az írók és zeneszerzők eredeti műalkotását és eredeti kéziratait illetően a szerzőnek - halála után azon személyeknek vagy intézményeknek, akiket, illetőleg amelyeket a hazai törvényhozás erre feljogosít - elidegeníthetetlen joga, hogy a szerző által eszközölt első átruházást követően részt vegyenek a mű eladására vonatkozó műveletekben.

(2) A fenti bekezdésben említett védelem az Unióhoz tartozó valamennyi országban csak akkor követelhető, ha a szerző hazai törvénye ilyen védelemnek teret enged, és csak annyiban, amennyiben annak az országnak a törvénye, ahol a védelmet igénylik, ezt lehetővé teszi.

(3) A díjak mértékét és beszedésének módozatait az egyes országok törvénye határozza meg.

15. Cikk

(1) Ahhoz, hogy az ezen Egyezmény által védelemben részesített irodalmi és művészeti művek szerzőit az ellenkező bebizonyításig ilyenként tekintsék, következésképpen a bitorlók ellen az Unióhoz tartozó országok bíróságai előtt törvényesen eljárassanak, elegendő, hogy műveiken nevük a szokásos módon fel legyen tüntetve. E bekezdés abban az esetben is alkalmazható, ha ez a név álnév, mihelyt a szerző által felvett álnév semmi kétséget nem hagy személyazonosságát illetően.

(2) A film gyártójának - az ellenkező bebizonyításáig - azt a természetes vagy jogi személyt kell tekinteni, akinek nevét a filmen a szokásos módon feltüntetik.

(3) A név nélkül, valamint - a fenti (1) bekezdésben említett körön kívül - álnéven közzétett művek tekintetében a kiadót, ha nevét a művön feltüntették, minden további bizonyítás nélkül a szerző képviselőjének kell tekinteni; e minőségében jogosult a szerző jogai felett örködni és azokat érvényesíteni. E bekezdés rendelkezéseinek alkalmazását mellőzni kell, mihelyt a szerző személyét felfedi és igazolja szerzőségét.

(4) *a)* Meg nem jelent művek esetében, ha a szerző személye ismeretlen, de személyét illetően alapos ok van annak feltételezésére, hogy az Unióhoz tartozó egyik ország állampolgára, ezen ország törvényhozó szervei jogosultak az e szerzőt képviselő, és jogai felett örködni, valamint jogait az Unióhoz tartozó országokban érvényesítő illetékes hatóság kijelölésére.

b) Az Unióhoz tartozó azon országok, melyek e rendelkezés alapján ilyen kijelölést eszközöltek, erről a Vezérigazgatót írásbeli nyilatkozatban értesítik, amelyben az így kijelölt hatóságra vonatkozó valamennyi felvilágosítást megadják. A Vezérigazgató haladéktalanul közli e nyilatkozatot az Unióhoz tartozó valamennyi országgal.

16. Cikk

(1) Az Unióhoz tartozó olyan országban, ahol az eredeti mű törvényes védelem alatt áll, az ennek utánzása útján létrejövő minden mű lefoglalható.

(2) Az előző bekezdés rendelkezései alkalmazhatók az olyan országokból származó másolatokra is, ahol a mű nem áll, vagy már nem áll védelem alatt.

(3) A lefoglalásra az egyes országok törvényei irányadóak.

17. Cikk

Ezen Egyezmény rendelkezései semmilyen módon nem sérthetik az Unióhoz tartozó egyes országok Kormányát megillető azt a jogot, hogy törvényhozási vagy belső rendészeti intézkedésekkel engedélyezze, ellenőrizze vagy megtiltsa az olyan mű vagy termék forgalmát, előadását, kiállítását, melyekkel kapcsolatban az illetékes hatóság ilyen jogot gyakorolhat.

18. Cikk

(1) Ezt az Egyezményt mindazokra a művekre alkalmazni kell, melyek az Egyezmény hatálybalépése idején a védelmi idő lejártá folytán származási országukban még nem váltak szabaddá.

(2) Ha azonban valamely mű abban az országban, ahol a védelmet igénylik, az erre a műre nézve addig irányadó védelmi időtartam lejártá miatt már szabaddá vált, ugyanabban az országban újból nem részesülhet védelemben.

(3) Ezt az elvet az Unióhoz tartozó országok között e célból már fennálló vagy létrejövő külön egyezményekben foglalt rendelkezések szerint kell alkalmazni. Ilyen jellegű kikötések hiányában az egyes országok mindegyike maga szabályozza önmagára nézve az említett elv alkalmazásának módozatait.

(4) Az előző rendelkezéseket az Unióhoz történő új csatlakozások esetén is alkalmazni kell, továbbá akkor is, ha a védelem a 7. Cikk alkalmazása, vagy a fenntartásokról való lemondás folytán meghosszabbodik.

19. Cikk

Ezen Egyezmény rendelkezései nem képezik akadályát annak, hogy igényelni lehessen az Unióhoz tartozó valamelyik ország által törvénybe iktatott kedvezőbb rendelkezés alkalmazását.

20. Cikk

Az Unióhoz tartozó országok Kormányai fenntartják maguknak azt a jogot, hogy egymás között külön megállapodásokat létesíthessenek, amennyiben ezek a szerzők javára szélesebb körű jogokat nyújtanak, mint amelyeket az Unió biztosít, vagy amelyek ezzel az Egyezményvel ellentétben nem álló egyéb kikötéseket tartalmaznak. A fennálló megállapodásoknak azok a rendelkezései, melyek a most említett feltételeknek megfelelnek, hatályban maradnak.

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2001/29/EK IRÁNYELVE
(2 0 0 1 . m á j u s 2 2 .)

**az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak
összehangolásáról**

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA,

tekintettel az Európai Közösséget létrehozó szerződésre, és különösen annak 47. cikke (2) bekezdésére, 55. és 95. cikkére,

tekintettel a Bizottság javaslatára⁴⁵⁰,

tekintettel a Gazdasági és Szociális Bizottság véleményére⁴⁵¹,

a Szerződés 251. cikkében megállapított eljárásnak megfelelően⁴⁵²,

mivel:

- (1) A Szerződés rendelkezik a belső piac létrehozásáról és a belső piaci verseny torzulását akadályozó rendszer bevezetéséről. E célok elérését elősegíti a tagállamok szerzői jogi és szomszédos jogi szabályainak összehangolása.
- (2) Az Európai Tanács 1994. június 24-25-i korfui ülésén hangsúlyozta, hogy az információs társadalom európai fejlődésének elősegítése érdekében szükséges egy közösségi szintű, átfogó és rugalmas szabályozási keret létrehozása. Ehhez többek között az új termékek és szolgáltatások belső piacának kialakulása is szükséges. E szabályozási keret létrehozása céljából több fontos közösségi jogi rendelkezést elfogadtak már, és továbbiak elfogadása folyamatban van. A szerzői jog és a szomszédos jogok e tekintetben fontos szerepet játszanak, mivel ezek védik és ösztönzik az új termékek és szolgáltatások fejlesztését és forgalmazását, valamint azok alkotói tartalmának létrehozását és felhasználását.
- (3) A javasolt harmonizáció elősegíti a négy belső piaci szabadság megvalósítását, valamint összefügg az alapvető jogelvek – különösen a szellemi tulajdon is magában foglaló tulajdon, a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint a közérdek – tiszteletben tartásával.
- (4) A szerzői jog és a szomszédos jogok szabályozási kereteinek harmonizálása a jogbiztonság növekedése, illetve a szellemi tulajdon magas szintű védelme révén jelentős erőforrásokat mozgósít az alkotó és újító tevékenységek — egyebek között a hálózati infrastruktúra — fejlesztésére, hozzájárulva ezáltal az európai ipar fejlődéséhez és fokozódó versenyképességéhez, mind a tartalomszolgáltatás és az információtechnológia területén, mind általában az ipari és kulturális szektorban. Ez elősegíti a munkahelyek megőrzését, továbbá hozzájárul a munkahelyteremtéshez.
- (5) A műszaki fejlődés megsokszorozta és változatosabbá tette a szellemi alkotás, a gyártás és az értékesítés lehetőségeit. Ha nincs is szükség új fogalmakra a szellemi tulajdon védelme területén, a szerzői jogot és a szomszédos jogokat szabályozó jelenlegi jogszabályokat módosítani kell, és ki kell egészíteni úgy, hogy megfeleljenek a gazdasági adottságoknak, így például az új felhasználási módoknak.

⁴⁵⁰ HL C 108., 1998.4.7., 6. o. és HL C 180., 1999.6.25., 6. o.

⁴⁵¹ HL C 407., 1998.12.28., 30. o.

⁴⁵² Az Európai Parlament 1999. február 10-i véleménye (HL C 150., 1999.5.28., 171. o.), a Tanács 2000. szeptember 28-i közös álláspontja (HL C 344., 2000.12.1., 1. o.) és az Európai Parlament 2001. február 14-i határozata (a Hivatalos Lapban még nem tették közzé). A Tanács 2001. április 9-i határozata.

- (6) Közösségi szintű harmonizáció hiányában a tagállami jogalkotási kezdeményezések, amelyek a műszaki kihívásokra válaszul már számos tagállamban megindultak, a védelem szintje tekintetében jelentős különbségekhez, és ezáltal a szerzői jogi tartalmú, vagy ezen alapuló szolgáltatások és termékek szabad mozgásának akadályozásához, végső soron pedig a belső piac széttöredezéséhez és a jogszabályok inkohereciájához vezethetnek. Az efféle jogi különbségek és bizonytalanságok hatása az információs társadalom további fejlődésével — amelynek következtében a szellemi tulajdon határokön átnyúló felhasználása már eddig is jelentősen megnőtt — még inkább fel fog erősödni. Ez a fejlődés a jövőben fokozódni fog, és ez kívánatos is. A jogvédelem terén fennálló jelentős eltérések és bizonytalanságok az új típusú szerzői jogi és a szomszédos jogi tartalmú termékek és szolgáltatások esetében korlátozhatják a magasabb haszon elérését.
- (7) Ezért a szerzői jog és szomszédos jogok védelmének közösségi jogi kereteit módosítani kell, illetve ki kell egészíteni a belső piac zavartalan működéséhez szükséges mértékben. Ennek érdekében egymáshoz kell igazítani azokat a szerzői jogi és szomszédos jogi nemzeti rendelkezéseket, amelyek tagállamonként jelentős eltéréseket mutatnak, vagy amelyek a belső piac zavartalan működését akadályozó és az információs társadalom megfelelő európai fejlődését hátráltató jogbizonytalanságot eredményeznek, továbbá ki kell küszöbölni a műszaki fejlődésre adott nemzeti válaszok közötti ellentmondásokat, ugyanakkor azonban a belső piac működését hátrányosan nem befolyásoló eltérések megszüntetése vagy akadályozása nem szükséges.
- (8) Az információs társadalom különböző szociális, társadalmi és kulturális vonatkozásai megkövetelik a termékek és szolgáltatások sajátos tartalmi adottságainak figyelembevételét.
- (9) A szerzői jog és szomszédos jogok harmonizációjának a magas szintű védelemből kell kiindulnia, tekintve hogy ezek a jogok elengedhetetlenek a szellemi alkotáshoz. Az általuk nyújtott védelem hozzájárul az alkotó tevékenység fenntartásához és fejlődéséhez a szerzők, az előadóművészek, az előállítók és a fogyasztók, valamint a kultúra, az ipar és a nagyközönség érdekében. A szellemi tulajdon ennek megfelelően a tulajdon részeként nyert elismerést.
- (10) Ahhoz, hogy a szerzők és előadóművészek a jövőben is alkotó és művészi tevékenységet folytathassanak, műveik felhasználásáért megfelelő díjazásban kell, hogy részesüljenek ugyanúgy, mint a producerek annak érdekében, hogy a művek pénzügyi háttérét biztosítani tudják. Az olyan termékek előállítása, mint a hangfelvételek, a filmek vagy a multimédia-termékek, illetve az olyan szolgáltatások nyújtása, mint a lehívásra történő hozzáférhetővé tétel, jelentős befektetést igényelnek. A megfelelő díjazás biztosításához, illetve a befektetés kielégítő mértékű megtérüléséhez a szellemi tulajdonjogok megfelelő szintű védelme szükséges.
- (11) A szerzői jog és szomszédos jogok szigorú és hatékony védelme az egyik legfontosabb eszköze annak, hogy Európában a kulturális alkotótevékenység hozzájusson a szükséges forrásokhoz, illetve a szerzők és előadók megőrizhessék függetlenségüket és méltóságukat.
- (12) A szerzői jogilag védett művek és egyéb teljesítmények megfelelő védelme kulturális szempontból is jelentős kérdés. A Szerződés 151. cikke a Közösség számára előírja, hogy tevékenysége során a kulturális szempontokat is figyelembe vegye.
- (13) A művek és más védelem alatt álló teljesítmények védelmét, valamint a védelemre vonatkozó szükséges információk biztosítását szolgáló műszaki intézkedések közös európai kifejlesztése és egységes alkalmazása alapvető fontosságú, tekintve hogy ezek az intézkedések végső soron a jogi alapelvek és garanciák érvényesítését szolgálják.
- (14) Ennek az irányelvnek az is célja, hogy ösztönözze a tanulást és a kultúrát a művek és más teljesítmények védelme által; ezzel párhuzamosan rendelkezni kell az oktatás és nevelés terén a közérdeket szolgáló kivételekről és korlátozásokról.
- (15) A Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) szervezésében 1996 decemberében tartott diplomáciai konferencia eredményeképpen két új szerződést fogadtak el, a WIPO szerzői jogi szerződését, illetve a WIPO előadásokról és hangfelvételekről szóló szerződését, amelyek a szerzők, illetve az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók jogainak védelmével foglalkoznak. Ezek a szerződések a szerzői jog és a szomszédos jogok nemzetközi védelmét korszerűsítik, nem utolsósorban az úgynevezett „digitális agenda” vonatkozásában, továbbá hatékonyabb eszközöket vezetnek be a kalózkodás elleni

küzdelem terén. A Közösség és a legtöbb tagállam már aláírta ezeket a szerződéseket, és folyamatban van a Közösség, illetve a tagállamok általi megerősítésük előkészítése. Ez az irányelv egyben számos ilyen nemzetközi kötelezettség végrehajtását is szolgálja.

- (16) A hálózati környezetben megvalósított cselekményekért való felelősség nem csupán a szerzői jogot és a szomszédos jogokat érinti, hanem más területeket is, beleértve a jóhírnév megsértését, a megtévesztő reklámot és a védjegybitorlást, amelyeket horizontális megközelítésben a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv⁴⁵³ („elektronikus kereskedelemről szóló irányelv”) tárgyát, amely az információs társadalom szolgáltatásaihoz — beleértve az elektronikus kereskedelmet is — kapcsolódó számos jogi kérdést tisztáz és harmonizál. Ezt az irányelvet az elektronikus kereskedelemről szóló irányelvhez hasonló időbeli keretek között kell átültetni, mivel az az irányelv olyan alapelvek és rendelkezések harmonizált kereteit állapítja meg, amelyek egyebek mellett ezen irányelv jelentős elemeire is vonatkoznak. Ez az irányelv nem érinti az említett irányelv felelősséggel kapcsolatos rendelkezéseit.
- (17) Különösen a digitális technikából adódó követelmények alapján szükséges biztosítani, hogy a jogkezelő szervezetek a versenyszabályokkal összhangban tevékenységüket magasabb fokon ésszerűsítsék és átláthatóbbá tegyék.
- (18) Ez az irányelv nem érinti a jogkezelésre, például a kiterjesztett közös jogkezelés körébe tartozó felhasználási engedélyekre vonatkozó tagállami rendelkezéseket.
- (19) A jogosultak személyhez fűződő jogait a tagállami jogszabályok, valamint az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény, a WIPO szerzői jogi szerződése, illetve a WIPO előadásokról és hangfelvételekről szóló szerződése rendelkezéseinek megfelelően kell gyakorolni. E személyhez fűződő jogok nem tartoznak ezen irányelv hatálya alá.
- (20) Ez az irányelv az e területen elfogadott hatályos irányelvekben — így különösen a 91/250/EGK⁴⁵⁴, a 92/100/EGK⁴⁵⁵, a 93/83/EGK⁴⁵⁶, a 93/98/EGK⁴⁵⁷ és a 96/9/EK⁴⁵⁸ irányelvben — megfogalmazott alapelveken és szabályokon nyugszik, azokat továbbfejleszti, illetve az információs társadalom összefüggésébe helyezi őket. Ezen irányelv rendelkezései — hacsak az eltérően nem rendelkezik — az említett irányelveket nem érintik.
- (21) Ennek az irányelvnek meg kell határoznia az egyes kedvezményezettek tekintetében a többszörözési jog hatálya alá tartozó cselekmények körét. Ennek a közösségi vívmányokkal összhangban kell történnie. A belső piacon belüli jogbiztonság biztosítása érdekében e cselekmények fogalmát tágan kell meghatározni.
- (22) A kultúra terjesztésének ösztönzése nem valósítható meg a szigorú jogvédelem feladásával, sem pedig a hamis, illetve hamisított műpéldányok jogellenes terjesztésének eltűrésével.
- (23) Ennek az irányelvnek harmonizálnia kell a szerzők nyilvánosságához közvetítéshez való jogát. Ezt a jogot olyan tágan kell értelmezni, hogy lefedjen minden olyan nyilvánossághoz közvetítést, amikor a nyilvánosság nincs jelen a közvetítés kiindulópontjául szolgáló helyszínen. Ez a jog magában kell, hogy

⁴⁵³ HL L 178., 2000.7.17., 1. o.

⁴⁵⁴ A Tanács 1991. május 14-i 91/250/EGK irányelve a számítógépi programok jogi védelméről (HL L 122., 1991.5.17., 42. o.). Legutóbb a 93/98/EK irányelvvel módosított irányelv.

⁴⁵⁵ A Tanács 1992. november 19-i 92/100/EGK irányelve a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról (HL L 346., 1992.11.27., 61. o.). Legutóbb a 93/98/EK irányelvvel módosított irányelv.

⁴⁵⁶ A Tanács 1993. szeptember 27-i 93/83/EGK irányelve a műholdas műsorsugárzásra és a vezeték nélküli közvetítésre alkalmazandó egyes szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról (HL L 248., 1993.10.6., 15. o.).

⁴⁵⁷ A Tanács 1993. október 29-i 93/98/EGK irányelve a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról (HL L 290., 1993.11.24., 9. o.).

⁴⁵⁸ Az Európai Parlament és Tanács 1996. március 11-i 96/9/EK irányelve az adatbázisok jogi védelméről (HL L 77., 1996.3.27., 20. o.).

foglalja a művek bármilyen vezetékes vagy vezeték nélküli közvetítését, illetve továbbközvetítését, ideértve a sugárzást is. E jog más cselekményekre nem vonatkozik.

- (24) A védelem alatt álló teljesítmények 3. cikk (2) bekezdésének megfelelő nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét úgy kell értelmezni, hogy ez lefedjen minden olyan cselekményt, amikor a védelem alatt álló teljesítményeket a nyilvánosság olyan tagjai számára teszik hozzáférhetővé, akik a hozzáférhetővé tétel kiindulópontjának helyszínén nincsenek jelen; ez a jog más cselekményekre nem vonatkozik.
- (25) A szerzői jogi védelem alatt álló művek, illetve a szomszédos jogi védelem tárgyát képező teljesítmények hálózaton történő lehívásos átvitelével kapcsolatos védelem jellegét és szintjét illető jogbizonytalanságot a védelem közösségi szintű harmonizálásával kell kiküszöbölni. Egyértelművé kell tenni, hogy az ezen irányelv által elismert jogosultaknak kizárólagos joga van a szerzői jogi védelem alatt álló műveknek, illetve a szomszédos jogi védelem tárgyát képező teljesítményeknek a nyilvánosság számára interaktív lehívásos átvitel útján történő hozzáférhetővé tételére. Az ilyen interaktív lehívásos átvitel jellemzője, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.
- (26) A kereskedelmi forgalomba hozott hangfelvételen rögzített zenét tartalmazó rádió- vagy televízióműsorok lehívásra történő hozzáférhetővé tétele tekintetében elő kell segíteni a közös jogkezelés körébe tartozó felhasználási szerződések megkötését annak érdekében, hogy a jogosultsági viszonyok egyértelműek legyenek.
- (27) A közvetítést lehetővé tevő, illetve azt megvalósító fizikai eszközök rendelkezésre bocsátása önmagában nem minősül az ezen irányelv értelmében vett közvetítésnek.
- (28) Az ebben az irányelvben biztosított szerzői jogi védelem magában foglalja az anyagi hordozón rögzített művek terjesztésének ellenőrzésére vonatkozó kizárólagos jogot. Az eredeti műnek, illetve többszörözött példányának a jogosult vagy annak hozzájárulásával más által megvalósított első Közösségen belüli eladása kimeríti az adott műpéldány Közösségen belüli újraeladásának ellenőrzésére irányuló jogot. E jog nem merül ki az eredeti műnek vagy többszörözött példányának a jogosult, illetve annak hozzájárulásával más által a Közösségen kívül megvalósított eladása esetén. A szerzők bérleti, valamint haszonkölcsönzési jogait a 92/100/EGK irányelv szabályozza. Az ebben az irányelvben foglalt terjesztési jog nem érinti az említett irányelv I. fejezetében foglalt, bérleti illetve haszonkölcsönzési jogokkal kapcsolatos rendelkezéseket.
- (29) A jogkimerülés kérdése nem merül fel sem általában a szolgáltatások, sem különösen az on-line szolgáltatások esetében. Ez vonatkozik továbbá a műveknek és más védelem alatt álló teljesítményeknek a szolgáltatás igénybevevői által a jogosult engedélyével készített többszörözött anyagi műpéldányára is. Ennek megfelelően ugyanez vonatkozik a művek és más védelem alatt álló teljesítmények eredeti, illetve többszörözött műpéldányai bérbeadásának, illetve haszonkölcsönbe adásának jogára, amelyek természetüknél fogva szolgáltatásnak minősülnek. A CD-ROM-mal vagy a CD-I-vel ellentétben — amelynél a szellemi tulajdon anyagi hordozóban, vagyis árucikkben ölt testet — minden on-line szolgáltatás engedélyhez kötött cselekménynek minősül, amennyiben a szerzői jog vagy valamely szomszédos jog ezt megköveteli.
- (30) Az ebben az irányelvben foglalt jogok – a vonatkozó tagállami szerzői jogi és szomszédos jogi rendelkezések sérelme nélkül – átruházhatók, átengedhetők vagy szerződésben adott felhasználási engedélyek tárgyát képezhetik.
- (31) Megfelelő egyensúlyt kell biztosítani a jogosultak különböző csoportjainak, valamint a jogosultak és a védelemben részesülő művek és teljesítmények felhasználói csoportjainak jogai és érdekei között. A jogok tekintetében a tagállamok által megállapított kivételeket és korlátozásokat az új elektronikus környezet fényében felül kell vizsgálni. Az egyes engedélyköteles cselekményekre vonatkozó kivételek és korlátozások terén fennálló különbségek közvetlen negatív hatást gyakorolnak a belső piac működésére a szerzői jog és szomszédos jogok terén. Ezek a különbségek a művek határokon átnyúló felhasználása, illetve a határokon átnyúló tevékenységek továbbfejlődésének következtében még erőteljesebbé válhatnak. A belső piac megfelelő működésének biztosítása érdekében ezeket a kivételeket és korlátozásokat egységesebben kell meghatározni. A harmonizáció mértékét az határozza meg, hogy az adott kivételek és korlátozások hogyan hatnak a belső piac zavartalan működésére.

- (32) Ez az irányelv a többszörözés joga, valamint a nyilvánossághoz közvetítés joga alóli valamennyi kivételt és korlátozást kimerítően sorolja fel. Egyes kivételek, illetve korlátozások – esettől függően – kizárólag a többszörözés jogára vonatkoznak. Az említett felsorolás kellően figyelembe veszi a tagállamok eltérő jogi hagyományait, ugyanakkor célja egy működőképes belső piac biztosítása. A tagállamoknak e kivételeket és korlátozásokat koherens módon kell alkalmazniuk; e követelmény megvalósulását a végrehajtó rendelkezések jövőbeli felülvizsgálata során értékelni kell.
- (33) A kizárólagos többszörözési jog alóli kivételként lehetővé kell tenni egyes – járulékos vagy közbenső többszörözésnek minősülő – időleges többszörözési cselekményeket, amelyek valamely műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét képezik, és amelyek kizárólagos célja, hogy lehetővé tegyék a harmadik személyek között hálózaton, köztes szolgáltató által végzett átvitelt, vagy valamely mű vagy más védelem alatt álló teljesítmény jogszerű felhasználását. Ezek a többszörözési cselekmények nem bírhatnak önálló gazdasági jelentőséggel. Ez a kivétel olyan cselekmények esetében is megengedhető e feltételek teljesülése esetén, amelyek a böngészést (browsing), illetve a hozzáférés gyorsítására szolgáló tárolóban való rögzítést (caching) teszik lehetővé, beleértve az átviteli rendszerek hatékony működését szolgáló cselekményeket is, amennyiben a közvetítő szolgáltató az információt módosítja és nem zavarja meg az információ felhasználásával kapcsolatos adatok kinyerésére szolgáló, széleskörűen elismert és alkalmazott technológia jogszerű használatát. A felhasználás jogszerűnek minősül, ha azt a jogosult engedélyezi, illetve jogszabály megengedi.
- (34) A tagállamok számára lehetőséget kell adni, hogy egyes esetekben kivételekről vagy korlátozásokról rendelkezhessenek, így például oktatási vagy tudományos célra, egyes közintézmények, például könyvtárak és archívumok javára, továbbá a napi eseményekről szóló tudósítás céljából, idézési, fogyatékos személyek által történő, közbiztonsági célt szolgáló, valamint közigazgatási és bírósági eljárásokban való felhasználás céljára.
- (35) A kivételek vagy korlátozások egyes eseteiben a jogosultaknak méltányos díjazás jár, hogy ezáltal a védelemben részesülő műveik és egyéb teljesítményeik felhasználása ellenében megfelelő ellentételezésben részesüljenek. E méltányos díjazás formájának, részletszabályainak és lehetséges mértékének megállapításánál figyelembe kell venni minden egyes eset sajátos körülményeit. A körülmények értékelésénél alkalmazható szempont lehet a jogosultaknál az érintett cselekmény miatt felmerülő esetleges kár mértéke. Amennyiben a jogosultak már valamilyen formában — például egy felhasználási díj részeként — díjazásban részesültek, külön vagy további díjazás őket nem illetheti meg. A méltányos díjazás mértékének megállapításakor teljes egészében figyelembe kell venni az ezen irányelv szerinti műszaki intézkedések alkalmazásának mértékét. Olyan helyzetekben, amikor a jogosultat ért hátrány csak minimális lenne, díjfizetési kötelezettség nem keletkezhet.
- (36) A tagállamok azokban az esetekben is rendelkezhetnek a jogosultakat megillető méltányos díjazásról, amikor kivételekről, illetve korlátozásokról szóló olyan opcionális rendelkezéseket alkalmaznak, amelyek ilyen díjazást nem írnak elő.
- (37) A reprográfiára vonatkozó hatályos nemzeti szabályozások nem képeznek jelentős akadályt a belső piac működésében. A tagállamok számára lehetővé kell tenni, hogy a reprográfia tekintetében kivételt, illetve korlátozást állapítsanak meg.
- (38) A tagállamok számára lehetővé kell tenni, hogy méltányos díjazás biztosítása fejében a hang-, kép- és audiovizuális anyagok magáncélú többszörözésének egyes fajtái tekintetében a többszörözés joga alól kivételt, illetve korlátozást állapítsanak meg. Ide tartozhat a jogosultakat ért hátrányok ellentételezése érdekében alkalmazott díjazási rendszer bevezetése, illetve fenntartása is. Bár az ilyen díjazási rendszerek közötti különbségek hátrányosan befolyásolják a belső piac működését, az analóg magáncélú többszörözés tekintetében valószínűleg nem gyakorolnak jelentős hatást az információs társadalom fejlődésére. A digitális magáncélú többszörözés valószínűleg jóval nagyobb mértékben terjed el, és gazdasági jelentősége is nagyobb lesz. A digitális és az analóg magáncélú többszörözés közötti különbségeket ezért kellőképpen figyelembe kell venni, és bizonyos vonatkozásokban különbséget kell tenni köztük.
- (39) A magáncélú többszörözéssel kapcsolatos kivétel, illetve korlátozás alkalmazása során a tagállamoknak kellőképpen figyelembe kell venniük a műszaki és gazdasági fejleményeket, különösen a digitális magáncélú többszörözés és a díjazási rendszerek tekintetében, amennyiben rendelkezésre állnak hatások

műszaki intézkedések. Ezek a kivételek, illetve korlátozások nem akadályozhatják a műszaki intézkedések alkalmazását, illetve az intézkedések esetleges megkerülése esetén ezek érvényesítését.

- (40) A tagállamok egyes nem kereskedelmi céllal működő intézmények (a nyilvánosság számára hozzáférhető könyvtárak és hasonló feladatot ellátó intézmények, így például az archívumok) javára kivételt, illetve korlátozást állapíthatnak meg. Ezt azonban a többszörözési jog körébe tartozó különös esetekre kell korlátozni. E kivétel, illetve korlátozás nem vonatkozhat a védelem alatt álló művek és más teljesítmények on-line szolgáltatásával összefüggésben megvalósuló felhasználásra. Ez az irányelv nem érinti a tagállamok lehetőségét arra, hogy a kizárólagos nyilvános haszonkölcsonzési jog alól a 92/100/EGK irányelv 5. cikke alapján kivételeket állapítsanak meg. Ennek következtében olyan egyedi szerződések megkötését, illetve engedélyek megadását kell elősegíteni, amelyek kiegyensúlyozott módon részesítik előnyben ezeket az intézményeket, valamint a kultúra terjesztésére irányuló feladatok megvalósulását.
- (41) A műsorsugárzó szervezetek által készített ideiglenes rögzítésekre vonatkozó kivétel, illetve korlátozás alkalmazásakor abból kell kiindulni, hogy a műsorsugárzó szervezet nevében és annak felelőssége alatt eljáró személy eszköze is a műsorsugárzó szervezet saját eszközének minősül.
- (42) Az oktatást vagy tudományos kutatást — beleértve a távoktatást is — szolgáló nem kereskedelmi célú felhasználásokra vonatkozó kivétel, illetve korlátozás alkalmazásakor a tevékenység nem kereskedelmi jellegét maga alapján a tevékenység alapján kell megítélni. Az érintett intézmény szervezeti felépítése, illetve finanszírozási formája e tekintetben nem meghatározó tényező.
- (43) A tagállamoknak mindenesetre minden szükséges intézkedést meg kell hozniuk, hogy megkönnyítsék a hozzáférést a művekhez az olyan fogyatékosokban szenvedő személyek számára, amely akadályozza őket a művek önálló felhasználásában, és ennek során kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a hozzáférhető formátumokra.
- (44) Az ebben az irányelvben foglalt kivételek és korlátozások alkalmazása során a nemzetközi kötelezettségekkel összhangban kell eljárni. E kivételek és korlátozások nem alkalmazhatók oly módon, hogy az károsítsa a jogosult jogos érdekeit vagy sérelmes legyen a mű rendes felhasználására. E kivételek és korlátozások tagállami szabályozásának tükröznie kell különösen azt a fokozott gazdasági hatást, amelyet e kivételek és korlátozások az új elektronikus környezetben előidézhetnek. Ennélfogva egyes kivételek és korlátozások terjedelmét a védelem alatt álló művek és más teljesítmények egyes újszerű felhasználásai tekintetében akár szűkebben is meg lehet határozni.
- (45) Az 5. cikk (2), (3) és (4) bekezdésében szabályozott kivételek és korlátozások azonban nem akadályozzák olyan szerződéses viszonyok létrejöttét, amelyek célja a jogosultak számára méltányos díjazás biztosítása, feltéve hogy ezt a nemzeti jog megengedi.
- (46) A felhasználókat és a jogosultakat vitáik rendezésében segítheti a mediáció igénybevétele. A Bizottságnak — a kapcsolattartó bizottság keretében együttműködve a tagállamokkal — meg kell vizsgálnia a szerzői jogot és a szomszédos jogokat érintő jogviták rendezésének új jogi lehetőségeit.
- (47) A jogosultak a műszaki fejlődésnek köszönhetően alkalmazhatnak olyan műszaki intézkedéseket, amelyek célja a szerzői jog, a szomszédos jogok, illetve az adatbázisokon fennálló *sui generis* jogok jogosultjai által nem engedélyezett cselekmények megakadályozása vagy korlátozása. Fennáll azonban annak a veszélye, hogy az ilyen intézkedésekkel biztosítani kívánt technikai védelem megkerülését jogsértő tevékenységgel megkísérlik lehetővé tenni, illetve megkönnyíteni. A belső piac működésének megzavarására alkalmas különféle jogi megközelítések elkerülése érdekében harmonizálni kell a hatáson műszaki intézkedések megkerülése, valamint az ezt célzó eszközök és termékek előállítását, illetve az ilyen szolgáltatások nyújtása elleni jogi védelmet.
- (48) E jogi védelem azon műszaki intézkedések esetén kell, hogy érvényesüljön, amelyek hatáson korlátozzák a szerzői jog, a szomszédos jogok, illetve az adatbázisokon fennálló *sui generis* jogok jogosultjai által nem engedélyezett cselekményeket anélkül, hogy ez akadályozná az elektronikus eszközök rendes működését, illetve műszaki fejlesztését. Ez a jogi védelem nem keletkeztet kötelezettséget olyan eszközök, termékek, alkatrészek vagy szolgáltatások tervezésére, amelyek megfelelnek a műszaki intézkedéseknek, feltéve, hogy ezek az eszközök, termékek, alkatrészek vagy szolgáltatások egyébként nem esnek a 6. cikkben foglalt tilalom alá. E jogi védelemnek tiszteletben kell

tartania az arányosság elvét, és nem tilthatja meg azon eszközöket vagy tevékenységeket, amelyeknek gazdaságilag jelentős célja vagy használata nem a műszaki intézkedés megkerülésére irányul. E védelem nem akadályozhatja különösen a kódolási módszerek kutatását.

- (49) A műszaki intézkedések jogi védelme nem érinti a műszaki intézkedések megkerülését szolgáló eszközök, termékek, illetve alkatrészek magáncélú birtoklását tiltó nemzeti rendelkezéseket.
- (50) E harmonizált jogi védelem nem érinti a 91/250/EGK irányelv védelemről szóló különös rendelkezéseit. Különösen nem vonatkozik a számítógépi programokkal kapcsolatban alkalmazott műszaki intézkedések védelmére, amellyel kizárólag az említett irányelv foglalkozik. Nem gátolhatja vagy akadályozhatja olyan eszközök fejlesztését vagy alkalmazását, amelyek a 91/250/EGK irányelv 5. cikkének (3) bekezdése vagy 6. cikke szerinti feltételeknek megfelelő cselekmények elvégzését lehetővé tevő műszaki intézkedések megkerülésére irányulnak. Az említett irányelv 5. és 6. cikke kizárólag a számítógépi programokra vonatkozó kizárólagos jogok tekintetében állapít meg kivételeket.
- (51) A műszaki intézkedések jogi védelme az 5. cikk értelmében vett közérdek, illetve a közbiztonság sérelme nélkül érvényesül. A tagállamoknak elő kell segíteniük a jogosultak által önkéntesen hozott intézkedéseket, beleértve a jogosultak és más érdekelt felek közötti megállapodások megkötését és végrehajtását, annak érdekében, hogy a nemzeti jogszabályokban ezzel az irányelvvvel összhangban meghatározott egyes kivételek, illetve korlátozások célkitűzései megvalósuljanak. Amennyiben ésszerű időn belül nem születnek ilyen önkéntes intézkedések vagy megállapodások, a tagállamok megfelelő intézkedésekkel kötelesek gondoskodni arról, hogy a kedvezményezettek – valamely már alkalmazott műszaki intézkedés módosítása vagy egyéb eszközök útján – valóban élni tudjanak e kivételekkel és korlátozásokkal. A jogosultak által — akár megállapodás keretében is —, illetve a tagállamok által alkalmazott intézkedésekkel való visszaélés megakadályozása érdekében azonban az ilyen intézkedések végrehajtása során alkalmazott műszaki intézkedések jogi védelmet kell, hogy élvezzenek.
- (52) A magáncélú többszörözésre vonatkozó, az 5. cikk (2) bekezdésének b) pontja szerint alkalmazott kivétel, illetve korlátozás végrehajtása során a tagállamoknak szintén ösztönözniük kell az ilyen kivétel, illetve korlátozás célkitűzéseinek megvalósítását lehetővé tevő önkéntes intézkedések alkalmazását. Amennyiben ésszerű időn belül nem születnek intézkedések a magáncélú többszörözés lehetővé tételére, a tagállamok intézkedéseket hozhatnak annak érdekében, hogy a kedvezményezettek élni tudjanak az adott kivétellel, illetve korlátozással. A jogosultak által — beleértve a jogosultak és más érdekelt felek közötti esetleges megállapodásokat is —, illetve a tagállamok által hozott intézkedések nem akadályozzák, hogy a jogosultak olyan műszaki intézkedéseket alkalmazzanak, amelyek az 5. cikk (2) bekezdése b) pontjának megfelelően a magáncélú többszörözéssel kapcsolatban nemzeti jogszabályokban szereplő kivételekkel, illetve korlátozásokkal összhangban vannak, figyelembe véve az említett rendelkezés értelmében előírt méltányos díjazás feltételét, valamint a különböző felhasználási feltételek — mint például a másolatok számának ellenőrzése — közötti esetleges különbségtételt az 5. cikk (5) bekezdésével összhangban. Az ilyen intézkedésekkel való visszaélések elkerülése érdekében a végrehajtásuk során alkalmazott műszaki intézkedések jogi védelmet kell, hogy élvezzenek.
- (53) A műszaki intézkedések védelmének biztonságos környezetet kell teremtenie az interaktív lehívásos szolgáltatások számára oly módon, hogy a nyilvánosság tagjai a művekhez és más védelem alatt álló teljesítményekhez az általuk egyénileg választott helyről és időben férhessenek hozzá. Amennyiben e szolgáltatások nyújtása szerződéses megállapodáson alapul, a 6. cikk (4) bekezdésének első és második albekezdése nem alkalmazható. Ellenben az on-line felhasználás nem interaktív formáira vonatkoznak az említett rendelkezések.
- (54) A digitális formátumú művek és más védelem alatt álló teljesítmények technikai azonosítórendszereinek nemzetközi szabványosítása terén jelentős előrelépés történt. A hálózatok által egyre inkább meghatározott környezetben a műszaki intézkedések közötti eltérések arra vezethetnek, hogy a Közösségen belüli rendszerek nem kompatibilisek. A különböző rendszerek kompatibilitását és interoperabilitását elő kell mozdítani. Különösen kívánatos a globális rendszerek kiépülésének elősegítése.
- (55) A műszaki fejlődés elősegíti a művek – különösen hálózaton keresztül történő – terjesztését, ami azt is szükségessé teszi, hogy a jogosultak hatékonyabban tudják azonosítani a művet és más védelem alatt álló teljesítményt, a szerzőt és az egyéb jogosultakat, továbbá azt is, hogy a műveken és más teljesítményeken fennálló jogok kezelésének megkönnyítése érdekében tájékoztatást adjanak a művek

és más védelem alatt álló teljesítmények felhasználásának feltételeiről. A jogosultakat ösztönözni kell olyan jelölések alkalmazásában, amelyek a mű vagy más védelem alatt álló teljesítmény hálózatra helyezésekor a fenti információkon túl egyebek között az engedélyt is tartalmazzák.

- (56) Fennáll azonban annak a veszélye, hogy a művekhez kapcsolt elektronikus jogkezelési adatokat megpróbálják jogellenes tevékenységgel eltávolítani vagy megváltoztatni, illetve a műveket vagy más védelem alatt álló teljesítményeket, amelyekről az ilyen adatot engedély nélkül eltávolították, megkísérlik jogosulatlanul terjeszteni, terjesztés céljából behozni, sugározni, nyilvánossághoz közvetíteni vagy másként a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tenni. A belső piac működésének megzavarására alkalmas eltérő jogi megközelítések elkerülése érdekében harmonizált jogi védelemről kell gondoskodni minden ilyen jellegű tevékenység ellen.
- (57) A fent említett jogkezelési adatrendszerek kialakítástól függően lehetővé tehetik egyidejűleg a jogi védelem alatt álló teljesítmények egyéni felhasználásával kapcsolatos fogyasztói szokásokra vonatkozó személyes adatok feldolgozását is, továbbá segítségükkel az on-line fogyasztói magatartás is nyomon követhető. Az ilyen eszközök technikai funkcióinak megfelelő módon biztosítaniuk kell a magánélet védelmét, a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló, 1995. október 24-i 95/46/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel⁴⁵⁹ összhangban.
- (58) A tagállamoknak az ebben az irányelvben foglalt jogok és kötelezettségek megsértése esetén hatékony szankciókról és jogorvoslatokról kell rendelkezniük. Minden szükséges intézkedést meg kell hozniuk a szankciók és jogorvoslatok alkalmazása érdekében. Az előírt szankciók hatékonyak, arányosak és visszatartó erejűek kell hogy legyenek, továbbá magukban kell foglalniuk a kártérítési és/vagy ideiglenes intézkedés iránti igény érvényesítésének, valamint megfelelő esetben a jogsértő anyagok lefoglalása kérelmezésének lehetőségét.
- (59) A digitális környezetben különösen a közvetítő szolgáltatók által nyújtott szolgáltatásokat használhatják fel harmadik személyek jogsértő tevékenységhez. Sok esetben ezek a szolgáltatók vannak leginkább abban a helyzetben, hogy a jogsértésnek véget vethessenek. Az egyéb rendelkezésre álló szankciók és jogorvoslati lehetőségek mellett a jogosultaknak tehát meg kell adni a lehetőséget, hogy kérelmezhessék az ideiglenes intézkedést olyan közvetítő szolgáltatókkal szemben, akik valamely harmadik fél jogsértését egy védelem alatt álló mű vagy más teljesítmény tekintetében hálózaton közvetítik. Ezt a lehetőséget akkor is biztosítani kell, ha a közvetítő szolgáltató által megvalósított cselekmények az 5. cikk értelmében kivételi szabályozás körébe tartoznak. Az ilyen ideiglenes intézkedések feltételeit és módját a tagállamok nemzeti joga határozza meg.
- (60) Az ezen irányelv által biztosított védelem nem érintheti az olyan egyéb területeken elfogadott nemzeti, illetve közösségi jogszabályi rendelkezéseket, mint az ipari tulajdon, az adatvédelem, a feltételes hozzáférés, a közérdekű dokumentumokhoz való hozzáférés, illetve a médiában történő felhasználás időrendjének szabályai, amelyek a szerzői jog és a szomszédos jogok védelmét befolyásolhatják.
- (61) A WIPO előadásokról és hangfelvételekről szóló szerződése rendelkezéseinek való megfelelés érdekében a 92/100/EGK irányelvet és a 93/98/EGK irányelvet módosítani kell,

ELFOGADTA EZT AZ IRÁNYELVET:

I . F E J E Z E T

CÉLOK ÉS HATÁLY

1. cikk

Hatály

⁴⁵⁹ HL L 281., 1995.11.23., 31. o.

(1) Ezen irányelv tárgya a szerzői jog és a szomszédos jogok védelme a belső piac keretében, különös tekintettel az információs társadalomra.

(2) Ez az irányelv – a 11. cikkben említett esetek kivételével – nem érinti és semmilyen módon nem befolyásolja

- a) a számítógépi programok jogi védelmével;
- b) a bérleti és haszonkölcsönzési joggal, illetve a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokkal;
- c) a műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői és szomszédos jogokkal;
- d) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejével;
- e) az adatbázisok jogi védelmével

kapcsolatos hatályos közösségi rendelkezéseket.

I I . F E J E Z E T

JOGOK ÉS KIVÉTELEK

2. cikk

A többszörözési jog

A tagállamok biztosítják a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát:

- a) a szerzők számára műveik tekintetében;
- b) az előadóművészek számára előadásaik rögzítése tekintetében;
- c) a hangfelvétel-előállítók számára hangfelvételeik tekintetében;
- d) a filmek első rögzítése előállítói számára filmjeik eredeti és többszörözött példányai tekintetében;
- e) a műsorsugárzó szervezetek számára műsoraik rögzítése tekintetében függetlenül attól, hogy a műsor közvetítése vezeték útján vagy vezeték nélkül történik, ideértve a kábelen keresztül vagy műhold útján történő közvetítést is.

3. cikk

A művek nyilvánosságához közvetítésének, valamint a védelem alatt álló egyéb teljesítmények nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételének joga

(1) A tagállamok a szerzők számára kizárólagos jogot biztosítanak műveik vezetékes vagy vezeték nélküli nyilvánosságához közvetítésének engedélyezésére, illetve megtiltására, beleértve az oly módon történő hozzáférhetővé tételt is, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

(2) A tagállamok biztosítják a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát akár vezetékes akár vezeték nélküli, illetve oly módon történő hozzáférhetővé tétel esetében is, amikor a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg:

- a) az előadóművészek számára előadásaik rögzítése tekintetében;
 - b) a hangfelvétel-előállítók számára hangfelvételeik tekintetében;
 - c) a filmek első rögzítése előállítói számára filmjeik eredeti és a többszörözött példányai tekintetében;
 - d) a műsorsugárzó számára műsoraik rögzítése tekintetében függetlenül attól, hogy a műsor közvetítése vezeték útján vagy vezeték nélkül történik, ideértve a kábelen keresztül vagy műhold útján történő közvetítést is.
- (3) Az (1) és a (2) bekezdésben foglalt jogok nem merülnek ki a nyilvánossághoz közvetítés vagy a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel egyetlen, e cikkben említett cselekménye révén sem.

4. cikk

A terjesztési jog

- (1) A tagállamok a szerzők számára kizárólagos jogot biztosítanak műveik eredeti vagy többszörözött példányai adásvétellel vagy más módon megvalósuló nyilvános terjesztésének engedélyezésére, illetve ennek megtiltására.
- (2) A terjesztési jog nem merül ki a Közösségen belül a mű eredeti vagy többszörözött példánya tekintetében, kivéve, ha annak első eladását vagy tulajdonjogának más módon való első átruházását a Közösségen belül a jogosult vagy az ő hozzájárulásával más végezte.

5. cikk

Kivételek és korlátozások

- (1) Az olyan, 2. cikkben említett időleges többszörözési cselekmények, amelyek járulékos vagy közbenső jellegűek, valamely műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét képezik, és amelyeknek kizárólagos célja, hogy lehetővé tegyék egy mű vagy más védelem alatt álló teljesítmény
- a) hálózaton harmadik személyek között közvetítő szolgáltató által végzett átvitelét, vagy
 - b) jogszerű felhasználását,
- és önálló gazdasági jelentőséggel nem bírnak, a 2. cikkben szabályozott többszörözési jog alól kivételt képeznek.
- (2) A tagállamok a 2. cikkben szabályozott többszörözési jog alól kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg a következő esetekben:
- a) papíron vagy hasonló hordozón történő, valamely fotómechanikai vagy ehhez hasonló hatású eljárással végzett többszörözés tekintetében — a kották kivételével —, feltéve hogy a jogosultak méltányos díjazásban részesülnek;
 - b) bármely hordozóra természetes személy által magáncélra, kereskedelmi célt közvetlenül vagy közvetve sem szolgáló többszörözés tekintetében, feltéve, hogy a jogosultak méltányos díjazásban részesülnek, amelynek meghatározásánál figyelembe kell venni, hogy az érintett művel vagy más védelem alatt álló teljesítménnyel kapcsolatban alkalmaztak-e a 6. cikkben meghatározott műszaki intézkedést;
 - c) a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények vagy múzeumok, valamint az archívumok által végzett egyes többszörözési cselekmények tekintetében, amelyek közvetlenül vagy közvetve sem irányulnak kereskedelmi vagy gazdasági célra;

- d) műveknek a műsorsugárzó szervezetek által saját eszközeikkel, saját műsoraik számára készített ideiglenes rögzítései tekintetében; e rögzítések megőrzése hivatalos archívumokban rendkívüli dokumentációs értékükre tekintettel megengedhető;
- e) sugárzott műsorok nem kereskedelmi célú szociális intézmények (például kórházak vagy börtönök) általi többszörözése tekintetében, feltéve, hogy a jogosultak méltányos díjazásban részesülnek.
- (3) A tagállamok a 2. és a 3. cikkben szabályozott jogok vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg :
- a) kizárólag oktatási szemléltetés vagy tudományos kutatás céljából végzett felhasználás, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is –, és az elérni kívánt nem kereskedelmi cél által indokolt terjedelemben;
- b) fogyatékos személyek által végzett, a fogyatékoságukkal közvetlenül összefüggő, nem kereskedelmi jellegű felhasználás, az adott fogyatékoság által indokolt terjedelemben;
- c) már nyilvánosságra hozott aktuális gazdasági, politikai vagy vallási témájú cikkeknek, illetve sugárzott műveknek vagy más ilyen jellegű, védelem alatt álló teljesítményeknek a sajtó általi többszörözése, nyilvánossághoz közvetítése, illetve más módon a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele olyan esetekben, amikor az ilyen felhasználást nem zárták ki kifejezetten, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is –, vagy a műveknek és más védelem alatt álló teljesítményeknek a napi eseményekről szóló tudósításhoz kapcsolódóan a tájékoztatási cél által indokolt terjedelemben történő felhasználása, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is;
- d) korábban jogszerűen nyilvánosságra hozott műből vagy más, védelem alatt álló teljesítményből kritikai vagy ismertetési céllal történő idézés, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is –, továbbá ha felhasználása megfelel a tisztességes gyakorlatnak, a cél által indokolt terjedelemben;
- e) közbiztonság érdekében történő, illetve közigazgatási, parlamenti vagy bírósági eljárások megfelelő lefolytatását, valamint ezekről készült tudósítások célját szolgáló felhasználás;
- f) politikai beszédeknek, valamint nyilvánosan tartott előadások vagy hasonló jellegű alkotások, illetve védelem alatt álló egyéb teljesítmények részleteinek felhasználása a tájékoztatás célja által indokolt terjedelemben, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is;
- g) vallási rendezvények, illetve valamely hatóság által szervezett hivatalos rendezvények alkalmával történő felhasználás;
- h) közterületen való tartós elhelyezés céljára készült művek (például építészeti vagy szobrászati művek) felhasználása;
- i) valamely mű, illetve más védelem alatt álló teljesítmény más anyagokba történő véletlenszerű belefoglalása;
- j) művészi alkotások nyilvános kiállításának vagy árusításának reklámozása céljából történő felhasználás, az esemény népszerűsítése által indokolt terjedelemben, az egyéb kereskedelmi célú felhasználás kizárásával;
- k) karikatúra, paródia vagy utánzat készítésének céljára történő felhasználás;
- l) készülékek működésének bemutatásával vagy javításával kapcsolatos felhasználás;
- m) épület, rajz vagy épületterv formájában megjelenő művészeti alkotásnak az épület helyreállítása céljából történő felhasználása;
- n) az adásvételi vagy felhasználási feltételek alá nem eső, a (2) bekezdés c) pontjában említett intézmények gyűjteményeiben nem szereplő műveknek illetve más védelem alatt álló teljesítményeknek a nyilvánosság egyes tagjai számára közvetítéssel, illetve hozzáférhetővé tétellel, kutatás vagy egyéni

tanulás céljából történő felhasználása, az említett intézmények helyiségeiben e célra kijelölt terminálokon;

- o) más kisebb jelentőségű felhasználás, amennyiben a nemzeti jogban már léteznek kivételek, illetve korlátozások, feltéve, hogy azok kizárólag analóg felhasználásra vonatkoznak, és nem érintik az áruk és szolgáltatások Közösségen belüli szabad mozgását, az e cikkben szereplő egyéb kivételek és korlátozások sérelme nélkül.

(4) Amennyiben a tagállamok a többszöröségi joggal kapcsolatban a (2) és a (3) bekezdés alapján kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg, hasonlóképpen rendelkezhetnek a 4. cikkben foglalt terjesztési joggal kapcsolatos kivételekről, illetve korlátozásokról, az engedélyezett többszöröségi cselekmény által indokolt terjedelemben.

(5) Az (1), a (2), a (3) és a (4) bekezdésben foglalt kivételek és korlátozások kizárólag olyan különös esetekben alkalmazhatók, amelyek nem sérelmesek a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.

I I I . F E J E Z E T

A MŰSZAKI INTÉZKEDÉSEK ÉS A JOGKEZELÉSI ADATOK VÉDELME

6. cikk

A műszaki intézkedésekkel kapcsolatos kötelezettségek

(1) A tagállamok megfelelő jogi védelmet biztosítanak a hatásos műszaki intézkedések olyan megkerülése ellen, amelyet olyan személy hajt végre, aki tudja, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellene, hogy cselekményének célja a műszaki intézkedés megkerülése.

(2) A tagállamok megfelelő jogi védelmet biztosítanak

- a) a hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából kínált, reklámozott, illetve forgalmazott, vagy
- b) a hatásos műszaki intézkedés megkerülésén kívül számottevő gazdasági jelentőséggel vagy céllal nem rendelkező, vagy
- c) elsősorban a hatásos műszaki intézkedés megkerülésének lehetővé tétele, illetve megkönnyítése céljából tervezett, gyártott, átalakított, vagy szolgáltatott

eszközök, termékek vagy alkatrészek, illetve ilyen tartalmú szolgáltatások előállítása, behozatala, terjesztése, eladása, bérbeadása, értékesítési vagy bérbeadási célú reklámozása, valamint kereskedelmi célú birtoklása ellen.

(3) Ezen irányelv alkalmazásában „műszaki intézkedés” minden olyan technológia, eszköz vagy alkatrész, amely rendes működése során alapvetően arra szolgál, hogy a művek és más, jogi védelem alatt álló teljesítmények tekintetében megelőzze, illetve megakadályozza a jogszabályban meghatározott szerzői jog vagy szomszédos jogok, illetve a 96/9/EK irányelv III. fejezetében foglalt *sui generis* jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket. A műszaki intézkedés akkor minősül „hatásosnak”, ha a jogi védelem alatt álló mű vagy más teljesítmény felhasználását a jogosult valamely hozzáférés-ellenőrzési vagy védelmet nyújtó eljárással – így például kódolással, titkosítással vagy a mű vagy más teljesítmény egyéb átalakításával – vagy olyan másolatkészítést ellenőrző mechanizmus útján ellenőrzi, amely a védelem célját megvalósítja.

(4) Az (1) bekezdésben foglalt jogi védelemre tekintet nélkül, a jogosultak önkéntes intézkedésének – beleértve a jogosultak és más érdekelt felek közötti megállapodásokat is – hiányában a tagállamok megfelelő intézkedésekkel kötelesek gondoskodni arról, hogy a jogosultak a nemzeti jogban az 5. cikk (2) bekezdése a), c), d) és e) pontjának, illetve (3) bekezdése a), b), illetve e) pontjának megfelelően szabályozott kivétel vagy korlátozás kedvezményezettje számára – az adott kivétel, illetve korlátozás érvényesítéséhez szükséges

mértékben – az adott kivétel vagy korlátozás kihasználásának eszközeit elérhetővé tegyék, feltéve, hogy a kedvezményezett az érintett jogi védelem alatt álló műhöz vagy más teljesítményhez jogszerűen hozzáférhet.

A tagállamok ilyen intézkedéseket – az 5. cikk (2) bekezdésének b) pontja, valamint (5) bekezdése rendelkezéseinek megfelelően – az 5. cikk (2) bekezdése b) pontjának megfelelő kivétel vagy korlátozás kedvezményezettjei tekintetében is hozhatnak, kivéve, ha a jogosult az adott kivétel, illetve korlátozás kihasználásához szükséges mértékben a magáncélú többszörözést már lehetővé tette, anélkül, hogy ez a jogosultat akadályozná abban, hogy a másolatok számát megfelelő intézkedéssel e rendelkezésekkel összhangban meghatározza.

A jogosultak által önkéntesen alkalmazott műszaki intézkedések – beleértve az önkéntes megállapodások végrehajtásaként alkalmazott intézkedéseket is –, valamint a tagállamok által hozott intézkedések végrehajtásaként alkalmazott műszaki intézkedések az (1) bekezdésben foglalt jogi védelemben részesülnek.

Az első és a második albekezdés rendelkezései nem alkalmazhatók, ha szerződéses megállapodás alapján a műveket és más védelem alatt álló teljesítményeket úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

Amennyiben e cikket a 92/100/EGK, illetve a 96/9/EK irányelvvel összefüggésben alkalmazzák, e bekezdést megfelelően alkalmazni kell.

7. cikk

A jogkezelési adatokkal kapcsolatos kötelezettségek

(1) A tagállamok megfelelő jogi védelemről gondoskodnak az alábbi cselekményeket tudatosan jogosulatlanul végző személyekkel szemben:

- a) elektronikus jogkezelési adat eltávolítása vagy megváltoztatása;
- b) olyan művek, illetve az ezen irányelv vagy a 96/9/EK irányelv III. fejezete alapján védelem alatt álló egyéb teljesítmények terjesztése, terjesztés céljából történő behozatala, sugárzása, nyilvánossághoz közvetítése, továbbá a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétele, amelyekről az elektronikus jogkezelési adatot engedély nélkül eltávolították, illetve megváltoztatták,

amennyiben a személy tudja, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellene, hogy e cselekményével valamely jogszabályban meghatározott szerzői jog vagy szomszédos jogok, illetve a 96/9/EK irányelv III. fejezetében foglalt *sui generis* jog megsértésére mászt indít, illetve ilyen jog megsértését lehetővé teszi, megkönnyíti vagy leplezi.

(2) Ezen irányelv alkalmazásában „jogkezelési adat” a jogosultaktól származó minden olyan adat, amely az ebben az irányelvben említett jog, vagy a 96/9/EK irányelv III. fejezetében foglalt *sui generis* jog által védett műveket vagy más teljesítményeket, illetve a szerzőket vagy más jogosultakat azonosítja, vagy a mű vagy más teljesítmény felhasználásának feltételeiről tájékoztat, továbbá az ilyen adatot megjelenítő szám vagy kód.

Az első albekezdést akkor kell alkalmazni, ha az ilyen adatok bármelyikét az ebben az irányelvben említett jog, illetve a 96/9/EK irányelv III. fejezetében foglalt *sui generis* jog által védett művek vagy más teljesítmények példányához csatolják vagy azok nyilvánossághoz közvetítésével összefüggésben jelenik meg.

I V . F E J E Z E T

KÖZÖS RENDELKEZÉSEK

8. cikk

Szankciók és jogorvoslatok

(1) A tagállamok az irányelvben foglalt jogok és kötelezettségek megsértése esetére megfelelő szankciókról és jogorvoslatokról rendelkeznek, továbbá minden szükséges intézkedést megtesznek e szankciók és jogorvoslatok alkalmazásának biztosítása érdekében. Az előírt szankciók hatékonyak, arányosak és visszatartó erejük kell, hogy legyenek.

(2) A tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy azok a jogosultak, akiknek érdekeit a tagállam területén végzett jogsértő tevékenység érinti, kártérítési igényvel élhessenek és/vagy ideiglenes intézkedést, illetve szükség esetén a 6. cikk (2) bekezdésében említett jogsértő anyagok, eszközök, termékek vagy alkatrészek lefoglalását kérhessék.

(3) A tagállamok biztosítják, hogy a jogosultak kérelmezhessék az ideiglenes intézkedést olyan közvetítő szolgáltatókkal szemben, akiknek a szolgáltatásait harmadik személy szerzői jog vagy szomszédos jogok megsértése céljából veszi igénybe.

9. cikk

Egyéb jogszabályi rendelkezések alkalmazása

Ez az irányelv nem érinti a különösen a szabadalmi jogokra, a védjegyekre, a formatervezési és használati mintákra, a félvezető termékek topográfiájára, a tipográfiai jelekre, a feltételes hozzáférésre, a műsorközvetítő szolgáltatások kábelrendszereihez való hozzáférésre, a nemzeti kincsek védelmére, a törvényi letétbe helyezési követelményekre, a versenykorlátozó magatartással és a tisztességtelen versennyel kapcsolatos szabályokra, az üzleti titokra, a biztonságra, a titok- és az adatvédelemre és a magánélet védelmére, a közérdekű dokumentumokhoz való hozzáférésre, valamint a szerződési jogra vonatkozó rendelkezéseket.

10. cikk

Időbeli hatály

(1) Ezen irányelv rendelkezéseit alkalmazni kell mindazon – ebben az irányelvben említett – művek vagy más teljesítmények tekintetében, amelyek 2002. december 22-én a tagállamok szerzői jogi és szomszédos jogi jogszabályai alapján védelemben részesülnek, illetve amelyek az ezen irányelvben vagy az 1. cikk (2) bekezdésében foglalt védelmi feltételeknek megfelelnek.

(2) Ez az irányelv nem érinti a 2002. december 22. előtt végzett cselekményeket és szerzett jogokat.

11. cikk

Technikai kiigazítások

(1) A 92/100/EGK irányelv a következőképpen módosul:

a) a 7. cikket el kell hagyni;

b) a 10. cikk (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) A korlátozások kizárólag olyan különleges esetekben alkalmazhatók, amelyek nem sérelmesek a mű vagy más védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.”

(2) A 93/98/EGK irányelv 3. cikke (2) bekezdésének helyébe a következő rendelkezés lép:

“(2) A hangfelvétel-előállítók jogai az első rögzítéstől számított 50 év elteltével megszűnnek. Ha azonban a hangfelvételt ezen időszakon belül jogszerűen nyilvánosságra hozzák, az említett jogok az első jogszerű nyilvánosságra hozatal időpontját követő 50 év elteltével szűnnek meg. Amennyiben az első mondatban említett időszakon belül jogszerű nyilvánosságra hozatal nem történt, de a hangfelvételt

ezen időszak alatt jogszerűen a nyilvánossághoz közvetítették, az említett jogok az első jogszerű nyilvánossághoz közvetítés időpontját követő 50 év elteltével szűnnek meg.

Amennyiben azonban a hangfelvétel-előállítók jogai az e bekezdésnek az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i európai parlamenti és tanácsi 2001/29/EK irányelvvel* még nem módosított szövege alapján fennálló jogi védelem lejártá miatt 2002. december 22-én már nem védettek, ez a bekezdés nem jár azzal a hatással, hogy e jogok újra védelemben részesülnek.

* HL L 167., 2001.6.22., 10. o.”

12. cikk

Záró rendelkezések

(1) A Bizottság legkésőbb 2004. december 22-éig, majd ezt követően háromévenként jelentést készít az Európai Parlament, a Tanács, valamint a Gazdasági és Szociális Bizottság számára ezen irányelv alkalmazásáról, amelyben egyebek között a tagállamok által rendelkezésre bocsátott információk alapján megvizsgálja különösen az 5., a 6. és a 8. cikk alkalmazását a digitális piac fejlődésének fényében. A 6. cikk tekintetében a Bizottság különösen azt vizsgálja, hogy e cikk biztosítja-e a megfelelő szintű védelmet, valamint hogy a jogszabály által megengedett cselekményekre a hatóságos műszaki intézkedések hátrányosan hatnak-e. Szükség esetén — különösen a belső piac működésének a szerződés 14. cikke által előírt biztosítása érdekében — a Bizottság ezen irányelv módosítására javaslatokat terjeszt elő.

(2) A szerzői joggal szomszédos jogoknak az irányelvben biztosított védelme nem érinti és semmilyen módon nem befolyásolja a szerzői jogok védelmét.

(3) Létrejön egy kapcsolattartó bizottság. E bizottság a tagállamok hatáskörrel rendelkező szerveinek képviselőiből áll. Elnöke a Bizottság képviselője, üléseit az elnök kezdeményezésére vagy valamely tagállam küldötteinek kérésére tartja.

(4) A bizottság feladatai a következők:

- a) ezen irányelv belső piac működésére gyakorolt hatásainak vizsgálata és a nehézségek kiemelése;
- b) konzultációk szervezése az ezen irányelv alkalmazásával kapcsolatban felmerült bármely kérdésről;
- c) a jogszabályokban és az ítélkezési gyakorlatban végbement jelentős fejleményekről, valamint a vonatkozó gazdasági, társadalmi, kulturális és műszaki fejlődésre vonatkozó információk cseréjének elősegítése;
- d) olyan fórum funkciójának betöltése, amely értékeli a művek és egyéb tárgyak digitális piacát, beleértve a magáncélú többszörözést és a műszaki intézkedések alkalmazását is.

13. cikk

Végrehajtás

(1) A tagállamok hatályba léptetik azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy ennek az irányelvnek 2002. december 22. előtt megfeleljenek. Erről haladéktalanul tájékoztatják a Bizottságot.

Amikor a tagállamok elfogadják ezeket a rendelkezéseket, azokban hivatkozni kell erre az irányelvre, vagy azokhoz hivatalos kihirdetésük alkalmával ilyen hivatkozást kell fűzni. A hivatkozás módját a tagállamok határozzák meg.

(2) A tagállamok közlik a Bizottsággal hazai joguk azon rendelkezéseinek szövegét, amelyeket az ezen irányelv által szabályozott területen fogadnak el.

14. cikk

Hatálybalépés

Ez az irányelv az *Európai Közösségek Hivatalos Lapjában* történő kihirdetésének napján lép hatályba.

15. cikk

Címzettek

Ennek az irányelvnek a tagállamok a címzettjei.

Kelt Brüsszelben, 2001. május 22-én.

az Európai Parlament részéről
az elnök
N. FONTAINE

a Tanács részéről
az elnök
M. WINBERG